RADU THEODORU

CUTEZĂTORII

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

EDITURA TINERETULUI

In memoria mamei

RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

ROMAN

Volumul I
EDIȚIA A II-A
REVĂZUTĂ

EDITURA
TINERETULUI

Coperta: GYÖRGY MIHAIL

Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei cîteva pagini din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, sub povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea..

N. BĂLCESCU

CARTEA ÎNTÎI
Rumînii

I

Porunci după porunci se slobozeau de la conac şi erau purtate de vătafii boiereşti în goana cailor, spre satele rumînilor din cuprinsul moşiei, pe la vatamanii tamazlîcurilor de vite şi pe la pîrcălabii boiereşti. Erau date parcă de-a-ndoaselea, stricînd rînduiala statornicită de vreme şi de cum se cerea făcută însăşi munca cîmpului.

De aceea pîrcălabul Muşat al Drăgoieştiului sta în mirare, scărpinîndu-şi ciuful capului plin de paie şi fulgi. Descălecase la rădăcina unui pom din marginea pădurii şi se aşezase, ţinînd frîiele calului priponite de vîrful botinei. Şi a pus harapnicul lîngă el şi acum a prins să se scarpine cu amîndouă mîinile în cap.

Al dracului Pîneciu, logofătul ! Cum face, cum nu face, dar cînd răzbeşte la butiile boierului cu vin aspru de nisipuri, nu se lasă pînă nu răsuflă în fundul doniţei. Asta-i măsura lui. Muşat rîde, arătîndu-şi dinţii negri şi rari. Ăsta da om, ăsta da vin. Nu ţi se umflă capul de el, nu-ţi vine cu leşin de la inimă, dar parcă-ţi bei minţile de nu ţi le mai poţi aduna. Ce dracu' o fi vrînd boierul să mute oamenii de la heleşteu la bucate, cînd nici carele nu-s gătite cum trebuie ? Pînă-n seară are poruncă să tragă toate crucile de grîu, jumătate la curte, jumătate unde-s gropniţele. Şi mai calea-valea cu cele de la curte, că le-ar duce vitele astea încăpăţînate de stau să-i primească poruncile, dar cele de la gropniţe trebuie să le care cu robii de la temniţă, că să nu ştie nici vîntul, nici pămîntul unde-s.

Îşi ridică ochii, dînd cu ei de rumînii care aşteaptă poruncile. Dracu' să-l poarte de barbă pe moş Drăgoi ăsta, de i se uită aşa, pînă-n măduva oaselor.

— Nu te mai boldi la mine, viperă bătrînă, că acu te găbjesc !

Se ridică pe picioarele crăcănate, împungînd cu capul spre rumîni.

— Bă !... Să ascultați ce vă spun ! Trudiți-vă să ieșim bine cu porunca boierului, că altfel...

Le arătă gîrbaciul.

— ...mă cunoașteți voi pe mine, că la supărare, de...

Mușat e mic de stat, numai vine. Capul lătăreț, una cu umerii, legat numai printr-o palmă de gît gros și butucănos. Un deget de frunte, apoi două funii de sprîncene, ochi mici și repezi, nasul însemnat la vîrf de hangerul cneazului din Cremenari, chipul buhăit de beție.

— Bă, Lambrule, să-ți duci oamenii și să vă-nhămați la care. Boierul a dat poruncă să nu vadă urmă de vită prin praf și prin curte. Tu să ridici bucatele din părțile Argeșului și să le tragi la curte. La carul cu roatele cercuite să-l înhami rotaș pe moș Drăgoi, că prea se uită, nu știu cum... Tu, Gheorghe, nu mai bate din buze, că te bat eu acușica. Să tragi grîul de la ponoarele Crucii din Deal. Să le tragi pînă-n marginea ogrăzii țigănești. Să le lași încărcate acolo... Hai ! Ce vă boldiți la mine ? La chindie, treaba-i mîntuită. Dați zor, ca să auzim de bine.

Drăgoieștenii se răspîndesc care pe unde-i cheamă capii colibelor și cetelor de lucru. Știu fiecare cum și cu cine muncește. Dar tocmeala asta nechibzuită le zbîrlește bărbile.

— Stați o clipă, oameni buni !

Forfota se oprește. Moș Drăgoi pășește înaintea sătenilor.

— Ce vrei, jigodia dracului ? La lucru !... La lucru !... Să nu scoți o vorbă, că te calc în picioare !

Mușat spumegă și răcnește, parcă stă să-l strîngă cineva de gît. Așa face hoitul ăsta bătrîn în fiecare dimineață cînd îi pornește la lucru. Mereu se pune de-a curmezișul.

— De ce nu dă boierul vite să tragă la care ? Că doar gem țarcurile de boi ungureni, grași și stătuți ! Au cumva asta-i porunca domniei tale, pîrcălabe, să ne mai încălzești puțin ?

Moș Drăgoi își pironise ochii în ochii lui Mușat, care jucau, cătînd să se ferească pe o latură.

Gustul vinului, sculatul ăsta de dimineață, poruncile astea și cîinele de rumîn sînt peste baierele răbdării unui pîrcălab boieresc ca el. Pune pinteni și calul sare înainte așa cum a crescut, cu dinții rînjiți să muște. Mușat ridică harapnicul greu, dar toate cîte au fost abia de și le mai aduce aminte...

Gheorghe prinde calul de frîu, lîngă zăbală, și-l oprește din zbor, pălindu-i un genunchi în burtă. Lambru îl smulge din șa, îndată își simte coastele năpădite de pumni și genunchi. Geme din greu, căutînd să se scuture. O spumă albă i se scurge în barbă. Cînd se știe răpus, cu nasul vîrît în țărînă, adulmecînd picioarele goale ale rumînilor, se dă bătut.

— Lăsați-mă, oameni buni, că mor!

Lambru se pleacă la urechea lui:

— Dacă te mai ții de muierea mea, nu mai apuci să vezi soarele. Îți aduci aminte de seara ceea?

Vorbele șuierate ale bărbatului îl fac să se moaie de tot. Simte parcă și acum usturimea adîncă a cuțitului. Ar fi vrut să urle.

— Ridică-te, pîrcălabe, și așază-ți cinstea veșmintelor și a feței. Da' să nu uiți ziua asta, dacă vrei să mai ai zile, îi spune liniștit moș Drăgoi.

Mușat se ridică gemînd. Întîi în genunchi, apoi pe tălpi. Își culege harapnicul și, șchiopătînd, se duce la cal, abia urcîndu-se în scări. Nu mai întoarce capul, plecînd la trap spre curte. Drăgoieștenii rămîn, privindu-l cum se duce.

Dinspre soare-răsare, cerul se tivește cu flăcări. Răcoarea dimineții se trage dinspre cîmpuri la pădure și ciocîrlia zboară cîntînd cu putere. Se oprește aninată o clipă de aripile ce bat pe loc, dînd glas adînc, apoi se strînge ghem, lăsîndu-se să cadă în fînațul aromit în care trifoiul alb și romanița se pregătesc să-și desfacă florile belșugului de lumină.

— Măi oameni, să aveți de grijă și să facem toate după cuviință, așa cum le cere bicisnicul ăsta. Nu-i chip acu de pus cu boierul. Îi vine turcul cu putere și ne robește de nici sămînță nu mai rămîne de noi.

— Facem așa. Numai că trebuie să ne punem la adăpost de călcare, moș Drăgoi.

— Lasă, Lambrule! Toate cu socoteală. Noi vrem uricile cu care ne-a învrednicit să fim judeci Vodă Mircea Bătrînul și pe care hainul de boier le ține dosite. Pentru asta trebuie răbdare.

— Răbdăm de douăzeci de ani.

— Răbdăm, că Danul a stat în cinste la toți domnii.

— Parcă acu dacă s-o schimba domnia, nu tot el are pungile cu aur?

— Are, nu zic ba ! Da' poate s-o arăta noul domn cu dragoste şi poate va oblici Ileana unde ţine şi cum ţine uricile.

Oamenii ascultă, tăcuţi, vorba celor doi. Asta le era nădejdea şi credinţa de le ţinea zilele şi cumpătul. Să se arate o domnie mai plecată spre mulţime şi Ileana să crească mare şi dezgheţată, ca să dea de urma uricilor ce le cetluiau judecia Drăgoieştiului pe veci, date la mîna dumnealui căpitanului Drăgoi de Vodă Mircea.

Se scurseseră sute de ani şi drăgoieştenii stătuseră liberi, fiind sat de margine, purtînd cu carele lor tot negoţul Argeşului, dimpreună cu cremenarii. În juneţea lui moş Drăgoi, drumurile de negoţ ale Sibiilor şi cele de sus, spre Ţara Nemţească, şi cele de jos, dinspre schele, s-au închis. Ei nu ştiu cum şi ce. Doar că turcul nu mai lăsa venezul sau genovezul să vină cu galioanele la schele şi să plece cu ele garnisite cu ceară parfumată de făclii, cu blăni de rîşi sau de hermelină, cu păstrăvi sau lostriţe, afumate la fum de cetină.

Cu asta drăgoieştenii au sărăcit.

Locurile erau rele şi doar prisăcile şi vînătoarea aduceau belşug. Astea însă pe spinarea cărăuşiei, care purta zloţii tătărăşti sau asprii turceşti din pungile neguţătorilor armeni sau greci în chimirurile lor. Rar mai răzbătea cîte un neguţător raguzan pînă aici. S-au îndatorat, s-au îndatorat pînă cînd boierul Dan i-a răscumpărat de la domnie pe o parte din devălmăşia lor, iar pe cealaltă a călcat-o cu sabia şi cu sila. I-a luat din pripă, răpindu-le şi uricile. În vremea lui Ştefan Surdul, fiind vistiernic, i-a însemnat la catastifele vistierei cum a vrut şi le-a scos cărţi mincinoase de rumînie, tocmind jurători strîmbi, pe care nu i-au putut dovedi.

Acum răbdau. Răbdau să dea Ileana de urma uricilor. Să le aibă ei la mînă. Apoi se va vedea şi cu domnia cum va sta adevărul pe picioare. Că legea pămîntului nici domnul, cît ar fi de hain, n-o poate călca. N-au stat ei să aştepte izbăvirea de la o fată. Dar cei ce s-au încumetat acum zac în lanţuri în beciurile conacului sau i-a orbit boierul. De aici au înţeles că vicleşugul e mai prielnic decît puterea, cu cel mai puternic.

Aşa că se duc fiecare pe unde fuseseră rînduiţi.

Pîrcălabul Muşat îşi simţea oasele tocmite binişor de pumnii rumînilor. Nu era prima oară cînd mînca bătaie şi ştia el bine că nu-i nici cea din urmă. Dacă grăbea spre conac, o fă-

cea nu ca să-l pîrască pe moș Drăgoi, ci ca să-l sperie. Ar fi vrut-o, dar îi era teamă de boier. Înainte de a-l chema la judecată pe blestematul acela, i-ar fi muiat lui oasele. Și pe asta a gustat-o. De atunci caută să umble pe muchie. Dacă dă la stînga, îl snopesc rumînii, dacă dă în dreapta, îl ia la toiege boierul. El e bun la suflet, numai că e repede la mînie și de asta duce greul. Îi plac muierile rumînilor?... Și ce dacă-i plac? Doar e holtei și pîrcălab boieresc. Gîndul de la Ioana lui Lambru i se topise ca ceara. Cu fiara de bărbat-su nu-i bine să glumești. Și-a mîngîiat barba, s-a privit la veșminte și a prins să plîngă. Avea un coantăș vechi, numai petice, cu găitane rupte. Botforii crăpaseră în dungi adînci, să se poată aerisi picioarele. Cioarecii erau și ei hărtăniți. Altădată avuseseră culoarea albă a abalei din care fuseseră croiți. Acum erau pămîntii.

Mușat lăcrima des, întristîndu-se de soarta lui fără noroc. A tras calul sub un pom, i-a legat frîiele de picior și s-a trîntit în iarbă.

„Sînt o zdreanță, sînt o zdreanță. Mă îngenunche pînă și vitele de rumîni... Am să le arăt eu cine-i Mușat. Mușat, pîrcălabul boieresc din Drăgoiești... Mama și anafura lor de cîini." După vitejia asta s-a simțit înmuiat de durere și de somn. S-a lăsat în iarba înaltă ce creștea la picioarele fagilor și s-a dat într-un somn adînc, fără vise. O ciocănitoare, pe care se vărsaseră ca prin sită toate culorile, a tocănit cu pliscul într-un trunchi privindu-l cu ochi de mărgică.

Pîrcălabul nu avea grija păsărilor și pădurii. Pîrcălabul Mușat dormea. De aceea n-a auzit tropotul calului care se apropia. Dacă l-ar fi auzit, poate ar fi căutat să se dea mai la dos.

Logofătul moșiei și mîna dreaptă a boierului, Pîneciu, se legăna în șa, fluierînd. Potrivit de stat, era îmbrăcat după felul slujbei lui. De la ochiul stîng pînă sub ureche avea o tăietură albă de hanger, ce-i ridica colțul gurii într-un rîs rău. În mîna dreaptă ținea harapnicul. Harapnic meșteșugit ca al logofătului Pîneciu nu se mai găsea pe șapte moșii.

Acum îl arcuia cu măiestrie, șficuind cu pleasna spinarea celor doi dulăi negri pe care îi ținea legați în funii lungi de un belciug ce-l avea la șa. Dulăii mîrîiau rînjindu-și colții și privindu-l cu ochii năpădiți de vine roșii. Pîneciu rîdea, încercîndu-și agerimea brațului ba pe o ramură, smulgînd-o de

pe o tulpină, ba pe vreo tufă mai îndepărtată. Harapnicul de piele în care înnădise bucăţi rotunde de plumb se desfăşura şuierînd şerpeşte, plesnea, şi unde plesnea se cunoştea.

„Da' ce drac au ciinii de trag ca nebunii şi mîrîie smucind în funii ?"

Pîneciu face ochii mari, bucurîndu-se în sine. Vreun păcătos de rumîn tras la soamne. Îi arată el somn. A împins calul. Cînd a dat după o tufă unde ciinii lătrau cu înverşunare, l-a văzut pe Muşat rezemat de un pom, cu barba şi părul vîlvoi, ferindu-se de dulăii care-l încolţiseră de aproape.

Logofătul a rîs din inimă, slobozind calul încă cîţiva paşi, să apropie şi mai mult ciinii de pîrcălab.

— Ei, jupîn pîrcălabe, pe aici îţi împlineşti slujbele ?

Auzind glasul stăpînului, ciinii s-au domolit o clipă şi Muşat s-a ascuns din doi paşi după pom, scoţînd la iveală numai capul.

— Jupîne, potoleşte dulăii, că mă sfîşie. Am să-ţi spun lucruri de seamă.

— Şi mi le buchiseai aici la umbră, să mi le înveţi pe de rost ? Sfinte Sisoie, vezi-l cum minte?! Muşat răspunde dulce şi smerit, aşa cum ştia că-i place logofătului.

— Nu te supăra, jupîne. Ia, m-am tras la un strop de hodină, că am alergat toată dimineaţa.

— Ursu, vin-aici... Sura, aici !

Dulăii se trag tremurînd lîngă calul logofătului, cu cozile băţ, cu perii gîtului zborşiţi, mirîind rău.

— Hai, pîrcălabe, adună-ţi curajul, care văd că-ţi lipseşte, şi încalecă. Ai să-mi povesteşti pe drum.

Pîneciu e slugă boierească de doi ani, de cînd îl răscumpărase Danul de la o corabie domnească unde era înlănţuit ca lopătar pe veci, ispăşindu-şi jaful şi omorul a doi negustători braşoveni. Urmele lanţurilor se vedeau şi la mîini, şi la picioare. Purta apărători de piele la încheietura palmelor şi le astupa. În picioare avea botfori. Aşa că era curat ca un nou născut.

Îi plăcea nespus să se simtă tămîiat. E atît de bine să vezi cum se pleacă spinările în faţa ta, cum se ridică cuşmele, cum pîrcălabii satelor, oameni de seamă, ţi se închină ca unui adevărat boier ! Dacă pîrcălabii satelor se închină lui, dacă ei sînt oameni de seamă, atunci el, firește, e şi mai boier decît ei.

Asta-l încălzește nespus. Cu toate că ar fi vrut să sloboadă cîinii în nădragii lui Mușat, se oprește să nu mai piardă vremea.

Beau ei împreună, dar cinu-i cin și cinstea nu se dă pe o vadră cu vin.

Acum ies la drum și caii treapădă alături, spre locurile de unde trebuiau trase bucatele la conac.

— Unde mergem întîi ?

— La păcătosul cela de moș Drăgoi.

Auzind numele, Pîneciu mîrîie aidoma cîinilor lui :

— A făcut iarăși ceva ?

— A făcut !

— Ce ?

Lui Mușat îi vine peste mînă să spună că a mîncat bătaie. Asta nu se cuvine unei fețe sus-pusă, ca a lui. Și mai ales de la cine ?

— S-a pus stavilă la porunca boierului să tragă ei carele. M-a întrebat ce facem cu vitele ! Ce, puteam să-i spun că le dosim de turc ? Cine știe ce i-ar fi venit în cap !

— Sfinte Sisoie... și nu l-ai măsurat cu gîrbaciul ? Nu i-ai dat măselele în pulbere ?

— Nu, jupîne. L-am însemnat la răboj și am s-o țin pentru altă dată.

Cîinii se opriră o clipă, adulmecînd pe vînt și apoi prinseră a trage în funii, a se zvîrcoli și a lătra cu furie spre cotul drumului ce venea de la țarinele de pe lîngă Argeș. Harapnicul lui Pîneciu i-a pus repede la ascultare.

— Nu bat așa decît atunci cînd adulmecă mirosul rumînilor.

— Trebuie să fie carele cu bucate. Se aud scîrțîind din osii.

La capătul drumului ce cîrnea spre locul unde ședeau ei, de sub buza dealului, se iviră mai întîi trei oameni, apoi alți trei și alți trei, trăgînd, cu gîturile întinse, cu mîinile spînzurînd pe lîngă trunchiuri, carul cu snopii de grîu. După primul car venea altul, și apoi altul, pînă cînd Mușat numără douăsprezece. Se umflă în piept și-l privi pe Pîneciu mai cu semeție.

— Ei, vezi, jupîn logofete, că treburile se fac cum trebuie acolo unde pune pîrcălabul Drăgoiestiului mîna ? Apoi adu-

cîndu-şi aminte de năravul logofătului : Şi unde veghează mai ales ochii domniei-tale.

— Da !

Pîneciu şi-a mîngîiat mustaţa lăsată pe lîngă buze, cu mişcări lungi şi liniştite.

Cîinii, crescuţi cu socoteală, n-au mai putut răbda apropierea rumînilor. S-au năpustit iarăşi bătînd aprig, căutînd să se repeadă la picioarele oamenilor de la primul car.

Rumînii s-au oprit, slăbindu-se din hamurile de tei. Au răsuflat adînc şi s-au ridicat din şale. Cel care trăgea la mijloc era Lambru. Om voinic, lat în umere, cu o faţă pietroasă, o barbă neagră şi ochi luminoşi care arătau un suflet bine cumpănit în rosturile lui.

— Ţine-ţi, jupîne, cîinii, că ne rup cioarecii şi numai pe ăştia îi avem.

Vorbele lui Lambru l-au izbit pe Pîneciu peste faţă.

— Sfinte Sisoie ! Cum, tîlharule, îţi rup cioarecii ? Vas' că zăvozii mei, crescuţi numai cu carne crudă, nu-s în stare decît să-ţi rupă cioarecii ? Am să-ţi arăt eu acuşica ce pot colţii lor.

Nu se mîniase el, Pîneciu, de-acuma. Era mîniat mai de mult. De cînd venise pe moşie. Drăgoieştenii ăştia sînt prea ţapeni. Fac ei ce fac, dar cum o întorc, tot pe a lor cade. Şi atunci cînd împlinesc vreo slujbă de poruncă o fac ca şi cînd ar fi pornit tot de capul lor. Apoi, păs să fi venit vreodată cu plocoane, după cuviinţă, la hramuri sau sărbători.

Carele se opriră, logofătul cu zăvozii ţinînd drumul.

Muşat ar fi vrut să nu fie acolo. Ce s-ar fi bucurat să-i rupă Ursu beregata lui Lambru şi păcătosului de moş. Dar ochii rumînilor l-au făcut să-şi simtă iarăşi fiecare oscior tăbîrcit. Oamenii se înfruntau din ochi. Pîneciu se pironea cu Lambru şi cu mîna stîngă dezlega, nevăzut, nodul frînghiilor.

— Nu da drumul la cîini, jupîne !

După Lambru, se auziră glasurile celorlalţi :

— Nu da drumul !... Nu da drumul !

Nu era o rugare. Era o poruncă, rostită printre dinţi, cu putere şi cu obidă.

Lambru simţea că i se tulbură apele ochilor. Că nu mai vede decît ca prin sită. Soarele îl dogorea în creştet. Pîraie de sudoare îi curgeau pe şira spinării. Umerii îi erau parcă bătuţi cu toiagul, urmele hamului arzîndu-l. Lambru se oştise multă

vreme. Lambru nu putea merge cu șira spinării frîntă. Lambru a ridicat și mai semeț capul cu pletele lungi, în care fire de argint luceau cald în bătaia soarelui.

Rana de sub ochii lui Pîneciu se strînsese și buzele se trăseseră spre ureche, arătîndu-i gura lipsită de dinți. „Trebuie să-i dau o învățătură de minte lui Lambru. Asta numaidecît". Ar fi desfăcut cîinii, care se puseseră pe toate patru labele și priveau drept înainte, dar atunci de la unul din care se făcu văzut moș Drăgoi. Nu fusese înhămat și avea în mînă o țăpușă lungă, cu care îndrepta snopii clătinați de hîrtoape.

Venea agale, netezind spicele cu mîna.

— De ce ne ții calea, jupîn logofete ? Au nu-i poruncă să tragem grîul pînă-n seară ? Poate că vrei să faci altfel decît porunca boierului ? Zicînd așa își muie puțin glasul și Pîneciu simți un fior. Cît era de Pîneciu, dar boierul era mai tare ca el.

— Vouă eu vă sînt tată și mamă, tîlharilor ! Și cum vă spun eu, așa să faceți.

Trebuie să se sumețească.

— Să avem iertare, jupîne, dar noi n-am stat la ocnă și nici la buțile boierului nu umblăm ! Nici pămîntul altuia nu l-am viclenit !

Rumînii rîdeau parcă. Nu cu buzele, dar așa, cu ochii.

— Aa ! Va să zică așaaaa ? Bine, moș Drăgoi ! Să nu-ți uiți vorbele, moș Drăgoi !... Și nici tu, Lambrule ! Maica Precistă să fie cu voi.

— Păcătosul, își bate joc de numele sfînt, mormăi Lambru în barbă.

Atîta a fost tot.

Slugile boierești au întors caii și cîinii s-au lăsat mai mult tîrîți de grumaji, decît au umblat pe picioarele lor. Ajuns departe de care, Pîneciu s-a mai întors o dată, s-a ridicat în scări, strigînd cu mîinile făcute pîlnie :

— Să nu uiți, moș Drăgoi !... Să nu uiți !

Se-nserase. O seară cuprinsă în liniști tainice ce se țeseau din pădure și din fînațurile grele de parfumuri. Pitpalacul dădea glas, buratecii cereau ploaie, iar greierii și cosașii țîrîiau din lăute nevăzute, toate glasurile astea netulburînd cu nimic măreția serii, contopindu-se cu ea, fiind una, crescută din liniște, topindu-se în liniște.

Pe la bordeiele rumînilor începuseră să clipească focurile din curți. O pulbere măruntă de aur se așezase straturi, straturi, arcuindu-se peste coama pădurii, pierzîndu-se spre viorîul albastru al văilor ce se deschideau spre munte.

Ileana gătase treaba pe lîngă jupînița Neaga și acum grăbea spre casă, adunîndu-și iia peste sînii pietroși. Reveneala serii îi aricise pielea. Venea cu desaga plină de vești. Cînd a ajuns la capătul curții, a ieșit printr-o bortă din gard ascunsă în bălării, de care numai ea știa și cîinii. Voia să ocolească pe la șatră, să ferească potica pe care-i ațînea tot mai des calea Pîneciu, logofătul. De la șatră trebuia s-o cîrnească puțin prin pădure, să ocolească prin Poiana Ciutei și apoi s-o taie drept spre sat.

Grăbea, seara fiind pe-aproape. Cu nările tremurînde, sorbea parfumurile astea ale pămîntului și-și veselea sufletul și ochiul cu amurgul sîngeriu. Acu' se simțea ca pasărea cerului, scăpată din vreo colivie, unde tînjise după soare. Ar fi fost cu păcat să spună că jupînița o asuprește. Asta nu. Ileana sare ca arsă. Se tupilează după un pom. Aici, la doi pași, într-o rariște de la care pornea o potecuță spre curte, tăind pieziș pădurea și răspunzînd spre beciurile cu robi, aude vorba șuierată a logofătului. Inima prinde să-i bată mărunțel, mărunțel, da' Ileana, fată de cneaz, și l-a văzut pe tătuța, cu toate tarhaturile de război, nu mai de mult decît aseară. Așa că-și face inimă și se trage printre tufe, aproape, aproape, că acum simte duhoarea de piele tăbăcită, mahorcă și sudoare a celor ce stau de vorbă.

Ursu, culcat mai încoace, ridică nările, se zborșește spre pădure și mîrîie înfundat. Pe loc, vorba celor doi oameni contenește.

— Ce-i, Ursu ?

— Vreun vătui, răspunde glasul pe care Ileana îl cunoaște a fi al pîrcălabului.

Cîinele se ridică și, urmat de cățea, se apropie cu pașii întinși, cu coada băț. Intră în tufiș, trăgînd frînghiile după ei.

— Dacă ar fi fost om, ar fi lătrat și s-ar fi repezit, cum le e năravul, spune Mușat.

Pîneciu, ridicat într-un cot, îi urmează cu ochii, apoi, liniștit, înnădește vorba de unde o lăsase.

Ileana simte boturile umede ale dulăilor aproape. Capetele mari, lăţoase caută pricină, împingînd-o sub umeri, lingîndu-i mîinile. Dulăii scheună uşor.

— Tăceţi, tăceţi !... Ursu !... Sura ! Staţi binişor !... Duceţi-vă ! Haide ! Duceţi-vă ! Îi împinge spre Pîneciu. Fata abia a suflat vorbele, cîinii, ascultători, s-au dus, s-au aşezat la locurile lor, din cînd în cînd ciulind şi bătînd cu coada, în semn de bucurie şi taină numai de ei ştiută.

— Atunci cum rămîne, jupîn pîrcălab ?

— Aşa cum ai poruncit !

Ileana îl aude pe Pîneciu rîzînd înfundat.

— Să ştii de la mine că numai atunci vom răsufla în tihnă, cînd va sta în genunchi Lambru şi cu moş Drăgoi.

— Să-l văd pe Lambru răpus, se bucură Muşat. El mi-a dat cu cuţitul.

— Cînd am să-i apropii moşului jungherul înroşit de ochi şi am să-i iau lumina, atunci satul se va închina, turma cătîndu-şi alt păstor... Şi acela am să fiu eu.

Oamenii tac, bucurîndu-se în sinc de tot ce puseseră la cale în seara asta. Ileana se blestemă în gînd că nu venise mainainte. Apoi se închină, mulţumind sfintei fecioare că o adusese pe drumul ăsta.

Într-un tîrziu, Pîneciu adause :

— Mi-a spus Chira că s-au oploşit nişte fugari prin sat. Am să-i pîrăsc boierului, taman în ziua cînd or pica dăbilarii domneşti. Să vedem cu ce-au să plătească gloaba, nemernicii.

— S-ar putea ca boierul să-i ţină de taină. Îi sporeşte astfel puterea.

— Asta aşa e !... Nu-i nimic. Ei n-au să mai apuce cîşlegile ! Hai !

Se scoală şi pleacă unul în urma altuia, pe potică, către conac.

Ileana stă în cumpănă o clipă, apoi văzînd cum Ursu se opreşte adulmecînd spre ea, săltă sprintenă şi, dîndu-se din pom în pom, le ţine urma.

Cîinii erau tot un meşteşug al lui moş Drăgoi. Auzind că Pîneciu a trimis la stîni după doi căţei de un an, a-nţeles ce şi cum. Ciobănaşul a luat căţeii nu de la stînă, ci din ograda lui. Asta n-ar fi fost nimic. Din cînd în cînd, moş Drăgoi venea furişat la curte, îi alinta şi le da de mîncare. Ileana făcea treaba asta în fiecare zi. Logofătul intra la boier, cîinii ră-

mînea afară. Ileana pîndea, îi îndestula și-i scărpina la urechi și sub gușă. Cîinii, nărăviți la oameni, tremurînd de frica gîrbaciului care adesea-i vrîsta cu sînge, se tologeau și se hîrjoneau, mîrîind a plăcere sub mîna fetei.

Da' parcă numai cîinii erau ai Ilenei ?

Curtea boierului se țesuse cu o pînză subțire de păianjen. La cuhnii, la făurării, la dogărie, la șatră, la grajduri și la temniță, oameni mărunți răsuflau, din ce auzeau, la urechile fetei. Asprimea lui Pîneciu, care le trăgea harapnice cu și fără vină, și mai ales mîna boierului îi făcea să îngenunche și să bată pămîntul cu fruntea, cerînd mila cerului.

Un abur subțire de nădejde venea numai de la drăgoiești, pe care cei mai bătrîni îi cunoscuseră în zilele lor de fală, iar ceilalți, din povești și din mînia tot mai aprigă a logofătului.

Ileana simțea că pădurea o ascunde, că frunzele tufanilor îi mîngîie parcă fața, că și iarba se pleacă moale, afundîndu-i pașii, trăind cu ea. Era numai suflet și urechi. Își înfipsese unghiile în podul palmelor, dar se ținea tare, apropiindu-se tot mai mult de cei doi slujitori, umbrele serii începînd să-ntunece vederea.

Adunase zisele lor cu spaimă, dar și cu bucurie. „Acu' tătuța are să știe ce-l așteaptă. Și nu s-o da cu una, cu două."

Aude cum Pîneciu întoarce cheia într-o broască ruginită și cum poarta scîrțîie din țîțîni. Cînd slujitorii intră, ea se strecoară pe borta din bălării.

Ajunși la ușa temniței, Pîneciu deschide cele două lacăte mari, trage zăvoarele de fier și, opintindu-se amîndoi, dau porțile în lături.

O duhoare de mucegai, de umed și de murdărie omenească o izbește în față. Ileana nu ajunsese aici niciodată. Era locul unde nimeni nu avea voie să umble, în afară de logofăt. Era locul cel mai de spaimă de pe toată moșia și nici chiar ea nu îndrăznise să calce porunca strașnică a boierului. Chelarului, care, împins de necuratul, s-a strecurat într-o seară numai pînă la ziduri, i-a scos boierul ochii cu mîna lui și i-a aruncat la cîini.

Așa strășnicie era la temniță.

Știa de la taică-su că aici zac în lanțuri cîțiva boiernași cărora Danul le călcase moșiile ce le aveau mai jos, pe Argeș. Tot aici își ispășesc vina și patru drăgoiești care ar fi vrut

să fure uricile. Apoi, cîțiva prinși din oștile ungurene. Și mai știe Dumnezeu de unde.

Pe Dragu Ileana îl cunoștea. Un rumîn zdravăn și voinic, care doinea din frunză ca nimeni altul.

Cînd lanțurile se aud zornăind și-n ușa temniței ies robii, Ilenei îi vine să strige de spaimă. Noaptea se-ngînă cu ziua. Apucă să mai vadă cîțiva din robi. Printre primii, Dragu. Lanțurile, ferecate la mîini și picioare. Trunchiul rumînului, o adunătură de oase pe care stă fleșcăită pielea mucedă, barba și părul crescute de-a valma, și din toată alcătuirea asta Ileana nu rămîne decît cu amintirea ochilor lui Dragu. Albul lor, scurs de fierul înroșit care-i arsese, răsare gol, pustiu, într-o chemare cumplită îndreptată dintr-o lume a lui dinăuntru către lumea asta dinafară, al cărui miros îl soarbe cu nesaț.

Ies din temniță oamenii care „păcătuiseră" fiecare după felul lui. Ăsta-i Petre, de care nu se mai știe de un an. Ciung de mîna dreaptă. Ileana știe că fusese prins de Pîneciu vînînd în pădurile boierului. Și alții și alții. Nici unul întreg.

Noaptea adumbrește lumea din ce în ce, nu se mai aud decît lanțurile, tusea seacă a robilor, poruncile logofătului și mîrîitul cîinilor.

O-neacă plînsul. Plîns mut. Nu i se zvîntă obrajii decît atunci cînd, ajunsă departe de curte, aleargă pe potică, cînd ramurile tufanilor îi biciuie obrajii, cînd spinii mărunți ai rugilor o trag de poalele catrinței, adunînd-o din spaima celor văzute pe pămînt.

II

Singura clipă de tihnă și de adîncă mulțumire a boierului Dan era acum, spre seară. Atunci, tabieturile domniei sale se rînduiau după bătaia ornicului celui mare, adus de la Nuremberga de jupîn Jipa, negustorul.

Boier Dan a rîs numai cu buzele lui subțiri și vinete. Ornic nu găsești în toată Valahia, decît aici și la Curtea Veche din București. Ornicul acesta meșteșugit a bate clipele, a sili gîndurile pe căile împlinirilor, a pune ordine strașnică în rîndu-

iala bicisnicilor de argaţi şi rumîni e cel mai necruţător dintre împlinitori. Seama tuturor treburilor de pe întinsele sale moşii, seama vrerilor, pînă şi seama gîndurilor, tot ornicul le ţinea.

Boier Dan s-a întins alene pe divanul din pridvor. Fiind zi de lucru, era îmbrăcat în anteriu subţire de pînză lioveneasc㠹. Capul, la vremea asta, nu-l ţinea sub işlic, iar picioarele se bucurau şi ele de reveneala serii, stînd să răsufle libere, culcate pe o pernă de mătase roşie-purpurie.

Cînd a bătut ornicul de şapte ori, pe loc Rada a deschis încet uşa cu geamlîc dinspre odăi, aducîndu-i narghileaua pe o tavă de argint.

Boierul nu suferea nici o slugă prin preajma trupului său, în afară de Rada.

Dan a deschis ochii suri, numai atît cît s-o poată vedea. După ce roaba a pus toate dichisurile pe măsuţa încrustată cu fildeş şi lucrată în măiestrii arăpeşti, a rămas aşteptînd cuvenita mîngîiere.

Rada era o ţigancă cu pielea arămie. Din culoarea pielii şi din moliciunea ei izvora o căldură tainică. Rada avea ochii negri şi adînci. Părul şi-l purta despletit în valuri albăstrui. Rada era legată bine. Avea buzele sîngerate, dinţi albi şi puternici şi o agerime de pisică, o agerime mlădie, uşoară, caldă, neauzită.

Rada îi aducea aminte de Chira, mumă-sa, cînd el era încă tînăr. Mai meşteră în dragoste, îl leagă din ce în ce mai strîns de amintirea zilelor cînd, în puterea anilor, îşi croise drum spre lumină. A întins mîna uscată, în care vinele se înnodau încă cu putere, şi i-a lunecat-o pe faţă şi pe umeri.

Dan ştia să guste din fericirile lumii cu linguriţa. De aceea le putuse aduna şi zăvorî, de aceea se putea desfăta la începutul căruntelii cu toate minunăţiile.

Rada a ridicat tablaua pe care era paharul cu şerbet şi chiseaua cu dulceaţă şi s-a dus. Acu, pînă-n noapte nu mai are ce căta, decît să-i pună papucii în picioare cînd boierul va bate din palme...

...A tras adînc din narghilea şi bulbucitul apei i-a mîngîiat urechile cu un sunet plăcut.

Dan, mare vistier încă de pe vremea voievodului Mihnea, era zugrăvit cu dibăcie. Fruntea largă, boltită deasupra unor sprîncene subţiri trase la mijlocul lor în sus, cu o frîngere spre

coada ochiului şi spre rădăcina nasului, păr sur, moale, nas coroiat, mustăţile subţiri şi lungi prelingîndu-se pe lîngă colţul buzelor pînă mai jos de fălci, un smoc de barbă răsărit de sub buză şi lăsat într-un fuior lung pînă la piept, cu obrajii bărbieriţi totdeauna din proaspăt, aducea cu un vultur de mortăciuni.

O măreţie uricioasă, singuratică, pămîntie.

A bătut din palme ; Rada i-a pus papucii de safian moale şi Dan a zîmbit, simţind cum se-nfioară atunci cînd mîinile roabei l-au atins. „Semn bun", gîndi.

A coborît rar treptele pridvorului. Casa era aşezată pe temelii de piatră, pe care se ridicau pereţii din urşi grei de stejar cioplit cu barda. Coperişul şindriluit era ţuguiat să lunece omăturile iernii şi în jos se prelungea cu o steaşină de o jumătate de stînjen, ca să apere pereţii de vîntoase, ploi şi grindine. Pridvorul acesta dinspre miazănoapte era aşezat deasupra gîrliciului de la pivniţă. Tot aici spre miazănoapte erau şi cămările boierului. Nu putea suferi lumina soarelui. Umbra, răcoarea şi întunericul îi pritoceau gîndurile mai adînc, îl adunau mai mult în sine, îl ţineau parcă mereu cu mintea ascuţită. Lumina şi soarele sînt bune pentru trîntori şi pentru animalele care se tologesc în ţărînă, fără griji.

Întîi a cercetat lacătele şi zăvoarele beciului. Uşile erau largi şi ferecate. Erau atît de largi, că, după ce deshămau vitele, argaţii trăgeau căruţa cu butoiul înăuntru şi de acolo îi dădeau drumul la locul ce i se cuvenea.

De aici, ocolind pe la soare-apune, a trecut pe la grajdurile bolovănite, unde ţinea iepele de prăsilă şi harmăsarii lipiţeni. Şi acestea erau durate în piatră — aveau ocheţi mici zăbreliţi şi uşi ferecate. Hoţiile de cai erau dese şi boierul ştia să se pună la adăpost.

Grăjdarii, toţi ţigani, aşteptau cu sufletul la gură această tăcticoasă trecere a boierului. Se pricepea Dan la cai. Dintr-o ochire vedea dacă aşternutul de paie e curat, dacă crupele lucesc, dacă cozile sînt împletite, dacă balega e rînită.

Dacă toate erau cum se cuvine, atunci poruncea comişeiului Alexa să le dea cîte trei bice de căciulă — unul pentru Dumnezeu-tatăl, altul pentru Domnul Isus şi unul pentru Sfîntul Duh — ca să nu uite sfînta credinţă şi datoriile către boier. Ştia că atunci cînd ajunge pe la cuhnii şi pătule va auzi răcnetele grăjdarilor şi rîdea dinainte.

După asta, ocolea bordeicle argăţimii, pentru că nu putea suferi mirosurile nespălaţilor acelora, şi ajungea la cocini. Număra vierii şi scroafele şi sîmbăta număra purceii. Poruncea şi aici cîteva bice, nu pentru neîmplinirea slujbei, asta l-ar fi lipsit pe împricinat de o ureche, sau de nas, sau de o mînă, după fapta ce făptuise. Erau robi ţigani şi nu-l costa mare lucru chiar dacă se prăpădea vreunul.

De aici cerceta foişorul de la poarta cea mare unde păzeau străjerii. Erau cam la zece alvaniţi, fioroşi şi de credinţă — fugiţi de sărăcia munţilor din ţara lor şi de groaza turcilor — care, de cum se lăsa noaptea, umblau pe la ziduri în caraulă, iar la cele patru foişoare, puse la patru colţuri ale curţii, era strajă din zori pînă-n zori.

În odăile jupînitei, linişte. N-ar fi fost cuviincios, cînd boierul şi stăpînul trece, să se audă hărmălaie, chicote şi cîntece. Aşa ceva nu se pomenea în casele Danului. Numai robii şi ruminii se veselesc prostește. Boierii au alte gînduri şi alte petreceri.

Dan a urcat în pridvor, de aici a trecut în coridorul ce da în sala mare şi din sala mare în scosul dinspre miazăzi, unde se grijiseră odăile pentru ceauş Haviz. Pe partea dinspre miazănoapte erau prinse cruciş săbii şi iatagane, junghere şi ghioage, scuturi şi coifuri, alcătuind tarhatul de război al boierului, iar deasupra unei blăni de urs aproape cenuşii, singură şi în loc de cinste era zaua din sîrmă damaschină, zaua care apărase în lupte trupul Danului.

Atît că luptele lui au fost purtate mai mult cu oamenii locului, dar tot lupte se cheamă şi acelea şi prin ele s-a sporit în avuţii, ajungînd la cinstea pe care o are acuma.

Tavanele se ţineau în grinzi de stejar şi lumina nu pătrundea decît prin nişte gemulețe mici, aşezate sus, aproape de ele. Pe ceilalţi pereţi erau corlate zugrăvite pe care stăteau oalele frînceşti şi talieneşti, în care se mînca în zilele de praznic şi cu oaspeţi de vază.

Înainte de a intra în odăile gătite pentru oaspeţi, boier Dan s-a oprit în faţa unui tablou, înrămat în perete, de la pardosea pînă la jumătatea lui. Era un lucru care-l costase multe parale şi fusese zugrăvit de un meşter de la Venezia, în trecere spre curtea voievodului Ardealului. Era fărîma unui gînd ce se va prelungi peste ani, amintind urmaşilor de strămbunul

care le-a bătut temelii adînci în soarta țării ăsteia. Voia boier Dan ca munca lui să nu se răspîndească. Voia să rămînă sporită și îmbelșugată de urmași vrednici. Aici, meșterul prinsese un Dan călărind în goană, cu mantia fluturînd și sabia scoasă. Așa să stea crunt și de spaimă, ca un îndemn pentru cei ce vor veni.

Boier Dan s-a uitat la celălalt boier Dan, înțelegîndu-se parcă din ochi. Apoi, ca totdeauna, fruntea i s-a-nnegurat, arcuirea sprîncenelor s-a adîncit și mai mult, împreună cu un tremur al pleoapelor și o vinețeală a buzelor.

Nu avea feciori.

Cît ar fi vrut să simtă lîngă el umărul unui bărbat din sîngele și carnea lui ! Cîte nu l-ar fi putut învăța ! Cîte din tainele și meșteșugurile ascunse ale puterii, desprinse de el cu atîta zbucium, nu s-ar fi dezvăluit feciorului de-a gata ! Cum l-ar fi făcut stăpînul țării, așa cum, din umbră îi era el stăpîn !

S-a smuls din gîndurile astea uricioase, trecînd în odăile de oaspeți. Întîi a cercetat să vadă dacă nu cumva rămăsese vreo icoană pe pereți, apoi, mulțumit de tocmeala făcută, s-a întors încetișor în sala mare. A tras rînd pe rînd zăvoarele tuturor ușilor și s-a așezat din nou în fața tabloului.

Crescuse parcă boier Dan, iar în ochi avea o lumină adîncă. Fața atît de aspră și negricioasă se-nseninase și ea, ca la gîndul unei mari fericiri ce se va împlini curînd. Nu mai auzea nimic, nu mai vedea nimic.

A întins mîna, atingînd rama tabloului într-un anumit loc. S-a ferit puțin într-o parte și tabloul a lunecat ușor sub împingerea mîinilor, răsucindu-se în țîțîni. A pășit în tainiță, a tras la loc ușa mascată cu tabloul, ajungînd într-o odăiță mică, în care lumina se strecura prin niște firide înguste, săpate în grinzile tavanului.

La auzul pașilor, de pe o laviță s-a sculat un om. Fața neagră, lucie, portul lui cu ilic și șalvari îl arătau a fi harap. Cunoscîndu-l pe boier, s-a închinat cu mîna la inimă, la buze și la frunte. Apoi i-a sărutat poala anteriului. Harapul voinic, fără urmă de barbă, era un eunuc cumpărat de la ceauș Haviz cu mulți ani în urmă. Ceauș Haviz îl făcuse eunuc, Dan îi scurtase și limba.

Ochii eunucului au avut o tresărire de spaimă și răutate, dar tresărirea s-a stins repede și omul a scos de la brîu o cheie cu care a deschis o ușiță ferecată în fier. Apoi, aprinzînd o

feştilă, a păşit aplecîndu-se sub pragul scund, urmat de boierul Dan, care-şi petrecuse mîinile în mînecile anteriului. Au coborît nişte trepte săpate în pămînt. Cu cît coborau, cu atît aerul se făcea mai greu, mai umed, mirosind a mucegai şi stătut. Apoi au prins a păşi cu sîrg, în lungul unui gang.

Lumina galbenă şi pîlpîindă a feştilei se alerga tremurătoare pe bolţi şi pereţi, scoţînd la vedere sau înecînd în umbră urmele adînci şi lucioase lăsate de cazmalele ce-şi croiseră drum de cîrtiţă pe sub pămînt.

Cu cît mergeau, cu atît parcă pereţii se strîngeau şi bolta cobora, încît au trebuit să se aplece din şale. Picioarele încălţate în papuci nu făceau decît un zgomot uşor, tîrşîit. Deodată bolta s-a ridicat, pereţii au fugit în lături şi lumina feştilei s-a pierdut în negurile acelui loc, luminînd doar faţa lui Dan şi lucind pe aceea a harapului.

Boierul a făcut spre dreapta, urmat de eunuc. Acesta apropiase feştila de perete şi curînd s-a văzut un oblon la înălţimea capului, zăvorît cu doi drugi puşi curmeziş. Dan a tras drugii cu mîini tremurătoare, a ridicat oblonul agăţîndu-l într-un cîrlig şi s-a lipit cu ochii de firida pe care acesta o astupa.

Un val de mirosuri grele, aşa cum îl simţise şi Ileana cînd s-au desfăcut porţile temniţei, a năpădit prin ochete. Harapul s-a tras înapoi, astupîndu-şi nasul. Dan însă privea cu lăcomie.

Temniţa în care pătrundea lumina blîndă a serii prin firidele săpate în tavan era rotundă, asemănîndu-se cu un fund de puţ. Umbrele robilor se întruchipau abia ghicit, pe lîngă pereţi. Atunci cînd se mişcau, lanţurile zornăiau şi zornăitul era însoţit de gemete.

— Ei, vornicelule Alexandru, mai trăieşti ?... Şi fiul domniei tale, de asemeni ? Nici astăzi nu vreţi să iscăliţi daniile către cel ce vă dă adăpost şi masă ?

O linişte adîncă s-a lăsat peste cei întemniţaţi. Nu s-a mai mişcat nimeni. Nimeni n-a dat glas, închegîndu-se fiecare în durerea lui.

Dan ştia că n-are să audă răspuns. Asta îl înciuda peste măsură.

— Ei, Dragule, mai ţi-e dor de urice ?... Tăceţi ? !... Atunci să tăceţi pînă-n veac ! Ciinilor !

Cît ar fi vrut să audă un geamăt, o vorbă care să ceară îndurare şi milă. O clintire din muţenia lor şi o aplecare spre uri-

cile de danie ticluite de el. Atunci s-ar fi simțit cu adevărat stăpîn și tare. Așa nu le urgisea decît trupurile. Pe sufletele lor nu putuse pune stăpînire. Ca și pe cele ale drăgoiești-lor. I-ar fi vrut pe toți umilindu-se la mila și îndurarea lui. Abia atunci ar fi dormit liniștit.

A trîntit oblonul și iarăși harapul a luminat calea, urmînd drumul pe un alt gang. Au urcat și alte trepte, harapul a deschis o ușă grea și au intrat în niște beciuri zidite, bine aerisite, pardosite cu lespezi curate. Robul a stins fețila, a tras jungherul și amîndoi, urcînd o scară de lemn, au ajuns în odăile de sus ale culei boierești.

Această cetățuie, pitită în codru la patru sute de pași de conac, era zidită numai în bolovani, fără nici o intrare în afară de cea tăinuită. Nu avea ferestre, ci numai firide, prin care se putea slobozi sîneața sau arcul și acestea erau așezate sus, tocmai lîngă acoperiș. De jur împrejur se tăiaseră pomii, să poată cei dinăuntru ochi în voie.

Boierul a cercetat singurătatea camerelor, butoaiele cu salpetru, cu plumbi, sînețele rînduite pe lîngă ziduri, butoaiele cu smoală, cu cîlți, fîntîna, sacii cu făină. Nicăieri nu era urmă de stricăciune. Ai putea ține piept unei oștiri în lege, nu numai păcătoșilor de rumîni.

Harapul a rămas sus. Dan a coborît în beci, s-a dat sub o boltă, a intrat între doi pereți ce aproape se uneau, ieșind într-o altă boltă, întunecoasă, în care plutea un miros plăcut de tămîie și aromate. A făcut pași mici, pînă a dat de masă, a scăpărat amnarul, a pipăit sfeșnicul, aprinzînd lumînarea, apoi pe rînd i-a aprins toate șaisprezece brațe. Cu fiecare lumînare aprinsă mai mult se deslușea mai bine și mai departe.

Dan a scos un oftat adînc, sfîrșit. S-a lăsat să cadă pe un jilț de lîngă masă. Apoi și-a rotit ochii de jur împrejur. Încet, stăruielnic, cercetînd fiecare lucru, fiecare colț.

Colo stăteau blănile de jder, de hermelină, de rîși — dincolo erau sipetele grele de lemn scump de zadă tare ca fierul ce joacă în ape trandafirii, lemn adus tocmai din crestele munților. Sipetele pîntecoase pline cu galbeni, dincolo cele cu țechini, dincolo cu groși, iată și sipetul cela mic cu guldeni de la Holanda, cine știe la ce vor fi buni vreodată. Covoare de Smirna, brocaturi și mătăsuri cu care nu se îmbracă decît prințesele cu păr de abanos din țările lui soare-răsare.

Și aici, aici, comoara sufletului său, sipetul cu nestemate. S-a sculat, păşind ca prin vis, cu mîinile tremurătoare. Le-a afundat între pietrele care sclipeau în mii de feţe, în mii de ape de toate culorile. Numai pietrele nu le putuse pune fiecare după neamul ei. Îi plăcea să le simtă lustrul în podul palmei şi răceala lor îi pătrundea în trupul încintat, răcorindu-i pînă şi inima. Rubinele şi opalurile, peruzelele şi mărgăritarele, smaragdele şi diamantele aveau fiecare glasul lor tainic, glas pe care Dan îl înţelegea. Glasurile lor unite luminau în toate culorile curcubeului izvorîte din ele, sipetele cu galbeni aveau un anume glas şi o anume strălucire ; împreună, alcătuiau glasul mare al puterii. De aici izvora tăria Danului.

Tronurile se fărîmau, voievozii urmau altor voievozi la răstimp de ani, luni sau chiar zile, el însă stătuse tare, el, Dan biv vel vistiernic, stăpîn peste moşii fără număr, el care duce trebile politiceşti, presărînd în urmă-i puţină pulbere de aur.

Aurul. Un rîset frînt i-a scăpat de pe buze. Sta drept în mijlocul avuţiilor sale, cu faţa luminată de sfeşnic, cu fruntea senină, puţin dată pe spate, cu fuiorul de barbă răspîndit pe piept, nemişcat. Numai ochii adunaseră în ei luciul rece al bogăţiilor din jur.

În noaptea ceea curţile s-au gătat de oaspeţi.

Caii cei mai frumoşi au fost duşi către munte, gîrliciul întărit pe dinăuntru cu grinzi proaspăt cioplite din pădure ; au rămas doar rîmătorii, după coran carnea lor fiind spurcată pentru oamenii care păzesc dreapta credinţă.

Dincolo, peste perdeaua de pădure care desparte conacul de sat, noaptea a găsit linişte.

Numai pe la cîntători s-a simţit un umblet furnicat.

Muierile şi pruncii luaseră calea codrului, iar bărbaţii îşi dosiseră suliţele la îndemnă. Cu toată sărăcia lui, satul se aricise, se strînsese, aşteptînd.

Aşa l-a găsit răsăritul.

Spre amiază, tocsinul străjilor de la foişor a răsunat prelung, sunetele lui aspre pătrunzînd sub bolţile pădurii, tremurînd peste poiene, pierzîndu-se spre luncă. La auzul lui parcă şi vietăţile nevătămătoare şi aripatele care umpleau codrul de cîntec au tăcut a spaimă şi mirare.

Pe șleaul ce venea de la Tîrgul Argeșului se auzeau tropote de copite, apoi în rariștea din fața porților a ieșit la lumină ceauș Haviz, călărind un cal arăpesc, mic de stat, numai vînă, urmat de cei cincizeci de osmani, cîte trei în rînd, purtîndu-și sulițele cu vîrfurile strălucind în soare, cu iataganele bătîndu-le șoldurile, cu imineii sprijiniți pe toată talpa în scările late terminate cu pinten.

Cînd ceauș Haviz, cu mîna proptită în șold a oprit calul în fața porților, alvanitul din foișor a simțit rece pe șira spinării. Era un oștean trecut prin multe, dar chip ca al turcului acestuia nu mai văzuse. Fața lui lată, cu umerii obrajilor ieșiți mult în afară, era numai urme albe de vărsat. O mustață rară așezată deasupra unei guri ciopîrțite de o lovitură piezișă de sabie, sub turbanul alb licărea un ochi și acela ciacîr, peste celălalt avea petrecută o legătură neagră. Era vînjos, dar mic de stat, capul părînd nefiresc de mare și mirat el însuși de așezarea asta nepotrivită. În stînga și dreapta brîului de mătase roșie avea agățată cîte o sabie.

Așa pocit cum era, ceauș Haviz mărea spaima celor ce-l vedeau cu răutatea singurului său ochi și cu un rîs așezat strîmb pe gura lipsită de dinți.

Poate se înspăimîntase singur privindu-se în oglinda vreunei ape, atunci cînd cu tot dinadinsul voia să cumpănească urîțenia chipului prin frumusețea și măreția îmbrăcăminții. La turban purta, prinse cu o pafta mare de mărgăritare, trei pene roz de flaming. Peste ilicul de mătase verde cu ceaprazuri de aur era încins cu brîul, unde, în afară de săbii, mai avea înfipte și două hangere tătărești. Șalvarii erau de camhă roșie-vișinie și în picioare purta cizmulițe de piele galbenă, lucrate cu înfloriturl, cu tocuri înalte și vîrfurile aduse spre spate.

Toată lumina nămiezului se pierdea în furnicarea aceea de turbane albe, ilice roșii și verzi, străfulgerări de arme și rînchezat de cai.

La poruncile bulucbașilor, osmanii au prins a-și face tabără, ridicînd corturile și legînd caii la conovețe.

Cînd s-au deschis porțile, au intrat în curți numai ceauș Haviz cu patru iuzbași. Au mers călare pînă în pragul scărilor ce urcau în pridvor. Acolo, pe cea mai de jos treaptă, îi aștepta vistiernicul, gătit în straie de sărbătoare. Pe cap avea işlicul, peste cămașă pusese caftanul fostei sale boierii.

Nu-i primea îmbrăcat ostășește, ci așa cum se ducea în Divan, ca o aducere aminte trează că găzduirea se face la un boier al domniei, nu la un conac oarecare.

Rînduit ar fi fost ca oaspeții să descalece și apoi să se închine către gazdă. Dar turcul era șiret și adulmecase felul pămîntenilor. Unora, celor din slujbe mai ales, e bine să le aduci aminte că sînt din mila luminatului împărat, unde sînt. Atunci li se moaie harțagul, pe dată.

Cu alții mai mititei însă trebuie să umbli cum umbli cu castanele coapte. Allah e în ceruri și vede, și crede să lifta asta e rea, uricioasă și repede la mînie, dacă îi necinsteşti obrazul. Fără să vrea a dus mîna la gura hărtănită de sabie. A oprit calul, jucîndu-l ușor în frîu și l-a privit pe Dan, căutînd să-și aducă ochiul la ascultare.

Dan biv vel vistiernic a dus mîna la inimă, la buze și la frunte, închinîndu-se cu smerenie din șale. Numai atunci s-a îndurat ceauș Haviz să se închine și cu el dimpreună iuzbașii. Cînd a poftit să descalece, unul din turci a sărit sprinten de pe cal și i-a ținut scara, apoi s-a făcut mușuroi, ca să pună ceaușul piciorul pe umerii lui.

Cînd a păşit, s-a văzut că e șchiop.

— Fii bine venit sub acoperișul meu, viteazule între viteji. Domnul să te aibă în paza lui.

Vorbele vistiernicului erau dulci, rostite cu adîncime și anume licăr al ochilor, așa încît căzură unde trebuie și cum trebuie.

— Allah! Ți-a rămas limba de miere, effendi vistiernic. Numai să-ți fi rămas așa și celelalte obiceie. Haviz a clipit șiret, rîzînd ascuțit.

Dan a simțit cald. Știa despre ce obiceie vorbește turcul.

După ce s-au tras cu toții la răcoarea sălii celei mari, așezîndu-se pe divane, roabele au adus dulcețurile, șerbeturile, cafeaua și narghilelele. Stăteau cu picioarele adunate sub ei, împroșcînd pe nări fum albastru și parfumat. Asemenea tihnă nu era cuviincios să fie stricată.

Ceauș Haviz se cufundase în sine, plecîndu-și geana peste ochi. Din cînd în cînd, un zîmbet i se fugărea pe față.

Dan îl pîndea cu coada ochiului, muncindu-se să-i pătrundă gîndurile. Se adunaseră în el neliniști multe, cunoscîndu-l bine pe Haviz. În urma lui, sipetele, grajdurile și pătulele se ușurau, asta dacă era în toane bune, dacă nu, dădea pîrjolului totul.

Ceauș Haviz venise în țară pe vremea primei domnii a Voievodului Mihnea. Spahiu vechi și încercat în războaie, înfundase buzunarele mai marilor săi cu multe pungi de țechini și aceștia îi scoseseră firman de împlinitor împărătesc pentru furniturile militare datorate Porții de beyul de la Kara Iflak [1]. Apucase numai patru ani din domnia Mihnei Vodă, dar fusese de ajuns pentru a strînge atît cît să-și agonisească moșii în Anadol, locul lui de baștină, haremuri cu cele mai frumoase circaziene și asemenea prisos de pungi, încît putuse împrumuta aceluiași Mihnea, surghiunit la Tripolis, ca să-și plătească Scaunul a doua oară. Venit în țară, beyul, care n-avea cu ce-și întoarce datoriile, i-a dat în grijă strîngerea haraciului cuvenit Porții în județele dinspre munte. Șase ani a mai domnit Mihnea Vodă și în acești șase ani ceauș Haviz a fost spaima satelor de moșneni, ba și a moșiilor boierești. Se așezase la Argeș și de acolo bîntuia ținutul înainte de strîngerea birurilor și a dijmelor, luînd el caimacul și lăsînd restul pentru dăbilarii domnești și boierii de baștină.

Dan prețuia puterea turcului și știa trage foloase din ea, întărindu-se la Scaun. Turcul cunoștea dorința Danului și avuția lui.

— Allah să-ți binecuvînteze casa. E mai îmbelșugată ca niciodată.

— Domnul ne-a urgisit pentru păcatele noastre. Anul a fost mai slab decît toți anii de pînă acum.

— Să fie precum spui. Dar nu pentru tine, effendi vistiernic.

Dan a ridicat mîinile spre cer, căinîndu-se.

— Ba și pentru sărăcia mea, viteazule. Lotrii și musca rea mi-au împuținat vitele, seceta mi-a ars holdele, robii nu mai sînt robi...

— Taci, moară neferecată!

Dan a rămas cu vorba agățată pe buze, lăsîndu-și mîinile să-i cadă pe genunchi.

— Cum poruncește luminăția ta...

Haviz s-a tologit sprijinindu-se într-un cot. Deschisese ochiul și-l țintuia pe Dan. Se uitau unul la altul, adunîndu-și gîndurile în spatele privirilor.

[1] Țara Românească (turc).

Dan voia să facă ceva numai să scape de ochiul lui Haviz. S-a întins spre talerul în care bătea ca să vină roabele, dar mîna turcului l-a făcut să rămînă nemișcat.

— Nu cinstești fața oaspelui și a unui prieten vechi, effendi. Allah e în ceruri și vede. În coran stă scris să așterni toate bunătățile pe masă cînd îți calcă pragul un străin. Și noi nu sîntem străini. Drept a grăit gura mea?

— Drept. Așa am făcut.

Ochiul lui Haviz s-a subțiat din nou. Haviz vorbea mai mult cu ochiul acela, decît cu mîinile și cu fața. A bătut de trei ori din palme și iuzbașii, lăsînd narghilelele neterminate, au sărit ca împunși de pe divan, trăgîndu-se spre ușă în temenele adînci. Ochiul se făcuse din ce în ce mai mic, pînă nu rămăsese din el decît o dungă sclipitoare.

— Vino aici, cîine!

Dan s-a supus.

— Mai aproape!

Haviz a repezit mîna în barba vistiernicului, smucindu-l în stînga și dreapta.

— Jur pe coran că am să-ți smulg firele unul cîte unul, țap bărbos ce ești. În genunchi... În genunchi, că te crestez!

Lui Haviz nu-i plăceau țelele politicești. De accea și fugise de la Stambul. El era fiu sălbatic al Anatoliei. Se bătuse sub marele vizir Sinan Pașa în Tunisia arsă de soare, în pustiurile Arabiei, copil fiind la cincisprezece ani se tăiase cu fala armiei creștine pe mare, la Lepante, se luptase în Bosnia, în Herțegovina, peste tot unde steagurile verzi ale profetului se desfășurau, peste tot unde caii rînchezau, peste tot unde se simțea mirosul prafului de pușcă.

Și vulpea asta șireată vrea să-l momească, acum cînd se schimbă beyul Alexandru, care-i rămăsese dator peste treizeci de mii de galbeni?... Îi arată el cine-i Haviz!

— Lasă-mă, viteazule!... Lasă-mă, luminăția ta!

Haviz l-a tras aducîndu-i fața aproape de fața lui.

Ochiul acela crunt îl săgeta pe Dan atît de aproape, încît îi vedea petele roșcate și vinișoarele cu sînge. Răsufletul puturos al turcului îl amețea.

— Să vorbim, effendi!... Să vorbim!... Și să ne înțelegem.

I-a făcut vînt și Dan s-a dus împleticindu-se la locul lui.

— Cine te-a ținut, ghiaure, în dregătorii? Răspunde!

— Viteazule...
— Taci !... Răspunde !
— Tu !
— Cine ţi-a dat sulițe vrednice, să-ţi culci duşmanii la pămînt ?
— Allah !...
— Taci. Nu spurca numele lui Allah !... Răspunde !
— Tu !
— Cine are să te ţie în dregătorie acu, cînd beyul Alexandru a fugit şi cînd vine în dregătorie Mihai ?
— Cum Mihai ?
Dan a sărit de pe divan umblînd prin sală, cu poalele caftanului fluturînd. Uitase şi de păruiala şi de mînia lui Haviz. Apoi, cînd s-a socotit că greşise dîndu-se în vileag, s-a potolit ca prin farmec, cătînd să vadă ce zice Haviz.
Turcul rîdea. Rîdea din inimă, cu mîinile pe pîntece.
— Allah ţi-a luat mințile, effendi. Asta te costă aur greu... Ţi-e frică de aga Mihai ?
— Nu !... La ce să-mi fie frică ?
Turcul a venit şchiopătînd spre el. Făcea Haviz un pas înainte, făcea Dan un pas înapoi.
— Ţi-e frică, ghiaure !... Ţi-e frică ! Eu sînt scutul tău. Şi vreau să fiu poleit cu aur.
Apoi s-a oprit dintr-o dată, închinîndu-se.
— Să ne-nţelegem, effendi !... Pace netulburată să domnească peste capetele noastre.

Ziua aceea a fost o zi grea şi plină de forfot.
Pe la chindie au picat dăbilarii domneşti, ca la cincizeci de vistiernicei, birari, găletari şi posadnici, toată liota de neîndestulaţi ai domniei.
Cel ce părea a fi mai marele — un vistiernicel în coantăş albastru şi harapnic lung de fuior — a venit cu căciula în mînă la treptele conacului, s-a închinat cu smerenie, apoi a scos dintr-o tolbă de piele un catastif trenţăros, rugînd pe luminăţia sa şi pe boier vistiernic să cerceteze însrisurile şi să dea ascultare zapisului domnesc care cerea dumnealui biv vel vistiernicului Dan din Stelea şi Drăgoieşti să împlinească dijma, dimpreună cu satele domniei sale.

Luminăția sa și boierul vistiernic fumau ciubuc în pridvor. Haviz s-a uitat la Dan. I-a făcut semn să stea pe loc. S-a sculat alene de pe divan și, lucru nemaipomenit, a coborît scările singur. S-a făcut a lua zapisul, dar cu iuțeala fulgerului a scos jungherul și i-a tăiat o ureche, încît vistiernicelul a început să urle, fugind spre cal, cu sîngele șiroind.

Turcul a rîs din inimă, slobozind o poruncă scurtă spre unul din iuzbași, care a dat fuga în tabără. Cîțiva spahii au încălecat, fugărind cu sulița în coaste pe trimișii domnești. Nu se putea să se încarce în doi dăsagi deosebiți cînd Haviz plecase în pricopseală. Dăsagii ce trebuiau umpluți erau gemeni și erau numai ai lui Haviz.

După fuga dăbilarilor au sosit carele turcului, trase de cîte patru boi mînați de robi pămînteni ofiliți și înnegurați la priviri. Văzîndu-le, ceaușul a prins viață. Sărea de la unul la altul țopăind vesel, le cerceta osiile, coșurile și podinele, mormăind mulțumit. Mormăia și Danul ca să-i facă pe plac, dar mormăia a pagubă.

Și ca un făcut, după ce împreună daseră ocol pe la grajduri, ca să vadă luminatul fiu al lui Osman că nu e nici o pricopseală, în afară de calul acela negru, pe care Dan îl dă cu dragă inimă și pe care amîndoi îl priveau cu felurite gînduri cînd îl purta comișelul Alexa prin curte, ca un făcut s-au auzit sunetele de zurgălăi, chiote de surugii și pe poarta conacului a intrat o căruță ferecată în felul celor brașovenești, trasă de șase cai de poștă, din care a coborît, dracul să-l pieptene, Jipa negustorul.

Jipa umblase pe toate drumurile de negoț din Țara Ardelenească și mai departe pe cele ale Liowului, ba chiar și în Țara Nemțească, la Nuremberga. Acu, făcea calea din fiecare an, strîngînd de la boier Dan prisosul anului și vitele pe care le tocmea în convoaie, trecîndu-le peste munți, spre tîrgurile de dincolo. Om hîrșit cu viața, pe loc a înțeles ce-i de spus și ce-i de ținut pentru altă dată.

După cuvenitele temenele, au trecut toți trei în pridvor. Turcul adulmecase urma unor cîștiguri, dar nu știa românește, după cum Jipa se făcea că nu știe turcește, înțelegîndu-se prin vorbele lui Dan. Haviz simțea că acesta le răstălmăcește pe placul său. Așa că, oștean întruchipat, s-a dus, ur-

mat de iuzbaşi, să cerceteze rînduielile taberei, scîrbit de viclenia pe care o mirosise.

Dintr-un răsuflet, jupîn Jipa s-a deşertat de veşti.

— Hei, boierule, cată de strînge băierile pungii. Împărăţia craiului nemţesc a pornit război cu Poarta. Se scoală creştinătatea să alunge păgînul de pe pămînturile cutropite.

— Ba să-şi vadă de treabă. Turcul e tare şi mai bine cu el, că ţine mijlocul, decît cu răii de pămînt care asupresc boierii.

Jipa s-a mirat în sineşi.

— Nu ştiu cum vei vrea domnia-ta, boier vistiernice, dar împăratul nemţesc tocmeşte oşti. Craiul Bator Jicmond de la Ardeal se pleacă mai mult către apus decît spre răsărit, ba şi papa de la Rîm şi împăratul spaniolesc se ridică unul cu crucea, altul cu aurul.

Pe fruntea Danului s-au călătorit nori de îngrijorare. Asta nu-i a bună. Turcul va cere merinde, zaharelele se vor înmulţi, vor trebui date care, oameni, şi lui ce-i va mai rămîne ? Anul acesta toate au mers pe dos. Colac peste pupăză, apucă tronul hainul de Mihai. Gîndul ăsta e cel mai crîncen.

Puteau ei să se tot bată împăraţii lumii. Punînd pierderea într-un taler şi cîştigul în altul, tot mai mare-i cîştigul la vreme de război. Dar răul de agă n-o să uite cum l-a vîclenit la Alexandru Vodă, pîrîndu-l că vrea să apuce domnia ! Prea îi stătea moşia lui de peste Olt în coastă. Moşia agăi e acum a Danului. Dar aga vine cu firman de domnie !

Dan a zîmbit crunt. Au mai venit ei şi alţii, pierzîndu-şi capetele mai apoi.

Jupîn Jipa a lăsat trebile altora şi s-a întors la ale dumisale.

— Boierule, ce va fi, vom vedea. Însă eu ştiu că-mi sînt de trebuinţă cîteva care cu sloiuri de ceară aurie, pentru lumînări. Pe asta se scoate bani buni. O trecem dincolo de Dunăre printr-un prieten al meu de la cetatea Raguzei şi o desfacem la Venezia.

Negustorul a scos de la brîu o pungă de catifea şi din pungă un bulgăraş de ceară. Dan a luat bulgăraşul în mînă, l-a mirosit, apoi l-a privit în zare. Ceara era parfumată, un parfum uşor adunat parcă strop cu strop din toate florile, şi privită împotriva soarelui avea vine aurii, ea însăşi schimbîndu-se într-un bruş uşor de aur. Aşa ceară nu făceau prisăcarii boiereşti.

— De unde o ai ?

— De la cneazul Gheţea al Cremenarilor.

— Cîinele !... Pînă n-o să-l vadă culcat la pămînt n-o să aibă hodină. Îi stă în coastă şi-i astupă parcă răsuflarea. Lostriţa şi păstrăvul trag în sus, spre apele învîltorate ale muntelui şi cremenarii îşi umplu pungile de pe urma lor. Ceara asta la ei se face. Vînatul cel mare şi scump la ei îşi lasă blana. Drumul munţilor...

— Ce Gheţea, ce Gheţea. Allah, am auzit bine ? Urechile nu m-au înşelat ? Pe barba profetului, unde-i fiul de cîine ? Haviz urca treptele, sărind mai mult într-un picior. Ochiul i se bătea crîncen, mustaţa-i se zbîrlise, urmele albe ale vărsatului se roşiseră. S-a repezit la jupîn Jipa, apucîndu-l cu mîinile de gît.

III

De cînd venise ceauş Haviz, logofătul Pîneciu nu-şi mai dădea sieşi nici un fel de răgaz. Alerga la cuhnii, de la cuhnii la tabără, de la tabără iarăşi la cuhnii. Rîdea, bătea temenele, sărea să toarne apă vreunui iuzbaş sau bulucbaş, dădea ochii peste cap arătînd spre bordeiele ţiganilor, unde se zăreau trupurile roabelor legănate în mers. Simţea că dacă nici acum n-o pune piciorul în prag, au să-l înmoaie cu totul drăgoieştenii. A găsit pînă la urmă un spahiu bătrîn, care rupea româneşte, şi i-a spus tărăşenia toată. Că dacă vor să-şi umple carele şi pe ei, să scotocească în sat, că nemernicii de acolo ţin îngropate comori, fiind ei mari neguţători la vremea lor, că muieri mai frumoase ca-n Drăgoieşti rar se găsesc prin alte părţi.

Spahiul l-a ascultat dînd din cap şi privindu-l cu ochi ageri, plini de scîrbă. Prin mintea lui închinată credinţei către Allah şi slujbei de ostaş s-a strecurat o frîntură de gînd omenesc.

— Tu şeitan [1]. Inima de la tine în Gheena. A scuipat într-o lături, dar lumina bunătăţii n-a licărit decît o clipă în sufletul lui învîrtoşat de nelegiuiri.

[1] diavol (turc.).

Astfel că vorbele lui Pîneciu au ajuns la urechile lui ceauș Haviz în noaptea aceea a șosirii, cînd, îndestulat de mîncare și bucuros de noile izbînzi ce i se înfățișau, se lungise pe divan, lăsînd somnul să-l cuprindă ușor, ca o bucurie tihnită, așteptată și dorită.

Tot în seară, boier Dan a aflat din gura Pîneciului cum ticălosul de moș Drăgoi dosește în sat oameni fugiți de peste Olt. Îi dosește ca să le fie mai ușor la munci și la plată, lipsind punga boierului de ce i se cuvenea pentru aerul ce-l trăgeau în bojoci și pentru pămîntul pe care-și așterneau oasele.

Cînd a ieșit din cămările Danului, Pîneciu rîdea zîmbat, lăsîndu-și capul ras să se limpezească în răcoarea nopții. I s-a părut, sau o umbră s-a furișat de lîngă cîini ? Din doi pași a fost lîngă ei. Ursu și Sura au ridicat capetele, adulmecîndu-l. N-a fost nimeni. Altfel ar fi lătrat.

Cînd a simțit că greul somnului se așterne peste casă, vistiernicul și-a tras singur papucii moi în picioare, strecurîndu-se cu băgare de seamă în sala mare. Acum mai mult ca oricînd avea nevoie să-și adune gîndurile, să și le prefire printre bogățiile lui. Acum mai mult decît oricînd îi era dor să simtă în palmele încintate răceala și netezimea pietrelor scumpe.

N-a aprins lumînarea și, după ce a cercetat din ochi sala, s-a apropiat de tablou. Prin ochiurile ferestrelor se strecura lumina palidă a nopții, pierzîndu-se în întunecimile moi ale blănurilor, răsfrîngîndu-se în luciul armelor, împrăștiindu-se într-o pulbere subțire și abia văzută pe jilțuri și divane.

Cînd a împins într-o latură ușa meșteșugită, o alta s-a crăpat dinspre odăile turcului.

Iuzbașa Selim, care împlinise slujbele pe lîngă stăpînul său și care își tocmea atunci culcușul în pragul odăii lui, auzise, așa ca o părere, zgomot. Împins de tinerețe și necugetare, s-a strecurat în spatele Danului, călcînd furișat, așa cum învățase de la fiarele pustiurilor în care se născuse. A văzut tabloul închizîndu-i-se în nas.

„Allah ! Ce face ghiaurul ?...“

Toate poveștile năprasnice cu comori tăinuite, toate basmele despre bogăția ascunsă a valahilor și despre meșteșugul cu care le țin dosite, rostite la focurile de tabără de către oștenii mai

bătrîni, i-au venit în minte. A pipăit rama cu înfrigurare. Acolo unde văzuse mîna albă a ghiaurului a simţit cum degetul i se afundă într-o scobitură. A împins călcînd uşor, cu hangerul tras. Întuneric. Întuneric adînc.

„Pe barba profetului ! Acolo-i o lumină. Parcă vine de sub pămînt." A şovăit o clipă.

Turcul e ostaş viteaz atunci cînd se luptă la lumină şi cu oamenii. De cum se lasă întunericul şi djinnii [1] încep să bîntuie lumea, cînd focurile se aprind şi în jurul lor Israfil, îngerul morţii, caută sufletele celor vii, de atunci vitejii simt plutindu-le în jur o lume de spaime, de basm, care-i adună unul în altul, fără prea multă inimă.

Dar acolo e o lumină, şi ghiaurul nu-i un vrăjitor. A pipăit pereţii, a coborît scările, ţinîndu-se cu sufletul la gură după lumina aceea pîlpîitoare, care aici se mărea, aruncînd umbrele a doi oameni pînă la picioarele lui, aici se micşora, zgîrcindu-le, tremurîndu-le pe pereţii de pămînt umed.

Iuzbaşa Selim a stat o clipă la gînduri : „Ghiaurul nu este singur. Allah stă însă de partea binecredincioşilor" !

Boier Dan a lăsat robul în culă şi s-a întors, strecurîndu-se sub boltă şi de acolo în taină. Cînd sfeşnicul a aprins toată bogăţia nestematelor şi a aurului, iuzbaşa Selim, care-i ţinuse urmele, a scos un strigăt de uimire. Aşa ceva nu putea fi decît în basmele roabei Tavaddud. Dan s-a întors ca muşcat de şarpe. Crezuse că robul, neascultîndu-i porunca, se luase după el. La vederea unui străin, gîtul i s-a strîns, inima a prins a zvîcni cu putere bătînd să-i spargă coşul pieptului. A simţit o sfîrşeală în picioare, căutînd sprijinul jilţului. Însă nimic din toate astea nu s-au arătat pe faţa lui. A dus mîna la inimă, închinîndu-se.

— Vino aproape, luminate stăpîn ! Fii ca acasă la tine.

Iuzbaşa a făcut cîţiva paşi, cu gura uşor căscată, cu ochii măriţi peste măsură. Gîfîia de parcă ar fi urcat un munte.

Dan şi-a subţiat pleoapele. A luat un pumn de nestemate, care închipuiau în mîna lui toate fulgerele cerului, şi i le-a întins. Atunci cînd copilandrul s-a apropiat vrăjit, hangerul vistiernicului a strălucit o clipă, apoi s-a înfipt pînă la plăsele în gît. O spumă de sînge cald i-a năclăit mîna. A lăsat

[1] duh rău

trupul să cadă jos, împingîndu-l cu piciorul. Astupase un bob de mărgăritar. A ridicat piatra privind-o în lumina sfeşnicului să vadă dacă nu are vreo scrijilitură, apoi s-a huluit în jilţ ca retezat de la rădăcini. Comoara lui, sufletul lui, viaţa lui erau în primejdie. Ce să facă ? Mîine Haviz are să-şi caute iuzbaşul ! Are să răscolească şi străfundurile pămîntului ca să-l găsească.

Nu ştie cît a stat aşa. Lumînările picuraseră lacrimi de ceară la piciorul sfeşnicului şi abia mai pîlpîiau, cu lumina adunată în mucurile mici şi moi. Cînd s-a ridicat, boier Dan zîmbea. Un zîmbet galben, hain.

A apucat hoitul de subsuori şi l-a tras afară. Împreună cu robul l-a dus pe un gang pornit din borta de lîngă oblonul ce răspunde în temniţă. Cu cît mergeau, cu atît mirosul greu şi umed se primenea cu aer din ce în ce mai proaspăt. Fundul gangului a prins să urce şi, după cîţiva paşi, boierul s-a oprit în faţa unui tufiş des, care-l ascundea.

De afară veneau, murmurat, toate zgomotele nopţii de vară.

Rînduielile ostăşeşti, ţinute cu străşnicie de bătrînii satului, prindeau bine la vremuri grele ca acestea. Crescuţi numai cu urechea la sunetul buciumelor şi cu ochii la sforile de fum care vesteau călcarea, drăgoieştenii aveau împărţite în de ei meşteşugurile războiului ascuns şi de spaimă pentru turc, anume cel al izbirilor scurte, în crugul nopţii cînd şi apele dorm. După izbirea asta piereau ca duhurile pădurii, mistuindu-se în fundurile ei.

Satul dormea. Dar dormea iepureşte, numai cu un ochi închis. Din zece bordeie, nouă erau goale, iar al zecelea plin şi cu locuitorii bărbaţi ai celorlalte. Acesta îndeobşte era al vreunui pîrgar sau al altui drăgoieştean care cunoştea seama luptelor.

Într-un stejar de deasupra taberei turceşti, Lambru sta între două crengi groase care închipuiau un leagăn şi nu scăpa nimic din cele ce se rînduiau jos şi dincolo, peste gardul conacului, la odăile lui Haviz. Nu răzbătea pînă la el decît mirosul iute al fumului, lumina flăcărilor de la focuri topindu-se în frunzişul des al copacului. Cu cît Carul urca mai sus pe boltă, cu atît totul se liniştea în tabără, nedînd prepusuri de rău.

Auzea cum din ce în ce caii ronțăie fînul mai rar, le simțea mirosul și parcă i-a venit așa, de la inimă, să alunece jos din copac și să-și vîre fața în coama unuia, a șargului celuia de stă mai în lumină și saltă capul mic, cu urechile ascuțite, cercetînd în toate laturile. Nu și-a putut stăpîni un oftat.

Străjile, care sprijinite în coadele sulițelor, care stînd jos, petreceau timpul veghei, ciripind pe limba lor.

„În noaptea asta n-a fi nimic", gîndi Lambru. A ridicat iarăși ochii spre cer, să-și lămurească curgerea timpului după mersul stelelor, cînd cocoșii au trîmbițat miezul nopții. Tot atunci, dintr-un stejar alăturat, s-a auzit țipătul cucuvelei. De trei ori rar, de trei ori repede și îndesat, așa cum face cînd prinde prada.

Meiotă venise taman cînd se cerea.

La răstimpuri, s-au mai auzit și alte cucuvăi, prin preajma curții. Și la miazănoapte, și la miazăzi, și la apus.

Lambru a zîmbit în barbă. Nici măcar un sticlete n-ar fi putut intra sau ieși din curte fără ca cineva din ai lor să nu-l vadă. Cu grijă, pipăind fiecare creangă sau nod cu vîrful degetelor de la picioare, a coborît pînă sub poala stejarului, apoi, dîndu-se pe partea umbrită dinspre pădure, s-a lăsat să alunece jos, cu un fîșîit ușor de șopîrlă.

Cînd a intrat în ograda lui moș Drăgoi, a văzut pe careva dormind lîngă bordei. Nu i-a luat seama că stătea neacoperit pe pămîntul gol. A intrat înăuntru și l-a găsit pe cneaz șezînd pe laviță, sprijinit într-un cot, cu ochii înfipți în lumina feștilei. Fără să se uite la el, bătrînul l-a întrebat ca prin vis :

— Ce-i ?

— Nimic !

— Se vede vreun semn ?...

— Ba.

Au tăcut. Într-un tîrziu, Lambru a cercat să-și dezlege gîndurile :

— Ce facem ? Lăsăm satul și ne ducem după muieri ?...

— Ba !

— Atunci ?

— Răspundem după cum ne îndeamnă... Bătrînul a arătat cu capul spre conac. Nu-l putem lăsa, Lambrule. Are să treacă și asta !... Unde să ne ducem ?

— Asta-i drept ! Unde ?...

— Da' pe Ileana ai văz't-o ?
— Îi cu jupînița. N-a dat nas pe afară.
Moș Drăgoi a zîmbit :
— Culcă-te și tu. Poate mîine ?...
— Poate !

Le erau gîndurile grele. Dacă n-ar fi fost bătrînul, satul s-ar fi risipit de mult. Moș Drăgoi simțea în el că haiticul de lupi e tare, pînă-i haitic. Primăvara, cînd lupii tineri umblă singuri în focurile dragostei, îți vine ușor a-i răpune. Și la urmă, ăsta-i pămîntul lor. Aici au îngropat osemintele tuturor bătrînilor. N-o să le lase spurcăciunii de boier.

Lambru aținise culcat pe cojoc, cu capul sprijinit de marginea laviței. Înainte de a închide ochii, a mai petrindat cu gîndul la tocmelile taberei și ale conacului. Nimic nu arăta vreun zbucium, sau vreun dichis de hartă.

Așa gîndise și Meiotă. Dar asta numai pînă-n zori. Căci înainte de a se crăpa de ziuă, l-a văzut dînd buzna pe Pîneciu la odăile boierului. Apoi pe alvanitul ce dormea în pridvorul jupîniței, alergînd la ferestrele lui ceauș Haviz. N-a trecut vreme cît ai scoate o găleată cu apă și boierul a ieșit în arme, cu turcul cel pocit, care începu a da porunci atît de strașnice, că pe dată tabăra se trezi din somn. Atît i-a trebuit lui Meiotă. Nu mai știe cînd a fost jos și cînd s-a așternut pe goană iepurească. S-a însîngerat la față de crengile tufelor, s-a lovit într-un ciot încît durerea l-a fulgerat la creier, dar o ținea una. A cîrnit-o de-a dreptul prin pădure. Cînd a răspuns în colțul satului, a dat gură cît a putut de tare :
— Vin turcii !... Vin turcii !

N-a trecut bine de mijlocul Drăgoieștiului, și pămîntul a prins să duduie sub copitele repezite în goană. Spahiii cunoșteau rînduiala ăstui fel de vînătoare. Ajunși în capul satului, s-au desfăcut în trei trîmbe. Două au ocolit pe de margini, închizîndu-l despre pădure, alta, a treia, a dat buzna pe ulița din mijloc, năzuind spre partea dinspre Cremenari, să-l închidă și de acolo.

Simțind răpăitul copitelor aproape, Meiotă și-a făcut vînt peste gardul unui bordei, nu atît de repede ca să nu-l ajungă un vîrf de suliță în umăr.

Pîneciu gonea plecat pe oblînc, cu o mînă de spahii în urma lui, cu cîinii ținîndu-i pașii. A sărit din goana calului gardul

scund al ogrăzii lui moș Drăgoi și cînd acesta s-a repezit afară, s-a simțit cuprins de grumaz de arcanul unui spahiu și trîntit la pămînt.

Logofătul sărise din șa și acum sta îngenuncheat lîngă hoitul iuzbașului Selim, sprijinit de bordei.

Cînd bătrînul s-a pus în picioare, slăbindu-și lațul arcanului, Pîneciu i-a căutat ochii, apoi a rîs crunt și strîmb așa cum știa el să rîdă.

— Pînă aici ți-a fost!

Moș Drăgoi a priceput toată tărășenia. Ochii lui căutau să vadă ce face satul. De la poala codrului se auzeau icnituri de oameni și zăngănit de arme. Drăgoieștenii răzbăteau la adăpostul pădurii, strecurîndu-se pe după bordeie și pe lîngă garduri, izbindu-se scurt cu spahiii puși rar și luați din pripă. Astea toate le-a înțeles fără să le vadă și fără să i le spună cineva. Ba putea să numere în gînd cetele și pe cetași după zgomotul harțului și locul de unde se auzea.

A zîmbit. Atunci l-a ajuns harapnicul logofătului peste față, vrîstîndu-i-o cu sînge. Dulăii au mîrîit arătîndu-și colții și Pîneciu n-ar fi putut vîrî mîna-n foc că au mîrîit la moș Drăgoi.

— Unde-i Gheorghe, moș blestemat?... Repede, că n-avem răgaz! Sfînta Fecioară să fie cu el.

Răspunsul a fost un stupit trimis cu dibăcie între ochii Pîneciului. Logofătul a simțit cum se moaie de la jungheturâ și poate l-ar fi strîns de gît, dacă spahiii nu dădeau călcîie, pornind la trap. Omul boierului și-a aruncat ochii în bordei, apoi a încălecat, urmînd ceata ce se îndrepta spre conac. În țeasta lui rasă se fugăreau gînduri potrivnice. Nu asta voise pînă la urmă. Nu numai pentru asta se chinuise cu hoitul turcului azi-noapte. El voia tot satul adunat sub sulițele spahiilor și harapnicul lui să nu se hodinească pînă cînd nu i-ar fi pus pe toți la pămînt. Ar fi vrut să răscolească ogrăzile, bordeiele și să dea de toate ascunzișurile cîinilor acestora.

Așa cum veniseră puhoi, așa s-au strîns trîmbele de călăreți.

Moș Drăgoi nu s-a mai putut ține pe picioare după ce calul pornise în trap întins și se lăsase însîngerat de tîrîșul acesta nemilos. Spahiul îl slobozise să-și treacă arcanul pe la subsuori. Asta parcă-l mai ușura. Strîngea aprig din fălci să nu scoată un geamăt. Nu. Bucuria asta n-o să le-o facă el,

orice-ar fi. Cu toată durerea, a zîmbit cînd a văzut cîțiva turci, cam șase la număr, culcați pe lat în șei, sîngerînd din spărturile făcute de sulițele rumînilor. Apoi durerea l-a făcut să adune numai cercuri roșii și verzi sub pleoape, a simțit că ceva se răsucește în măruntaie, că îl cuprinde un vîrtej nămolos și cald care-l duce departe, rupîndu-l de lume și de viață.

Lambru a dat să iasă și el după moș Drăgoi. Cînd a văzut copitele cailor prin ușa bordeiului, s-a tupilat sub mița de oaie, trăgîndu-și peste cap măsuța cea pe trei picioare. După ce tropotele s-au depărtat, s-a tîrît pe brînci, iscodind locurile. A ajuns cît ai bate în palme sub codru, apoi în poiana cu stejarul sfatului.

Nici urmă de om. Și-a săltat mîna în sus de trei ori, semn că nu-i primejdie, și pe dată ierburile au prins să se miște, ramurile tufelor să se deie în lături și drăgoieștenii au răsărit ca din pămînt, strîngîndu-se roată în jurul lui. Fețele le erau bolovănoase, aprige și de spaimă. Pletele și tuful bărbilor țepoase și aricite dovedeau mare mînie.

— L-au prins pe cneaz !...

— Dă poruncă, Lambrule !

— Ascultați !...

Lambru și-a împărțit poruncile scurt și fără șovăială. Asta n-a ținut mai nimic. Apoi oamenii s-au mișcat către conac. Nu se auzea nici o vorbă. Doar gîfîitul piepturilor ce nu se astîmpăraseră după goană. La colțul pădurii de către conac, l-au găsit pe Meiotă cu umărul sîngerat. A intrat între ei fără să zică nimic. Cînd au auzit cucul, au grăbit pașii. Era semn de la Gheorghe, care străjuia înspre miazăzi, lîngă porți.

Ileana dormise la picioarele jupîniței Neaga. Nu cutezase să plece de la conac de frica osmanilor ce forfoteau prin curte și mai ales de frica lui Pîneciu, care o pîndea cu gînduri rele. Tropotele din tabără și răcnetele lui ceauș Haviz au trezit-o înainte de a fi răsărit soarele. S-a uitat pe după perdelușele de borangic, dar n-a înțeles mare lucru. Apoi și-a văzut de treburile ce erau de rînduit înainte de a se deștepta jupînița.

Pe cît era boierul de aprig, pe atît era Neaga de blîndă. Crescuse singură, cu fetele din sat care-o slujeau, boierul fiind mai mult plecat la Scaun, neavînd vreme să se împărtășească

din obiceiele cinului ei. Acum dormea, cu părul auriu desplетit și împrăștiat pe fața albă a perinii, pufăind ușurel din buzele rumene.

Ileana a privit-o cu dragoste. Un suflet de om, așa cum spunea tătuța, rătăcit lîngă hainul de boier. De cînd îi aduce ea bucatele, jupînița s-a trezit ca dintr-o somnie a morții. Și-a adunat mințile și aseară a ciripit veselă și vioaie ca prigoria. De bună seamă, Rada îi punea otrăvuri. La ce ? Ce-i făcuse jupînița, care nu avea suflet să omoare nici o muscă ?

A deschis binișor obloanele, și soarele, care ridicase fruntea roșie peste vîrfurile pomilor, s-a strecurat în odaie cu belșug de lumină. Înăuntru mirosea a sînziene și sulfină, puse în scrinurile cu zestrea jupîniței.

Simțind lumina, jupînița a deschis ochii cu o zbatere deasă a genelor lungi, apoi întorcîndu-și capul spre ea, a strigat-o încet, ca prin vis :

— Ileano !

Fata s-a grăbit lîngă pat și i-a sărutat mîna. Apoi Neaga, ridicîndu-se într-un cot și scuturîndu-și cosița :

— Ce bine că nu mă mai doare capul. Îmi vine să cînt de bucurie. Să știi că astăzi mergem în pădure să culegem flori... De ce dai din cap ?

— Nu putem, jupîniță.

Neaga a încruntat sprîncenele :

— De ce nu putem ?

— Ai uitat de păgîni ?

Jupînița și-a trecut mîna peste frunte, ca și cînd ar fi certat-o pentru lipsa asta de ținere de minte.

— Așa-i !

Atunci zvonul și ocările de afară le-au făcut să sară la geam și să tragă perdelele. Cum nu puteau însă auzi bine, au deschis și ferestrele.

Zvonul creștea. Se auzeau tropote de cai și zăngănit de arme.

— Auzi, Ileană, cucul ? Dar ce ai ? Ce te-ai îngălbenit așa ?

— E primejdie, jupîniță... Primejdie mare !

— De unde știi ?... Spune !

Într-un răsuflet Ileana îi toarce toată povestea, cu robii, cu Pîneciu, cu dușmănia lui către sat, cu toate relele pe care

le-a închipuit şi pe care inima ei îi spune că acum le şi făptuieşte.

Neaga a ascultat-o tremurînd, apoi şi-a aruncat un şal de mătase pe spate, dînd să iasă.

— Unde te duci, jupîniţă ?

— La tata ! El trebuie să facă ceva !

Ileana a apucat-o de mînă, clătinînd capul a împotrivire.

— Mai bine să facem ceva după puterile noastre. Să trecem în cămările de răspund spre miazăzi.

Amîndouă fetele, ţinîndu-se de mînă, au trecut coridorul strîmt, intrînd într-o cameră care deschidea ferestre spre poarta conacului.

Ileana l-a văzut pe taică-su întins jos. Părea fără viaţă. A dat un strigăt uşor şi lăcrimile i-au podidit ochii. S-ar fi repezit afară, dacă n-ar fi luat seama la stejarul din care cucul împrăştia zvon de mînie.

Slugile au grăbit cu găleţi pline, stropindu-l pe bătrîn. Cînd s-a ridicat, l-au purtat între suliţi în faţa cerdacului unde stăteau ceauş Haviz şi boierul. Acolo, la picioarele lui moş Drăgoi, au întins şi trupul iuzbaşului. După felul cum se-nnourase, după felul cum se îndreptase de spate, Ileana a înţeles că taică-su se va pune curmeziş. Ce mîndru stă bătrînul ! Jupîniţa a luat-o pe după umeri, privind afară cu ochii mari şi nările tremurînde.

Judecata a fost scurtă. La început, turcul părea că va sări să-l înjunghie. Dar cneazul Drăgoieştiului ştia că asta ar fi o moarte prea repede şi prea blîndă pentru cugetul înrăit al păgînului. Şi-a sumeţit capul, încleştîndu-şi fălcile. Socotelile şi le făcuse. N-avea să scoată o vorbă. Nici aşa, nici aşa.

— Ei, moş Drăgoi, spune-ne şi nouă cum ai făcut-o. Iaca, luminăţia-sa s-ar putea să-ţi ierte viaţa, lipsindu-te numai de mîna care s-a ridicat asupra vieţii viteazului de-ţi stă la picioare.

Moş Drăgoi şi-a pironit ochii în ochii Danului şi acesta i-a ferit într-o lături.

Atunci a sărit Pîneciu :

— Pleacă capul, vită, în faţa stăpînului şi răspunde.

Îndemnul l-a urmat lovindu-l în coaste cu coderia harapnicului. Ursu a mîrîit şi Pîneciu s-a bucurat că are prieteni aşa de aproape.

Spahiii de rînd după ce-şi lăsaseră caii la conoveţe în grija străjerilor, se tocmiseră în rînduri, cam la douăzeci de paşi în spatele prinsului, rezemîndu-se în suliţi şi înconjurînd locul din trei părţi. A patra era închisă de conac.

Cu cît i se limpezea mintea după loviturile primite, cu atît moş Drăgoi simţea în el că marele ceas al răfuielii cu boierul a sosit. Toată batjocura cu turcul omorît era făcută să-l piardă. Atunci la ce să-şi pîngărească anii şi viaţa, plecîndu-se acu la sfîrşitul ei, cînd a stat drept atîta amar de ani ? Şi-a plimbat ochii de jur împrejur. Cînd a auzit cucul, a zîmbit. A zîmbit auzind cu urechile lui bătrîne un murmur şi o şoaptă a pădurii, pe care nu le pot auzi decît oamenii de pămînt, crescuţi din brazdă şi năduşind peste brazdă.

Înfruntarea asta şi rîsul ăsta erau prea mult şi pentru Haviz, şi pentru boier, dar mai ales pentru Pîneciu.

Se vedea treaba că toate erau rînduite. La semnul logofătului, un rob de la cuhnii, ce sta pe aproape, a adus o tipsie de jar, aşezînd-o la picioarele acestuia.

Acum, Pîneciu avea mîna slobodă. Mustaţa tătărască se îmbăţoşase, gura pocită şi lipsită de dinţi mesteca mereu vorbele lui plăcute, din care moş Drăgoi auzea numai numele Fecioarei. I-a legat mîinile la spate cu o sfoară de in răsucită în patru. Ursu şi Sura se ridicaseră pe şezuturi şi priveau miraţi, mîrîind molcom, întorcînd capul cînd într-o parte, cînd în alta. Boierul se tologise pe divan. Aidoma făcuse şi Haviz. Îşi dărăceau în bărbi plăcerea ce-i aştepta curînd.

Numai Ileana şi-a simţit iia lipindu-i-se de pielea umezită şi picioarele tremurînd. Cînd l-a văzut pe Pîneciu scoţînd hangerul şi potrivindu-l pe cărbuni, a înţeles. A scos un geamăt adînc şi abia a mai putut rosti :

— Îndură-te, jupîniţă !... Vor să-i ia vederea !... Îndură-te !

Apoi s-a scuturat o dată, ca şi cînd ar fi vrut să-şi arunce jos teama, şi, înainte ca Neaga să poată face ceva, s-a repezit la uşă şi de acolo, trecînd curtea în paşi repezi, s-a lipit cu faţa de pieptul lui taică-su.

Bătrînul şi-a simţit geana umedă, aşa dintr-o dată, şi că-i slăbesc puterile.

— De ce faci asta, Ileano ? De ce ?

— Nu te las, tătuţă. Niciodată !

Vorbele lor se întretăiau stăruind numai pentru ei, alipindu-le sufletele, adunîndu-le aici în lumea unui lat de palmă cît

despărțea fața bătrînului de aceea a fetei, dincolo de care nu mai era nimic.

Pîneciu a rămas o clipă în mirare, apoi, cum răcnetele boierului se adăugiseră la mînia lui, s-a repezit la fată, căutînd s-o smulgă de lîngă pieptul bătrînului. Atunci unghiile Ilenei i-au crestat pentru a doua oară fața. Pîneciu s-a dat un pas înapoi și s-ar fi repezit din nou, căci rîsetele spahiilor îl întărîtaseră peste măsură, dacă n-ar fi văzut-o cu coada ochiului pe jupînița Neaga prăvălită la picioarele boierului.

În clipa aceea de răgaz un urlet cumplit s-a ridicat de la porțile deschise. Care cu țepoaie, care cu coase, drăgoiești au dat năvală cu fețele aprige, cu ochii înroșiți și holbați. Strigătul atît de cunoscut odinioară răsuna sîngeros și aspru în dimineața aceea de august, așa cum nu se mai auzise pe acele meleaguri din vremea agerului voievod Radu de la Afumați.

— Dă, mă !... Dă, mă !...

Rîndurile din spate ale spahiilor au fost repede culcate la pămînt, izbite cu sete de ceata în care Gheorghe vîslea cu sîrg.

Danul a rămas ca pironit locului în pridvor, cu jupînița căzută la picioare. Apoi, ca împins de la spate, a țîșnit să-și ia arcul.

Numai ceauș Haviz a rămas netulburat, subțiindu-și ochiul și parcă stînd să numere pe cei ce dăduseră buzna. A-nțeles că vătămaseră străjile de la tabără și că-i va fi greu să-și mînuie ostașii în ogradă. Dar de astea mai văzuse el. Spahiii din latura dinspre porți plecaseră sulițele. Cum nu se puteau mișca prea bine, puseseră mîna pe iatagane.

Poruncile lui Haviz au repezit pe dată și celelalte laturi în luptă, așa încît închideau la mijloc ceata rumînilor, căutînd s-o închidă și dinspre poartă, unde alvaniții zăceau legați cobză, afară de cei din foișoare, care mare lucru nu puteau face.

Moș Drăgoi s-a răsucit să vadă, cu inima bătîndu-i să-i spargă pieptul.

— Ileană, rupe legăturile !... Repede !

Acum era timpul cel mai potrivit să fugă. Înțelesese el după numărul puțin al rumînilor cu nu-i decît o capcană pentru osmani.

Ileana se căznea cu dinții să taie sfoara tare, cînd Pîneciu, spumegînd, cu hangerul înroșit, s-a repezit la bătrîn. Fata a scos un țipăt scurt și s-a pus în fața logofătului. Cu un pumn trîntit în piept, acesta a răsturnat-o pe spate. La țipătul fie-sii,

bătrînul a întors capul. Pîneciu rîdea. Se apropia încet, cu paşi uşori de pisică.

— Credeai că scapi ? Ai ? Uită-te ! Uită-te, moş Drăgoi !... Uită-te, moş Drăgoi !... Am să-ţi arunc ochii la cîini.

Cuşmuliţa îi căzuse jos, capul lui ras lucea, ochii repezi revărsau toată tina urii atîta vreme ascunsă. Lui Pîneciu nu-i mai păsa de luptă, de zăngănitul armelor şi de gemetele răniţilor. Pîneciu nu mai vedea decît ochii lui moş Drăgoi. Ochii aceştia aprigi, care acum se vor topi pentru vecie.

Bătrînul ar fi vrut să fugă. Să dea cu picioarele. Logofătul i-a ghicit gîndurile şi rîsul s-a adîncit mai mult pe faţa-i hîdă :

— N-ai să fugi. Altfel... şi s-a uitat la fată.

Era însă prea tîrziu. Ileana, ridicată în genunchi, i-a înfipt dinţii în pulpă. Tot atunci, ca scăpat dintr-un arc, Ursu, dulăul care băgase spaima în robi, i-a sărit în beregată, plătindu-şi bicele care-i vrîstaseră de atîtea ori carnea. Pîneciu s-a holbat a spaimă, simţind botul umed al cîinelui aproape de faţă. Scăpase jos hangerul şi-şi încleştase mîinile în gîtul animalului. Sura, căţeaua, care pînă atunci stătuse buimacă, s-a zborşit cu perii de pe gît ridicaţi, s-a dat puţin într-o latură şi cînd a sărit, un val de sînge a ţîşnit din gîtul logofătului, care a dat în genunchi, s-a mai luptat cu cele două namile înfuriate, apoi a căzut cu faţa la pămînt, fără să mai mişte.

Toate s-au petrecut ca fulgerul.

Aşa cum au venit, aşa s-au topit drăgoieştenii.

Cînd spahiii au prins a bate mai cu meşteşug rîndurile puţine ale rumînilor, s-au auzit alte urlete din spate şi o altă ceată, cu Lambru în frunte, a năvălit peste gard, cu suliţele împoncişate, dărîmînd tot ce întîlneau în cale. I-a trebuit o clipeală lui Lambru să taie legăturile cneazului şi să-i pună în mînă un baltag.

Simţind coada lucioasă a armei în palme, moş Drăgoi a scos un strigăt aspru de luptă care a îngheţat sîngele osmanilor, tocmind în acelaşi timp inimile rumînilor. Atunci cînd spahiii au dat faţă, au văzut înainte-le o arătare înfricoşată care unde lovea lăsa trupuri fără capete, sau făcea dintr-un cap, două.

— Dă semnul vulpii să ne tragem la codru, i-a gîfîit Lambru. Nu mai putem ţine.

— Încă oleacă de zăbavă. Să mă răcoresc.

A mai pălit în stînga, a mai pălit în dreapta, însă văzînd că turcii dau de isnoavă, moș Drăgoi a slobozit un lătrat ascuțit de vulpe încolțită. Pe loc cele două cete s-au învîrtejit, dînd dosul. Înainte ca spahiii să știe încotro s-o ia, s-au topit, una pe porți, trăgîndu-le după ea, cealaltă pe la gardurile unde erau cocinele și colibele argaților, sărind cu ușurință pe acoperișuri, de acolo pe coama gardului și de acolo jos.

Ileana s-a simțit purtată ca într-un vîrtej. Moș Drăgoi încălecase gardul, cînd s-a oprit să-și întoarcă ochii spre cerdac. Atunci a mai apucat să-l vadă pe boier strunind arcul, dar cînd să-și dea drumul jos, săgeata slobozită cu liniște i-a pătruns în piept, pînă la pene. Înainte de a-l cuprinde valul roș al ametelii, moș Drăgoi a auzit rîsul ascuțit la Danului. Asta l-a fript la inimă mai rău decît durerea ce o simțea de pe urma săgeții.

Acum drăgoiești își pierdeau urmele, trăgîndu-se spre fundul tainic al codrului. Doi flăcăi îl purtau pe moș Drăgoi și se schimbau cu alții cînd osteneau.

Ileana, cu ochii plînși, se ținea lîngă el, apărîndu-i fața de țînțari și muște. Pic cu pic, sîngele cald al cneazului se scurgea în frunzele și pămîntul pădurii. Cînd au ajuns în poiana bisericii celei vechi, moș Drăgoi a făcut semn de oprire.

Lambru i-a tocmit un culcuș de frunze la rădăcina unui fag, rezemîndu-l așa fel să nu-l lovească fierul săgeții care ieșise prin spate. Drăgoiești stau adunați, cu pletele descoperite, cu ochii pustii căutînd în gol. Rînd pe rînd, au venit toate cetele.

Ziua se arăta senină și pădurea primea cu toate glasurile ei măreția dimineții.

— Cneazule, să-ți scot fierul.

Moș Drăgoi a făcut semn de împotrivire. Abia a rostit:

— Apă!

Cineva s-a mișcat și curînd, dintr-un fund de cujmă, Ileana i-a prelins pe buzele arse apă rece de izvor.

Moș Drăgoi a mai răsuflat chinuit, să-și capete putere. I-a făcut semn lui Lambru să se dea aproape. Cu o mînă ținea mîna Ilenei, care plîngea înăbușit, pe cealaltă și-a înfipt-o cu degetele răschirate în țărîna afînată de la rădăcina fagului.

— Spune-le oamenilor să lase loc spre biserică.

Vorbele încete, abia şoptite, şuierau ca sunetul unui caval spart. Drăgoieştenii au ferit într-o lature şi moş Drăgoi şi-a putut odihni ochii pe turla sărmană şi strîmbă de lemn acoperit cu muşchi, pe crucile noduroase, negre, crăpate de arşiţe şi ploi.

Era poiana ţintirimului, locul de răgaz şi popas al sufletului. Flori sălbatice năpădiseră bietele trunchiuri astrucate sub brazdele din care îşi trăgeau hrana şi parcă toţi fagii bătrîni de prin preajmă îşi înfipseseră rădăcinile în oasele moşilor şi strămoşilor, cu începere de la căpitanul Drăgoi, descălecătorul satului.

Ochii cneazului rătăceau peste florile albăstrii de salvie şi cicoare, peste cele înalte şi albe de gîscariţă, peste măzărichea galbenă şi acum, mai tare decît oricînd, le simţea mirosul fraged şi prospeţit de roua ce lucea încă în boabe limpezi pe frunze. O linişte adîncă se făcuse în el şi-n sufletul lui. Nu venea de acolo nici o dorinţă, nici o durere. Se simţea contopit cu firea şi numai glasurile firii le auzea.

— Grangurul ?... Cum fluieră !

— Toc, toc, toc ! Auzi ciocănitoarea !...

A întors capul încet să simtă mai aproape mirosul frunzelor de pe o mlădiţă de alun. Apoi, ca dintr-o mare depărtare, şi-a adus aminte de satul lui. Fruntea pînă atunci senină s-a încreţit de gîndurile lumeşti, de trebile pe care nu le putea lăsa neisprăvite.

— Lambrule !

— Aici-s, cneazule.

— Au căzut de la noi ?

— Nimeni.

A zîmbit. Şi-a încordat iarăşi puterile :

— Să le fii cneaz... Uricile... Vatra satului să n-o laşi... să n-o laşi.

Vorbele astea le-a spus mai tare. Drăgoieştenii mai de pe aproape le-au auzit, şi ele au zburat din gură în gură, ca o poruncă straşnică şi de necălcat ! O spumă de sînge l-a năpădit pe gură. Moş Drăgoi şi-a înfipt mai adînc mîna în ţărînă. Voia să tragă ceva din puterea pămîntului, să se mai ţină în viaţă atît cît va putea, să-şi încheie socotelile cu cinste. Cealaltă şi-a tras-o din mîna Ilenei, abia ridicînd-o spre Lambru.

— Dă baltagu' !

S-a săltat cu greu pe cot, sărutînd fierul pe care sîngele se închegase. Apoi l-a dat lui Lambru. Omul s-a plecat, sărutîndu-i mîna.

— De acu'porunceşte !... Lăsaţi-mă cu copiii...

Lambru s-a ridicat. Peste faţa lui aspră s-au pornit lacrimile, pierzîndu-se în barba deasă şi neagră.

Gheorghe l-a cuprins pe cneaz de umeri. L-a lăsat uşor de spate. Bătrînul le-a făcut semn să se dea aproape. I-a mîngîiat pe faţă, stăruind cu degetele pe obrajii lor, cu ochii înceţoşaţi. Un nou val de spumă l-a năpădit pe gură. S-a zgîrcit o dată din tot trupul. A rămas ţapăn, cu ochii mari deschişi, cu faţa aspră dar senină, cu pletele surii revărsate pe umeri şi pe frunte.

În poiană bîzîiau bondarii cîntec lin şi harnic de viaţă. Un fir de vînt a susurat în frunzele fagilor.

Lambru a închis ochii cneazului, i-a încrucişat mîinile pe piept, apoi a îngenunchiat şi, cu el, rîndurile drăgoieştenilor.

Ileana plîngea mocnit. Ici, colo, printre oameni, se auzeau suspine. La glasul lui Lambru, abia înfiripat, apoi din ce în ce mai tare şi mai dîrz, s-au adăugat celelalte glasuri bărbăteşti şi ţintirimul Drăgoieştiului a auzit iarăşi, sub cădelniţa molcomă a vîntului, prohodul vestitor de moarte. Glasurile tărăgănate ale oamenilor s-au împletit cu cele ale vietăţilor aripate ale pădurii şi cîntarea morţii s-a contopit cu aceea a vieţii, năzuind spre liniştea şi credinţa în mîine, zugrăvită cu străşnicie împietrită pe faţa cneazului Drăgoi şi cu aprigă dîrzenie pe faţa cneazului Lambru al Drăgoieştiului de astăzi.

■

Pe Măgura Turcului, care desparte hotarele moşiei boiereşti de hotarul devălmăşiilor megieşeşti ale Cremenarilor, drăgoieştenii se strînseseră la sfat de bătaie.

Muierile şi copiii, de-a valma cu calabalîcurile şi vitele, stăteau mai la poalele colinei şi cei mai tineri dintre flăcăi făceau de strajă, tupilaţi prin tufele din jur. Alţii păzeau drumul care urca de la Tîrgul Argeşului spre valea Oltului şi răscrucea lui spre Cremenari. Între drum şi Măgura Turcului era cale de cîteva sute de paşi şi o perdea de făget, dar paza bună trece primejdia rea şi Lambru a văzut după feţele supte de osteneală ale oamenilor că nu mai pot face faţă altor năcazuri.

Nu s-a aprins nici un foc.

Noaptea începuse să-şi desfacă poalele pline cu neguri. Pădurea se lăsase în tăcerea adîncă a amurgului. Pînă şi vitele nu mai mugeau, aşteptînd liniştea odihnei şi întunerecului.

Cei mai în vîrstă, bărbaţii de rînd, pîrgarii şi cneazul stau în culmea lată a măgurii, privind spre sat. Stau şi aşteaptă. Fiecare faţă bărboasă şi pietroasă, adîncită de cutele necazurilor şi primejdiilor, se aprinsese de teama unui lucru ce trebuia să se întîmple şi de o nădejde ascunsă, o nădejde amestecată cu lacrimi care le şoptea la ureche că poate satul lor, Drăgoieştiul lor, nu va arde.

Lambru adunase în el toate legămintele de viaţă ale lui moş Drăgoi. Îl îngropaseră atunci, pe loc. N-a fost chip să-i desfacă mîna în care ţinea ţărîna. Parcă nu tot în pămîntul lui s-a dus. Tăria asta şi dragostea asta de pămînt, şi dincolo de moarte, l-a ferecat şi mai mult de vatra adevărată a satului. Cînd geana nopţii s-a luminat de rugul roş al pojarului, Lambru a simţit cum îl săgetează la inimă. Ca la o poruncă, drăgoieştenii s-au strîns umăr la umăr, descoperindu-se.

Flăcările cînd se ridicau, cînd slăbeau, şi sîngele oamenilor alerga prin vine după izbucnetul lor cînd mai repede, cînd mai încet. Apoi, cînd pălălăile s-au prelins spre cer, înalte şi învîlvorate, drăgoieştenii au dat în genunchi. A rămas în picioare, zugrăvit negru pe cer, numai Lambru. Era a doua oară cînd s-a simţit slab, plîngînd. Nu-şi aducea aminte de cînd nu mai simţise reveneala lacrimilor. Şi astăzi ?... Nu credea că va trăi să apuce asemenea zile.

Oamenii murmurau rugăciuni, apoi murmurul lor s-a făcut una şi cuvintele domoale s-au pierdut în codru şi în noapte.

Cu o smucitură de mînă Lambru şi-a şters lacrimile, şi-a îndreptat trunchiul scuturîndu-şi pletele, rămînînd pironit pînă cînd flăcările s-au molcomit şi noaptea a trecut peste Drăgoieşti şi peste cenuşa lui. A vrut să se întoarcă, dar hăt, departe, spre Argeş s-a aprins alt pîrjol. Apoi altul, la un deget mai spre dreapta. Două puncte licărinde de lumină, în care poate ardeau dimpreună cu bordeiele şi oamenii.

A scăpat un mîrîit răguşit de mînie :

— Pe acolo trece Haviz.

I-a răspuns un glas :

— Bieţii oameni !

Au stat plecaţi cu smerenie, rugîndu-se şi pentru sufletele acelora. Apoi, cînd li s-a şters urma satului din negura nopţii,

au aşteptat porunca. Nu mai începea vorbă de tocmeală. Mîna straşnică a fie iertatului Drăgoi îi învăţase să stea alături în vremuri de cumpănă şi legea pămîntului, moştenită din moşi, îi punea sub ascultarea cneazului în vreme de război.

Lambru simţea răsuflarea grea a bărbaţilor, simţea tot zbuciumul lor şi parcă el îl aduna pe al fiecăruia, gîndurile fiecăruia, năcazurile fiecăruia. Aşteptau de la el cuvîntul de mîntuire. Fi-va vrednic de cinste ? Putea-va duce frînele ? A tras aer cu putere, ridicînd ochii spre boltă. Stelele îşi aprinseseră licărul. Spre codrii de dincolo de Argeş ghicea lumina alburie a lunei. Firea nu se tulburase cu nimic. Nimic nu mai vorbea de durerea drăgoieştenilor. Totuşi, ea era aici, săpată adînc în carnea lui şi a lor. Din ea are să-şi descurce paşii şi zilele.

— Oameni buni, mergem la Cremenari. S-o alege ceva şi ne-om găsi vatră pentru sat, pînă cînd l-om răpune pe boier... Gheorghe !

— Aici sînt !

— Tu te duci la Tîrgul de Scaun. Te bagi la un meşter de lemnărie. Te-om ajuta şi noi pînă te pui pe picioarele tale. Pe urmă, agoniseşti galbeni, să avem cu ce plăti diecii şi jurătorii. O să batem negoaţe, o să ne facem luntre şi punte. Pînă la urmă, tot ne-om răscumpăra. Ai să tragi mai ales cu urechea la zvoana tîrgului. Trebuie să aibă Danul şi duşmani. Aceia vor fi prietenii noştri.

— Cneazule !... încercă Gheorghe împotrivire.

— Am zis şi aşa faci.

Flăcăul şi-a tras capul între umeri, ca şi cînd l-ar fi lovit cineva peste frunte. Atunci a simţit o mînă caldă, căutînd să-i prindă mîna lui şi vocea puţină a Năstăsiei i-a suflat la ureche.

— Mergem.

A rămas mirat, zbătîndu-se în sinea lui. Glasul cneazului l-a chemat pe loc la ascultare :

— Să iei caii cei doi de i-a adus Stan Alăman. Căruţă ţi-om cîştiga din Cremenari.

— Aşa am să fac !

— Acu', urcăm toţi la Cremenari. Ne aciuăm, grijim vitele şi Dumnezeu ne-o lumina paşii... Are cineva de zis ceva ?

Oamenii nu s-au urnit. De la poalele măgurii se mai auzeau pruncii cerînd mîncare, răsufletul dobitoacelor şi cîte un glas înfundat de muiere. Cugetele rumînilor, înăsprite şi înfipte în brazdă, nu cereau altceva decît să rămînă pe aproape de locu-

rile lor. Alta mai bună decît să caute ajutor la cneazul Gheţea nu aveau de făcut. Pe urmă, văzuseră ei cu ochii lor ce năcazuri pe satele care se risipiseră în cele patru vînturi. Pe acelea nimeni nu le mai poate aduna, în vecii vecilor. Uită-te la bieţii băjenari de peste Olt.

Socoteala lui Lambru era bună. Oamenii se legau de tăria şi vrednicia lui, simţindu-se şi ei tari şi vrednici. Mai ales moş Sandu, pîrgarul, a avut inimă să şi zîmbească auzind tocmeala lui Lambru şi trimiterea lui Gheorghe în Tîrgul de Scaun. Ştia el că dacă-şi poate pierde urmele şi boierul n-o să-l aducă cu hapca la starea de la care fugise, ajuns în tîrg, cu sîrguinţă şi pricepere poate dobîndi galbeni destui pentru negoaţe şi meşteşuguri, ca adăugîndu-i cu munca lor să tocmească jurători, sau chiar să se răscumpere. Cîţi rumîni nu se lăsaseră robiţi de turci, ca apoi să fugă, aciuindu-se meşteşugari prin tîrguri. Legea era lege. Robul fugit din robie şi ajuns pe pămîntul ţării era slobod în veci. Mănoasă treabă meşteşugul. Dacă ar avea anii lui Gheorghe, atunci de bună seamă ar face şi el aşa.

Cînd Lambru a văzut Carul priponit cu oiştea în crugul cerului, a dat poruncă de pornire. S-au auzit glasurile oamenilor sculîndu-şi vitele, zdrăngănitul calabalîcului pe care-l încărcau pe dobitoace, foiala muierilor şi curînd tot satul a ieşit în drum, iar de acolo a prins a urca spre Cremenari.

Pe laturi, înainte şi mult înapoi, umblau străjile. Convoiul se alcătuise cu rînduială. Un pîlc de bărbaţi înainte, muierile la mijloc, apoi vitele cu boccelele, mînate tot de bărbaţi.

Noaptea se luminase, jumătatea de lună stînd ridicată pe boltă. Furnicarul acela negru se mişca în tăcere pe spinarea albă a drumului, năzuind spre un liman de linişti, spre o văgăună de munte, unde să-şi poată duce mai departe traiul sărman, de azi pe mîine.

Lambru, care păşea în frunte, ghicea că de pretutindeni se îndreaptă spre munte satele, aşa cum fac ei acum. Stan Alăman, olăcarul, îi şoptise numai lui la ureche, să nu tulbure şi mai mult oamenii, că vodă dăduse dosul fugind cu averile peste munţi, că în Scaun stătea un capigiu care ţinea locul voievodului şi că mulţimea păgînilor nu mai cunoştea saţiul, stricînd ţara în lung şi-n lat. Atîta scîrbă nu se mai cunoscuse... Auzi, un cîine de păgîn în Scaunul ţării !...

Ileana călca cu sîrg între Năstăsia şi femeia lui Lambru. Pe tătuţa îl iubise mai mult pe lume. Acu l-a acoperit pămîntul.

Vîrful acela de săgeată pe care sîngele lui s-a uscat îl poartă la brîu. Nu gîndește, nu simte nimic. S-a împietrit așa dintr-o dată. Calcă înainte, nici ea nu știe de ce. Acu' îl mînă și pe Gheorghe ! Poate o să plece și ea ? Unde ?... Unde-o vedea cu ochii.

Zgomotul picioarelor desculțe bătînd tăria șleaului amestecat cu acela al copitelor, răsufletul oamenilor adăugit la al dobitoacelor, toate miile de hîrșîieli, oftaturi, scrîșnete, plînsete înfundate, care abia se aud și care dau viață convoiului de băjenie s-au stins în depărtare, și Măgura Turcului a rămas singură să străjuie întunecimile, hotarele și ura oamenilor din dreapta și din stînga ei.

Tîrziu, două umbre au țîșnit din desiș, adulmecînd urma celor plecați: Au amișunat locul căutînd cu înfrigurare, apoi au prins să chefnească a bucurie, așa cum fac copoii cînd dau de urma vînatului, rupînd-o la fugă cu nările în pămînt.

CARTEA A DOUA
MOȘNENII

I

Căpitanul Mîrzea se oștise pînă în al douăzeci și șaselea an al vieții, nici el nu știa de cînd. Parcă se născuse călare și amintirile lui începeau de la goana turbată pe urmele nogailor în cîmpiile nesfîrșite ale Bugeacului, de la izbirile cu osmanlîii în grindurile Dunării, de la fugărirea pîlcurilor de leși în îngustimile păduroase ale Țării de Sus. Se bătuse și în Ardeal, și în Țara Românească, și în olaturile sultanului.

Acum primise olac grabnic de la fratele său de cruce Ghețea, repezit din Stambul și silea spre Cremenari, satul de obîrșie al lui Ghețea.

Taică-su murise la o călcare a călăreților pustiului, maică-sa îl adusese pe lume și-l lăsase singur. Cerul și cîmpia, armele și calul îi erau singurii prieteni..Și robul acesta pe care de l-ar fi slobozit nu s-ar fi dus. A lăsat ceata de moldoveni care-l slujește să-și vadă vetrele, dîndu-i poruncă de strîngere în luna lui Brumar. Pînă atunci lumea cu cele patru vînturi îi stă la picioare.

Își zdrobise oasele, își vlăguise puterile, mereu în slujba altora. Cum făcea, cum nu făceea, dar mereu intra la cel slab, de bătea în cel tare, ca pînă la urmă să se vadă prigonit și fugărit. Așa făcuse acasă, ridicîndu-se cu orheienii și tighecenii asupra tiranului Aron. Așa făcuse aici, cu aga Mihai. Îi plăcuse omul și pentru plăcerea asta ținuse piept oștenilor domnești, repeziți să-l prindă. Olăcarul lui Ghețea îi spusese că acum vine domn. Poate își va împlini visele, pentru care el, și Ghețea, și Racea îi juraseră credință și-i închinaseră paloșele. Dintre toți boierii și domnii pe care-i cunoscuse, numai aga Mihai putea să pună rînd în lumea așezată cu dosul în sus. Numai aga Mihai putea să ridice vitejii împotriva spurcaților otomani și să reînvie faima ostășească a pămîntenilor.

Se cufundase în neliniști și gînduri, cînd a simțit mîna lui Ahmet trăgîndu-i frîiele. Fără să mai întrebe, a smucit calul sub poala pădurii.

— Ce-i ?

Ahmet alunecase jos ca o umbră, lipind urechea la pămînt. A stat așa o bună bucată de vreme, apoi mormăind și-a scos hangerul, înfigîndu-l într-un trunchi, aproape de rădăcină. După treaba asta s-a culcat pe pîntece, apucîndu-i lama cu dinții. Cînd s-a sculat, Mîrzea i-a văzut ochii sticlind.

— Cai, stăpîn.

— Merg ?!

— Stă !

— Departe ?

— Săgeata meu !

Era cam mare măsura lui Ahmet, căci săgeata strunită pe arcul lui mic, încovoiat în cele două capete, bătea foarte departe. A-ncălecat tot ușor ca o umbră și amîndoi au îndemnat caii pe sub poala pădurii. Au mers așa pînă cînd Ahmet i-a prins iarăși frîiele. Au descălecat mîngîindu-și fugarii pe gîturi, șoptindu-le repetat același cuvînt.

Seitan a înălțat capul mic, cu urechile ciulite și cu smocul de coamă de pe frunte răvășit. Și-a adulmecat stăpînul, apoi a rămas nemișcat. Aidoma a făcut și calul lui Ahmet.

Șoimul trezit din somn, și-a întins gîtul. La semnul lui Mîrzea, a sărit pe mănușă. Au pornit, strecurîndu-se fără zgomot. Acum se auzeau bine loviturile date în pămînt de copite, de asemenea se simțea miros de fum. Cînd a prins a se vedea lumina focului, Mîrzea și Ahmet s-au oprit.

Își luase obicei căpitanul a cerceta mai ales noaptea, pe furiș, toate focurile de popas pe care le întîlnea. Asta-l ferise de multe primejdii, în vremurile grele și tulburi în care trăiau.

L-a împins pe Ahmet și tătarul s-a topit în umbră. Rar își vorbeau. Se înțelegeau din ochi și din semne. Cînd a socotit că slujitorul a ajuns, s-a apropiat și el, după ce băgase șomoioage de iarbă la rotițele pintenilor să nu mai clinchene. Ajuns aproape de locul unde era focul, s-a lăsat pe brînci, tîrîndu-se într-o tufă deasă de la rădăcina unui arbore. Șoimul sărise la locul lui pe umăr.

Cînd a vrut să dea ramurile în lături, a văzut spatele și umerii unui om. Părea că și acela stă ascuns și iscodește la foc. Era prea tîrziu să mai facă altceva decît să-i înfigă mîi-

nile în gît şi să-l tragă încet, încet, departe de locul acela. Omul, luat pe nepregătite, nu s-a zbătut. Mai ales cînd a simţit vîrful jungherului în beregată, şi-a oprit şi răsufletul. Mîrzea l-a ridicat de guler, împingîndu-l spre codru. Ajuns destul de departe, i-a şoptit la ureche :

— Cine eşti ?

Auzind vorbă pămînteană, omul a răsuflat uşurat :

— Ostaş în slujba boierului Dan, mare vistiernic.

Însă pe loc i-a părut rău de cele spuse, căci umbra aceea mică a tresărit ca muşcată de şarpe şi vîrful jungherului s-a apăsat parcă mai tare în piele.

— Adică am fost, măria-ta.

— Cum vine asta, ai fost ?... Spune repede şi drept, că altfel aici rămîi, mîrîi umbra.

Oşteanul nu avea ce şi de ce să ascundă. Simţise că omul nu-l iubeşte pe boier şi atunci nu putea fi decît prieten. Aşa că a dat să povestească călcarea lui Haviz şi răpirea jupîniţei Neaga, drept mulţămită pentru găzduire. Cînd a auzit de Haviz, iarăşi l-au apucat năbădăile pe omuleţ. Apoi a ascultat toată povestea, pînă la capăt, fără să mişte.

— Spui drept ?

— Jur pe Cristos şi pe inima mea !

— Ce neam de om eşti ?

— Alvanit !

— Atunci ai credinţă. Sînt mulţi ?

— Aici numai zece. Dar aşteaptă să vină Haviz, care a plecat în pradă.

— Avea mulţi oameni Haviz ?

— Ca la cincizeci.

— Să ne grăbim...

Au lunecat iarăşi la locul de pîndă, Mîrzea trăgînd cu coada ochiului la omul de lîngă el. Cînd a văzut turcii stînd lîngă foc l-a crezut pe jumătate, iar cînd o pală de flacără a luminat un colţ al rariştei a văzut-o aşa ca într-o fulgerare şi pe jupîniţă. Atunci, l-a crezut pe alvanit şi pe cealaltă jumătate.

Căpitanul n-a mai stat în cumpănă nici o clipă. Acolo era un suflet de om, o jupîniţă căzută în robie. Trebuia s-o scape, înainte de a veni Haviz. Atunci ar fi fost mai greu. Şi-a umplut plămînii cu aer, adulmecînd spre turci. Primejdia, lupta, faptele erau viaţa lui. După ce şi-a potolit focul care-l cuprindea totdeauna înainte de a se avînta, a prins să judece lucru-

rile cu amănuntul, să tragă toți sorții de izbîndă de partea sa. Cunoștea năravul turcilor — frica lor de locurile întunecoase, de duhuri — și de multe ori le scăpase din gheare folosind mai mult șiretenia decît puterea.

Deasupra focului care era făcut în mijlocul unei rarişti la cîțiva pași de drum își întindea crengile un stejar bătrîn, cu trunchiul gros, de-abia să-l cuprindă șase voinici. La rădăcina acelui copac era întinsă pe niște cameloturi [1] jupînița.

Un spahiu sta de strajă lîngă ea, altul veghea la drum. În partea dinspre pădure erau priponiți caii, păziți și ei de o strajă. Restul spahiilor și iuzbașul stau la foc, îngînînd cîntece din țara lor, cu voci joase și tărăgănate. Flăcările le luminau chipurile aspre și făceau să le strălucească armele.

Pe loc, planul lui Mîrzea a prins cheag. Pentru asta avea nevoie de Ahmet. A rupt un fir de iarbă, l-a potrivit între palmele făcute căuș, apoi a țîrîit subțire, aidoma unui greier. Peste puțin, aproape fără ca să simtă nimic, alvanitul s-a trezit cu o umbră, răsărită din desiș, lîngă el. Ahmet nu s-a mirat cînd a văzut om străin, așa cum nu se mira niciodată. Toți trei au plecat capetele spre mijloc și căpitanul le-a dat poruncile cu voce înceată, mai mult șoptită. Apoi au prins a se tîrî cu grijă, pînă au ajuns în dreptul cailor. Animalele i-au simțit și cîțiva fugari au ridicat capetele adulmecînd spre codru, apoi cum nimic nu mișca și-au vîrît boturile la loc în fînul proaspăt ce le stătea înainte.

Alvanitul a rămas aici și ceilalți doi s-au furișat mai departe, pînă în spatele stejarului. Mîrzea a auzit plînsetul înfundat al jupîniței, presărat cu sughițuri dese. Inima lui împietrită de vederea tuturor năcazurilor, războaielor și prădăciunilor, s-a muiat la gîndul cîinoșiei turcului, care asuprea o biată fată nevinovată, după ce fusese omenit peste poate la conacul tatălui.

Ahmet s-a agățat cu un salt de pisică de crengile stejarului și într-o clipită ciubotele lui roșii s-au pierdut în desimea frunzișului.

Mîrzea a simțit neliniștea șoimului. I-a apropiat capul de fața lui. Apoi, tîrîndu-se pe pîntece, s-a strecurat pînă la rădăcina copacului. Și-a lăsat cușmulița de urșinic jos, puteau

[1] Pături din păr de cămilă.

străluci pietrele cu care erau prinse penele, și s-a ițit cu băgare de seamă spre foc.

Spahiii boscorodeau stînd după felul lor cu picioarele încrucișate sub șalvari, însă din cînd în cînd aruncau priviri furișe spre zidul de umbră al codrului.

Mîrzea i-a pîndit pînă cînd a crezut că nici unul nu se uită spre stejar, apoi, cătinel, cătinel, s-a ridicat drept în spatele spahiului care proptit în suliță mormăia printre dinți cîntecul celor de la foc.

Pentru asemenea treburi mai avea Mîrzea un buzdugan mic, meșteșugit de un zaporojean, care i-l dăduse în dar, după ce-l scăpase căpitanul din mîinile nogailor. Cînd l-a pălit pe osman la scăfîrlie zgomot nu s-a auzit, fiind înăbușit de turban, iar straja n-a mai zis nimic, decît s-a muiat pe picioare. Mîrzea l-a apucat cu o mînă de mijloc, cu cealaltă i-a prins sulița și l-a tras binișor în întuneric, culcîndu-l pentru veșnicie în spatele stejarului.

Cînd a auzit un glas mîngîios chemînd-o pe nume, jupînița Neaga a contenit plînsul, cu sufletul la gură. A înălțat capul cu o tresărire. Vorbele, care păreau a izvorî chiar din noaptea codrului sau din pămînt, i-au făcut să i se zbată inima de nădejde.

— Jupîniță, îi spunea glasul acela, nu te teme, am venit să te scăpăm.

Asta i se părea lui Mîrzea partea cea mai grea. Dacă fata se va speria și va striga ? Așa că a pus în glas toată căldura și duioșia de care se simțea în stare. Neaga nu era nici proastă, nici așa de fricoasă, cum se credea ea însăși că este. A rămas așa cum stătuse pînă atunci, fără să miște. Vocea ei șoptitoare ca a izvorului l-a ajuns pe Mîrzea destul de liniștită :

— Ce să fac ?

— Trage-te binișor lîngă stejar.

Încet, încet, Neaga a venit de-a rostogolul, pînă cînd a simțit două mîini puternice c-o apucă de subsuori și o pun pe picioare. Inima fetei bătea mărunt și repede. Ca din senin a simțit o mare încredere în omul pe care nu-l putea desluși în întunecime, dar care era străin și după vorbă și după port.

Iuzbașul a întors ochii spre stejar, cum făcuse mereu de cînd poposise. Voia să-i ducă fetei de mîncare. Pînă acum se zbătuse ca o viperă. Ba l-a și mușcat de mîini cînd a vrut să-i dea

cu sila pastramă de oaie. La început n-a băgat de seamă că lipsește straja, mai apoi s-a ridicat întinzînd gîtul spre stejar.

Ahmet a făcut așa cum îi poruncise stăpînul să facă, dacă turcii cad la bănuială. Din întunecimile codrului s-a auzit un urlet sălbatic și neomenesc. În aceeași clipă, iuzbașul s-a desprins de pămînt, ridicîndu-se drept în frunzișul copacului. Arcanul tătarului, slobozit cu iscusință de la cîțiva pași, îi încercuise mîinile, lipindu-i-le de mijloc, și acum îl trăgea cu sîrg în sus. Turcul înlemnise și rostogolea niște ochi speriați, fără să scoată o vorbă.

Urletului fioros venit din bolțile pădurii i-a răspuns altul dinspre adîncimile ei și caii parcă înnebuniți s-au smuls de la conovăț, rupînd-o la fugă spre drum.

Toate astea s-au întîmplat cît ai bate din palme.

Spahiii s-au trîntit cu fața la pămînt. Un singur cuvînt de spaimă și înfricoșare a răsunat în cuprinsul poienii.

— Djinnii !...

Cine altul decît duhul pădurii putea smulge un viteaz ca iuzbașul, ducîndu-l spre cer ? Desigur că djinnii pădurilor, mîniați pe faptul că răpiseră fata celui care i-a găzduit, acum se răzbună. Coranu-i învață pe dreptcredincioși să cinstească masa care-i ospătează și acoperișul care-i adăpostește, chiar dacă sînt ale dușmanului de moarte.

Ei nu ridică capul de la pămînt, ca duhurile să nu le ia vederea. Atunci cînd Ahmet i-a tăiat iuzbașului urechile, acesta și-a găsit glasul pe loc, începînd să răcnească din răsputeri.

Dar ce era de făcut se făcuse.

Tătarul a desprins arcanul și i-a dat drumul celui răpit de duhuri. Zgomotul crengilor rupte, apoi bufnitura trupului de pămînt i-a înspăimîntat și mai tare pe spahii. Pînă să-i aducă pe lume, oșteanul lipsit de urechi a împărțit multe laturi de iatagane. În timpul acesta Mîrzea urmat de Ahmet lunecaseră spre locul unde-și lăsaseră caii — Mîrzea purta jupînița în brațe. Urletele fioroase ale spahiilor care alergau după cai, l-au făcut să iuțească pașii. A fluierat într-un anume fel și Șeitan, cu calul tătarului după el au venit la trap, nechezînd ușor. Au ieșit în drum, l-au trecut și ajunși la Argeș au împins caii în apă. Mîrzea a simțit cum Șeitan se înfioară, l-a lăsat să adulmece undele, apoi l-a îndemnat din călcîie.

În mijlocul apei, acolo unde luna vărsa belșug de raze argintind valurile, s-au privit, cunoscîndu-se. Neaga a văzut un chip tînăr, îndrăzneț și semeț, o față smeadă cu ochii oblici, vii și iuți, totuși buni. Mîrzea a întîlnit chipul unei copile cu cosițe aurii revărsate pe umeri, cu toată lumina lunii adunată în albăstrimea curată a ochilor. Și-au zîmbit și Neaga a plecat capul.

Dincolo, pe celălalt mal, s-a deslușit umbra unui călăreț. Era alvanitul. Au ocolit locul cu pricina, au mai mers o bucată de vreme prin pădure, apoi au trecut iarăși Argeșul, ieșind la drum.

II

Devălmășia moșnenilor și ostașilor de margine a Cremenarilor își avea obîrșia în aceleași vremuri cu Drăgoiești ul și fusese dată ocină căpitanului Bărtăluș de Vodă Mircea Bătrînul. Îl îndatorase voievodul pe căpitanul Bărtăluș a străjui cu neamurile sale drumul apei și cumpăna ei, a ține cu vînători plaiul Loviștei cîte două luni pe an, a face de rînd la cetatea lui Negru Vodă cîte alte două luni și a se ridica în arme, la poruncă domnească.

Pentru asemenea slujbe era volnic căpitanul și rubedeniile sale a vîna în munți, a pescui în Argeș și a se gospodări cum se cuvine, fiind ei scutelnici la dăjdii, îndestulînd cămările curții domnești numai cu lostrițe și păstrăvi la zilele de mare praznic, cu blănuri o dată-n an, și acelea zece la număr, și a îmblînzi cinci șoimi, pentru haraciul împărătesc.

De la Bărtăluș încoace, cremenarii, urmîndu-se din tată-n fiu, au păstrat cu sfințenie cele lăsate de moșul lor, adăugînd însă alte și alte bunuri, căci avuseseră parte de cnezi numai unul și unul, iar ei înde ei nu erau pricinași și nici lacomi după avutul obștei.

În lungul celor două sute de ani de cînd Bărtăluș aruncase săgeata ca să bată temelia bisericii și pînă astăzi, oamenii sălașului aceluia de vulturi au înfipt topoarele în pădure și în locul trunchiurilor groase au sădit pruni, pentru pruni

au durat delnițe care picurau în butoaie de frăgar un rachiu gălbui, vestit pînă la schelele de la Dunăre și pînă la cetatea Sibiilor, de unde neguțătorii sași veneau să încarce bote de asemenea băutură — bună și de leac, și de inimă rea.

Numele le-a rămas de la oamenii de început, care făceau negoațe cu cremene din munte și cu amnare de scăpărat. Acu, nu mai fac amnare decît pentru ei, fiind înhămați la alte treburi mai spornice. Aveau prisăci, aveau moară, aveau stîne. Pînă cînd cărăușia era în floare, făcuseră și cărăușie, trecînd pe la vama de la Genune și Turnu-Roșu, dincolo de Sibii, cărămida colorată, arsă în Tîrgul Argeșului.

Crescuseră și prinseseră aripi o dată cu Tîrgul de Scaun, apoi, după ce voievozii s-au lăsat la Tîrgoviște, și-au văzut de gospodării și de slujbele lor ostășești. De douăzeci de ani băteau război cu vistiernicul Dan, megieșul lor dinspre miazăzi. Ba cu jurători, ba cu sabia, ba cu tocmeala. Cîtă zavistie făcuse Danul la Scaun, cîte măsluiri ale catastifelor, cîtă spumă la gură, nu putuse să-i pună în genunchi. Cneazul, de acum și de acum patruzeci de ani, că tot același era, cneazul Ghețea, le orînduise așa de bine pe toate, încît Dan își mușca limba după fiecare nouă încercare de a-i răpune.

Toată dîrzenia asta a oamenilor și a locului s-a ivit în ochii căpitanului Mîrza o dată cu lumina și i-a adus pe buze un cîntec de voinicie, izvorît parcă de adîncul celor ce-l înconjurau.

Drumul șerpuia arcuindu-se după steiuri de cremene ridicate pieptiș spre cer, după grohotișuri prăvălite din vreo coastă de deal, după vreun ponor mai larg, pe care creșteau prunii, ici trecînd prin fața unei prispe de casă agățată de o muchie, colo printr-un fund de grădină sau pe lîngă vreun șipot cu apă albastră de limpede ce era.

Însuși Dumnezeu parcă le găsise vatră de sat oamenilor acestora. Dinspre vale nu se putea pătrunde decît pe apa Argeșului. Încolo, vrun cutremur sau altă mînie a pămîntului aricise buza dealurilor, spintecînd-o în muchii anevoie de suit.

Puhoaiele și viiturile ferestruiseră și ele, adîncind mai mult pripoarele. Dinspre munte n-avea cine veni, drumul fiind străjuit de cetatea Negrului Vodă, mai apoi de plăieșii de la Loviștea și mai sus de ei, de cărunțețea neînduplecată a Negoiului, a pădurilor nesfîrșite de brazi, de zadă și de pini.

Satul era așezat pe o coastă ridicată din apa Argeșului, sorindu-se din plin către miazăzi. Crescuse nestînjenit, agățînd o casă ba ici, ba colo, ba dincolo, care sub un mănunchi de brazi, care sub un stejar, care la adăpostul unei stînci, așa cum voise și gîndise că-i va place mai bine celui ce-o durase din grinzi grele și țapene. Acum abia li se zăreau coperișurile țuguiate din greul ramurilor pline de rod, ce stau proptite pe crăcane să nu se rupă de atîta belșug.

După toată sărăcia satelor de bordeie prin care trecuse, după tot pustiul pe care-l văzuse urcînd de la Craiova, lui Mîrzea i s-a năzărit că a pășit într-o lume de poveste. Aici, unde muntele se încheia cu dealul, parcă se adunase tot rodul pămîntului.

Sus, pe undele nevăzute ale văzduhurilor pluteau lin pajurile mari de munte. Aerul era aspru și pișca nările — mirosea a pămînt, a pădure, a cetină. Argeșul se adunase cu malurile mai aproape, sticlind întunecat în doliile adîncite la vreun cot, unde rar săgeta vreo lostriță, sau își arăta solzii argintii vreun boiștean mai răsărit.

Cu toate că asprimea asta a muntelui îl apăsa, lui Mîrzea i-a venit să chiuie. Parcă i se dezbăierase sufletul, primenindu-se de gîndurile întunecate și de focul ce-l simțea aprins în inimă. A dat pinteni, culcîndu-se pe oblînc, și asta a făcut-o așa de smucit, încît șoimul și-a pierdut pentru o clipă cumpăna trupului, bătînd des din aripi, să se cațere mai bine pe umăr.

Tropotele copitelor au răsunat întorcîndu-se îndoit, ca și cînd s-ar fi pornit să mărunțească dobele cele mari ale oștirii. Cînd să facă cotul spre potica ce urca pe muchea celui mai înalt pripor unde-și așezase cuibul cneazul Cremenarilor, Mîrzea a strunit scurt calul în zăbăluță. Acolo, Argeșul făcea o arcuitură largă, care cuprindea în ea o pajiște cu pămînt oblu unde se țineau tîrgurile, praznicele și jocurile ostășești, sau cătarea vînătorilor înainte de a lua calea plaiurilor. În puținul ei cuprins, era îngrămădit un sat întreg. Muierile, așezate pe lîngă vite, aprinseseră focuri mici, peste care ceaune prinse în crăcane bolboroseau apa de mămăliguă. Bărbații, care trîntiți pe de margini, care roată, vorbind.

Auzind ropotul cailor, cîțiva flăcăi închiseră drumul, încrucișînd sulițele. Ba văzînd robul tătar și ochii oblici, pre-

cum și portul călăreților, arătară fețe dușmănoase și gata de harț.

— Ce-i, oameni buni? De ce ațineți calea? întrebă Mîrzea.

Auzind glas de om al locului, flăcăii șovăiră, neștiind ce să facă. Ridicat de lîngă un foc mai de margine, s-a apropiat un bătrîn.

— Încotro, domnia-ta? făcu el ținîndu-și cușma în mînă, însă cu toată smerenia asta părea colțuros și hotărît.

Altă dată Mîrzea ar fi scos sabia și le-ar fi arătat celor ce-i închideau drumul, așa din senin, că nu e bine să te prinzi cu fiecine. Dar văzînd tristețea ochilor și a popasului a îngăduit cu voce blîndă:

— Moșule, dă poruncă să ridice sulițele și să lase calea slobodă. Mă-duc la cneazul Gheța și n-aveți a ține calea trecătorilor.

— Iartă-ne și domnia-ta. Așa-i călătorul la drum. Se teme și de umbra lui. Apoi către flăcăi: Faceți loc.

Mîrzea a dat pinteni cîrnind-o pe o potecuță ce urca priporul în răspăr și oamenii au rămas să se uite cu jind la armele și tarhatul lui de război și de om slobod. Numai moș Sandu a mormăit în barbă, privind cu neîncredere pe urma călăreților. I se păruse lui că prea picaseră în grabă, la vreme nepotrivită pentru drumeți ce ar fi bătut calea lungă și prea veniseră buiaci.

— Să luați seama, măi flăcăi, și să stați mai pe aproape de piciorul poticii...

Seitan se încorda gîfîind și pășea cu urechile ciulite și nările răsfrînte, adulmecînd parcă locul fiecărui pas pe care-l făcea.

Mîrzea legase în gînd cele spuse de alvanit cu popasul satului băjenit și înțelesese că oamenii sînt drăgoiești rișipiți de urgia boierului Dan și a turcului Haviz. Simțind cum îl înecă mînia, a sărit jos din șa, pășind înaintea calului. Era felul lui de a-și rîndui gîndurile și a-și înăbuși pornirile. Mersul grăbit îl potolea.

Cînd a ajuns în culme, abia își mai trăgea sufletul. A ridicat ochii și a dat roată peste locurile bine cunoscute, locuri care i-au picurat în suflet mireasma unor vremi de vitejie și prieteșug, cînd se legase frate de cruce cu căpitanul Gheța.

Spinarea priporului era ca un tăpşan, de lăţimea unei aruncături de buzdugan. Sămînţa bradului purtată de vînturi, rodise cine ştie în ce vremi şi securea cneazului nu vătămase nici unul din truchiurile semeţe, adunate pîlcuri, pîlcuri. În fund, sub un stei uriaş, se deslușea casa. În vîrful steiului era durat un foişor de strajă şi Mîrzea parcă vedea limpede toată priveliştea care, altădată, de atîtea ori i-a desfătat ochii.

Cu calul de dîrlogi, a păşit pe drumeagul ce ducea la prispă. Dintr-o tufă a ţîşnit o căprioară, a făcut cîţiva paşi săltaţi, apoi s-a oprit să-şi scarpine urechea cu copita dinapoi, ca şi cînd oamenii i-ar fi fost prieteni de cînd lumea şi vederea lor n-o înspăimînta cu nimic.

Şoimul şi-a burzuluit penele. Pentru că lipsea îndemnul stăpînului, a rămas la locul lui. Albăstrimile dimineţii legate în pînze subţiri de ceaţă de crestele brazilor, s-au împurpurat de sîngeriul răsăritului. Din crengi păsările au dat viers, zburînd arcuit, căutîndu-şi şagă şi hîrjoană.

Toate acestea Mîrzea le simţea adînc şi parcă i-au îndemnat paşii să grăbească spre un adăpost al sufletului şi al trupului, cu dulceaţă de casă părintească, dulceaţă pe care n-o mai simţise de cînd îl tăiaseră pe taică-su.

Cît era de hîrşit în lupte şi în năcazuri, şi-a simţit geana rourată. Casa cneazului din Cremenari sta ridicată pe temelie de piatră. Pereţii încheiaţi în urşi de stejari, erau înalţi, coperişul ţuguiat, durat din şiţă, fusese năpădit cu ochiuri verzi de muşchi pufos. De jur împrejur, ca la două staturi de om de la pămînt, era cercuită de cerdacul sprijinit în stîlpi lucraţi cu firizul şi dalta.

Mîrzea a zvîrlit frîiele în mîna lui Ahmet, care cunoştea şi el tocmirile locului. A urcat sus. Cînd a dat să bată la uşă, aceasta s-a deschis şi în prag s-a ivit o fată. O fată sau o crăiasă a munţilor ? Mîrzea nu ştia la ce să se uite mai întîi. La faţa rumenă, unde două sprîncene arcuite şi negre străjuiau adîncimea întunecată a ochilor, sau la veşmintele ciudate, croite din piei ? La jungherul tătărăsc de la brîu, sau la ciuboţelele cu călcîie ridicate, lucrate în cusături măiestre ?

S-a închinat cu mîna la inimă. Fata a încreţit fruntea a mirare, încruntîndu-şi sprîncenele, apoi faţa i s-a luminat

a zîmbet. Cînd oșteanul a ridicat fruntea, crăiasa a rîs scurt și aspru :

— Nu mă mai cunoști, domnia-ta ?

Cum Mîrzea înghițea în sec adunîndu-și gîndurile, fata și-a subțiat glasul :

— Bădiță tătarule, fă-mi un arc mititel, s-o săgetez pe muma pădurii.

— Ancuța !

— Eu, bădie !

Mîrzea ar fi vrut să se apropie și să-i mîngîie cosița ca altădată. Asta-i Ancuța ? Zgîtia care-i sărea în spate și-o juca pe genunchi, care-i ascundea armele, sau cizmele, care-l trăgea de păr și nu-l lăsa pînă nu-i măiestrea un arc din mlădiță de alun ca pentru puterile ei ?

— Nu glumesc, bădiță tătarule, tot eu sînt, îi întări fata gîndurile. Ce vînt te aduce pe la noi ?

Oșteanul și-a găsit vorba, dar parcă stăruia între ei, cu toată prietenia pe care i-o arăta fata, un simțămînt de sfială, de depărtare.

— Vînt bun, Ancuțo ! Ce greu îi vine să-i spună pe nume. Îl aștept aici pe Radu. La auzul numelui, peste obrajii fetei a trecut o boare de rumeneală.

— Atunci dă iute. Ai picat la vreme de sfat și cneazul s-o bucura.

Odaia în care a intrat Mîrzea nu se schimbase cu nimic în scurgerea anilor. Grinzile tavanului poate erau mai afumate, încolo aceleași blăni de jivine acoperind pereții, aceleași felurimi de arme, scuturi, zale și chivăre, șei și căpestre bătute în ținte de argint, cioltare lucrate în fir, coburi din piele, cornuri de bour pentru vînătoare, lațuri și ostii ; iar pe corlata de stejar scoici de chemat cerbii, oale pentru aulit ca lupii, fluieriști din oase de iepure pentru vulpi și cocoși de munte.

Tot ceea ce adunase cneazul Gheța în lungul vieții lui de staroste al vînătorilor și pescarilor, cunoscut pînă în munții Gorjului spre soare-apune și ai Călimanului spre soare-răsare și de toate semințiile din cele patru vînturi, unde bătuse treizeci și trei de războaie, adunînd pe trup cam îndoit număr de răni și nici una din ele în spate.

O vidră domesticită a hămăit scurt, zîmbîndu-și colții mărunți și ascuțiți la Mîrzea. Atunci a ridicat ochii spre el și

cneazul care tăifăsuia lîngă vatra închipuită din bolovani cu un om sărăcuț îmbrăcat. La început, cneazul Gheţea n-a desluşit chipul oşteanului, care avea în spate uşa deschisă, faţa rămînîndu-i în umbră. Şi-a ridicat cu mîna streaşina stufoasă a sprîncenelor, încordîndu-şi privirea. Se vede că nici aşa nu s-a dumirit. S-a sculat în picioare, apropiindu-se cu un pas.

„Tot aşa a rămas", gîndi Mîrzea.

Cneazul atingea aproape grinzile tavanului cu creştetul, iar umerii îl acoperiseră cu totul pe omul din spatele său. Pletele albe cădeau în inele moi, revărsîndu-se pe apărătoarea de piele ce-i înconjura gîtul. Mustăţile i se pierdeau în valurile alb-argintii ale bărbii, care îi ajungeau pînă la brîul lat ce-i încingea mijlocul. Cu toate că număra şaptezeci de toamne ce se vor împlini în luna lui Brumar, cneazul se ţinea tot zdravăn şi voinic, de parcă-şi trăgea puterile şi vîrtoşenia trupului din stîncile piscurilor şi din singurătăţile aspre ale muntelui.

A întins mîinile cuprinzîndu-l pe Mîrzea de umeri şi întorcîndu-l cu faţa spre lumină :

— Vasile, fiule !... Ce bucurie pentru inima mea.

L-a strîns la piept afundîndu-i nasul în vesta de piele aspră, care mirosea a argăseală proaspătă, pîrîindu-i oasele.

Mîrzea a dat în genunchi, sărutîndu-i mîna.

— Bine te-am găsit, taică.

Cneazul l-a mai privit o dată în ochi, i-a văzut mustaţa răsărită, faţa mai aspră şi s-a bucurat cu un rîs domol şi adînc.

— Te-ai făcut bărbat ! Apoi, luîndu-l pe după umăr, l-a împins spre vatră. Ia te uită, Lambrule. O sabie care face minuni la vreme potrivită. Şezi, căpitane. Te ştiu minte ageră. Ascultă şi împreună-ţi vorbele şi mintea cu noi.

Ochii cneazului, albaştri oţelii ca tăurile de munte, îl cercetau pe Mîrzea şi oşteanul a înţeles ce voiau ei să ştie şi iarăşi a înţeles că bătrînul n-are să dea vad niciodată gîndurilor acestora de slăbiciune.

— Îi bine sănătos, taică. Într-o săptămînă pică şi el. La altă săptămînă, domnie nouă.

Cneazul a răsuflat uşurat. Mîrzea a auzit uşa închizîndu-se uşurel, ca şi cînd cineva ar fi stat pînă atunci acolo să asculte şi acum nu mai avea ce auzi.

— Căpitane, domnia-sa îi cneazul Drăgoieștiului, sat megieșesc nouă, acum cotropit de boierul Dan vistiernicul.

— Știu !

Cei doi cnezi ridicară capetele deodată :

— Ce fel ? întrebă bătrînul.

— Iaca !... Și Mîrzea povesti, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i spusese alvanitul și tot ce făcuse el în noaptea aceea. Lambru nu se aștepta la una ca asta. Pînă și fiarele codrului își apără puii și lupoaicele sînt mame bune ca orice mame adevărate. Dar boierul ?

Așa gîndea și cneazul Ghețea. Uite, urmele astea de gheare de pe față le are de cînd a vrut să ridice un pui de urs din bîrlog. I le-a făcut ursul cel bătrîn. Cu așa hain de om va trebui să stea de strajă zi și noapte.

— Ei, Lambrule, acu aflarăm tot. Ce vrei să faci ?

— Așa cum ți-am spus domniei-tale.

— Așa să rămînă. Îi scoatem noi colții năpîrcii... Să mergem să vă dau loc pentru sălaș.

— Dacă îngădui, l-aș slobozi pe Gheorghe.

— Să-l slobozi. Cîrstea Mușat îi dă căruță. Noi adăugăm felurite lucruri pentru vînzare. La Argeș, răpezi iscoade ?

— Răped. Au să tragă la un logofețel, om de credință.

— Cu muncile rămîne după legea pămîntului.

— Să fie sfîntă. N-o să ne jupuiți. Sîntem doar creștini.

— Amin.

Cnezii se închinară și apoi se sărutară pe obraji.

— Ei, ce zici, căpitane ? Îi bine așa ? îl întrebă cneazul Ghețea.

— Înțeleg ce vreți și cum vă tocmiți. Dar am și eu de spus o vorbuliță.

— Spune.

— O dată-n săptămînă avem a face mușstru cu toată oștășimea. Poruncă de voievod, care încă nu-i voievod, dar care va fi. Se cheamă că paloșele n-au să mai ruginească-n teci.

— De unde asemenea poruncă, fiule ?

— De la Voievodul Mihai, prin olăcarul lui Radu.

Iarăși se uitară cei doi cnezi unul la altul. Un pîlpîit de foc ce arsese pînă atunci mocnit s-a aprins în ochii negri ai lui Lambru și deopotrivă în cei albaștri ai cneazului Ghețea. Acesta s-a ridicat în picioare, apoi a îngenuncheat în colțul

de răsărit, unde o candelă își tremura lumina puțină sub chipul unei icoane afumate.

— Dacă gîndurile măriei-sale se pătrund una cu ale noastre, să-i fie pe voie și să-i ajute Dumnezeu să le izbîndească. Glasul domol și greu al bătrînului războinic a răsunat rar și în puțina adîncime a cuvintelor Mîrzea a deslușit o rugăciune de fiecare zi, auzită pretutindeni pe meleagurile Valahiei.

Au îngenuncheat și ei, Lambru cu mîinile împreunate pe piept, cu capul plecat, Mîrzea numai cu un genunchi, cu mîna sprijinită în straja sabiei, cu ochii pe zalele și chivăra cneazului pe care se cunoșteau urmele adînci ale loviturilor.

Cînd s-a ridicat din nou drept, cneazului Ghețea îi prinseseră viață pletele albe, care răsfrîngeau lumina candelei într-o altă lumină potolită și albă, ce se omătuise în jurul frunții sale late, asemănîndu-l cu un duh al pădurilor.

— Va răsufla țara. Și mi-aș scurge bucuros sîngele în brazdă pentru împlinirea vrerii ăsteia de pe urmă. Sînt bătrîn, da' cu păgînul m-aș bate pînă-n pînzele albe.

— Rămîne Dan, șuieră Lambru.

— Trecem cu caii peste hoitul lui, înainte de a izbi în păgîn.

De data asta vorbele vulturului din Cremenari se smulgeau ca dintr-o furtună ce încă mocnea nedezbăierată prin funduri le și prăpăstiile neguroase ale Negoiului.

— Să mergem. Ne așteaptă oamenii și-s trudiți. Tu vii, Vasile ? Nici nu te-am întrebat dacă ești ostenit de drum.

— Vin.

— Tinerețe, zîmbi cneazul. Atunci haideți și să fie într-un ceas bun.

— Să fie !

*

Cînd soarele a prins să arunce pieziș umbrele arinilor de pe mal, lungindu-le peste tăpșanul unde Mîrzea întîlnise popasul drăgoiești enilor, moșnenii din Cremenari erau adunați în cete și căpeteniile făceau numărătoarea oamenilor.

Erau îmbrăcați de război, cu sumane căptușite cu cîlți și cusute în trei, ca să-i apere de lovituri, iar vîrfurile cușmelor stau țapene, avînd puse pe dinăuntru funduri de plută care le fereau capetele de sabie.

Fiecare călăreț avea suliță ușoară, sabie, arc și cucură cu săgeți. Stăteau în șeile înalte, sprijinindu-și picioarele în scă-

rile de lemn, drepți și falnici, ținînd în mîna stîngă scuturi ușoare de lemn. Caii stătuți, cu crupele împlinite și lucioase jucau în loc, mușcîndu-și zăbalele. Cînd s-a auzit buciumul străjii sunînd, călăreții au strîns frîiele și au ridicat ochii spre priporul de unde se vedeau coborînd la vale doi călăreți.

Cînd glasul adînc al buciumului a prins să se răsfire peste poiană, drăgoiești au simțit un fior trecîndu-le prin piepturi.

Clopotul bisericii le adusese aminte că sînt oameni.

Acum, buciumul le vestește că sînt bărbați și oșteni, că în vinele lor curge năvalnic sîngele strămbunilor care și-au apărat glia cu paloșul în mînă. N-aveau cai, stăteau și ei în rînduri, fără alte arme decît țăpoaiele lungi de carpen pîrlite la vîrf, unii aveau baltage și ghioage nestrujite de stejar...

...Repede și-au cunoscut moșnenii căpetenia. Un murmur a străbătut rîndurile :

— L-a scos pe Fulger.

— E zi mare.

— Se vestește ceva.

Acum cneazul și căpitanul Mîrzea veneau în galop mărunt, drept în fața șirurilor de călăreți. Bătrînul își luase cămașa de sîrmă, peste care petrecuse cingătoarea bătută în argint a paloșului. În cap avea chivără de oțel lustruit, cu pene de cocor, care-i vesteau rangul. Nu purta suliță, nici arc. Numai în mîna stîngă ținea un scut rotund tătărăsc din piele de bivol, țintat și acela cu bolduri de argint. Pletele îi scăpau de sub chivără pe umăr și vîntul goanei îi desfăcuse barba în două.

Drăgoiești cei tineri au rămas holbați la paloșul cneazului. Așa ceva nu putea ridica un om pămîntean. Numai smeii de pot să-l mînuie. Aveau drăgoiești de ce se minuna. Paloșul cneazului era lung de un stat de om mijlociu, drept și ascuțit pe amîndouă muchiile. Avea o strajă în formă de cruce, de două palme domnești.

Novacul părea că nici nu-l simte la brîu.

Armăsarul pe care călărea nu era nici el de-al locului, cum nici paloșul nu era. Voinic, cu picioarele groase și țapene, cu coamă stufoasă, cu o coadă lungă pînă-n pămînt, roib la păr, cu stea în frunte și cu conduri albi la tuspatru picioarele. Era bătrîn Fulger. Împlinise cincisprezece ani, dar își ducea stăpînul cu aceeași ușurință ca în tinerețe. Cal și călăreț păreau dăltuiți de aceeași mînă, dintr-o piatră vîrtoasă.

În stînga, la un cap de cal mai în urmă, venea Mîrzea, în arme și cu șoimul pe umăr. Ochii căpitanului au alergat de grabă în lungul șirurilor de călăreți și de pedestrime, cercetîndu-le portul, armele și tocmeala. I-a fost destul să vadă șirurile o dată de la dreapta la stînga și a doua oară de la stînga la dreapta, să înțeleagă că dacă voinicie se află din belșug, atunci îi mare lipsă de mușchi și știință, ca să facă din moșneni ostași de seamă.

Nu la asta se gîndea și cneazul.

În ochii lui a tremurat o undă de lacrimă. Își simțea inima bătînd mai repede și umplîndu-i-se de fală la vederea mîinii de voinici cu care nu s-ar fi temut să-l ia de barbă nici pe însuși împăratul păgînilor.

L-a oprit pe Fulger în loc. A dat să scoată paloșul pe jumătate, cu o mînă, așa cum o făcuse totdeauna. Cînd a smucit, a simțit o împotrivire. Asta nu putea să i-o facă credincioșul lui tovarăș de viață, chiar acum.

A mai tras o dată, încordîndu-și puterile. Parcă toți ochii moșnenilor stau adunați pe mîna lui și parcă sufletele lor stau agățate de straja paloșului. De data asta lama de oțel a ieșit ascultătoare și cînd a ridicat-o deasupra capului, strîngînd în ea toate razele soarelui, călărețiii au izbucnit în strigăte, rîzînd cu gurile pînă la urechi.

— Să trăiești, cneazule.

— Ai rămas tot verde.

— Tot vînă.

— Halal.

Bătrînul și-a simțit fruntea brobonindu-se sub chivără și mîna care ținea paloșul tremurînd ușor. Cînd l-a lăsat în jos, călărețiii au plecat sulițele, au scos chiote sălbatice bătînd cu scările în coapsele cailor și au dat iureș.

Parcă se dezlănțuise vreo mînie cerească. Pămîntul a sunat înfundat sub ropotul copitelor și lui Mîrzea i s-a părut că toate vîrfurile sulițelor îi vor intra în inimă.

Ajunși la zece pași, moșnenii au ridicat caii pe picioarele dinapoi, oprindu-se în loc. Au sărit jos și s-au închinat, rămînînd la capetele fugarilor, cu scutul în față, cu picioarele desfăcute, cu coada suliței la vîrful botinei drepte.

Cneazul l-a privit pe Mîrzea semeț.

— Așa fac și moldovenii tăi?

— Mai abitir.

— Asta n-o cred pînă nu văd!
— Se va vedea și se va crede.
— Bine... Apoi către moșneni: Vă mulțămesc, boieri dumneavoastră.
— Să trăiești la mulți ani, domnia-ta.
Fiind astfel începută cătarea, cneazul și căpitanul au trecut prin fața fiecărui călăreț, cercetîndu-i armele, sumanul, cușma, șaua și chinga. Bătrînul trecea mai mult ca într-o visare, dar Mîrzea a luat seama că multe chingi sînt slăbite din legături, că multe scuturi sînt crăpate de uscăciune, că nu toate săbiile sînt ascuțite ca briciul. Astea toate le-a vîrît în cap. „De-ar veni Radu mai degrabă. Poate pică-n chindie. El le poate spune de la obraz", gîndi oșteanul.
După ce s-a gătat cătarea, rîndurile s-au rupt, moșnenii adunîndu-se în cete. Așteptau toți să vadă ce se poruncește.
— Să poftească dumnealor, pîrgarii, la un strop de vorbă.
Dinspre cetele unde stăteau călărețiii au început să se aleagă oamenii cu pletele ninse, care s-au apropiat de cneaz, cu pași rari și măsurați.
— Ne-ai chemat?
Ghețea i-a numărat din ochi.
— Lipsește Miroslav și Soare.
— Nu mai pot ține armele. Sînt prea bătrîni, răspunse un glas.
— Asta așa e. Să-i vestească careva. Pe la a treia strajă ținem sfat și sînt de lipsă.
— Cu Bubiu?
— Cu Bubiu!
— Ținem sfat cu oamenii în arme? Nu se cuvine, spuse un bătrîn.
Cneazul se gîndi o clipă. Asta nu se poate. Legea e sfîntă și pînă și nemernicul de Bubiu se bucură de ea. N-o poate călca nimeni.
— Lăsăm armele cu străji.
— Pe drăgoiești îi chemi?
Iar stătu pe gînduri Ghețea. Să-i cheme, să nu-i cheme?
— Ba! Nu se cuvine să rușinăm pe nimeni față de străini.
— Așa zicem și noi.
— Părintele Athanasie știe?
— Știe.

— Atunci să sune buciumul și începem jocul. Spuneți oamenilor să nu se încinte și să nu-și spargă capetele.

— Are să fie cam greu. Sînt stătuți și abia așteaptă.

— Să lege bine cîrpele în vîrful prăjinilor și să ferească obrazurile.

Halcàua era un joc ostășesc în care-și încercau puterile și iscusința flăcăii tineri care nu mirosiseră încă fumul bătăliilor, precum și meșterii săgetatului și săbiei, care purtau pe obraz urmele luptelor. Ca orice joc ostășesc în care sîngele se încălzește, era vîrtos și de multe ori cei mai puțin căliți erau răsturnați de pe cal în rîsul celorlalți, alegîndu-se nu de puține ori cu mădularele tăbăcite în lege.

Cneazul și Mîrzea și-au dus caii de frîie în mijlocul cetelor de moșneni, în timp ce Tocsabă, săgetașul de frunte al Cremenarilor, a înfipt pe malul Argeșului, în fața unui arin gros, o suliță. A numărat spre tăpșan, în partea umbrită, ca la șaizeci de pași. Acolo a înfipt o altă suliță, cu un prapor roșu la vîrf.

Toate acestea se făceau în tăcere, nimeni nu vorbea, doar caii băteau nerăbdători din copite sau sforăiau pe nări, frecîndu-și gîturile unul de altul.

Cînd Tocsabă a înfipt semnul de unde se va săgeta în pămînt, a și strigat spre rîndurile moșnenilor :

— Haideți, boieri. Încercați-vă puterile și dibăcia. Să vedem cine mă rămîne.

Și-a scos arcul de la spate, i-a încercat coarda cu buricul degetului, ascultîndu-i zumzetul, și-a înțeglat [1] săgeata, l-a strunit încet, cumpănindu-se bine pe picioare.

Săgeata a plecat zumzănind și s-a înfipt la un deget de suliță, în scoarța arinului.

Un murmur de mulțumire s-a ridicat din rîndurile moșnenilor și flăcăii din Cremenari au cătat cu mîndrie la drăgoiești, ca și cînd le-ar fi spus :

— Văzut-ați ce meșteri avem noi în ale războiului ?

Drăgoiești și-au plecat și ei bărbile înspre olaltă, apoi au prins să-i dea ghes lui Lambru :

— Hai, du-te, ce mai aștepți ?

— Încearcă.

— Arată-le că n-am crescut numai la coada vacii.

---

[1] A prinde săgeată în coarda arcului

Lambru a ridicat din umeri :

— Răbdare !... Nu acum.

— Așa e. Lasă să arunce și alții.

Tocsabă era un moșnean trecut de patruzeci de ani. Numai vine și ciolane, cu o față smeadă, cu pletele și barba de culoarea frunzelor de fag, toamna. Un arămiu roșietic, care-i zugrăvea pe trăsături o tărie amestecată cu vicleșug de vulpe. A mai aruncat două săgeți. Una a luat o așchie din suliță și atunci moșnenii au început să răcnească și să-și pălească cușmele de pămînt.

— Tare mă tem că dacă o săgeta Lambru, o să vă rupeți cușmele, mormăi un drăgoiești.

Tocsabă a trecut în rînduri și moșnenii s-au grăbit în jurul lui, bătîndu-l pe umeri.

— Ei, cine mai încearcă ? glăsui cneazul Ghețea. Hai, voinicilor. Să vă vedem.

Au ieșit afară războinici mai bătrîni și flăcăi care nu săgetaseră decît la vînătoare. Săgețile erau adunate la primii pe aproape de suliță și toate în trunchiul arinului, iar la ceilalți săgețile s-au mai răzlețit, cîte unele ducîndu-se șuierînd în Argeș.

Atunci se auzeau chiote și rîsete.

— Ai zvîrlit-o la mama.

— Mai hăisa, mă !

— Lasă-l că vede ciacîr.

Flăcăul trăgea rușinat capul între umeri și se pierdea printre ceilalți, mai ales că pe malul apei se adunaseră muierile și fetele, chicotind înde ele.

Curînd, nimeni n-a mai cercat să se bată cu Tocsabă. Moșneanul se umfla în pene, cătînd de sus.

— Tu nu-ncerci, Vasile ?

— Ba da.

N-a făcut Mîrzea un pas, cînd Lambru a ieșit dintre drăgoiești, scuturîndu-și pletele.

— Vreau să săgetez și eu.

La vorbele astea rostite cu putere, capetele tuturora s-au întors spre el. Moșnenii îl priveau cu mirare. Haida de ! Desculț e desculț. Asta nu trage în cumpănă. Da' n-are arc. Cum să săgeteze ?

Pînă și muierile moșnenilor au tăcut, privind acolo. Numai cneazului Ghețea îi rîdeau ochii.

— Acum să te văd, Tocsabă, rîse el gros.

— Asta vreau să văd şi eu, se făloşi moşneanul, mîngîindu-şi barba ruginie şi păşind afară, cu mîinile înfipte în brîu.

— Dă-i arcul tău, Vasile... Haide, nu te mai codi... Dă-i-l !

Mîrzea nu lăsase niciodată arcul sau sabia pe mîna altuia. Asta era legea. Privindu-l pe Lambru cum sta, aşa drept şi semeţ, cu ochii mari, deschişi, parcă strecurîndu-i o poruncă şi o rugăminte, şi-a scos arcul mic tătărăsc şi cucura, întinzîndu-i-le.

Lambru le-a luat, petrecîndu-şi domol cucura pe după umăr. Apoi şi-a aşezat arcul cu mijlocul legat în sfoară pe degetul arătător al mîinii drepte. Se cumpănea de minune. Aşa a făcut şi cu săgeata.

Cei mai tineri cătau miraţi, întrebîndu-se din ochi :

„ — Asta ce-o mai fi ?"

Numai Tocsabă, cneazul şi ceilalţi au priceput că Lambru-i arcaş vechi şi cunoscător. Lambru nu mai săgetase niciodată cu arc tătărăsc. El era dădut cu cele pămîntene, făcute dintr-o singură creangă şi mari cît omul. Asta era mic şi închegat din trei părţi. Săgeţile erau şi ele uşoare ca pana. S-a tocmit de săgetat. A deschis o pungulită pe care o avea prinsă la brîu. Şi-a vîrît degetele cu care trebuia să ţină săgeata în pungulită, apoi a zvîrlit-o fără multă codeală.

Toţi ochii cîţi erau în poiană, fie de bărbat, fie de muiere, s-au aninat de zborul ei repede. Cînd s-a înfipt cu coada zbîrnîind în suliţă, un murmur surd a răzbit din piepturile oamenilor.

Acum, cătară cu fală drăgoieştenii spre moşneni.

— Asta nu-i nimic, se grăbi Tocsabă. Mai are două.

Lambru a mai săgetat de două ori, vîrîndu-şi de fiecare dată degetele în punga de la brîu. Şi amîndouă săgeţile s-au înfipt în suliţă. Ba a treia s-a înfipt între celelalte două, care nu erau mai departe de un lat de palmă una de alta. Fruntea i se brobonise uşor, arcul căpitanului fiind ţapăn. Primul care a venit lîngă Lambru a fost Tocsabă. L-a luat de umere, l-a privit în ochi şi l-a sărutat pe amîndoi obrajii.

— Să trăieşti, voinicule. Nu mi-e ruşine că m-ai rămas. Aşa ceva n-am mai văzut !

— Să trăieşti, bădie.

Aveau drept drăgoieștienii că moșnenii puseseră gînd rău cușmelor. Le trînteau cînd de pămînt, cînd le aruncau în sus, veselindu-se din inimă.

— Ei, căpitane, mai cutezi ?

— Ba !... Mai bine nu pot.

Lui Mîrzea nu i-a părut rău că și-a dat arcul pe asemenea mîini.

Dacă pînă atunci drăgoieștienii se sfiau să se apropie prea mult de moșneni, văzîndu-i tocmiți în arme și făloși, după ce-a săgetat Lambru, au văzut și unii și alții că sînt de o seamă și curînd nu s-au mai deslușit două cete, oamenii amestecîndu-se între ei.

Pedestrașii s-au amestecat cu cetele călăreților și parcă s-a rupt o stavilă care pînă acum îi ținea despărțiți și sfielnici. Cînd larma s-a mai potolit, Tocsabă și-a dres glasul făcînd semn că vrea să vorbească. Moșnenii s-au înghesuit aproape să asculte :

— Acum îl întreb pe cneazul Drăgoieștiiului ce ține în pungă și de ce-și moaie degetele înainte de a săgeta ?

Lambru s-a uitat peste capetele oamenilor, departe spre miazăzi.

— Are vreo vrajă, se auzi un glas.

— Cine știe !

— Așa e !... Să ne spună.

Ochii lui Lambru i-au întîlnit pe cei ai bătrînului Ghețea. Acesta și-a ridicat sprîncenele în sus, îndemnîndu-l. Moșnenii se strînseseră și mai aproape. Lambru le auzea răsuflarea grăbită. Toate fețele stăteau întoarse spre el.

— Ia, mai nimic. Pămînt... Pămînt din vatra Drăgoieștiiului, amestecat cu praf din oasele moșilor și mirosind a sălaș de om nevoiaș. Trag putere din el să nu-mi tremure mîna și sufletul...

O tăcere adîncă s-a lăsat peste poiană. O tăcere ca o aducere aminte, trează și vie, care le spunea că jocul lor de acum și slobozitul săgeților nu-s de florile mărului.

Apoi Lambru a înnădit vorbe grele, rupîndu-și-le anevoie de pe buze.

— Săgețile astea ale mele au un tîlc al lor și cînd săgetez văd o anume inimă care-mi stă semn în dreptul ochiului.

Drăgoieștienii au oftat și s-au închis în scoarța gîndurilor și a vrerilor de mîine. Moșnenii și-au șoptit unii altora la ureche :

— De vistiernic vorbește ?
— Da' de cine alt ?!
— N-aș vrea să fiu nici chiar în zaua lui cînd are Lambru arcul.
— Nici eu.

Vorbele astea s-au purtat pînă la urechile muierilor, care pe dată au aflat cum că Lambru făcuse jurămînt pe cruce și pe țărîna mormîntului cneazului Drăgoi să-l răpună cu mîna lui pe boier Dan, să-i scoată ochii, să-i taie urechile și limba, spre înspăimîntarea celor ce vor mai rîvni la moșia satului său.

Căițele, maramele și cozile s-au clătinat a urgie și ochii codați au căutat spre așa putere de om, cu sfială și o teamă amestecată cu plăcere.

După aceea s-au aruncat sulițele din goană, s-au tăiat capetele momîilor cu sabia, s-au repezit moșnenii unii împotriva altora cu prăjini care aveau în capete cîrpe și șomoioage de paie.

Iar s-a văzut știința și iscusința luptătorilor mai bătrîni asupra celor mai tineri, care, purtați de zburdăciunea sîngelui, roșii la față, au dat buzna ca berbecuții de un an, fiind repede răpuși în iarbă.

Cneazul Ghețea rîdea de se cutremura cămașa de sîrmă pe el și i se clătinau penele de la chivără de cîte ori vreun călăreț se răsturna din șa. Numai atunci cînd lui Belotă i s-a spart scutul într-o asemenea izbire a încruntat sprînceana, căutînd ponciș către căpitanul Mîrzea, care-i strecurase niște vorbe nepotrivite despre oarecare necazuri ale tarhatului de război.

Umbrele serii au început să vină pe funigeii ce se legănau leneși în înălțimi și moșnenii osteniți de goană și strigăte s-au domolit, așteptînd să se răcească sîngele în ei și în dobitoace.

Atunci cneazul a strigat din răsputeri :

— Îl poftim pe domnia-sa căpitanul Mîrzea să ne dovedească iscusința în ale războiului.

Pe loc oamenii s-au tras pe de lături, așteptînd cu mirare să vadă ce poate oșteanul cel mititel, crăcănat și cu ochii pieziși ca ai mîțelor. Iar cioporul de muieri a venit mai aproape, dîndu-și una alteia cu cotul și sfătuind cu palmele puse la gură.

Văzîndu-se înfruntat, Mîrzea a rîs subțire, numai cu ochii. S-a făcut că tocmește căpăstrul pe capul lui Șeitan și i-a mormăit ceva la ureche, nu așa de tare ca să-l audă al cincilea sau al șaselea om din rînd, dar nici așa de încet ca să nu-l audă al doilea și al treilea. Vorbe aspre, fornăite din gît. Apoi s-a întors cu spatele, pășind agale, cu șoimul pe umăr, pînă-n mijlocul tăpșanului. S-a închinat către cneaz, a fluierat șoimul trecîndu-l pe mînă și s-a întors cu fața spre Șeitan.

Toți oamenii așteptau cu sufletul la gură să vadă ce va face acel fugar învățat. Cînd a fluierat ascuțit căpitanul, Șeitan s-a viforît cu coama zbîrlită drept spre pieptul stăpînului. Vitejii n-au luat seama cînd a aruncat șoimul în aer, cînd s-a zvîrlit în șa, cînd a sărit în picioare pe spinarea calului. Șoimul rotea lin deasupra călărețului. Șeitan rotea în tăpșan și Mîrzea își dovedea toate meșteșugurile învățate de la Ahmet, nogai și zaporojeni.

Se lăsa într-o parte de tresăreau femeile, crezîndu-l zdrobit sub copite, ca să iasă în cealaltă parte a calului cu hangerul în dinți. Sărea jos din goană și de jos drept în șa. S-a întors cu fața spre coada calului. A săgetat arinul din goană. Și toate astea fără să pună mîna pe frîie o singură dată. Își ducea calul numai din genunchi. Nici pinteni n-a pus.

Cînd a crezut că s-au deschis destul de mari gurile moșnenilor, a fluierat și Șeitan a rămas de piatră. A descălecat ducîndu-se cîțiva pași. Apoi a strigat, întinzînd mîinile spre moșneni.

— Legați-mă !

Mai se-ndesau, mai nu moșnenii. Pînă la urmă, a ieșit un flăcău și i-a legat mîinile cu sfoară de cînepă.

— Leagă-mă bine, voinicule. Fără milă !

Flăcăul l-a strîns țapăn, pînă a văzut că i se învinețesc mîinile.

— Lasă-l, Ioane !

— Îi destul.

— S-o vedem și pe asta.

— Că doar nu-i vrăjit.

Mîrzea a ridicat mîinile legate spre văzul tuturor. Apoi l-a fluierat iarăși pe Șeitan. Armăsarul a venit cu nările înfoiate, nechezînd ușor. Și-a ridicat buzele adulmecînd legăturile. Apoi s-a pus pe treabă cu dinții cei mari și ascuțiți și nu s-a lăsat pînă cînd n-a zobit nodurile și sfoara. Bucuros de ispravă, și-a

virît botul în subsuoara stăpînului, cu bucurie şi chef de hîrjoană.

Mîrzea l-a bătut cu palma pe arcul gîtului şi moşnenii au dat chiot, frămîntîndu-se pe loc.

Căpitanul a ridicat mîna. Larma a contenit îndată. S-a depărtat iarăşi şi s-a culcat pe spate, gemînd ca un om lovit de moarte. Şeitan a ciulit urechile, păşind cu băgare de seamă pînă lîngă el. L-a adulmecat, l-a împins cu botul, a bătut de cîteva ori cu copita în pămînt, iarăşi l-a adulmecat şi, cînd gemetele căpitanului s-au întărit, l-a prins de cingătoare purtîndu-l uşor, pînă la picioarele cneazului.

Cînd s-a ridicat, Mîrzea a văzut geana bătrînului umedă. În clipă s-a mistuit în braţele lui larg deschise, simţindu-i străşnicia dragostei, după felul cum îi intraseră în carne sîrmele cămăşii de război pe care o purta cneazul.

Poiana răsuna de strigătele moşnenilor. Drăgoieştenii se rezemaseră în sulite şi căutau înnouraţi la căpitan. Gîndurile lor le-a strîns Lambru şi tot el le-a dat viaţă.

— Dacă-i drept ce se aude, rău şi pentru aşa voinic, rău şi pentru noi. Dacă ba, atunci are a se teme Danul şi păgînul.

Şoimul se lăsase iarăşi la locul lui pe umăr şi Mîrzea a glumit către cneaz :

— Iaca ce pot moldovenii mei.

— Hîra, cocoşelule. Să ne vedem în luptă, rîse acesta.

Muierile s-au tras la adăpost, ca să tăinuiască prin cerdace cîte le-a fost dat să vadă şi să audă. Oamenii au aprins focuri. Prin văzduh au săgetat în linii frînte liliecii. Cîte-o rădaşcă trecea izbindu-se orbeţ de cîte-o creangă. În doliile apei au prins a sări peştii, de la deal s-au tălăzuit mirosuri grele de fînaţe coapte, vitele mugeau în grajduri şi firea se tocmea de hodină şi de noapte.

Atunci a trecut puntea de la biserică popa Athanasie, ţinea ridicat spre cerul nesfîrşit, pe care începuseră să se aprindă candelele Domnului.

Alături, abia sprijinindu-şi bătrîneţele în toiege de corn, veneau cei doi pîrgari, Miroslav şi Soare, pe care vremea nu-i mai lăsa să se veselească cu jocurile ostăşeşti, rămînîndu-le să-şi potrivească viaţa aşa, ca să nu fie o povară pentru ai piept. Capul pleşuv, cu ochii ce abia mai dezlegau buchile, îl ţinînd crucea ferecată cu argint între mîinile încrucişate peste

lor și pentru sat și să ajute cu înțelepciunea, adunată din faptele unor îndelungi și zbuciumați ani, pe semenii lor.

Drăgoieștenii s-au închinat cu smerenie către părintele Athanasie, s-au închinat și către cneaz și luîndu-și sulițele de-a umerea s-au înșiruit către bordeiele lor.

Moșnenii au auzit ridicîndu-se viers doinit din frunză, viers duios, tînguitor și lin, care se pierdea din ce în ce, picurîndu-le în suflete o amărăciune și un dor ca de înstrăinat pe meleaguri îndepărtate. Au oftat, înnegurîndu-se. Bucurii închegate nu mai putea avea omul în ziua de astăzi. Viața era năprasnică și înțelegeau că nu pentru veselie a fost halcàua și cătarea din poiană. Cînd a venit poruncă să-și lase armele, se vedea, pe ici pe colo, cîte-un moșnean sărutînd straja săbiei, sau rămînînd o clipă cu nasul în coama calului. Apoi s-au adunat roată, șezînd lîngă focul cel mare, tăcuți și crînceni, ca însuși județul ce se vădea că va veni.

III

Căpitanul Ghețea se simțea rupt de șale. Cu toate că era călăreț încercat, pielea de la pulpe îl ardea, ca și cînd atunci s-ar fi urcat în șa întîia dată.

Ținînd seama de conacele rînduite în cale, olăcarii făceau îndeobște drumul de la Stambul la București în șase zile. Boierul Stroie Buzescu ajunsese la Dunăre în patru zile. Îl repezise măria-sa Voievodul Mihai încă din ziua cînd s-a uns domn la patriarhie, să țină Scaunul țării pînă la venirea sa. Nu se cădea ca tronul voievozilor să fie batjocorit de șalvarii unui hain de turc...

Nu-i dase altă strajă decît pe căpitanul Ghețea și pe omul acestuia. Nici boierul nu ceruse mai mult. Boier Stroie Buzescu putea să-i fie tată, dar călărise așa de aprig, încît Ghețea abia-i putuse ține urmele în goana asta turbată care nu se oprea decît atunci cînd își simțeau fugarii cu vîna înmuiată și atît cît să-și tragă sufletul bietele dobitoace. Mîncau de-a-mpicioarele și dormeau în iarbă, înfășurați în zeghi, cu frîiele petrecute pe după braț.

De la Bucureşti, boierul Stroie l-a îngăduit acasă pînă-n preajma lui Brumărel, cînd avea poruncă să se înfăţişeze la Scaun cu căpitanul Mîrzea şi, din pămînt din iarbă verde, cu Racea. Trebuiau să fie de faţă la venirea voievodului, să se facă umbrele lui de strajă. Aşa poruncise boier Stroie cunoscînd firea aprigă a domnului şi derîderea sa pentru cei ce-i purtau grija trupului.

Încă o zi pînă la Argeş şi iată că acum, în miezul nopţii, la o bătaie de săgeată, se desluşesc pripoarele şi ponoarele pe care Gheţea ghiceşte satul.

Acasă.

Acasă după atîta amar de pribegie în olatul crăiesc de la miazănoapte, în cel sîrbesc, în cel turcesc, acasă după ce nu auzise decît limbi şi limbi, nici una grăind pe sufletul şi dorul lui.

Calul ridicase capul sus, adulmecînd şi sforăind uşor pe nări.

— Măi Diavol !... Măi tată ! Am ajuns.

— Opreşte !... Cine eşti şi încotro ?

Vorbele aspre l-au făcut să tresară din lumea în care hălăduise şi pînă să-şi dea seama ce şi cum, patru oameni ieşiţi din tufele din marginea drumului au prins dîrlogii cailor şi le-au proptit suliţele în piept.

Era în seara unei marţi, din a treia săptămînă a lunii septembrie. Căpitanul Gheţea stătea pe o laviţă acoperită cu sarică de oaie în cerdacul casei părinteşti şi privea cum sfinte soarele după coama munţilor. Un mănunchi de raze aurii scăpat printre două creste se răsfira pierzîndu-se în cetina brazilor ce străjuiau casa. Cerul era senin, bătînd în culori albastre-verzui. Gheţea urmărea jocul unei veveriţe, care zbura cu coada înfoiată dintr-o creangă în alta, aici stînd şi lingîndu-şi lăbuţele, aici ţîşnind săgeată ba în sus, ba în jos şi iarăşi oprindu-se ca să-şi mişte urechile păroase şi capul în toate părţile şi să-l îmbie parcă la joacă, cu ochişorii ca mărgica.

Dinspre munte coborau vitele. Tălăngile răsunau rar. Se auzea harapnicul văcarilor şi zupăitul dulăilor.

În aer plutea miros iute de fum.

Era acasă. O simţea în toată fiinţa lui. Dormise o noapte şi o zi, necurmat. Acum, primenit şi spălat, aduna în el tihna asta a serii.

Cneazul Gheţea îşi scosese afară blana de urs şi, cu vidra în braţe, pufăia rar din luleaua de zadă, privindu-şi feciorul printre pleoapele subţiate. Se bucura cneazul cremenarilor.

Asta Mîrzea i-o deslușea după liniștea obrajilor în care vinișoarele subțiri de sînge țesuseră o culoare fragedă și rumenă, după felul cum își mîngîia barba cu degetele făcute greblă, după rotocoalele de fum albăstrui pe care le slobozea din lulea. Se bucura și Mîrzea. Se simțea mai întreg. Toate se făcuseră parcă mai prietenoase acum : și casa, și locurile, și zgaiba de Ancuța. A rîs molcom în mustața lui tătărască. Fata n-a lăsat pe nimeni să se apropie de Radu. Ea i-a potrivit pernele, ea i-a scos brîul și atunci cînd Cîrstocea a venit să-i ia armele să le curețe, l-a gonit. Numai pistoalele i le-a dat. Cu asemenea scule nu umblase pînă acum, dar are să se dimireastă ea cu drăcoveniile astea.

A stat lîngă el, umezindu-i buzele cînd și cînd cu cîrpă muiată în apă proaspătă. Cînd s-a simțit singură, l-a sărutat așa ca în vis. S-a îmbujorat toată după asemenea faptă. De cînd a făcut Radu ochi, n-a mai văzut-o nimeni.

— Mă gîndeam cum mă aștepta mama în capul poticii, cînd veneam cu vitele, a răsărit Gheţea.

Bătrînul a încreţit fruntea.

— Mergem mîine la ţintirim. A închis ochii cu gîndul la tine. M-a ţinut de rău că te-am lăsat oștean. Mamă, ce să-i faci. Curînd mi s-o împlini și mie veleatul și m-oi duce să-i ţin de urît.

Vorbele astea le-a spus fără vreo durere sau teamă. Crescut în mijlocul firii, cneazul era pătruns de înțelepțeasca ei așezare. Și-a numărat anii pe grosimea trunchiului de mesteacăn, semănat de celălalt cneaz Gheţea, atunci cînd el, cel de azi, a făcut ochi în lume. Mesteacănul se ridicase subțire, apoi se învîrtoșase, își arcuise crengile și acum era un copac înalt, umbrind casa spre miazăzi. L-a legănat în crengi pe Radu. Are să-i legene și pe feciorii feciorilor lui, cînd el, cneazul, n-o să mai fie decît oale și ulcele.

Odată, cînd își va slăbi rădăcinile, vreo mînie a muntelui o să-l culce la pămînt. Din sămînța lui au să răsară alți mesteceni, așa cum ar vrea să se înșire peste ani și sămînța neamului său.

— Radule, lasă morții să-și odihnească oasele în pace. Mai bine spune-ne cîte sînt pe lume, cîte ai văzut și ce gîndești

că ne aşteaptă. Umblă vorbe şi vorbe. Negoaţele au slăbit. Drumurile sînt ţinute de tîlharii de başbuzuci. Schelele la fel. Iarmaroacele de la Ardeal sînt rare şi sărace. Cu ele sărăcim şi noi.

Căpitanul Gheţea a tresărit uşor. Vorbele lui taică-su l-au adus în lumea cea adevărată, în lumea zbuciumelor care l-au purtat pe drumuri pentru credinţa lui nestrămutată că omul pe care-l urmase va izbăvi ţara de ruşine şi pacoste.

Înalt şi mlădiu, cu umeri largi şi mijloc îngust, smead la faţă, cu părul lung căzînd în inele grele şi negre, cu sprîncenele îmbinate şi arcuite gros, Radu Gheţea împlinea în el o frumuseţe de bărbat izvorîtă din cugetul lui adînc şi măsurat, din trupul legat, din străşnicia viselor lui aprige.

An de an crescuse în munte, limpezindu-şi ochii albaştri din vîrful vreunui stei singuratic, cu priveliştile măreţe ce i se aşterneau la picioare. An cu an învăţase de la cneaz meşteşugul armelor, al vînatului şi mai ales acela al cunoaşterii oamenilor şi vieţii. Ştia de ce sărăcesc moşnenii, ştia de ce se întinde la măriri Danul, ştia de ce se pribegesc satele. Cînd a bătut douăzeci de ani, taică-su i-a dat armele lui din tinereţe, pe Diavol, care era un tretin abia învăţat la şa, şi binecuvîntarea lui de cneaz şi părinte.

Poruncă avea să caute a-şi dobîndi faima ostăşească şi să prigonească pe turc.

S-au scurs şapte ani de atunci. A hăituit tătarii pînă la apele Nistrului, a slujit în Ţara Nemţească, unde a dobîndit priceperea armelor de foc, apoi a trecut la cetatea Raguzei, pe ţărmurile Adriaticei, şi de acolo în ţară, unde a intrat în slujba bănişorului Mihai, căruia i se dusese vestea de om viteaz, aprig şi plecat spre mulţime.

Are doi fraţi de cruce şi de arme. Pe Mîrzea şi pe Racea. Cei buni şi Cătălina zac în ţintirim. Lîngă cei de cruce şi lîngă bănişorul Mihai a învăţat să preţuiască inima pămîntenilor şi să le dezlege durerile. Mihai s-a făcut ban, apoi vel-agă. El a ajuns căpitan de judeţ. Din locul şi din slujbele lui a descurcat trebile dinlăuntrul curţii. Acum ştie una. Că scăpare nu-i decît în sabie.

— Nu numai noi sărăcim, tată. La Ardeal nici acum, după aproape optzeci de ani de cînd s-au sculat iobagii cu pîrjolul asupra boierilor, n-au răsărit la loc satele risipite de paloşul

acestora. Printre colibele dărîmate creşte bozul şi mătrăguna, cît omul.

— Săracii oameni, oftă cneazul. Cînd eram mai mărişor mi-a povestit bunică-tu de cîte au fost şi au îndurat ungurenii de la boierii lor. Veneau pe Olt leşuri zi şi noapte. Erau amestecate. Copii de ţîţă, muieri şi bătrîni. Se opreau prin rădăcini, de-i îngropau sătenii, omeneşte. Spuză de sate s-au băjenit prin părţile noastre.

— Aşa-i. Căpitanul Gheţea şi-a încruntat sprîncenele, albind uşor la faţă, aşa cum făcea ori de cîte ori se mînia.

— Nu i-a răpus fierul păgînului ! I-a îngropat mîna boierilor, pe care-i ţineau cu muncile şi truda lor.

— Cum l-a răpus vistiernicul pe moş Drăgoi şi pe atîţia alţii. Cum ar fi vrut să ne vadă şi pe noi la pămînt.

— Are să dea seamă, şuieră căpitanul.

— Fiule, ai umblat multă lume ?

— Multă, tată.

— Hai ! Nu te mai lăsa tras de limbă. Să auzim !

Cneazul s-a aşezat mai bine pe blană, subţiindu-şi pleoapele şi trăgînd rar din lulea. Mîrzea asculta ca totdeauna, jucîndu-se cu hangerul scos din teacă. Nimic nu-i scăpa din cele ce se rosteau şi ştia alege cu uşurinţă grîul de neghină.

Începuse să se lase noaptea.

Straja care veghease în foişor a coborît şi după ce s-a-nchinat către cei din cerdac s-a dus la ale lui. Jarul din luleaua cneazului clipea la răstimpuri rare. Veverita se trăsese la hodină, orătăniile tăcuseră, doar de la grajd se mai auzeau sforăiturile cailor şi copitele izbite în pămînt, cînd şi cînd.

Căpitanul Gheţea a început să depene cu glas domol şirul zilelor de mult toarse din caierul timpului.

— Cînd a pus Alexandru Vodă oştenii domneşti pe urmele măriei-sale Mihai, Vasile s-a izbit cu ei prilejuindu-ne nouă cale slobodă.

Cneazul a ridicat fruntea :

— Asta n-ai spus-o, Vasilică.

Mîrzea a rîs uşor, ridicînd din umeri.

— Aşa-i el, taică. Mai curînd vorbeşte despre alţii şi niciodată despre el. Cînd ne-am pierdut urmele pe Jii în sus, în noaptea ceea de vrajbă, am auzit scrîşnetul fierului pe fier şi răcnetele de durere ale gonacilor. I-au potrivit bine moldo-

venii la mădulare și la spate... Asta vine în adaos la altele, frate Vasile, și odată s-or plăti toate.

— Taci ! Nu face din prieteșug tîrg.

— Dar nici nu uităm cui să dăm mulțămită, pentru că stăm astăzi unde stăm.

— Pe lîngă tine, Radule, asta o trec și eu pe răbojul inimii de tată și de supus al măriei-sale voievodului.

Mîrzea a lunecat jungherul pe palma întinsă și s-a bucurat de întunecime, să nu-l vadă ceilalți cu ochii umezi.

— Eh ! oftă căpitanul Ghețea. Noi ne-am șters în noapte, păzindu-l din toate părțile pe măria-sa.

— S-a rupt de pămînt fără să pună mîna pe sabie ?

— Tată, și dumneata ! Cum crezi asta ? A vrut să dea năvală. Da' s-a pus stavilă boier Stroie Buzescu. „Măria-ta — zice — te așteaptă alte lupte și un norod întreg. M-am juruit să ajungi teafăr la Poartă și ai să ajungi, chiar de vei lovi în fața mea".

— Și măria-sa ?

— Măria-sa a stat o clipă cu capul plecat în piept, apoi a oftat din adînc, trăgîndu-și calul spre munte.

— A făcut bine, fiule.

— A făcut. Cînd am ajuns în creastă, pe potici de picior tăinuite și pustii, se crăpa de ziuă. Noi am descălecat. El a rămas în șa, privind cu mîna pusă streașină cînd dincolo, cînd dincoace.

— Îi venea greu să se despartă.

— Îi venea. Cine știe ce gînduri îl frămîntau. Tîrziu, ne-am urnit, gonind ca umbrele pînă la curtea craiului de la Ardeal.

— Bator Jicmond ?

— El.

— Ce om se arată a fi ?

Căpitanul Ghețea a stat în tăcere bună vreme.

— De ! Știu eu ? Greu să poți cîntări un om din puținele zile cît l-ai văzut. Nici graiul nu-l pricepeam. Dar... Se mai răsuflă ba de ici, ba de colo cîte ceva. Asta mai mult pe la cuhnii, grajduri și hanuri. Frumos castel are. Frumoși și țapeni voinici de strajă. Numai în oțel, argint și aur îmbrăcați. Bună rînduială la pază. Bună rînduială la toate ceasurile zilei.

— Pînă aici e bine ce zici. Dar poate fi mînă tare și inimă credincioasă pentru voievodul nostru ?

— Asta nu poate fi.

— Rău... De ce crezi tu asta ?

— Pare cocoș la mers. Zvîrle bine sulița. Da' se lasă prea mult în alintări de lăute. Are în urmă un popă negru și coroiat, care calcă ca o umbră, și din cuvîntul lui nu iese. Zic gurile că-i venit taman de la capătul pămîntului, din olatul spaniolesc.

— Îi popă papistășesc ?

— Nu-i știu legea. Da' voievod cîrnit de nas de un popă nu-i om înfipt bine în pămînt. Se cheamă că-l bat vînturile și se ține de poalele straiclor călugărești, să nu-l ducă.

— Radule... Nu vorbi cu păcat !

— N-ai grijă, tată ! La Ardeal nu-s numai popi ca ai noștri, ridicați din brazdă și trăitori în colibe. Nu umblă pe măgari și nu se băjenesc prin fund de codri.

— Atunci ?

— Din leșurile scurse pe Olt, multe au fost ciumpăvite din porunca popilor celor mari. Aceștia propovăduiesc sărăcia și cumpătul. Ei umblă numai în aur și petrec cu muierile pe genunchi.

— Ptiuuu, ucigă-i crucea !... Și voievodul nostru cum s-a arătat la curtea craiului ?

— Cum îi stejarul. Da' boier Stroie ! Da' boier Radu Florescu ! Li se scurgeau ochii jupînițelor și jupîneselor după ei. Mai ales la joc.

— Joacă ca la noi ?

— Ba !... Altfel. Numai boier Stroie știe juca așa. Aprig sînge și la ei. Cînd se-ncingea petrecerea, numai că sărea cîte-o drăcoaică pe masă, împrăștia talgerele și cupele cu piciorul și ține-te joc.

— Măi, măi ! Ce rușine !

— Asta ca asta. După ce mîntuia, unde se îmbulzeau coconii și căpitanii să-i ia condurul și să bea vin cu el, ca dintr-o cupă.

— Ira... rîse gros cneazul. Apoi potrivindu-și vocea : Nu care cumva te-ai îmbulzit și tu la așa domnească petrecere, să-ți înmoi cașul de la plisc în conduraș de ungureană ?

— Și dacă ar fi așa ?

N-a terminat bine vorba, cînd pe ușa deschisă a casei s-a auzit pocnetul unei tingiri scăpată pe dușumele.

— Ce să fie ? răsări Gheța și dădu să se scoale.

— Nimic, rîse Mîrzea ţinîndu-l de pulpana coantăşului. O fi răsturnat mîţa ceva.

— De bună seamă mîţa, îngădui bătrînul. Vezi să nu te alegi cu niscaiva labe de la mine şi cu oarecari cucuie de la altcineva.

A hinchinit şi Mîrzea mînzeşte, a rîs şi cneazul ca din butie.

Căpitanul Gheţea a mormăit pentru el, făcîndu-se a nu pricepe :

— De asta-mi ardea mie ? Stăteam de strajă la vreun colţ de sală, cu ochii pe măria-sa şi cu mîna pe jungher. Mă treceau apele de cîte ori i se apropia cineva pe la spate. Am răsuflat cînd ne-am văzut iarăşi la drum. Acolo poţi scoate sabia, poţi trage cu pistoalele, te poţi apăra. Dar între atîta lume, în atîta îmbulzeală e greu să ghiceşti de unde vine lovitura şi e mai greu s-o aperi.

— L-a ţinut în cinste pe fugar voievodul de la Ardeal ?

— De asta nu ne putem plînge. În cinste l-a ţinut. Dar tot semeţ căta la măria-sa şi la boierii noştri. Cam toţi boierii lor căutau aşa. Se închinau pînă la pămînt de cîte trei ori, dar cînd se puneau pe picioare, ţineau nasul îmbîrligat spre cer şi mustăţile li se înţăpoşau de atîta faţă.

— Aşa o fi neamul lor.

— De... ştiu eu !

— Pămîntenii tot făloşi ?

— Aş ! Oameni... ca mine, ca dumneata, ca noi toţi. Cu toată sărăcia, nu rămîne călătorul nici flămînd, nici însetat la poarta lor.

— Da' făloşii ceia îşi iubesc voievodul ?

— Iaca ce mă întrebi. În inima lor nu m-am putut băga şi nici caierul gîndurilor nu l-am putut toarce. Da' dacă-i drept ce m-ai învăţat, să cercetez cugetele după apele ochilor, atunci şi la ei e ca la noi şi ca pretutindeni pe unde am hălăduit. Unii, cei ce se împărtăşesc din bunătăţile domniei, caută cu dragoste, alţii stau mai pe la colţuri, caută aspru şi pe sub sprîncene. În talgerul acelora nu picură miere.

— Voievodul nostru a luat seama ?

— A luat. La un foc de popas, cînd băteam spre olatul sîrbesc, s-a mărturisit că dacă vine domn, mai întîi şi mai întîi are să ierte pe potrivnicii lui, ca să nu fie zavistie pe ţară şi să ţină umărul toată boierimea pe lîngă măria-sa.

— Şi boierii ?

— Boier Stroie și-a măcinat în măsele dușmăniile, dar a zis că așa e bine și așa va fi. Boier Radu Florescu, mai blînd, a îngăduit fără prea multă pricină de zbucium.

— Au făcut ei asta, Radule ?

— Au făcut-o, tată.

— Și nu s-au mai hîrîit nici un pic ?

— Nu.

— Mare minune, fiule. Și tare nu-mi vine a crede ! Viețuiește pe pămînt un stol de corbi, care înde ei mai aprig își scot ochii. Stolul se cheamă boieri divaniți.

— Aceștia-s oșteni, tată. Să-l vezi pe boier Stroie Buzescu, te-ai minuna de puterea și vitejia pe care-o are, cu toți anii lui.

— Să fie și pe-a ta ! Om mai trăi și om mai vedea. La sîrb cum se arată lumea ?

— Rău ! Oamenii locului au rămas doar cu ochii, să aibă cu ce plînge. Păgînul își gată oștile să bată la porțile împăratului nemțesc. Acolo stau la iernatec, de acolo se hrănesc, cu palmele oamenilor posăduiesc la cetăți, la drumuri, la poduri. Cu vitele lor cară zaherelele pentru atîta oștire. Bordeiele nu-și mai țin nici cinstea măcar. Muierile sînt de batjocură, fetele iau drumul haremurilor. Jale !... Jale și sînge.

— Bieții oameni ! Și ei ce fac ? Stau ?

— Ba ! Că au vînă. S-au tocmit în cete și cete de haiduci, izbesc turcimea ca viforul și se topesc în codri. Au căpitani pe care-i cîntă norodul, seara, pe la focuri. Numele lor îl duc cerșetorii orbi pînă-n măruntaiele munților și pînă la mare. Am auzit și noi de vitejiile unuia, pe care l-au prins osmanii de i-au scos dinții, unul cîte unul.

— L-au omorît ?

— Ba ! Că l-a scăpat norodul. Îi zice Baba Novac.

— Să-i fie numele de slavă, copii..

— Să-i fie.

Căpitanii se închinară cu smerenie, de trei ori.

— Se mișcă poporenii. Asta o simte ochiul străinului al cărui pămînt îndură așijderea. Dușmănia și ura coace și se dospește la adînc. Ici, colo răbufnește, dar nu-i cuptorul încins încă bine.

— Poate nu-i nici mîna gospodinei care să-l îngrijească, Radule.

— Poate la alții. Da' la noi este.

— Te juri ?

— Pe sufletul mămuții și al celor trei frați de zac cruce lîngă cruce.

— Radule !

Glasul cneazului tremura. Niciodată nu-l auzise Mîrzea așa de dureros. Numele feciorului și l-a rupt parcă din străfundul tuturor durerilor pe care le adunase atîta amar de ani.

— Zici tu că pot să-mi aștern nopți senine ?

— Zic !

— Zici tu că prindem sabia ?

— Zic !

— Și ceauș Haviz ?

— O să plătească sîngele Cătălinei, strop cu strop. Și nu numai al ei. Al tuturor fecioarelor batjocorite. Toate fărădelegilor lui, luate una cîte una.

Cum simțea Mîrzea în el fuga aprigă a sîngelui. Cum simțea împlîntîndu-i-se parcă picioarele în steiurile și țarina Cremenarilor și în toate țarinele puse cap la cap, pînă în Bugeacul lui. Durerea cneazului și a lui Radu cînd au pierdut-o pe Cătălina era și durerea lui. De cîte ori nu-l auzise pe Radu blestemînd cerul, de cîte ori nu-l văzuse amenințîndu-l cu pumnul și căinîndu-se că nu putuse ajunge decît la înmormîntare. Își iubise sora mai mult decît sufletul lui. Crescuse înaltă și frumoasă de-i mersese vestea peste nouă sate și nouă moșii. Acu-s șase ani ; venea acasă de la Tîrgul Argeșului, străjuită de Ion, fratele lor mai mare, om cu casă și copii, și de Petre, fratele de-al doilea, staroste de vînători în plaiul Loviștei.

Pe ei i-au cules drumeții din drum, spîrcuiți de sabie și împunși de suliți. Cătălina a venit după o săptămînă, cu hainele sfîșiate, sîngerată la trup, cu fața de ceară. Sărise din rădvanul care-o ducea spre haremurile turcului și se trăsese prin păduri, de-a valma cu fiarele. Gîngăvea de parcă-și pierduse mințile. La trei zile, cînd s-a mai dezmorțit, a stat pînă sub seară la poalele mesteacănului, măcinîndu-și rușinea și durerea. Cînd a sfințit soarele, s-a sîngerat la inimă cu jungherul cneazului.

Au avut trei înmormîntări. Acolo lîngă feciori și lîngă fată, cneazul și-a îngropat sufletul. Iar maica lor s-a îngropat toată.

Mîrzea le aflase pe toate din gura fratelui său de cruce, după cum știa că bătrînul a oprit cu strașnică poruncă să pomenească cineva de numele celor răpuși mișelește. Acum patru ani, cînd a călcat întîia dată aici, a găsit doar mormintele, durerile

și pe zgaiba de Ancuța, care împlinise doisprezece ani și era năzbîtioasă, uricioasă și repede ca undele Argeșului. Nici cneazul nu vorbește nimănui de cei răpuși. La țintirim nu se duce decît atunci cînd satul e plecat la munci. Zi de zi și-a rumegat durerea, așteptînd sorocul plăților. Tăcerea cneazului și a căpitanului, Mîrzea a priceput-o mai bine decît vorba. Cătălina, pe care niciodată n-o văzuse, plîngea parcă sub mesteacăn.

„E vîntul", gîndi ștergîndu-și ochii pe furiș cu mîneca cămășii lui de mătase.

Se făcuse rece.

Pe coasta dimpotrivă, de după negurișul livezilor, clipea blînd lumina vreunui foc sau ocheții vreunui oblon. Buhele mari de noapte fîlfîiau greu din aripi. Se auzea șoptind Izvorul Lupilor. Mirosul de rășină și cetină se asprise și el.

— Radule, ai rămas multă vreme în Țara Sîrbească ? rupse tîrziu taina nopții vocea domoală, dar totuși aspră, a cneazului.

— Cît am trecut-o în lat... Ca la o lună.

— Să-mi spui tot. Călătoresc pe urmele tale. Bat aceleași drumuri. Ce n-am colindat eu, ai colindat tu. Ce n-am apucat să fac eu, poate ai să faci tu... Spune !

Mîrzea a văzut după cum repezea Radu vorbele că încă nu-și intrase în matcă și n-a putut să nu se mire și să rîvnească la tăria cneazului, care se cumpănea atît de bine în cugetul și vrerile lui. Îi era greu căpitanului Ghețea să înnoade firul povestirii, rupt de atîtea amintiri dureroase. Ar fi vrut să se ascundă undeva pe malul Argeșului, să se răcorească. Prea se grămădiseră multe bucurii și dureroase aduceri aminte, în puține zile ! Îi stricaseră tocmeala gîndurilor și simțirilor. Îi ridicaseră furtună aprigă în suflet. Și-a mușcat buzele, să-și potolească zbuciumul sîngelui, să se arate cneazului bărbat în lege, așa cum știa că-i place să fie.

— Din Țara Sîrbească am trecut peste pămîntul bulgăresc. Am mas o săptămînă la Tîrnovo.

— La ce ?

— E acolo un episcop. Îi zice Dionisie.

— Îl cunoaște măria-sa ?

— Nu. Da' avea scrisori pentru el de la capuchihaia Iane.

— Da' acela cine-i ?

— Unchiul măriei-sale.

— Așaaa... Și ?

— Acolo, după cîte am adulmecat eu, se ţes lucruri de spaimă pentru turc.

— Cum asta, ai adulmecat? N-ai stat mereu pe lîngă voievod?

— Am stat. Dar au şi voievozii gînduri şi gînduri. Pe unele le împart, pe altele ba. Sînt de taină şi numai ale lor.

— Va s' că nu eşti chiar umbra măriei-sale? Şi eu care mă bucuram. Apoi tresărind: Nu care cumva i-ai fost de lipsă numai la nevoie şi la greu? Acum se leapădă de slugile credincioase?...

— Tată, tată!... De ce vorbeşti aşa?

— De ce?... Atunci cînd am pierdut dinţii de lapte, pare că am pierdut şi o parte din zburdăciunea şi uşurinţa anilor tineri. Mi-a părut rău că vedeam viaţa aşa cum se arată, fără beteala şi găteala care izvora din mine şi nu era aidoma decît în mine... Da' m-am învăţat a preţui şi binele, şi relele după adevărata lor fire. De aici mi se trage o necredinţă pentru cei din slujbele mari, care uită repede şi locul care i-a crescut, şi ţîţa care au supt-o, şi săbiile care le-au stat sprijin.

— Măria-sa nu uită nimic. Poţi să-i fii sabie credincioasă. Are trebuinţă de ea şi de altele asemenea. Da' de cap nu-i face lipsă decît unul. Unul şi bun.

— Să fie pe-a ta şi de astă dată... Pe urmă?

— Pe urmă mi-am zis că episcopul cela-i bărbat o dată şi poalele nu-l opresc de la fapte tari în vîrtute. A fost nu demult pînă-n ţara pravoslavnicilor de dincolo de olatul căzăcesc. A mers vreme de un an.

— La ce?

— De... Treburi bisericeşti... Un martolog de olac zicea că s-a dus să ceară ajutor de la ţarul pravoslavnicilor, care-i de-o lege cu noi, pentru a bate în osmani.

— Vrednic popă. E tînăr?

— Ba! Cam la cincizeci de ani.

— La vremea asta, omul ce pierde din vîrtute cîştigă la minte.

— Dumneata, cneazule, le ţii pe amîndouă treze.

— Măi Vasilică, limbă de miere, se răsuci bătrînul pe blană, şi pipa şi-a aprins jăratecul mai viu, iar pufăitul a fost adînc şi mulţumit.

— Asta-i aşa, tată.

Cneazul n-a mai răspuns, mormăind ceva în barbă.

— Hai, Radule. După cîte văd, tragi spuza pe turta episcopului. Ce-a mai făcut?

— Nimic alt, decît adună sub streaşina lui neguţători de la cetatea Dubrovnikului.

— Că doar nu face negoaţe sfinţia-sa, cum fac călugării de la Sfînta Troiţă ?

— Nu ! Asta nu face. Neguţătorii care-s papiştaşi poartă sămînţa răzmeriţei de-o seamănă papa de la Rîm. Tot papa a slobozit o puzderie de călugări de bat drumurile Balcanilor, aţiţînd satele împotriva necredincioşilor.

— Ce vorbeşti, fiule ? Vrea papa de la Rîm să se bată cu păgînul ?

— Nu vrea el, rîse Gheţea. Vrea să se bată alţii. Călugării ceia, pe lîngă răzmeriţă mai seamănă şi vorbe. Cum că legea cea adevărată la ei este şi că urgia Domnului se va abate pe capul celor ce vor mai stărui în erezii şi altele ca astea.

— Auzi blestemaţii... Dar oamenii ?

— Oamenii ridică din umeri şi-şi văd de truda şi de amarul lor. Parcă de asta le arde. Altceva-i frige la bojoci. Turcul. Mai curînd ar asculta de un voinic cu sabie, care s-ar năpusti în păgîni... Atunci ca unul ar fi toată gloata.

— Da, da, ca unul. Ca şi la noi... La ei nu-s boieri divaniţi ?

— Gîndesc c-ar putea fi !

— Uniţi ?

— Aşijderea pămîntenilor noştri.

— După ce-ai cunoscut ?

— După fereala şi paza de-am făcut-o cînd se strîngeau la sfat măria-sa, şi episcopul, şi unul Paolo Giorgio, neguţătorul de la Dubrovnik, şi alţi boieri din partea locului.

— N-a stat va să zică măria-sa ?

— N-a stat.

— După cîte mi-ai spus, am prins să deslușesc rînduielile de le vrea măria-sa. Dacă se scoală atîta amar de noroade, ne sculăm şi noi... Da' dacă nu se scoală ?... Atunci ?... Hai spune ?

Gheţea a stăruit în tăcere, apoi a răspuns cu voce joasă :

— Dumnezeu ştie... Şi măria-sa voievodul. De unde să ştiu eu, biet căpitan de oaste ?

— Ai stat atîta amar de ani lîngă voievod şi nu-i ştii firea ? Ce fel ?

— Aprig. Iute la mînie, iute la împăcare. Într-o noapte, măria-sa a poftit să se plimbe cu luntrea pe un pinten de mare, pe care turcii l-au botezat Cornul de aur.

— Ce fel ? La episcop era şi mare ?

— Nu, tată, zîmbi căpitanul. Asta era în Stambul.
— În Stambul ? La Padişah ?
— La el.
— L-ai văzut, te pomeneşti ?
— Ba ! Da' am văzut alte feţe mărite. Paşi, ceauşi şi chiar pe vizir.
— Ptiuuu ! Ţi-ai spurcat ochii cu vrăjmaşii ceia ?
— Ba m-am şi ploconit în faţa lor.
— Drace !... Radule, n-oi fi fost beat ?
— Treaz am fost !... Asta a făcut-o şi voievodul.
— Minţi ! Voievodul nostru nu se ploconeşte nici în faţa împăratului.
— Ba se ploconeşte !... Chiar pînă la pămînt !

Cneazul Gheţea s-a sculat în picioare dintr-un salt, gemînd cu obidă. A scuipat peste marginea cerdacului. A început să umble cu paşi zdraveni, de răsunau grinzile şi podelele. Vidra, trezită din somn, scheuna jalnic. Bătrînul s-a oprit cu picioarele răscrăcărate în faţa fie-su, frîngîndu-se din şale către el. Căpitanul Gheţea îi vedea sticletul aprig al ochilor şi îi simţea pe faţă răsuflarea pripită.

— Măi !... Măi ! Mă oameni de paie ! Mă ostaşi de cîrpe ! Mă tîrîie sabie ! Încaltea de te-ai robit şi nu ţi-ai ţinut cinstea, să nu fi ruşinat biata săbioară de ţi-am dat-o.

A repezit mîinile înainte, cuprinzîndu-l de umeri :

— Radule, asta te-am învăţat eu, Radule ? Ce voievod slujeşti tu, băiatule ?... Doamne, Doamne !... De-ar şti fie iertatul Mircea Bătrînul, de-ar şti domnia-sa căpitanul Bărtăluş, ar muri a doua oară de ruşine şi durere. Auzi... auzi... voievod să se ploconească în faţa unor şalvari de muiere.

— Tată !

— Taci ! Mă duc... Să nu mai aud. Şi mai poftea să se preumble cu barca... Mă duc. De la cine aşteptăm mîntuirea... Ce oştean ! Ce oştean !

Căpitanul Gheţea a simţit cum îl trec sudori reci şi cum vinele i se zbat la tîmple. A dat să se ridice, dar mîna lui Mîrzea l-a apăsat cu tărie la loc.

Bocănind şi suduind, cneazul a intrat în casă, fără să tragă uşa după el. Peste o clipă s-a întors smulgînd blana de pe jos, înşfăcînd vidra de ceafă şi ţifnind pe nări.

Căpitanii l-au auzit deslușit cum mormăia :

— Biata Ancuța! A așteptat fecior și s-a întors babă. Pfui! A mai trîntit ba una, ba alta, apoi de la o vreme s-a alinat.

Ghețea a oftat, înmuindu-și coarda întinsă a mușchilor.

— Lasă, Radule, nu pune la inimă. Și bătrînețele cu ale lor. Cneazul n-a mai ieșit la lume de mult. Nu știe că voievozii mai mult cumpără Scaunul, decît îl dobîndesc din moși, cum este legea din bătrîni.

A vorbit Mîrzea prea tare, a ascultat cneazul, asta căpitanii n-au aflat-o. Dar din casă a răzbătut vocea lui mînioasă:

— Limbă de miere și talger cu două fețe. Te credeam prieten, dușmanule. După asta, ușa s-a izbit cu atîta tărie, de-a răsunat toată casa, iar o buhă a zburat speriată din brazi, dînd glas.

Pe Ghețea l-a durut înfruntarea asta, așa din prima seară și mai ales izbit din pripă și fără vină. La urmă, s-a liniștit. Ba i-a înflorit și-un strop de zîmbet în colțul gurii.

— A rămas întreg, așa cum a fost totdeauna.

— Aidoma, Radule!

— S-aprinde cînd cu gîndul nu gîndești și sare la om. Acu, orice-oi face, cum m-oi întoarce, n-o să fie bine. Mi-a dat învățătură strășnică. Să nu mă închin nimănui. Numai la biserică și atunci tot cu spatele drept.

— Așa stă și el. L-am văzut într-o duminică la slujbă. El și popa au rămas în picioare dintre toată lumea cînd s-au scos sfintele daruri. Ba stătea mai drept decît părintele Athanasie.

— Zice că i-a lăsat învățătură cu limbă de moarte celălalt cneaz, moșul meu. Aceluia, moșul moșului meu. Și așa, încă de la alți doi moși și strămoși, pînă în zilele căpitanului Bărtăluș, sabie de seamă a măritului Voievod Mircea. Acela nu s-a închinat nici cumplitului Ildîrîm. Tata spune că numai robii se frîng de șale. Cnezii, nici morți. Și nimănui... Mai are el o vorbă: „Lui Dumnezeu pe pămînt cît i se cade ca unuia mai presus de puterile noastre, iar pe ceea lume se va vedea atunci ce și cum".

— Vișan tare pe puterile lui și crescut în libertate, Radule. Greu să încăpestrezi telegarii sălbatici de stepă. Greu să pleci fruntea oșteanului cu rădăcini în brazdă și cu creștetul în bătaia vînturilor.

— De-ar fi toți ca tata. Au ca boier Stroie. Au ca măria-sa.

— Sînt. Îi ştii şi tu. Vînă de oameni. Numai alde linge blide de pe lîngă curte sînt mai puturoşi ca dihorii şi mai fricoşi ca iepurii. Da' voiai să zici ceva din Stambul ?

—Voiam să-i arăt tatii inima voievodului. Tu îl ştii. A rămas aşa cum l-ai cunoscut. Dăm să ne urcăm în caic pe cheiul de la Therapia. Era o noapte de picura argint din stele şi apele erau grele şi strălucitoare.

— Le ştiu, oftă Mîrzea şi gîndurile lui de om al stepelor s-au călătorit departe, la vremea cînd în nopţi de vară călărea între ţărmul mării de ape şi între cel al mării de ierburi, cînd glasurile undelor se-ntreţeseau cu miile de glasuri ale cîmpului, îmbogăţindu-i sufletul şi îndestulîndu-i cugetul.

— Cînd să urce în caic, s-a desprins o umbră din mal. A sărit cu jungherul sclipind în mînă. Eu am dat să pun pieptul. M-am împiedecat în odgonul caicului şi-am căzut. Cela a lovit între umeri.

— ... L-a rănit ?

— Ba !... Că măria-sa era nelipsit de cămaşa ceea de sîrmă, pe care o ştii c-o purta pe sub coantăş.

Mîrzea a răsuflat uşurat şi Gheţea l-a bătut pe genunchi..

— Pînă să se-ntoarcă, boier Stroie i-a şi pus mîna-n beregată şi-l sugruma dacă n-ar fi dat poruncă măria-sa să-l sloboadă. L-am ispitit ce şi cum. Era îmbrăcat turceşte, da' după faţă l-am cunoscut a fi pămîntean. Domnul s-a apropiat, s-au privit adînc în ochi şi parcă s-au cunoscut. Acela n-a vorbit o iotă, nici cînd boier Stroie i-a pus jungherul în beregată. A sumeţit doar capul, împreunîndu-şi mîinile la piept.

— Şi măria-sa ?

— A dat poruncă să fie slobod.

— I-a preţuit bărbăţia ?

— Poate şi asta, sau poate altele. Boier Stroie a suduit. Mi-a dat cot, împungînd cu capul pe urmele celuia. Cînd să mă şterg să-l iau în sabie, voievodul n-a zis decît puţine vorbe : „Porunca Domnului e sfîntă. Dacă greşeşte el, în seama lui să cadă greşeală. Lasă-l !" Cînd ne-am depărtat cu caicul, voievodul a rămas cu ochii pe ţărm. Acolo, zugrăvit pe noapte, era acela. L-a privit aşa, pînă l-a şters depărtarea.

— Nu l-aş mai fi recunoscut, dacă nu l-ar fi lăsat slobod... Cine să fi fost ?

— Nu ştiu. Da' încredinţat sînt că măria-sa bine îl cunoaşte.

— De l-am găsi pe Racea. Să grăbim în calea domnului. Timpurile sînt tulburi și se cade să fim lîngă el.

— Plecăm la zi-ntîi, Vasile.

— Plecăm !... Că mă frig tălpile.

— Poate vreo dragoste ?

Mîrzea a tăcut, strîngînd din fălci.

Căpitanul Gheţea l-a luat de după umeri, trăgîndu-l spre pălimarul cerdacului, la lumina stelelor. L-a privit în ochi.

— Cine-i ?

— Fata Danului !

Radu Gheţea a plecat capul în piept, slăbindu-i umerii din strînsoare. Apoi și-a ridicat privirea senină, cercetîndu-l în liniște.

— Te-ai legat cu vreun jurămînt ? Le-ai călcat pragul ? Spune-mi tot.

Mîrzea n-a așteptat să-l roage de două ori, povestindu-i cu vorba lui domoală și tărăgănată toată întîmplarea.

Gheţea l-a ascultat pînă la capăt, fără să-l tulbure.

— Jupînița n-a repezit alvanitul încoace de atunci și pînă acum niciodată ?

— Niciodată, Radule. Asta mă amărăște. Să nu fi păţit ceva!

Gheţea a tăcut o clipă, apoi a zîmbit bun :

— Dacă i s-ar fi întîmplat, n-ai tu grijă că te chema. Așa-i neamul ăsta de oameni. Cînd îi cearcă năcazurile, își aduc aminte și de laptele de l-au supt, cînd sînt la bucurii nu-și amintesc decît de ei.

— Radule.

— Vasile. Fii bărbat. Porumbița gungurește cine știe pentru cine. Nu ia seama odrasla boierească la un oștean hăituit și sărac, mirosind a cal și a pielărie. Cată-ți împlinirea dragostei în rîndul oamenilor de seama noastră.

— Și tu ? Vorbești aidoma cneazului. La ce n-aș putea ridica ochii mai sus ?

— Să ridici ochii mai sus ? Vrei poate să zici : să ți-i cobori în glod. Știi ca și mine cîte se urzesc la curțile diregătorilor. Ai uitat cui poate măria-sa să-i mulțumească pentru pribegia asta de-un an ? Dar drăgoiești ? Dar de ceauș Haviz ce zici ? De ceauș Haviz care se ține în mare prietești cu vistiernicul ?... Spune, Vasile. Ne lași ?

Căpitanul Mîrzea a simțit cum se pornesc iarăși să bată vînturile care i-au uscat sufletul în zilele astea. Acum nici

nu-şi mai aducea aminte bine chipul jupîniţei. Dar păstrează în el, şi pentru el, o rămăşiţă din noaptea ceea. Atunci cînd a plecat să colinde lumea s-a juruit pe straja săbiei că n-o va trage din teacă decît pentru dreptate. Să-şi calce jurămîntul? Să vîndă prieteşugul şi frăţia lor de cruce pe doi ochi de muiere?... Niçi asta nu se poate.

— Radule, mi-ai răpezit răspuns să fac cătare. Am făcut. Oamenii au vînă şi-s bucuroşi de luptă. Arme de foc n-au. Iar celelalte se cer tocmite în grabă. Nu cunosc sama luptelor în rînduri. Se-nfierbîntă repede şi peste măsură. Caii n-au nările tăiate ca ai noştri şi răsuflă greu după goană. Toate astea se cer rostuite. Fă-le. Pe tine te ascultă. Eşti pămîntean şi fiu de cneaz.

Ghetea se dăduse un pas înapoi, învăluindu-şi prietenul într-o privire duioasă. Cînd Mîrzea a sfîrşit, căpitanul Ghetea l-a strîns la piept cu putere.

— Acum te cunosc. Să-l mai avem şi pe Racea lîngă noi şi păgînul are de ce se teme... Iaca. Azi îi marţi. Pînă duminică le-om rîndui pe toate. În săptămîna de vine, ne-om repezi în munţi. Vrei?

— Vreau. Mai ales că pomenea Iosif Veveriţă de un rîs care strică iezii şi ciutele.

Ghetea s-a plecat peste pălimarul cerdacului, cătînd spre vinetelile crestelor care închideau cerul spre miazănoapte. Abia acum se simţea acasă. Abia acum cînd fiecare clipă ce va veni îl va pune la noi încercări, abia acum cînd mijeau pentru Cremenari şi pentru toate satele din moşia ţării zori noi şi sîngeroşi.

Mîrzea şi-a alăturat umărul de el, tăcînd amîndoi.

Tîrziu, în crucea nopţii, ţinîndu-se unul de altul de brîie, s-au tras la adăpostul casei, lăsînd satul să-şi doarmă somnul adînc, sub privegherea străjilor pe care le ştiau pitite la potici.

Ghetea a făcut cotul după o salcie plîngătoare, sădită la căpătîiul unei strănepoate a căpitanului Bărtăluş, răpusă de tătari, urcînd apoi spre mormintele neamului său.

— Toţi au fost aşa cum e tata. Urşi! Pînă şi în ţintirim s-au tras la singurătate.

Acum, potica, după ce mersese de-a coasta, urca pieptiş dealul bisericii, făcîndu-şi loc printre tufele de măceş şi lemn cîinesc, care crescuseră dese pe locurile ce aşteptau trupurile

mereu altele ale oamenilor de pămînt. Aici, chiar sub umărul dealului, era așezat tot șiragul Ghețuleștilor, fie cnezi sau starosti, fie pîrgari sau osteni și țărani, dimpreună cu muierile, copiii și rubedeniile lor, privind cu fețele spre soare-răsare, tăinuind fiecare în liniștea serii povestea vieții lui.

Poveștile astea toate, de dragoste neîmplinită sau de viață crîncenă, de durere de mamă cu pruncul înțepat de sulițe sau de prunci cu părinții tăiați în goana cailor, cneazul Ghețea le cunoștea, legîndu-le de domnia cutăruia sau cutăruia voievod, de cutare sau cutare bătălie, de cutare sau cutare pîrjol al turcilor și tătarilor.

Poate la asta se gîndea acum, stînd rezemat cu fruntea de o cruce mai-nălțută, pe care iedera se-ncolăcise cu vrejuri dese și bogate, spînzurînd cu mlădițe tinere de pe brațele deschise ca o nedumerire, sau ca o întrebare făcută celor patru vînturi.

Iedera nu se răsădește decît pe mormintele fetelor mari. Cneazul a semănat-o pe cel al Cătălinei. Mai presus de viață ea ținuse la cinstea de fată de moșneau și de cneaz.

Bătrînul nu venea niciodată să vadă mormintele celor dragi lui decît singur și sub seară. Asta o știa Radu și simțea că dacă cneazul și-a călcat pe inimă, a făcut-o avînd lucruri de seamă pe care să i le spună.

Fără să ridice fruntea de pe cruce, l-a întrebat ca dintr-o depărtare :

— Ești singur ?

— Singur, tată !

Cneazul a tresărit, apoi și-a ridicat capul încet, privind peste fiu-su, hăt departe, în zaristea limpede a depărtărilor.

Căpitanul se aștepta să-l găsească pe taică-su răscolit, așa cum fusese aseară. Aici, la picioare, avea doar îngropat ce-i fusese mai scump pe lume. Și toți răpuși de moarte năprasnică. Văzîndu-l așa de liniștit, a intrat la bănuială că sub liniște se ascunde furtună.

Cneazul era îmbrăcat țărănește. Ițari albi de aba, cămașă largă de in strînsă peste mijloc cu bete, în picioare ciubotele lui de călărie și atît.

Parcă niciodată nu i se păruse taică-su mai al locului decît acum. Pletele moi, omătuite argintiu, revărsate pe umeri, streașina groasă a sprîncenelor, și ele albe, firișoarele roșii ce-i țeseau fața îmbujorînd-o, mustățile pierzîndu-se în barba lungă pînă la piept și, mai presus de toate astea, privirea adîncă și

grea ca liniștea și veacurile închise în țintirim și fruntea largă și senină, ridicată semeț, gata parcă să întîmpine orice vrăjmășie.

Radu a stăruit cu privirea în ochii tatălui său. Într-un tîrziu, acesta și-a adus aminte de el.

— Mă bucur că n-ai zăbovit.

— Eram și eu zorit, tată.

— Nu-mi zice tată. Nu tatăl tău te-a chemat la poruncă. Aici și acum vorbește cneazul Cremenarilor. Asta s-o bagi bine la cap.

Auzind înfruntarea, Radu s-a îndreptat de mijloc și ochii au prins să-i lucească a mînie. El era doar căpitan de ținut și la o adică toți cnezii și județii satelor îi datorau ascultare.

Privirea bătrînului i-a pătruns în suflet, dezlegîndu-i repede toate gîndurile.

— Nu te sumeți !... Nu pe căpitanul Ghețea l-am chemat. Aceluia n-am a-i da porunci și nici că voi a-i da. Cu căpitani linge-blide și frînge-șale n-am a face.

— Tată !... se repezi Ghețea.

— Taci !... Ești moșnean !... Înainte de a bate drumurile, să agonisești vînt, ai fost al satului. Tot al satului ești și acum. Dacă vei pieri în luptă, aici am să te aduc. Aici, alături de ei, și bătu cu piciorul în pămînt. Dar pentru asta trebuie să fii om. Că altfel te-ar scuipa țărîna afară și s-ar răsuci oasele fraților tăi și ale Cătălinei în morminte.

Furia căpitanului s-a topit într-o amărăciune și-o sfîrșeală care-l înmuiase de tot. Cît era de hărtănit în lupte, cît era de aprig și cu inima înghețată la dureri, vorbele lui taică-su îl plesneau peste față, roșindu-i-o, îi aduceau lacrimi în ochi și parcă abia acum simțea toată oboseala și fărîmătura drumului. Și păs să-și poată smulge ochii din ochii bătrînului.

„La ce bun înfruntarea asta și batjocura asta ? Cu ce greșise ? N-a fost viteaz ? N-a purtat sus cinstea de oștean și de bărbat ? Și-a călcat jurămîntul ?"

— Cîți ani au trecut de cînd ceauș Haviz ți-a batjocorit sora ?... Spune ?

— Șase ani !

— Dar de cînd ți-a răpus frații ?

— Tot șase ani !

— Așa... Va să zică de șase ani ceauș Haviz se bucură de viață. Și ai tăi s-au făcut una cu pămîntul. Asta-i cinstea lui

Radu Gheţea ? Şi a numelui nostru ?... Acu să-ţi arăt eu şi cinstea de moşnean. Cîţi ani sînt de cînd ne-am izbit cu Danul ?

— Zece.

— Cine l-a pus la scară ? Tu sau eu ?

— Domnia-ta, cneazule.

— Va să zică eu ! Şi asta e bine. Cîţi ani aveam atunci ?

— Şaizeci.

— Şi tu ?

— Şaptesprezece.

— Cîţi ani am acum ?

— Şaptezeci.

— Şi tu ?

— Douăzeci şi şapte.

— Bine !... O ştiam fără să-mi spui tu. Da' credeam că mi i-ai luat cumva pe ai mei şi i-ai adăugat la ai tăi, de nu te poţi mişca. Tu să te veseleşti, să te ploconeşti la mila paşalelor şi muierilor din haremuri, că am să bat eu război şi cu ceauş Haviz, şi cu Danul, şi cu toţi asemenea lor. Apoi, să ai grijă să-i pui cărămizi calde voievodului de te-ai băgat slugă la el, nu care cumva să răcească, au să i se moaie junghetura.

— Nu vorbi cu păcat. Stăm în loc sfînt, cneazule.

— Locu-i sfînt, că l-a udat sîngele unor bărbaţi adevăraţi. Îi ştii şi tu, că te-am învăţat. Nici unul, auzi tu, băiatule, nici unul n-a uitat datorinţele lui către brazda satului, către cei morţi, către cei vii şi nici către cei ce nu se născuseră încă. Numai voi v-aţi înhăitat de bateţi drumurile, făcînd cu ochiul crîşmăriţelor şi zăngănindu-vă pintenii a fală, unde şi cînd nu-i de lipsă. Noi şi ai noştri n-am plecat tehui prin lume. Ne-am văzut de năcazuri. Că altfel, de mult eram robi.

— Minţi. Te-ai oştit la nu ştiu cîte părţi de lume. Singur mi-ai spus-o.

Cneazul a rămas o clipă mirat, ridicîndu-şi sprîncenele cu dosul palmei.

— Aha ! făcu el, plecîndu-se spre fiul său... Ai prins limbă ?

— Am prins ! Puteai să mă batjocoreşti acasă. Nu era de lipsă aici. Păcat de liniştea lor.

— Să taci !

— Nu mai tac !

Un zîmbet depărtat și repede stins a trecut prin ochii cneazului.

— Iaca, moșnene, și iaca, fiule, de ce te-am chemat. Pare că slujindu-i pe alții ai uitat să-i mai slujești pe ai tăi... Îngenunche.

Căpitanul se zbătea între două ape. Ar fi vrut să nu-i mai rabde nimic lui taică-su, dar privirea și ceva din acesta îl făcea să simtă că avea dreptate. Așa că a îngenuncheat.

— Pune mîna pe crucea Cătălinei... Așa !... Acu jură !...

— Ce să jur ?

— Taci... zi după mine. Eu, Radu Ghețea..

— Eu, Radu Ghețea...

— Moșnean și om de pămînt...

— Moșnean și om de pămînt...

— Jur...

— Jur... și aici căpitanul și-a simțit tîmplele zvîcnind.

— Că oricum ar fi voievodul țării...

Nu, asta nu mai putea jura. Doar înainte vreme chiar taică-su îl învățase că oșteanul de margine, orice-ar fi pe lume, slujește doar voievodului, chiar de-ar avea chip de drac. Și acum ? El se legase de măria-sa Mihai cu toate jurămintele și cu tot sufletul său. Asta n-o putea face.

Văzînd șovăiala fiului său, cneazul i-a pus mîinile pe amîndoi umerii, apăsîndu-l cu putere în jos, de parcă voia să-l înfigă în pămînt.

— Spune după mine, că altfel...

Radu s-a cutremurat. Nu de frica mîinilor zdravene ce puteau să-l sugrume. Îi era tată, putea să-i ia viața oricînd. Ci de tăria și credința pe care o vedea izvorînd din ochii cneazului. Asta l-a făcut să urmeze jurămîntul, fără oprire.

— Că oricum ar fi voievodul țării...

— Voi plăti cu sînge, sîngele fraților mei, fărădelegile Danului și stricăciunile făcute de oricine oamenilor locului.

Ghețea a repetat cuvintele unul după altul cu tot mai multă tărie, cu tot mai multă pricepere. Parcă o rază de lumină i-a pătruns în minte, la început palidă și tremurătoare, acum puternică și vie, deschizîndu-i priceperile spre tot ceea ce gîndea și voia cneazul. A simțit o ușurare în tot sufletul și lacrimile i-au scăpat fără voia lui, scăldîndu-i fața.

A luat dreapta tatălui, sărutînd-o. S-a simțit cuprins în brațe și ridicat la pieptul bătrînului.

— Ai înțeles, Radule ? Glasul aspru se-nmuiase și tremura.
— Da, tată !
— Dumnezeu să te binecuvinteze... Acum, lasă-mă singur. Sînt ostenit.

IV

În casa cneazului Ghețea, acum spre crucea nopții, era mare forfotă. Cîrstocea, omul căpitanului Ghețea, și Ahmet, robul lui Mîrzea, îngrijeau de tarhatul cailor, după ce le umpluseră scara de la iesle cu otavă proaspătă.

Cneazul, cu mînecile suflecate, căta tăria și mlădoșenia arcelor, precum și așezarea penelor de la săgeți. Cucure din piele de bour stau așezate pe lavițe, cîte una de fiecare om. După ce și-a pus în cucură cea din urmă săgeată, cneazul a ridicat ochii, zîmbind în barbă. Pricepea din felul cum se purta Radu că pătrunsese tot ceea ce voise el să-i arate. Din seara cînd l-a pus să jure pe crucea Cătălinei, flăcăul e altul. Mai liniștit, mai greu la răspunsuri, mai adîncit în el. Vezi-l și acum. Cu toată bucuria pe care i-o face vînătoarea de mîine, e mai cumpănit și mai liniștit decît Vasile.

— Ei, flăcăi, care răpunem rîsul ?

Căpitanii ridicară capetele, privindu-se unul pe altul.

— Mai degrabă aș vrea să răpun rîsul de face foc la creastă și dă tîrcoale satului. Cu acela nu-i lucru curat, tată !

Bătrînul a lăsat arcul pe care tocmai îl luase din cui, venind lîngă el.

— Așa-i. Mă bate și pe mine gîndul că nu-i a bună cu acela.

— Spunea Veveriță că urmele de foc erau proaspete. Găsise vatra cu spuză călduță, zise Mîrzea.

— De el n-a dat ?

— Nu !... Dar i-au luat armele.

— Opincă au ciubotă ?

— Opincă !

— Cine să fie ? Și ce să cate în sălbătăciunea ceea de munte ? se miră cneazul.

— Vreun pustnic, făcu Mîrzea.

— De ! Mai știi ? !... Poate dăm de el și ne-om lumina.

— Au vreo iscoadă, adause Radu.

— Și asta se poate, fiule... Înainte de a ne trage spre Valea Brazilor, să stîrpim dihania de ne strică vînatul, dăm roată la Steiuri să vedem ce și cum... Dați-i zor, că mai trebuie să tragem un pui de somn, să putem urca bine. Avem drum, nu glumă.

— Taică, aș vrea să-mi încerc sîneața. Să vezi și domnia-ta cum merge asemenea armă de mare preț.

— Ba ! Las-o încolo. Prea pute salpetru cela și prea detună. O să se sperie vînatul, cale de șapte poște. Așa-i, Vasilică ?

Bucuros că și-a găsit un om care să-i priceapă ura față de armele de foc, căpitanul Mîrzea a grăbit cu răspunsul :

— Așa-i !... Cum să nu fie așa. Mare vitejie să împroști plumbi dintr-o gură de iad ca aceea. Să te vedem cu arcul, băiatule ! La urmă, vorba cneazului. Se sparie vînatul. Cu săgeata, nici stînga nu știe ce face dreapta.

Căpitanul Ghețea s-a uitat la el și a oftat.

Nu pentru că mîine nu-l lăsau să-și ia sîneața cu el. Dar pentru că vedea în dușmănia pentru armele de foc o slăbiciune a cneazului și a fratelui său de cruce. Pe unde umblase, toți grăbeau să dobîndească arme de foc. Plumbii lor treceau prin zale și detunăturile speriau caii. Minuite cu strășnicie, puteau face treabă bună.

— Auzi, Radule !... Atîta ai vorbit de sîneața asta, că vreau să mi-o arăți și mie mai de aproape. Dar vezi să fie goală. Nu care cumva să facă vreo năzbîtie. Asta-i lucrul dracului, făcut să strice tocmeala bună, lăsată din străbuni.

De cînd venise acasă, căpitanul rezemase sîneața într-un colț al odăii și nimeni afară de Cîrstocea nu se apropiase de ea. Cneazul o privea de departe, cu mirare, îndoială și curiozitate. Ar fi vrut de mult să știe cum se umblă cu asemenea drăcovenie, dar nu-i venea să-și ia vorba înapoi. Apucase să spună o dată că nu-i trebuie, apoi așa să fie.

Numai Ancuța îi da tîrcoale, o mîngîia, o ștergea de praf, fără s-o clintească. Las' că era grea, dar se și temea oleacă.

Căpitanul a adus arma, culcînd-o curmeziș pe amîndoi genunchii.

— Frumoasă, n-am ce zice, mormăi cneazul.

— Frumoasă, da' puturoasă, întregi Mîrzea. Și cu prea multe dichisuri. Pînă să tragi un foc, slobozi o cucură de săgeți. Pînă să-l tragi pe al doilea, mai slobozi două.

— Așa să fie, Radule ?

— Ei, tată, și dumneata. Te potrivești la vorbele lui Vasile ? Apoi după o clipă de gîndire : Nici că minte n-aș putea spune... Iaca : întîi să-i torni praful din punguliță, apoi să-l bați bine cu vergeaua, după aceea să-l închizi cu hîrtie au cu cîlți, să-i torni plumbi, să-i bați și pe aceia, să învîrți vîrtejul de ține cocoșul ridicat, să ocheși și să dai foc.

Căpitanul mîngîie patul lucrat în filigran subțire și încrustat cu sidef, apoi ridică ochii spre cneaz.

Mîrzea s-ar fi pornit pe rîs, așa cum făcea de cîte ori Radu căuta să-l momească cu pistoalele sau cu sîneața, dar fața aspră a bătrînului l-a oprit.

— Dacă faci atîtea treburi pînă să facă și ea una, la ce-i bună, fiule ? Că te dărîmă dușmanul în goana calului.

— Asta ar fi așa, dacă oșteanul ar sta singur. Meșteșugul oștilor și al bătăliilor aicea stă. Oștenii se potrivesc pe rînduri, trag la poruncă și numai cîte un rînd. Asta face o pînză de plumbi și dă răgaz celor care au tras să-și încarce iarăși armele.

— Așa-i rîndul și la arcași, Radule, sări Mîrzea.

— Atît că săgeata nu trece prin zale, frate !

Bătrînul părea că se gîndește cu tot dinadinsul la cele spuse de fie-su. Din butucul care arsese pînă atunci în vatră nu mai rămăsese decît o grămadă de jăratec care revărsa în odaie o lumină sîngerie, răsfrîntă palid de zalele cneazului agățate în cuie mari de lemn, de paloșele așezate în cruce, de țintele mari ale scuturilor, frîielor și șeilor.

Șoimul lui Mîrzea dormea în colivia unde primăvara se adăposteau puii pe care-i îmblînzea cneazul. Vidra tresărea prin somn, scheunînd rareori.

— Visează, făcu cneazul.

Apoi, pășind rar către locul unde-i stăteau zalele și coiful s-a oprit în fața lor, privindu-le cu băgare de seamă. Și-a plimbat mîna pe oțelul luciu, întîrziind cu degetele acolo unde simțea adîncitura făcută de vreo lovitură. A privit la sîneață. A privit la zale și la coif.

— Cine știe. Poate să le fi venit sorocul și lor. Au îmbătrînit ca mine. M-au slujit cu credință, o viață-ntreagă.

N-am să le leapăd acum. Pe urmă, prea mă leagă multe de ele. Poate cele mai frumoase zile din viață. Zile slobode și de vitejie... Voi sînteți tineri. Vă primeniți gîndurile, vă înnoiți și armele. Poate nu faceți rău. Dar cneazul Gheţea, de-o fi să mai tragă o dată paloșul, n-o să-l tragă decît așa cum l-au învățat bătrînii lui. Cinstit și față-n față cu dușmanul... Acum haideți să ne culcăm. E tîrziu.

Cînd a auzit pași în cerdac, Radu Gheţea a sărit în picioare, frecîndu-și ochii cu dosul palmelor. I s-a părut că n-a trecut decît scurtă vreme de cînd se culcase, dar se simțea hodinit și vesel. Ceva din veselia care-l cuprindea odinioară, cînd abia legase cîteva tuleie în barbă și cînd cneazul îl scula cu noaptea-n cap, să plece la vînat. A dat să-l împingă cu mîna pe Vasile, dar a găsit locul gol. Mîrzea i-a rîs din spate. Se apropiase fără să-l simtă, așa putea călca mițește cînd voia.

— Haide ! Cneazul e gata de mult.

— Îndată.

Pentru vînătoare le dăduse taică-su straie potrivite. Opinci din piele de porc cu părul pe ele, iţari și suman din aba, înverzită cu zeamă de frunze, să se facă asemenea locurilor de pîndă, cușmă sănătoasă de oaie, cucură, arcul, jungherul și la spate traista cu lipie, brînză și pastramă.

Cît de bine se simțea și cît de la largul lui îmbrăcat așa ! A luat seama că Vasile mormăie printre dinți.

— Ce-i ? Ți-i de lipsă ceva ?

— Ba !... Nimic...

În odaie era întuneric. De afară se auzeau caii bătînd pe loc și glasul cneazului întrebînd de unele și de altele.

— Spune, Vasile, ce ai ? Nu ești în toate apele tale.

— Îți spun. Da' să ții pentru tine. Că dacă aude cneazul, se face foc.

— Nu scap o vorbă.

— Nu-i mare lucru. Mi-e rușine... Abia pot să țin hainele astea pe mine. Mă pișcă și-mi freacă pielea de parcă am nisip sub ele.

Gheţea a rîs înfundat, apoi s-a oprit cătînd să deslușească fața celui de-alături.

— Asta tot de acolo vine. Știi tu ! Ți s-a subțiat pielea de nu mai poate suferi decît straie boierești.

— Taci ! Am să le sufăr, oricum vor fi.

— Sufere-le ! Toate neamurile noastre numai straie de astea au purtat.

— Dă-mi un plug și sînt aidoma tatii.

— Rîzi ?...

— Ba.

— Atunci să mergem.

Cînd au ieșit în cerdac, aerul dimineții le-a limpezit obrajii cu pișcătura lui rece. Răsufletul oamenilor și dobitoacelor se prefăcea în trîmbe subțiri de aburi care se rostogoleau în lumina fumegîndă a torțelor de rășină.

— Ce frig ! se-nfioră Mîrzea. În stepă, sfîrșitul lunii ăsteia e domol și călduț.

— Îți pare rău că nu ești acolo ?

— Îmi pare bine că sînt aici.

Cneazul dăduse ocol cailor, le cercetase chingile, îi bătuse pe crupe și acum torțele îi aruncau umbra urieșească pînă la poalele brazilor din tăpșan.

— Ei, coconilor, gata sînteți ?

— Gata ! răspunseră căpitanii într-un glas.

— Atunci să mergem. Cine se scoală de dimineață, departe ajunge.

Era în felul lui de a repezi cuvintele și de a se mișca o bucurie cu greu stăpînită. S-a săltat în șaua lui Fulger și, fără să mai aștepte, a dat călcîie. Ceilalți călăreți s-au înșiruit unul în urma altuia ținîndu-i pasul. Mîrzea l-a tras pe Șeitan lîngă Diavol, aplecîndu-se la urechea lui Ghețea.

— De ce ține cneazul varga ceea în mînă ? Pentru un cal ca Fulger asta-i mare rușine !

Ghețea a rîs înfundat :

— Nu-i pentru cal.

— Atunci ?

— Îi vargă de alun. O ia la drum orice călător. Cu ea se alungă grindina și norii. Credință veche, pe care tata n-o uită niciodată.

— Așaaa... se miră moldoveanul și cum cneazul începuse să coboare spre Izvorul Lupilor, pe potica ce șerpuia printre steiuri și tufe, se trase în urma lui Ghețea, rumegînd în el cele auzite.

Radu Ghețea își simțea sufletul dezbăierat.

Caii, odihniți, pășeau cu sîrg, încordați și cu urechile ciulite. Cerul, senin, vădea semnele dimineții numai pentru cei ce

le puteau deosebi și cunoaște. Cu toate că pe văi întunericul era la fel de des ca noaptea, deasupra, hăt în coama văzduhurilor, parcă se vărsase o butie cu lapte. Niciodată firea nu-i mai liniștită decît acum, la sfîrșitul nopții. Copitele răsunau sec pe potica pietroasă, cîte-o piatră desprinsă de potcoave se rostogolea la vale, izbindu-se de trunchiuri, huruind și apoi iarăși se lăsa liniștea.

Radu nu mai gîndea la nimic, decît la plăcerea de a se simți acasă, de a bate căile atît de fericite ale tinereții, de a trage în piept aerul rece și plin de feluritnea mirnesmelor ce vesteau toamna. „De-ar fi și Ancuța! Nu s-a arătat de loc. Parcă aș fi ciumat. Trebuie să dau ochi cu ea".

— Ridicați torțele! se auzi porunca cneazului.

Căpitanii și slujitorii ridicară brațele și făcliile sfîriiră răspîndind nori de licurici, repede stinși de întunecime. Lumina pîlpîitoare scotea din umbră trunchiurile groase ale brazilor, bolovănișul acoperit cu mușchi, tufe de rugi și de ferigă, cetina foșnitoare sub care treceau. Aici, potica, după ce făcea un cot în loc, pe sub niște rădăcini de brazi care spînzurau deasupra lor, se afunda drept în jos, pînă la șleaul ce urca spre cetatea lui Negru Vodă. Fulger a întins capul, a adulmecat sforăind ușor pe nări, apoi, simțind pulpele cneazului, a pășit cu băgare de seamă înainte.

Radu l-a ținut pe Diavol în loc. Făclia cneazului șerpuia aici pierind după trunchiuri, aici ivindu-se după vreun cot, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-se din ce în ce mai jos, pînă cînd abia s-a mai văzut ca un sîmbure de lumină.

Ajuns jos, cneazul a rotit-o deasupra capului, semn de coborîre pentru cei rămași în urmă.

Căpitanul Ghețea și-a îndemnat calul, lăsîndu-se la vale, urmat de ceilalți. Odată coborîți, au stins torțele, le-au vîrît în dăsagi și s-au pornit la trap, urmînd firul alburiu al drumului, lat de trei călăreți.

Căpitanii l-au luat pe cneaz la mijloc. Călăreau în tăcere, rumegîndu-și fiecare gîndurile. Lui Ghețea i se părea că din cînd în cînd taică-su se uită la el. Ar fi vrut să-l întrebe de Ancuța. Îi era rușine. Drumul se apropia acum de Argeș și-i ținea malul, pereții dealurilor strîngîndu-se din ce în ce mai spre luncă. O răcoare aspră venea dinspre apă. Deasupra, începuse să se îngîne de ziuă. Jos, noaptea se trăgea neagră spre

cotloane tăinuite și îndepărtate, purtînd în urma ei văluri subțiri de ceață.

Ajunseseră în capătul de miazănoapte al satului, acolo unde-și avea casa pîrgarul Bojin, tatăl Ancuței. Radu Gheţea a ridicat capul spre coama de deal, pe care-și durase adăpost neamul Bojinilor.

Nici o lumină. Înciudat, și-a înfipt privirea între urechile lui Diavol.

„Haide, gîndi. Nu sînt copil. Iubește pe altul. Și cu asta, gata". Voia să fie bărbat. A simțit amar în gură. Parcă sălta în trap de-a-ndoaselea, de i se zdruncinaseră toate mădularele.

A rămas în urmă și casa lui Bojin.

Acum, pereții dealurilor se apropiaseră și mai mult, înghesuind călăreții între stîncile umede și apă. Ridicînd ochii, căpitanului i s-a părut că în mijlocul drumului, cît ai arunca un buzdugan, le țin calea alți călăreți. A dus mîna la șold din obicei, căutînd straja săbiei. Negăsind-o, și-a adus aminte că plecaseră la vînat.

— Tată...

— Cneazule...

Vorbiseră odată. Și el, și Mîrzea.

— Ce ?

— Oameni.

— Sînt de-ai noștri, rîse gros cneazul... Buni ochi aveți, flăcăi !

Călăreții din față ferire în lături. Aveau cai mici de munte. Gheţea s-a plecat în șa, să-i poată vedea.

— Bună dimineața, cneazule și boieri dumneavoastră, făcu cel mai apropiat.

— Bună să fie, Veveriță, răspunse cneazul.

Repede l-a cunoscut și Radu Gheţea pe vînător, după vorba lui măruntă și deasă. Celălalt călăreț mormăi, mai mult pentru sine, cuvinte neînțelese.

— Hăi, Costa Ursu ! se bucură căpitanul. Tot scump la vorbă ai rămas ?

— Așa... răspunse matahala.

— Mare minune ! se repezi Veveriță. De un an aștept să vorbească. Măi, măi. Iaca, și-a dobîndit ursul graiul. Fără domnia-ta, căpitane, nu-i mai auzeam glăsciorul, că hainului

puțin îi pasă de mine. Numa' în cînt de caval mă ține, de-mi răsună tigva și-n somn.

— Oprește-te, Veveriță, oprește-te! Și dă frîu calului, că ne prinde ziua, îl îndemnă cneazul.

Al treilea călăreț, care tăcuse pînă atunci, se rupse de soții lui. Cînd îl auzi vorbind, Ghețea se-nfioră de plăcere. Era vorba înaltă și cîntată a Ancuței.

— Lasă-l, tătuță, să vorbească. Nici un an nu i-ar ajunge să-și răzbune tăcerea pe care o îndură lîngă ursu' cela de Costa.

Lui Radu i s-a părut că Ursu a mormăit de plăcere și asta l-a fript la inimă. „Care va să zică pe el îl iubește!" A tras smucit de frîie, rămînînd la urmă, cînd Ancuța și-a alăturat calul de cel al căpitanului Mîrzea. Ape dese i-au umezit trupul. A simțit cum i se broboneșe fața.

— Bădiță tătarule, spune-mi cum se vînează în părțile dumitale? se alintă fata.

I s-a părut, sau n-a înțeles bine? Pe el nici nu-l bagă în seamă. „A dracului zgîtie de fată", se înciudă și mai tare căpitanul. Caii vînătorilor băteau mărunt din picioare. Din față, cînd și cînd, auzea rîsul rotund și gîlgîit al fetei, ce gros al cneazului și vorba tărăgănată a lui Mîrzea. Fierbea... Parcă toți se vorbiseră să-și bată joc de el și să-i răsucească fierul în rană. Au călărit așa, pînă cînd s-a albit de ziuă.

Căpitanul n-a mai băgat de seamă, ca altă dată, că acum dealurile rămăseseră în urmă și că în stînga și în dreapta se ridicau spinările colțuroase ale munților, nici că făgetul se împuținase și locul lui îl luaseră brazii semeți, rari, cu trunchiurile groase și cu cetina asemenea turlelor de biserică. Era și altă liniște, aerul avea aici alt miros și altă culoare. Oamenii și dobitoacele simțeau măreția pădurii de brazi, peste care zorii presăraseră lumină din belșug.

Mîrzea călărea fermecat. De cîte ori poposea la casa cneazului și bătea locurile astea, de atîtea ori încerca aceleași simțăminte.

Acum, Costa Ursu a tras calul pe o potică ce urca spre Steiuri. Mîrzea a căutat să citească pe fețele muntenilor dacă și ei, oameni ai pădurii, simt ceea ce simte el, dacă și ei sînt la fel de fermecați cît este el. Fețele vînătorilor nu le-a mai

văzut. Apucaseră să urce unul în urma celuilalt. A văzut faţa cneazului, pe a Ancuţei şi pe-a lui Radu.

Cneazul părea că primeşte aburii albăstrii ai dimineţii, cu pleoapele abia deschise. Faţa i se luminase ca de o căldură ce-i venea dinlăuntru şi-n nările larg deschise parcă se silea să adune toate miresmele ce-l năpădeau.

Mîrzea şi-a făcut cruce cu limba-n gură.

Aşa a trecut tăcută şi-nfiorată şi Ancuţa.

Aşa l-a văzut şi pe Radu. Ghetea deschisese ochii mari şi-şi alerga privirile pe fiecare scoarţă de brad, pe fiecare frunză de ferigă. Uitase de el, surîzînd atunci cînd deslușea salturile vreunei veverițe alungată de tropot, chihlimbarul boabelor mari de răşină aninate de subsuoara crengilor, toc-tocul harnic şi grăbit al ciocănitoarelor care dăduseră semnul vieţii în pădure.

Dacă pînă acum numai noaptea şi liniştea domneau printre brazi, o dată cu soarele, ridicat cine ştie după ce spinări îndepărtate de munţi, pădurea se trezise, ţesîndu-şi graiul de fiecare zi din mii şi mii de sunete. Din toate părţile deodată, graiurile aripatelor şi dihăniilor care îşi dobîndeau hrana pe faţa pămîntului răsunau în urechile vînătorilor cu toate înţelesurile lor adînci şi tainice.

Peste freamătul pădurii care dădea binețe zilei s-a ridicat, cald, glasul Ancuţei :

Omul la vînătoare,
fie pe ger şi ninsoare,
fie pe năduf de soare,
nici nu prinde veste
că ce timp mai este...
. . . . . .
nici nu prinde veste
că ce timp mai este.

răspunseră glasurile bărbăteşti ale moşnenilor.

Căpitanului Ghetea i s-a aricit rădăcina părului. Cîntecul plăieşilor vînători de munte i-a pătruns sufletul şi acum sîngele i se aleargă mai repede prin vine, ochii i se limpezesc şi bucuria de a călca din nou locurile de vînătoare îi dă parcă aripi.

Călărește în urma Ancuței și peste toată mireasma pădurii simte în nări numai unda abia adiată de busuioc și de flori de fîn a cosiței ce se revarsă pe umerii fetei.

Nici nu vrea să știe
cum are să-i fie,
nici că ia aminte
de orice cuvinte,
ci vesel omoară
vremea care zboară,
fără griji trăiește,
pe pămînt domnește,
și e [illegible]
ca și împărat.

Versurile cîntate duios de Ancuța s-au închegat în puterea domoală a glasului vînătorilor, stăruind parcă sub cetini, ca apoi să se piardă în fundul pădurii.

Au urcat pînă la prînzișor.

Acum, soarele ridicat peste creste, se strecura în codru, prelingîndu-se în trîmbe aurii, în care luceau aripile de mătase albastră ale tuturor gîngăniilor ce se ridicau în scalda razelor, umplînd văzduhul de zumzet. Caii fornăiau pe nări. Marginea cioltarelor se tivise cu o dungă subțire de spumă. Ajunseseră într-o poiană străjuită dinspre coasta muntelui de un stei uriaș, acoperit la poale cu un brîu verde și mătăsos de mușchi. Aici au descălecat, lăsînd caii în paza lui Cîrstocea și Ahmet.

— Pregătiți-vă să dăm ocol la creierii muntelui, le spuse cneazul. Fiecare dintr-o parte și băgați seama, băieți, că cel ce se ține prin partea locului, după spusa lui Veveriță, stă numai la creastă. Are să ne fie ușor să-l găsim. Și acum, la drum!

Cneazul a apucat pe la picioarele stîncii, Costa Ursu la stînga, Veveriță la dreapta.

— Tu cu care mergi, Radule?

— Cu acela pe care mi-l lași.

— Atunci eu plec cu Veveriță.

— Bine. Vasile! Ține-i urma.

— Și tu bagă de seamă la șoim. Poate să ne dea veste. Ancuța, care-și făcuse de lucru la cal, a așteptat să se piardă-n

pădure toți vînătorii, apoi s-a furișat cu pași ușori pe urmele căpitanului Gheței.

Crescuseră împreună și cînd el a luat calea depărtărilor s-a simțit singură și străină. Avea sînge vajnic de munteancă și inimă semeață, călită în șir lung de zile petrecute alături de cneaz în cele mai de spaimă funduri de codri. Nu se sfia să stea față cu gliganii singuratici și nici să dea o mînă de ajutor atunci cînd ursul se ridica pe picioarele dinapoi să-și încerce puterile pe spinarea vînătorului.

Rămasă fără prietenul mai mare și mai înțelept, dragostea ei se copsese o dată cu anii și acum simțea că-l iubește pe Radu altfel. O dragoste care-i înfiora trupul atunci cînd primăvara-și revărsa miresmele grele peste sat, o dragoste care-l voia mereu aproape, care-o pierdea adesea în visări lungi, care-l cerea numai pentru ea.

Pe cît de zburdată îi fusese copilăria, pe atît de aprigă îi era junia asta de fată mare. Nu cunoscuse dragostea decît în visele ei.

Cînd Bubiu a apucat-o hoțește într-o seară sărutînd-o, s-a cutremurat de scîrbă simțindu-i perii aspri ai bărbii pe obraji și duhoarea de rachiu a gurii. Altfel fuseseră buzele lui Radu. Îl așteptase cu tot sufletul și cu dragostea împlinită fără știrea lui. Auzise atunci, în noaptea venirii lui, de povestea cu jupînesele de la Țara Ungurească. Nu putea crede că Radu, flăcăul pe care l-a ținut în suflet ca pe-o icoană, poate vorbi așa de lucruri la care ea nici nu îndrăznea să se gîndească. Cuvintele lui, spuse rîzînd, au izbit-o peste obraji. S-a simțit răscolită și tulburată... Va să zică s-a repezit și el ca Bubiu ? Poate și Radu a început să miroasă la fel ca Bubiu ? Poate l-au alintat jupînese și jupînese, prin lumea mare în care a umblat... Atunci, pentru întîia oară s-a răscolit în ea femeia. Voise să-i simtă din nou gustul buzelor. L-a sărutat în somn. Erau moi, cum moale și mătăsoasă îi era și barba.

De atunci s-a mîniat pe el și pe ea. Pe el, pentru toate cîte gîndea că le putuse face. Pe ea, că nu i se arată și nu îndrăznește să i se uite în ochi. Răscolită, vrăjmașă și pătimașă, i se ferește din cale, cînd bucuroasă l-ar prinde de grumaz și i s-ar cuibări la piept. Iar el tace, tace și nu-i caută vorbă. Altădată o găsea și de s-ar fi ascuns în gaură de șarpe. Cine știe la ce ochi de turcoaică i-a rămas sufletul. Într-o seară i-a povestit

Despa cît de meştere sînt păgînele astea la vrăji şi farmece şi cît se dau în vînt după feciori frumoşi. Dacă-i aşa, mai bine îşi sapă mormîntul singură, decît să-i spună ea o singură vorbă.

Vînătorii au urcat ce le mai rămăsese pînă la Steiuri, năpădind toţi odată şi din toate părţile la vîrful cel mai înalt, acolo unde Veveriţă găsise urmele proaspete ale unui foc, precum şi cele de opinci în preajma unui izvor ce gîlgîie din coasta muntelui, la o zvîrlitură de săgeată mai jos.

La Steiuri, cum numeau moşnenii vîrful acesta, îşi merita pe deplin botezul. O alcătuire de stînci pleşuve şi cenuşii, roase de vînturi şi spălate de ploi, ridica un deget noduros deasupra mării de brazi care-i sta la picioare. Nimic altceva decît stîncă goală. Firele de iarbă, rare şi puţine, se amestecau ici, colo cu cîte un ochi de muşchi dosit prin crăpături şi prin locurile ferite de lumina soarelui. Încolo, nimic în afară de glasul vuit şi chiuit al vîntului printre stînci. Chiar atunci cînd nici un vîrf de brad nu se clătina, aici la Steiuri o voce răsărită parcă de sub ele tînguia zi şi noapte, purtînd în jurul acestui loc singuratic spaimele basmului de demult.

Povesteau vînătorii de unul dintre ai lor, trăitor în vremea lui Vodă Ţepeş, care, găsindu-şi nevasta cu ibovnicul, a adus-o aici, prăbuşind lespezile de piatră peste ea, aşa vie cum era. De atunci, sufletul pribeag şi fără hodină cere izbăvirea. Şi mai tăinuiau vînătorii, seara la focuri, că nu-şi va găsi alinul acest suflet pînă cînd nu se va alege un voinic care să stropească locul cu apă sfinţită în crucea nopţii de Sînziene, Sînziana chemîndu-se femeia.

— Nu-i nimeni, spuse cneazul.

Dar nu era glasul lui dintotdeauna, puternic şi plin. Mai mult şoptise vorbele. Gheţea nu se simţea nici el la larg, cum nici unul din tovarăşii lui nu se simţea. Păcatul locului făcea ca nici un moşnean să nu stăruie prin împrejurimi.

— Dacă-i o iscoadă, atunci loc mai nimerit ca aici nu putea găsi în altă parte, spuse Mîrzea.

— De bună seamă nu, făcu şi căpitanul Gheţea... Satul se vede ca-n palmă.

Vînătorii întoarseră capetele ca la poruncă, privind de vale. Peria deasă, verde-albăstruie a brazilor, se pierdea spre poale, topindu-se parcă într-o pînză subţire de sineală. Jos, Argeşul

își șerpuia panglica de argint pînă hăt departe, spre codrii îndepărtați ai Vlăsiei, ce întunecau zarea spre miazăzi. De aici, de sus, Cremenarii se arătau ochilor în toată frumusețea lui de sat risipit de munte.

— Din lărgimea asta a satului ni se trage slobozenia sufletului, vorbi încet cneazul.

— Și din cuprinderea pe care-o dă ochiului înălțimea, adause căpitanul Ghețea.

Costa Ursu, rezemat în arc, privea și el de jur împrejur și lui Ghețea i s-a părut că vînătorul pricepe mai bine ca el toate cîte se văd de aici. Mai scund cu un cap decît cneazul, dar tot atît de spătos, cu fața pîrlită de soare, cu ochii negri și adînci, învești mîntat numai în piei de animale, Costa Ursu părea însuși o dihanie a locurilor.

Tare ar fi vrut Ghețea să-i pătrundă gîndurile. A tresărit, simțind-o pe Ancuța aproape.

— Frumos îi, bădiță.

N-a apucat să-i răspundă, porunca cneazului punîndu-i pe drum.

— Să mergem și să cercetăm la izvor. De bună seamă că-i iscoadă. Altfel n-ar fi avut ce căuta aici.

Ajunși la firul subțire de apă care năpădea dintre două stînci, strîngîndu-se într-un găvan mic și limpede, căptușit de jur împrejur cu mușchi moale și mătăsos, cu ciucurei liliachii și tulpinițe de clopot mănăstiresc aplecate gingaș să-și oglindească frumusețea în fața apei, cneazul și Veveriță au îngenuncheat, iscodind cu luare aminte pămîntul reavăn. După o cercetare îndelungată, cneazul a ridicat fața spre fiu-su. Avea fruntea încrețită și ochii îi luceau oțeliu.

— E vulpe bătrînă. A călcat numai pe pietre...

— Aici, cneazule, aici, răsună vocea voioasă a lui Veveriță.

Vînătorul coborîse mai jos cîțiva pași, urmînd firul gîlgîitor al apei și se oprise arătînd cu degetul spre pămînt...

Cînd s-a pus pe picioare, cneazul zîmbea.

— Ei... să-mi spuneți voi cine ne dă tîrcoale. Acum să vă văd măiestria, vînători și oșteni dumneavoastră.

Pe o bucată de loc scurtă abia se vedeau patru urme de pași. Era aceeași călcătură, cu vîrful opincii spre deal.

Oamenii se priviră unii pe alții cu mirare și Veveriță le puse gîndul în vorba mormăită cu ciudă :

— Că doar nu sîntem vrăjitori.

— Nu, rîse gros cneazul. Nu sîntem vrăjitori. Da' ne ținem a fi vînători... Își înfipsese mîinile în cingătoare și-i privea fălos.

— Haideți !... Îndrăzniți !... Sloveniți în buchile ce vi se cuvin.

Costa Ursu a îngenuncheat lîngă Veveriță, privind și pipăind urmele cu buricul degetelor. Cînd s-a sculat în picioare, n-a spus decît un cuvînt :

— Bubiu...

— Ageră minte, îl firitisi cneazul, bătîndu-l bucuros pe umeri.

— Măi, măi, se miră Veveriță, privindu-și prietenul dintr-o parte și mijind a rîde mînzește. Că doar nu ți-au dat de știre neamurile tale din pădure.

— De unde știi ? făcu și Radu Ghețea, căruia i s-a părut că Ancuța se uită duios la vînător.

Ursu i-a arătat cu un capăt al arcului o urmă și apoi cealaltă, zîmbind în barbă.

— Are dreptate Costa. Nu poate fi decît Bubiu. El cunoaște locurile și pe lîngă asta tot el e și puțin șchiop, spuse cneazul.

Privind cu luare aminte, Ghețea și ceilalți au deslușit că urma piciorului stîng era mai apăsată și pe toată talpa, pe cînd aceea a piciorului drept era mai puțin apăsată și mai mult spre vîrf. Li s-a năzărit aievea umbletul ușor adus din picior, și șchiop, al celui izgonit.

— Tîlharul !... Cine știe ce mișelie urzește. Îi de lipsă să întărim cu străji și drumul de miazănoapte.

— Poate că e prin preajmă, șopti Veveriță.

— Nu-mi vine a crede. Urmele sînt de cel puțin două zile. Altele nu se mai văd.

— Să coborîm la Valea Brazilor, tată. Nouă, poimîini, ni se-mplinește sorocul. Ne punem pe drum.

— Atunci să mergem. Și-om mai vedea noi ce și cum.

Vînătorii s-au mișcat spre Valea Brazilor, care tăia muntele de-a latul și răspundea în lunca Argeșului chiar la porțile cetății lui Negru Vodă.

Trebuiau să coboare cale de o poștă, apoi s-o cîrnească înspre soare-apune pînă la înfurcătura văii, să mai urce spre

cumpăna ei cale de altă poştă şi acolo, la adăpătoarea aşezată la linişte, Veveriţă se jura că vor da peste dihania înrăită şi însetată de sînge.

*

Valea Brazilor poate că odinioară adăpostise acest soi de copac în lungul ei şi străbunii satului îi vor fi dat acel nume pe merit. Acum, viiturile şi puhoaiele săpaseră malurile, adîncindu-le, ferestruindu-le, prăvălind grohotişurile şi peste grohotişuri pămînt în care-şi înfipseseră rădăcinile paltinii, plopii tremurători, mestecenii şi scoruşii de munte. Aceştia alcătuiau o altă lume, în mijlocul mării verzi-albăstrui a codrului de brad.

Aici, în Valea Brazilor, toamna îşi trimisese vestitorii care, în fuga grabnică a primelor brume, presăraseră un ruginiu moale şi stins pe frunzele de paltin, aruncaseră cîrmîz pe cele de mesteacăn, puseseră puţin şofran pe cel al plopilor şi roşiseră de ruşine pentru asemenea fapte în boabele scorușului păsăresc ce-şi purta ciorchinii grei de rod, ca o îmbiere pentru toate neamurile aripatelor.

Poate pentru liniştea văii, poate pentru felurimea pometurilor, poate pentru bunătatea apei sau poate pentru toate la un loc, jivinele codrilor se strîngeau în lungul ei, căutîndu-şi fiecare de obiceiele neamului său şi trăind în tihna pe care şi-o puteau lăsa unele celorlalte, după poftele şi nesaţul cu care le înzestrase viaţa.

După ce îmbucaseră de amiază la umbra unui brad rătăcit mai spre vale, vînătorii au făcut roată în jurul cneazului. De acum încolo cădeau sub privegherea şi ascultarea sa şi nimeni n-ar fi ridicat glas de împotrivire. Costa Ursu şi Veveriţă nu s-ar fi lăsat sub altă poruncă nici morţi. Dar iscusinţa şi priceperea cneazului, ca şi adînca lui cunoaştere a vietăţilor şi metehnelor acestora, îi făcea să se simtă încă pui cu caşul la plisc, în faţa lui.

„Cît poate fi de senin tata — gîndi Radu Gheţea. Parcă nici nu-şi mai aduce aminte că satu-i în primejdie, că ne pasc iscoade, că vremurile sînt tulburi şi grele".

În adevăr, cneazul parcă uitase de toate. Rezemat cu spatele de trunchiul bradului, privea departe, îmbrăţişînd din ochi toată valea. Era îmbrăcat ca şi Costa Ursu, dar hainele, alcătuite de el, purtau o urmă de frumuseţe dată de o mînă

meșteră și un ochi iscusit. Scurteică din piele de căprioară, argăsită cu părul pe ea, cu mîneci mai sus de coate și strînsă peste mijloc, cu o cingătoare lată de care atîrna un jungher mare de vînătoare. La amîndouă mîinile, acolo unde se încheiau palmele cu brațul, avea apărători de piele bătute în ținte de aramă. Nădragi strînși pe pulpe, tot din piele, și niște încălțări meșterite tot de el, semănînd și a opinci și a botine, din piele de porc, ridicate pînă la jumătatea pulpei și legate cu nojițe de fuior, petrecute strîns peste gleznă. La brîu mai avea înfiptă o secure cu coada scurtă, pe care-o folosea să crape țeasta dihăniilor mari. Arcul îl avea așezat pe genunchi, cu coarda destrunită și cucura alături. De gît purta spînzurat cu un lănțug de argint cornul de bour cu care se făcea auzit din munte-n munte. O rază piezișe de soare strecurată prin cetini, i-a aprins argintul pletelor scăpate de sub cușmulița din blana de rîs, tuful des al sprîncenelor și al bărbii.

După ce s-a săturat de privit, a plimbat ochii cercetînd cu luare aminte fețele soților săi, încît aceștia, rînd pe rînd, ba au plecat capetele, ba și-au găsit cîte ceva de lucru pe la arme sau traiste.

— Hei, căpitane de la Bugeac ! Nu-ți prea prieste straiul de muntean, rîse el privindu-l pe Mîrzea.

— Bine și nu prea bine, taică, făcu Mîrzea rupînd un fir de pastramă pe care șoimul îl ciugulea din palmă, zgrepțănîndu-l cu cangea ghearelor, atunci cînd rupea carnea cu clonțul lui ascuțit.

— Ți-ai lăudat mereu pasărea. S-o vedem acum, la treabă.

— Așa zic și eu.

— Ehei ! oftă bătrînul. Șoimi ca aceia din juneța mea nici că mai pot fi la vremea asta a răutăților...

— Răutățile sînt în neamul oamenilor, tată. Șoimii au rămas la fel.

— Ba s-au blegit și ei, Radule. S-au blegit că nu mai au mînă care să-i dedea la adevăratul meșteșug al vînătorii.

— Al lui Vasilică știe să lupte și cu oamenii.

Cneazul întoarse capul, privindu-l într-o doară :

— Ce spui, băiatule ?... Mă, dar învățat mai e căpitanul cesta și fratele tău ! Mai că-mi vine a crede și asta după cele ce le-a făcut cu harmăsarul în ziua de halcă.

Mîrzea zîmbea subțire, sub mustața lui tătărească.

— Tare aș vrea să-l văd, bădiță tătarule.

Căpitanul a ridicat ochii, cercetînd văzduhurile cu nările fremătînd. Sîngele iute şi cruzimea tătarcei se vedeau cu osebire în lupte şi la vînătoare. Cu toată încîntarea puţin temătoare ce-o încerca bătînd poticile muntelui, se simţea biciuit de nerăbdare. Abia aştepta să se mistuie în tufe, să se tîrască, să stea la pîndă cu ochiul treaz, cu urechea ascuţită, să fie mai viclean şi mai iute ca vînatul, să-l doboare la pămînt şi să-şi plimbe mîna prin blana mătăsoasă.

Acu iscodea vreo pasăre pe care să aţîţe şoimul. Sus de tot roteau în albăstrimea curată a cerului pajuri mari de munte, cu aripile nemişcate. Aici, mai jos, chiar deasupra văii, zboară în cercuri un uliu. Deodată, ca şi cînd frunzişul pomilor s-ar fi însufleţit la o chemare tainică, s-a pornit un ciripit ascuţit şi un nor de păsări s-a ridicat luînd urma uliului în înălţimi.

Cneazul a privit zîmbind.

— Sînt codobaturi de munte şi se pun cu pricină împotriva uliului, căutîndu-i gîlceavă şi stricîndu-i vînătoarea. Acum, rele de plisc cum sînt, au dat de ştire întregii păduri... ssst... uitaţi-vă în brad, deasupra noastră.

Vînătorii au ridicat ochii, cătînd să desluşească ceea ce arăta degetul bătrînului.

Pe-o creangă mai spre vîrf, o pasăre cît pumnul, cu pieptărel roşu şi penele negre-albăstrui îşi răsucea capul cînd pe-o parte, cînd pe alta, sticlindu-şi ochii de mărgele spre locul de unde codobaturile dădeau glas de spaimă. A ţupăit mai încoace, s-a mai dat încolo, zgribulindu-se toată în fulgii înfoiaţi.

— E mierlă de piatră, lămuri Veveriţă.

— Şi-i e tare teamă, adause Ancuţa. Îi văd pieptul zbătîndu-i-se... Sărăcuţa.

Mîrzea desfăcuse lănţugul şoimului, se ridicase în genunchi şi pînă să-i ia seama ceilalţi, l-a slobozit în văzduh.

— Priveşte, domnia-ta, şi voi toţi. Aveţi ce vedea! făcu el, sculîndu-se în picioare şi urmărind zborul pasării, cu mîna streaşină la ochi.

Şoimul scăpat din prinsoare, părea că-şi pierduse cumpătul. Zbura anapoda, într-o foială de aripi, coborînd şi urcînd, rotindu-se în loc, îmbătat parcă de atîta aer, soare şi libertate.

— Bietul de el. Cît se bucură şi cum zburdă.

— Asta nu-i destul, fato! Și ciorile zburdă. Da' nu se cheamă că sînt șoimi.

Auzind vorbele cneazului, Mîrzea strînse limba între dinți într-un anumit fel și slobozi un fluierat ascuțit și subțire, ce izbea auzul ca o pleasnă de bici. Pe loc, șoimul și-a găsit cumpăna, a rotit o dată strîns în loc, apoi a prins să urce pieptiș, alături de locul unde uliul, urmat de stolul gureș, se încăpățîna să zboare. Se făcea din clipă în clipă mai mic, pînă, cînd n-a mai rămas decît o umbră cît pumnul, abia deslușită pe cer.

Cneazul mormăia în barbă pentru sine, dar nu atît de încet, încît să nu-l audă și cine era de lipsă.

— Te-ai lins pe buze de șoim... Ce spuneam eu!... Nu mai sînt mîini vrednice. Cine să-i pună la ascultare?!

Mîrzea tăcea și zîmbea. Ceilalți priveau cu tot sufletul lor de vînători, revărsat în ochi. Veverița frămîntîndu-și mîinile, tupăind ba ici, ba colo, Ursu prăvălit pe-o coastă, cu fața nemișcată, Ancuța cu mîinile împreunate pe inimă.

Ca din întîmplare și fără voia lui, Ghețea se găsea în spatele fetei. Închisese ochii pe jumătate, prefăcîndu-se a urmări zborul șoimului, dar mîngîia pe furiș cu privirea coșițele și fața Ancuței. Acum, mirosul de busuioc și de fîn copt era mai puternic, pătrunzîndu-l pînă-n suflet. Nu vedea decît o parte din fața fetei și partea aceea i se părea minunată.

Fruntea limpede, arcul sprîncenei tras spre tîmple, rotunjit și negru, pielița mătăsoasă acoperită cu un abur de puf, umbrit mai ales deasupra gurii, bărbia rotundă, toate astea le vedea atît de aproape și împreună închegau chipul celei pe care o iubea.

Era lîngă el și totuși așa de departe. Uitase că în afară de șoim mai viețuiesc prin preajmă și alții.

„La ce s-o gîndi ea? La cine-i zboară gîndul?!... Ursu nu-i, că nu se uită nici la el. Atunci?"... se frămînta cu întrebări, cărora nu le găsea răspuns.

Șoimul urcase bine, deasupra uliului. Ajuns acolo, s-a rotit o dată năzuind cu o zbatere de aripi spre înalt, apoi și-a dat drumul de vale, săgetînd albăstrimile.

Cele două răpitoare, una în plinătatea puterilor ei de crai fără milă al olatului ceresc, cealaltă setoasă de sînge și nărăvită de mîna omului, s-au învolburat în luptă dreaptă și fără cruțare. Urcau pieptiș, se prăvăleau în hăuri, roteau depăr-

tîndu-se, se apropiau izbindu-se cu clonţurile, şovăiau ameţite, ca apoi mai crîncen să reînceapă lupta, singure în sihăstria cerului.

Codobaturile, cît erau ele de cicălitoare, s-au strîns stol, limpezind locurile pentru cei ce acum erau de spaimă.

În adîncul lui, Mîrzea tremura pentru şoim. Se ţinea de rău că se pripise, slobozindu-l asupra unui duşman poate mai tare ca el. Pe faţă însă păstra acelaşi zîmbet subţire şi puţin viclean, cu ochii tăiaţi oblic întredeschişi, mîngîindu-şi rar mustăcioara prelinsă dincolo de colţul buzelor.

Deodată şoimul păru că şovăie, acoperit de aripile mari ale uliului, ca mai apoi să se ridice, să se repeadă şi uliul să mai fluture rar şi neasemenea din aripi, să caute parcă cu deznădejde a se agăţa de aer şi apoi să se prăbuşească, cu aripile moi, răsucindu-se în jurul lui însuşi. De sus, a venit ţipătul scurt al învingătorului, care rotea strîns în jurul celui doborît. Curînd se pierdură după coama pădurii, ca peste o clipă şoimul să plutească lin către limpezimea văzduhului.

— Năzuieşte la libertate, rupse tăcerea cneazul.

— Poate şi-o merită, murmură Mîrzea. După o clipă de zbucium, şuieră ascuţit. Şoimul s-a mai legănat ca într-o părere de rău şi un rămas bun, apoi zburînd întins veni şi se aşeză pe mîna stăpînului. Era sîngerat la cap şi la piept. Ghearele îi mai erau umede de sînge. Clonţul, de asemenea. Ochii mari şi reci sticleau oţelii şi fără simţire, încît Ancuţa se cutremură. Nimeni n-a zis o vorbă. Moşnenii şi ostaşii pricepeau truda izbînzii şi preţul ei. Viteazului nu i se cuvin vorbe deşarte. Chiar dacă nu-i decît un şoim. L-au lăsat pe căpitan să-l oblojească şi să-i ungă ţeasta, unde osul lucea alb, cu o alifie anume făcută pentru asemenea împrejurări.

— Eu zic să ne tragem la ţiitori, făcu cneazul. Trebuie să luăm aminte la urme. Să ferim adăpătoarea mistreţilor, că-s în fierbinţelile dragostelor. Am venit pentru rîsul prădalnic, cu rîsul plecăm... Asta se-nţelege, se-ntoarse el spre Veveriţă, a cărei nestăpînire de sine era cunoscută vînătorilor.

— Aşa să fie, domnia-ta, mormăi vînătorul clipind ghiduş din ochi, zugrăvindu-şi pe faţă o spăşire prefăcută de călugăr.

Cneazul s-a mai uitat o dată crunt, ameninţîndu-l cu degetul, apoi s-a săltat de jos, împărţindu-i :

— Tu, Ursule, te urci la cumpăna Urlătoarei, cu nepricopsitul de Veveriţă. Eu închid valea din jos. Să le lăsăm dumnea-

lor, căpitanilor, cinstea... au necinstea asta. Ei să se aşeze cum gîndesc de cuviinţă, la adăpătoarea caprelor...

— Şi eu ? răsări Ancuţa.

— Tu ?... se-ntoarse cneazul ridicînd din umere. Tu ?... Eşti crăiasă. Stai unde-ţi place.

Ancuţa se-mbujoră toată şi plecă fruntea spre umărul drept. S-ar fi bucurat s-o aşeze şi pe ea cneazul. Acum o punea la grea cumpănă. Cînd şi-a ridicat ochii, avea în ei şi-n creţurile mărunte ale frunţii o pieptoşenie îmbăţoşată de iadă gata de harţ.

— Eu merg cu bădiţa Radu.

— Bine !... Fă cum vrei.

Nimănui fapta asta nu i se părea de mirare. Ursu şi Veveriţă aşteptau vornicei şi se bucurau la gîndul că poate chiar pe ei are să-i aleagă feciorul cneazului ca să vestească nunta. Mîrzea citise şi el, ca într-o carte deschisă, în sufletele amîndorura. Numai Ancuţei i s-a părut fapta ei de mirare şi s-a tulburat aşa de tare, că acum era galbenă şi speriată. Aşijderea, vorbele ei l-au pălit şi pe Gheţea. A simţit un val de căldură, unul de răceală şi sfîrşeală în picioare. A vrut să-i vorbească, dar fata avea treabă să-şi potrivească arcul şi se dăduse lîngă Costa Ursu, întinzîndu-i un capăt al armei pentru a-i ajuta la strunit. „Mă fierbe diavoliţa !" se acri căpitanul.

*

Soarele începuse să scapete, aruncînd razele pieziş peste vîrful codrului. În inima lui şi către capătul Văii Brazilor se adunau în ochiuri de apă firele a patru izvoare ce-şi prelingeau undele din pieptul de stîncă al muntelui. În stînga se ridicau steiurile golaşe, printre care mestecenii îşi înălţau trunchiurile mlădii şi argintate. Ici, colo cîte un brad pipernicit înfrunta hăurile cu şerpii noduroşi şi încolăciţi ai rădăcinilor prelinşi peste stînci, atîrnînd deasupra prăpastiei. În dreapta valea se închidea cu altă clină mai dulce, năpădită de toţi pomii ce nu-şi putuseră găsi adăpost dincolo.

Aici, codrul se răzbuna, ţesîndu-şi năvodul des al frunzişului, al crengilor şi al trunchiurilor, revărsînd peste pămînt o mare de verdeaţă umedă şi tăcută, grea de linişti şi de tainicele umblete ale vieţuitoarelor. Iedera sălbatică se înlănţuia şi se încolăcea, astrucînd arborii, tîrîndu-se printre rădăcinile

lor, ridicîndu-se pe tulpini, înfăşurîndu-se după crengi. Feriga creştea deasă şi mare cît omul. Fiecare colţ de pămînt, fiecare palmă de loc care putea hrăni rădăcina era năpădită. Trandafiri de munte, caprifoi, măcrişul iepurelui şi barba ursului îşi amestecau frunzele, căutînd să prindă pe ele o rază de soare sau o boare de vînt.

În sus, valea se închidea printr-o urlătoare înaltă cît creasta, care prindea glas numai primăvara, cînd se rupeau zăpoarele. Acu, abia de se strecura un fir de apă, susurînd molcom şi firav. Nu curgea urlătoarea, dar urmele prăpădului din luna lui Mărţişor se vedeau bine.

Stîncile de pe margini aveau burţile adîncite de puterea apelor, cele din mijloc, spinarea teşită şi lustruită. Brazi şi paltini, goruni şi mesteceni, aduşi de viituri şi priponiţi printre steiuri, înălţau spre bogăţia de verdeaţă din jur braţele descărnate ale crengilor şi părul despletit al rădăcinilor.

În jos, valea şerpuia pierzîndu-se în codru. Aici, la adăpătoare, apa lucea întunecat, cuprinzînd un ochi lat de zece paşi şi lung cam de două ori pe atîta, oglindind în undele-i tăcute şi mohorîte întunecimea verde a frunzişului şi linia încovoiată a trunchiurilor. Printr-o învoială a firii, jivinele îşi croiseră potici, urmîndu-şi fiecare neam potica lui, netulburîndu-se unele pe altele în ceasul asfinţitului, cînd lipăiau apa răcoroasă, după umbletul şi temerile zilei.

— Numai dihania asta de rîs calcă rînduiala, şopti Gheţea, arătînd spre hoitul unei căprioare din care nu mai rămăseseră decît oasele albe, curăţate de vulpi.

Ancuţa s-a înfiorat, întorcînd ochii. Mîrzea se plecase în genunchi şi cerceta locul umed de lîngă apă, în care se săpaseră buchile vieţii din codru.

— Vezi ceva ?

— Ba ! Numai urme de capre şi de iezi.

Se trase de-a buşilea pînă lîngă trunchiul gros de paltin, de la care se făcea o bortă în frunziş.

— Aici sînt urme de cerb... De rîs nu văd nici una.

— Poate se adapă în altă parte. E şiret şi nu vrea să-şi lase mirosurile pe aici.

— Şi asta se poate. Să căutăm.

Făcură cîţiva paşi în susul apei, pînă la o ieşitură de piatră, care sprijinea un brad răsturnat ca o punte peste adăpătoare.

Amîndoi căpitanii se plecară deodată. La buza pietrei, pe o fărîmă de mîl, rămăseseră tipărite două urme rotunde. S-au privit în ochi.

— Hoțul. Se plimbă peste apă cînd și unde-l cheamă prada.

— E bătrîn, Radule. Iaca, n-are păr între perinițele labelor.

— De aceea se ține la adăpătoare și ucide mișelește.

— Să ne găsim țiitori, Vasile. Tu unde rămîi ?

— Aici.

— Bine ! Noi trecem dincolo.

Mîrzea și-a scos arcul și cu șoimul pe umăr s-a topit spre malul stîncos. Ghețea a rămas pe loc, cu Ancuța lîngă el.

— Cum trecem, bădiță ? ridică întrebarea fata, arcuindu-și sprîncenele a mirare.

Căpitanul cumpăni o clipă privind luciul netulburat al apei, apoi fața Ancuței. Și fără să-i mai dea răgaz de împotrivire, a săltat-o în brațe, pășind în unde. Ancuța a scos un strigăt puțin și pierdut, apoi i-a petrecut brațele pe după gît.

— Să nu mă ud, bădiță !

Ghețea a strîns-o mai tare la piept. Fata și-a culcat capul pe umărul lui, cu un oftat adînc al întregii ființe, oftat din care flăcăul n-a auzit decît un suspin ușor, abia murmurat.

Apa-i ajunsese pînă la brîu. În urma lui rămîneau rotogoalele domoale, ce se pierdeau spre maluri. Ajuns la țărm, a-ntîrziat cu ea în brațe. Îi simțea inima bătîndu-i aproape de inima lui. Mireasma pădurii, dimpreună cu adierea de busuioc din sînul și cosița ei, l-a amețit. Ca într-o încîntare, buzele lor s-au întîlnit în vraja adîncă, cuprinzătoare și tainică a primului sărut împărtășit.

Tot zbuciumul lor, toate întrebările fără răspuns s-au topit, viața începînd parcă abia de acum. A fost sărutul ca o împlinire de mult dorită, ca un alin al mării după furtună...

Începuse să coboare seara. Poate undeva la vale, sau pe creste, soarele mai bucura lumea cu căldura și lumina sa. Dar aici, codrul se lăsa învăluit de umbre. Și tot acum s-au descurcat din tăceri pașii furiși ai dihăniilor.

Se tupilaseră amîndoi sub o încîlcială de iederă, ferigă, tufe de mălin și păducei care alcătuiau deasupră-le un acoperămînt des ce le slobozea vederea spre adăpătoare. Fata își rezemase obrazul de umărul căpitanului și stăteau așa nemișcați, cu-

prinşi de bucuria statornică a înţelegerii. Gheţea îşi petrecuse braţul pe după umerii Ancuţei. Sub tăria şi vîrtoşenia braţului acesta, ea se simţea mică, biruită, ascultătoare şi apărată.

Aveau arcurile puse în faţă şi cucurile cu săgeţi aşijderea.

— Uite, bădiţă, şopti Ancuţa, ridicînd degetul în sus.

Gheţea l-a urmat cu privirea. În faţa lor, jos, spre poalele unui brad, o veveriţă cu coada vîlvoi se oprise întorcînd speriată capul în toate părţile. De sus, dinspre vîrf, a sărit cu o alunecare prelungă şi ruginie un jder. Veveriţa s-a arcuit zburînd cu un ţipăt de spaimă în crengile bradului dimpotrivă, urmată îndeaproape de jderul căruia îi străluceau ochii de poftă. Aşa, dintr-o dată, Ancuţei i s-a pus un nod în gît, simţindu-şi genele umede. Gheţea i-a răsucit capul spre el, întrebînd-o din sprîncene. A-nţeles, fără ca fata să-i spună nimic. Şi el se muiase ca niciodată, ştiind că biata veveriţă va cădea ostenită, sub colţii ascuţiţi ai jderului.

Ancuţa plîngea acum şi răpunerea uliului şi veveriţa şi parcă fericirea ei. Pînă într-o vreme ţinuse cu şoimul, după aceea se mîhnise pentru uliu, ca pentru cel mai slab, unde femeia cată să-şi împlinească chemarea ei de mamă şi de samariteancă. Acum îi este milă de veveriţă. Ce ochi speriaţi avea! Şi-i tare bucuroasă, nici nu ştie cît de bucuroasă, pentru că îl simte pe Radu lîngă ea. Se strînge mai aproape de el.

Radu o mîngîie pe cosiţă, stăruind cu degetele în părul mătăsos şi catifelat ca o alintare. Apoi, cum se aud paşi săriţi şi iarăşi paşi, n-a mai rămas decît vînătorii din ei, aşteptînd cu inima bătînd repede făptura care vine din adîncul codrului.

*

Mîrzea se dosise după un budur de stîncă colţuroasă, năpădită de ferigi şi înconjurată de brădet tînăr. Îşi pusese arcul la îndemînă, cu o săgeată rezemată de piatra care-i făcea şi adăpost, şi sprijin. Cu cît se lăsau mai dese umbrele serii, cu atît căpitanul îşi încorda simţurile. Ochii lui dăduţi să vadă şi noaptea iscodeau cu băgare de seamă toate împrejurimile. S-ar putea ca rîsul să se arate, s-ar putea ca, sătul, să se hodinească. Sau poate i-a simţit. Vînt nu bătea de nicăieri, aşa că nu-i putea mirosi decît de aproape. Fel de fel de socoteli îşi făcea Mîrzea, căci tare mai dorea să-l răpună el. Ar fi fost faptă de falâ şi de mai mare apropiere către moşneni.

Ca din pămînt, în partea dimpotriva tăului s-a ivit o căprioară. A adulmecat cu botul umed în toate părțile, mișcîndu-și urechile să prindă glasurile pădurii. A mai făcut un salt ușor și lin, privind peste umăr și chemînd cu glas duios iedul. Acesta a venit țupăind pe picioarele subțiri și lungi, cătînd hart, cu coada de-un deget îmbîrligată, rotindu-și fudul albeața pulpelor dinapoi. Maică-sa l-a împins către apă cu fruntea. S-a plecat clefăind o sorbitură. Puiul și-a desfăcut picioarele dinainte ca să ajungă oglinda apei și năzărindu-i-se că i se ridică altă ființă asemenea împotrivă, de acolo, din acel luciu, s-a proptit să fugă. A stat, privind cu mirare la maică-sa cum sorbea liniștită și s-a apropiat iarăși. Vitejindu-se prea mult, a vîrît nările în apă și cînd a tras, a prins a țîfni mînios, căci se înecase.

Dincolo de apă, Mîrzea a pufnit în rîs, abia stăpînindu-și hohotul.

— Jigodia naibii. Parcă-i pui de om.

*

Ancuța nu-și mai putea lua ochii de la ieduț și toată amărăciunea i se topise ca-ntr-un cauc cu apă. Nu îndrăznea nici să sufle. Așijderea, căpitanul. Pentru sufletele lor de oameni ai firii, priveliștea asta era ca un basm domol, spus la vatră, iarna.

Deodată, capra a ridicat fruntea, lăsînd să-i șiroie apa din bot. A dat un behăit dureros, împingîndu-și puiul către pădure. Cuprinsă de spaimă, sărea în loc, căta să grăbească pașii nevolnicului care tremura pe picioare. Mîrzea a mai apucat să vadă doi ochi strălucind ca opalul pe creanga groasă a paltinului din fața sa, apoi alunecarea lungă a unui trup roșietic și pînă să-și strunească arcul, rîsul își înfipsese ghearele în gîtul căprioarei care se zbătea gemînd jalnic, cu glas aproape omenesc. Într-o sforțare, în care adunase groaza morții cu dragostea de mamă, căprioara se ridicase pe picioarele dinapoi, cătînd să scape de ucigaș. Asta i-a adus pieirea. Rîsul și-a înfipt colții în beregată, sorbind cu lăcomie sîngele fierbinte care năboise în șuvoi purpuriu din vinele rupte. Căprioara a poticnit în genunchi. Apoi s-a sfîrșit într-un cutremur al întregului trup. Rîsul sfîșia gîtul prăzii și se auzea pînă la Mîrzea cum pîrîiau vinele sub tăria colților.

Apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva, a ridicat botul din aburii calzi ai sîngelui, privind spre puiul ce rămăsese încremenit, lipit strîns de tulpina unui pom de la care parcă cerea îndurare. Fiara se apropie încet, cu pași lungi și furișă, privindu-l în ochi.

A răsunat un behăit abia auzit.

Rîsul s-a tupilat la pămînt, încordîndu-și mușchii. Atunci au zumzăit în tăcerea adîncă a codrului și peste liniștea adăpătoarei trei săgeți. Fiara a sărit în sus, izbită de moarte. A căutat să se agațe de pom, dar ghearele au lunecat pe coaja trunchiului și vînătorul prădalnic s-a prăbușit moale la pămînt...

...Se-ntunecase. Sus, prinseseră să se alunge zdrențe de nori, astrucînd licărul puțin și palid al stelelor. Adăpătoarea ciutelor părea de smoală. Un freamăt prelung a înfiorat codrul. S-au auzit fîlfîiri grele de aripi. Țipăt de buhă. De undeva, din fundul munților, s-a rostogolit un tunet îndepărtat, apoi săgeata frîntă a unui fulger a luminat pentru o clipă Valea Brazilor.

— Așa-i dacă mi-am pierdut varga de alun, mormăi supărat cneazul, ieșind la vedere. Și-a scos cornul de bour potrivindu-și răsufletul și a dat glas prelung de chemare.

Sunetele s-au alergat în lungul văii, s-au întors din pereții de stîncă, apoi s-au pierdut sub streașina neagră și tremurătoare a pădurii. A rămas uimit cneazul cînd dinspre potica Steiurilor i-a răspuns un alt corn. Avea acela un glas de spaimă și urgie, o chemare care se cerea grabnic împlinită.

„E cornul lui Dragomir Ager, olăcarul. Ce să fie?" gîndi bătrînul.

Scamele de nori se țesuseră în pînze și pînzele tăvălugite peste creste prinseseră să sloboadă picuri rari și grei. Vîntul își oprise răsufletul și se auzeau stropii bătînd pietrele și frunzele. Apoi s-a prăvălit asupra munților și văii, furtuna. Venea în ropotul îndesit al ploii, pe aripile vîntului care-și dezbăierase puterile. Venea tivind norii cu aurul fulgerelor, răzbubuind de părea că se despică înalturile. Sus, pe creastă, un fulger s-a înfipt într-un brad, răsărit singur și măreț deasupra hăului negru al văii. Rupt din întuneric de lumina albăstruie care s-a prelins în mii de limbi de șarpe pe crengi, bradul s-a aprins deodată, ridicînd spre cer vîlvătaie înaltă

și repede, ca apoi să se prăbușească trăsnind ca o sfîșiere a muntelui întreg.

Vînătorii luptau cu capul vîrît între umeri împotriva puhoiului prăvălit din ceruri.

— Nu-i chip de adăpost, răcni cneazul ridicînd fața pe care șiroia apa. Ne cheamă Dragomir Ager... Ascultați... și-și plecă urechea spre partea de unde auzise întîia oară glasul cornului.

Cînd tunetele s-au liniștit pentru o clipă, peste șuvoirea deasă a ploii s-au auzit înfundat și parcă izvorîte din miezul pămîntului chemările aceluia.

— Ați auzit ?

— Auzit... E glas de primejdie, făcu Veveriță.

— Atunci, la drum ! porunci cu strășnicie cneazul, luînd în piept noaptea și urgia vremii.

Pășeau lunecînd în nămoale sau pe pietre, cu apa pătrunsă la piele, încrîncenați de neliniști. Veveriță și Costa Ursu purtau rîsul legat de creanga dusă pe umeri. Pe Mîrzea furtuna asta cumplită, răstălmăcită și înfoiată de răspunsurile văii, îl înspăimînta de-a binelea. Se simțea mic, pierdut într-un iad de pucioasă clocotindă. De-abia dacă vedea umbra Ancuței care pășea înaintea lui, ținînd, adunat la piept, vătuiul de căprioară.

Ancuța simțea puiul ud și tremurînd. Își vîrîse botul la subsuoara ei, căutînd căldura mamei și adăpost împotriva urgiei. Fetei i-a înflorit sufletul, înțelegînd că i-ar lipsi un copil pe care să-l alinte și care să-i fie aproape în nopțile lungi de toamnă, cînd furtuna chiuie cum chiuie acum, cînd focul arde molcom în vatră și cînd ea e singură cu dorurile. A strîns mai tare vătuiul la piept și sălbătăciunea i-a adulmecat, ca o mulțămită, fața udă.

*

Soarele se ridicase spre nămezi. Nu era nici cald, nici rece. O zi de toamnă călduță și senină, cu pulberi de aur plutind spre codri. A răsunat în tăcerea asta tropotul cîtorva cai.

„A repezit Radu flăcăi să mîne muierile la adăpost. Numai să nu fi greșit Lambru, să le facem spaimă înainte de vreme."

Cremenarii nălbeau ici, colo dintre crengile grele de rod. Tremurau aburi peste țintirim. Sticleau apele Argeșului. Cneazul și-a șters o lacrimă cu podul palmei, înainte de a năpădi

pe față. A strivit-o în caucul pleoapelor. Fulger bătea din picior, scormonind țărîna. Cînd s-a ridicat în șa, straja de la foișor a dat glas puternic :

— Se văd călăreeeți !...

Moșnenii s-au privit, strîngînd mîinile pe suliță. Costa și-a săltat ghioaga pe umăr.

— Mulți ?

— Muuulți !

— Vin pe drum ?

— Pe druuuuum !

Cneazul a frămîntat întrebări și întrebări. „Cum ? Ce fel ? Să vină așa ca la nuntă ?"

— Repezi-te, Veveriță, în foișor. Spune-mi ce crezi și mai ales ce vezi.

Veveriță nu și-a făcut numele de ocară. Cît ai scăpăra în amnar, a fost sus și pînă să zici „Tatăl nostru" s-a înfățișat zîmbind.

— Ce-i ?

— Ce-am văzut, au ce cred ?

— Și una, și alta !

— Vin oșteni. Cîte trei în rînd. Cu tot dinadinsul să se vadă. Fac praf mai mult decît se cuvine. Asta am văzut. De crezut cred că trag crengi după ei. Să-i vedem și să ne spăimîntăm. De pălit, ne pălesc din altă parte.

Bătrînul s-a uitat la Veveriță, clătinînd din cap.

— Bună minte !

Atunci a prins să bată într-o dungă, cu zvon de durere și spaimă, clopotul de la biserică. S-au auzit tropote și porunci. Dinspre găvanul unde-și avea făurăriile Ion Zlătaru s-a pornit un zvon mînios de baroase. Apoi baroasele au tăcut și s-au ridicat trîmbe de fum.

Cneazul a smucit frîul și călăreții l-au urmat în goană.

Simțea că fusese viclenit de vistiernic. Acum ura și mînia îi curgeau de-a valma prin sînge. Nu mai era decît moșneanul hăituit în bîrlogul lui de dușmanul cu care nu putea încheia pacea. Și acela era boierul.

*

Boier Dan și ceauș Haviz își împărțiseră cu grijă și bună știință trebile pentru acea zi.

Boierul, cu o sută de spahii, trebuia să urce de cu noapte prin cornul de pădure ce lega Măgura Turcului cu părţile apusene ale codrilor de pe Argeş. Aici era la adăpost de vederea străjilor şi iscoadelor pe care de bună seamă le-a tocmit vicleanul de cneaz.

Ceauş Haviz, cu alţi cincizeci, se va arăta la vedere şi va păli cu străşnicie pe drumul mare. El e oştean vechi şi nu se teme de o mînă de robi ghiauri. Avea de plătit poceala pe care i-o adusese fiul ghiaurului la gură. Simţea plutind spre el desfătul cu muierile acelora, care deşi sînt roabe şi soţii de ghiauri, sînt nespus de frumoase. Să nu mai vorbim de aurul pe care-l va stoarce de la prietenul său.

Veveriţă nu greşise cu nimic. Turcul poruncise să se taie crengi mari, pe care spahiii le legaseră de oblînc. Cu toate că plouase noaptea, după ce s-a ridicat soarele spre prînzişor, crengile scoteau praf din belşug, vestind tăria şi bărbăţia celui ce venea să ia satul în piept.

Dan călărea grăbit şi frămîntat. Singurii oameni de o lege cu el erau logofătul Muşat şi vornicelul de la Tîrgul Argeşului, care îl ademenise pe Bubiu. Spahiii se rînduiseră cîte doi, sub porunca iuzbaşului Ibrahim, cel care se jurase pe barba profetului că va tăia urechile pămîntenilor.

Vornicelul avea de plătit o ruşine şi o înfruntare cum nu mai pomenise în viaţă. Boierul îşi măcina între măsele ura la care se perpelise douăzeci de ani, sporită cu aceea împotriva drăgoieştenilor.

Îşi pusese zaua. Pe umeri purta o manta prinsă numai sub bărbie, cu cheutori de piele. Nu-şi luase chivăra, să nu-i străluce soarele în ea şi să-l dea de gol. Călărea înnegurat, cu fălcile strînse.

Numai logofătul Muşat n-avea de împărţit cu nimeni nimic. I se strîngea inima şi se lăsa mai mult dus de cal, decît de bărbăţia lui, năzărindu-i-se că din fiecare tufă îl săgetează ochii lui Lambru. Ba i se părea că glasul aceluia îi aduce aminte de un oarecare cuţit înfipt odată între umeri. Întorcea capul de jur împrejur, tresărind la fiecare clătinare de frunză. Închina, cu limba, cruci multe şi repezi. De sub cuşmuliţa veche şi răpănoasă îi scăpau broboanele în pîrăiaşe, năclăindu-i fruntea şi sprîncenele. Liniştea pădurii părea a nu prii nici spahiilor. Erau oameni care se simţeau bucuroşi în largul cîmpiilor.

De la o vreme, au prins să urce. Locurile vădeau sălbăticiune și spahiii și-au strîns caii aproape. De pe un vîrf mai ridicat se vedea satul.

Pe boier Dan priveliștea l-a izbit peste ochi. A strunit frîiele, ridicînd mîna. Călăreții au oprit. Se auzeau doar tăunii bîzîind pe lîngă cai, zăbalele mușcate și, rar, bătăi de copite pe loc. De aici își putea desfăta sufletul cu amăgirea care-l purtase în lungul unei vieți, izbindu-l adeseori la pămînt cu strășnicie.

Ceauș Haviz se apropiase bine. Se vedea după praful stîrnit de spahii.

Boierul și-a subțiat pleoapele, strecurîndu-și privirile spre sat. Va da năvală din partea asta. E un fir de vale, care-l scoate la Argeș. Acolo se vor împărți în pîlcuri și vor aprinde casele, pălind oamenii din goană. El cu iuzbașul Ibrahim va împinge spre casa cneazului, slobozind și calea lui ceauș Haviz de va fi cu trebuință. A rîs, un rîs fără nici un sunet, care i-a arătat dinții galbeni și i-a pungit colțurile ochilor.

*

În gura văii, mai sus de bordeiele faurilor, erau de strajă doi flăcăi din Drăgoiești : Ion Deculici și Ștefan Trușcă. Ion Deculici, hîtrul satului, se alintase pînă atunci cu Floarea lui Năstase și a Achimiei. Era scund, voinic și nimeni nu l-a văzut vreodată trist. De cînd o iubea pe Floarea, și ea trecea fără să-l vadă... S-a mirat cum de-a apucat-o dragostea așa din senin, dar tot el și-a răspuns : Muierii dă-i ce-ți cere și la urmă te sfădește de ce i-ai dat.

Acu se uită după ea cum se duce, mlădiindu-se. Fata i-a lăsat de mîncare și un fir de busuioc, pe care i l-a luat mai mult cu puterea. Așa din joacă.

Cînd a auzit tropotele, s-a întors, a pus mîna pe suliță, dînd gură.

— Săi, Ștefane !... Apoi a răcnit din rărunchi : Fuuuuugi, Floareooo !

A împuns, dar nu știe ce, că l-a pălit în gît sabia boierului. Pe Ștefan Trușcă l-au înțepat spahiii cu sulițele și l-au amestecat cu pămîntul, călcîndu-l în picioarele cailor.

Floarea a cîrnit-o oblu pe spinarea dealului. Din rînduri s-a desprins un călăreț. Floarea poticnea, se scula și iarăși fugea.

La urmă cînd să se mai scoale şi să se piardă în desime, a împuns-o osmanul între umeri.

A căzut şi Floarea.

Astea le-a văzut toate Ion Zlătaru, faurul şi robul fugit al boierului Dan. Laia de ţigănci şi puradei s-a împînzit în vaiere, dar glasul bătrînului a adus-o repede la ascultare şi tăcere. Ion Zlătaru a dat poruncă fiului său mai mare şi acela a bătut barosul pe nicovală, cu spaima morţii în spate. Ceilalţi au pus mîna pe furcoaie, trăgîndu-se la scutul bordeielor, ţinînd pruncii şi muierile între ei.

Călăreţii s-au desfăcut în două trîmbe, luînd poiana la mijloc. Nu puteau băga caii acolo. Erau stănoage, vreo două care cu roatele la cercuit şi bordeiele. Închizîndu-i, s-au pedestrit pe dată cîţiva spahii.

Boierul a încruntat sprînceana, cunoscîndu-l pe robul acela gol pînă la mijloc, care ţinea de coadă barosul greu, semn al rostului său pe lume.

— A, tu erai, cîine ? scrîşni Danul... Mai cutezi să stai împotriva stăpînului tău ?... Dă-te prins şi-ţi iert laia.

Ion Zlătaru a simţit o adiere de vînt în faţă. A cuprins din ochi mîna de fii, fiice, nepoţi şi strănepoţi, care stăteau neclintiţi, cu toate spaimele adunate în carnea şi privirea lor. Şi-a adus aminte în clipă de omenia căpitanului Gheţea. A oftat adînc la gîndul bucuriei pe care a simţit-o în valea asta, unde a fost socotit în rînd cu oamenii. Din ochii alburii i s-au pornit lacrimi. A ridicat scurt barosul şi, făcînd o săritură, l-a pălit în turbanul primului spahiu.

Toate s-au petrecut într-o clipită. Furcile au izbit şi ele, boierul a dat răcnete de mînie, împingînd calul înainte. L-a fulgerat pe Ion Zlătaru drept în creştet, despicîndu-i ţeasta cu un icnet scurt.

Vaierele robilor şi muierilor s-au stins repede. Suliţele şi iataganele cunoşteau calea spre carnea robilor. Boierul a ridicat pala roşită de sînge proaspăt şi s-a năpustit spre sat. Înainte de a răzbi la Argeş, valea se gîtuia între doi umeri de deal, năpădiţi de lăstăriş cît statul omului.

Aici, călăreţii şi-au strunit caii, strecurîndu-se cîte doi. Şi tot aici oblicise Lambru să-şi adăpostească oamenii. Îi rînduise pe amîndoi umerii dealului, cu osebire spre capătul dinspre făurării. Goana boierului şi stropşeala făcută nu l-au mirat. Cînd a socotit că s-a scurs mai bine de jumătate din puhoi,

s-a ridicat, şi-a scuipat în palme ca pentru truda seceratului, a trecut suliţa celui ce stătea alături, apucînd baltagul. Mai mult săcure decît baltag. Atunci a răcnit de s-au cutremurat văile. Şi tot lăstărişul s-a înfiorat, prinzînd glas, înmiindu-l şi întărindu-l.

— Dă, mă !... Dă, mă !...

— Dă, măăăă !... Dă, măăăă !

— ...măă... mă...

— ...ăăă.

Suliţele de carpen afumat la vîrf s-au înfipt în burţile cailor. Topoarele şi baltagele au despicat testele. Dinţii şi unghiile s-au înfipt în beregata potrivnicului. Era o zvîrcolire a pămîntului întreg. O ură crîncenă plămădită în lungul unei vieţi de om.

Străjerul din turlă a prins să bată clopotul în dungă. Dangătul adînc, rar şi iarăşi adînc, s-a înfipt în suflete ca o cutremurare.

Din faţă, boierului Dan i s-au năzărit cai flocoşi, aşternuţi cu burta la pămînt şi deasupra coamelor vîntuite ale acestora, cuşmele negre şi încrîncenarea ochilor moşnenilor. În frunte călărea rotindu-şi sabia căpitanul Gheţea.

Iuzbaşul Ibrahim a fornăit o poruncă şi călăreţii s-au aşezat în linie, cît de des îi lăsa locul. Apoi au plecat suliţele şi au pornit în goană. Tăpşanul nu era mai larg decît o sută de paşi. Izbirea a fost crîncenă. S-au rupt suliţele, s-au răsturnat din şei călăreţii ca trăsniţi, caii s-au ridicat în două picioare, rînchezînd. Acum şi cei păliţi nu se mai puteau prăvăli, atît de mare era desimea aceea de oameni care gîfîiau şi-şi sticleau ochii unii asupra altora.

Gheţea tăia rotund, mlădiindu-se şi cătînd să-şi împingă calul spre boier Dan. În stînga acestuia se apăra şi izbea cu străşnicie vornicelul. În dreapta stătea iuzbaşul Ibrahim. Logofătul Muşat se ştersese de pe faţa pămîntului. Icnetele şi volbura de capete, amestecătura de turbane şi cuşme miţoase, fulgerarea de paloşe şi iatagane nu puteau vădi de partea cui se lasă cumpăna biruinţei.

Două lucruri s-au întîmplat atunci.

Pe potica pe care coborîseră nu cu multe zile înainte căpitanii spre făurărie s-a prăvălit în luptă cneazul cu soţii săi, iar de la spate au năvălit drăgoieştenii, care mîntuiseră cu

turcii din vale, restul ce mai rămăseseră în poiana bordeielor dînd dosul în fuga cailor.

*

Logofătul Mușat, de cînd porniseră în goană, simțise așa ca din senin că-i mai sănătos să-și strunească calul. Așa că nu ajunsese alături de boier și la locul cuvenit, ci rămăsese mai spre mijloc. Cînd s-au auzit glasurile drăgoiești lor, parcă nici nu s-a temut, atît era de întărît în sine că le va auzi și că atunci îi va suna ceasul.

L-a văzut pe Lambru răsărindu-i la gîtul calului și ridicînd baltagul. A primit lovitura la mir, fără să mai scoată un geamăt, și s-a răsturnat, rămînînd cu un picior în scară. Calul, scăpat din îngustime, l-a fărîmat, tîrîndu-l în goană peste coclauri.

*

Năvala cneazului a fost ca un suflu de furtună rostogolit peste capetele osmanilor. Sabia ușoară, prea ușoară pentru puterea lui, retezа trunchiurile și capetele, deschizînd pîrtie. Se ridicase în scări și cosea înainte, cu barba desfăcută în două, cu sprîncenele încruntate, cu dinții înfipți în buză.

Pe de lături izbea Costa Ursu. Ghioaga din rădăcină de zadă stîlcea capetele, făcîndu-le terci. După fiecare izbitură, Costa Ursu răsufla adînc, ridica ochii către piscurile munților și iarăși își repezea ghioaga. Tocsabă tăia pe de margini. Veveriță, frămîntîndu-se în șa, căta să ajungă la turcul ce-l păzea pe boier, părîndu-i-se prea urît la înfățișare și prea stricător.

La un timp, cînd moșnenii îi strînseseră bine în chingi pe osmani, cneazul și-a îndreptat trupul privind peste capetele luptătorilor. A înțeles în clipă că biruința e de partea a lor lui. L-a văzut pe Lambru strecurîndu-se spre boier Dan, cu ochii scînteind.

Boierului îi căzuse cușmulița și pletele sure îi stau răvășite în vițe umezite de sudoare. Se făcuse pămîntiu la față și, apărîndu-se, căta loc pe unde să-și îndemne calul.

Căpitanul Ghețea se tăia în sabie cu Ibrahim. Cneazul a rîs numai cu dinții, văzîndu-l cum luptă. Se răriseră bine osmanii. Acum moșnenii îi împărțeau în pîlcuri și-i hăcuiau din goană. La gura văii, drăgoiești enii făcuseră zid, înfigînd coa-

'dele sulițelor în pămînt și plecîndu-le vîrfurile spre piepturile cailor. Nimeni nu putea fugi pe acolo. Spahiii nici n-au cutezat văzînd fețele acelea aspre care stăteau barbă lîngă barbă.

Cneazul îl căuta pe Haviz. Și-a simțit măruntaiele răscolite de supărare cînd a înțeles că Haviz bate război la intrarea satului. A dat chiot, punînd pinteni și smucind frîul. Nu l-a urmat decît Tocsabă. Călărea ca într-o furie de negrăit. Cînd a năvălit după clonțul de stîncă care închidea drumul, l-a văzut pe Mîrzea venind la trap ușor. Moșnenii lui Cebucă țineau la mijloc cîțiva robi.

Hăt, departe, se ridicau și repede rămîneau în urmă nori de praf. L-a cuprins o mare mînie. S-a uitat ponciș la căpitan, apoi a strunit calul înapoi, lăsîndu-l la pas.

Mîrzea nu-și potolise căldura luptei, care-i înflăcăra ochii.

— Taică, l-am pus pe fugă pe ceauș Haviz. Din partea asta, să nu mai ai grijă.

— Bătrîn zălud ce sînt. Trebuie să-mi dea învățătură niște neisprăviți cu caș la plisc.

Mîrzea l-a privit mirat. Atunci cneazul și-a apropiat calul de el și l-a strîns în brațe, sărutîndu-l pe frunte. Se mai înseninase.

— Asta n-are să ți-o uite niciodată satul, căpitane! De acum și pînă-n veac.

Fiul vatamanului Mîrzea din Țara de Jos și-a simțit pieptul plin de o bucurie parcă nicicînd întîlnită. De multe ori, slujind în oaste, biruise. Atunci era trudit și nu dorea decît hodina. Acum, biruința asta, legată de viața celor care-i fuseseră popas părintesc și frățesc în anii lui de pribegie, îi împlinea în suflet alte simțăminte, care-l făceau să rîdă cu un ochi și să plîngă cu celălalt

— Dar Radu?

— Cînd vom ajunge la tăpsan, va fi isprăvit secerișul.

■

Boier Dan și-a simțit grumazul strîns de ghearele fricii. Pe vornicel îl sîngerase Tătucu la obraz. Vornicelul a mai ridicat sabia să se apere de bărbosul acela zbîrlit, dar bărbosul l-a spintecat la burtă, răsturnîndu-l.

Gheța primise două lovituri de la Ibrahim. Una piezișe în umărul obrazului și alta dreaptă în latul pieptului. Turcul se lupta cu o vitejie și repeziciune cum nu mai întîlnise căpitanul

de mult. Simţea că-l părăsesc puterile şi că nu va mai ajunge la boier. Moşnenii supuseseră pe cei scăpaţi cu viaţă. Acum aşteptau să se isprăvească judeţul din fundul tăpşanului. Doi călăreţi mai făceau acolo faţă : boierul şi turcul.

Văzîndu-l pe Veveriţă pe aproape, Gheţea i-a strigat scurt :

— Lasă-mă pe mine !

Vînătorul a trecut pe alături, fără să izbească. Ajunsese cu iuzbaşul strajă în strajă. Îi simţea răsufletul pe obraz. S-a încordat şi l-a izbit cu stînga în beregată. Apoi l-a fulgerat cu tăişul în cap...

Tot atunci s-a repezit Dan. A lovit cu ură. Sabia i s-a rupt de la jumătate. Lambru îi ridicase asupra capului fierul năclăit de sînge al baltagului.

Boier Dan s-a frînt în şa, dîndu-se prins. Cînd a văzut că baltagul se pleacă, că moşnenii îşi şterg săbiile pe colţul sumanului, că cei cîţiva robi se bulucesc între suliţe, a ridicat ochii, petrecîndu-şi-i peste toată această furnicare pe care o stîrnise. Pe jos zăceau de-a valma cai şi trupuri de oameni. Un zîmbet rău şi într-o parte i-a strîmbat gura. S-a îndreptat din umeri, privind semeţ peste capetele luptătorilor. Cînd i s-au înşiruit în faţă oamenii satului pe care-l risipise, un cutremur adînc i-a zguduit fiinţa.

Biv vel vistiernicul Dan şi-a văzut osînda pe feţele acelea trudite, în trupurile sîngerate, în ochii mari şi parcă tulburaţi de o durere adîncă, izvorîtă din cute ale sufletului pe care el niciodată nu le cercetase. Atunci s-a temut.

Lambru îi stătea în faţă, sprijinit în baltag. Pentru întîia dată i-a fost frică să strige : „În genunchi, vită" ! O spaimă căreia încă nu-i putea da nici un înţeles îi încleştase inima. O frică de tăcerea acelor oameni şi a lui Lambru. O frică de tot ce crestase pe spinarea lor atîta amar de ani. S-a temut, dar n-a arătat nimic, înfruntîndu-l cu privirea pe cneaz.

— Bine ne-am găsit, boierule, vorbi domol cneazul Drăgoieştiului. Te poftim la petrecere de înmormîntare, cu cîntece de văduve şi de copii rămaşi singuri. Apoi, la hotărnicie pentru veac.

Biv vel vistiernicul n-a răspuns nimic.

Era cald. Clopotul bătea rar, ca o rugăciune. Zvonul lui tremura peste vale. De la biserică au coborît în grabă muierile, răscolind printre morţi. Cînd şi cînd răsuna cîte un strigăt rupt din inimă.

— Ah !... Şi altul ! Ah !...

Femeia se ridica în genunchi, privea rătăcită peste trupurile hăcuite şi nu mai înţelegea decît durerea care-i săgetase ei inima.

Poruncile căpitanului Gheţea erau date cu glas slab, dar se împlineau pe loc. S-au rupt moşnenii şi au ridicat răniţii. S-au auzit scîrţîind carele venite să ridice morţii. S-au arătat şi drăgoieştencele, cu pruncii de mînă şi în braţe.

Văzîndu-l pe boier, Ileana s-a încrîncenat, s-a roşit, apoi s-a îngălbenit.

— Cneazule, lasă-mă să-i fac judeţul, spuse ea cu glasul înecat.

— Taci ! I-l facem în vatra satului.

*

În aceeaşi după-amiază drăgoieştenii s-au pornit spre sat. Au stat în mijlocul drumului, la capătul poticii ce urca spre casa cneazului, cu vitele care purtau boarfele la mijloc, cu muierile la urmă şi bărbaţii în faţă, ţinînd între ei calul pe care era legat boier Dan.

S-au arătat moşnenii care nu aveau morţi de plîns sau răniţi de lecuit. Şi-au scos cuşmele şi unii, şi alţii, apoi s-au îmbrăţişat, ţinîndu-se strîns la piept. Aşa au făcut şi cneazul Gheţea cu Lambru. Muierile plîngeau cu icnete îngropate în palme sau colţul maramelor. Oamenii se bucurau, însă nu prea tare.

Lambru a oftat o dată, potrivindu-şi glasul :

— Apoi, noi vă mulţumim, oameni buni. La o nevoie, să ştiţi că ne găsiţi peste Argeş.

— Duceţi-vă cu bine ! Noi rămînem tot aici. Asta să i-o spui domnia-ta boierului, cînd va face ochi către lume.

Băjenarii s-au pornit către vetrele lor. În faţă călca Lambru, adulmecînd spre Drăgoieşti. Tălpile goale au stîrnit colb. Era cald. Oamenii nu mai simţeau decît mirosul satului. Din cînd în cînd, ridicau priviri grele spre boier. Acesta părea că nu vede, nu aude şi nu simte nimic. Gîndea şi aştepta să răsară de undeva Haviz, să-i taie pe robi cu sabia. Asta era tot ce-i mai putea ascunde fruntea.

La o vreme, s-a învolburat un călăreţ. Boierul a tresărit, aţintindu-şi ochii în zare. Călăreţul a crescut, arătîndu-se întreg. Era Dragomir Ager, olăcarul. A strunit calul în două picioare, strigîndu-i lui Lambru :

— S-au dus !

Apoi a trecut mai departe, tot în goană. Boier Dan a înţeles cine s-a dus. Ceva s-a frînt în el, pălindu-l dinăuntru spre ţeastă. A rămas în şa, atîrnînd moale ca o zdreanţă.

■

În seara aceea au înflorit sîmburi de lumină la mai multe case din Cremenari. Erau lumînările de la ferestrele unde se făcea priveghi pentru cei ce dăduseră vamă morţii. Peste tăcerea nopţii se auzeau bocetele, cînd mai tare, cînd mai încet, ca purtate de o adiere.

Părintele Athanasie n-a cunoscut hodină. Nici cneazul. Îşi lăsase acasă feciorul în fierbinţeli. Cîrstocea, omul lui de oaste, îşi doftoricea stăpînul, spălîndu-i rănile cu rachiu, ungîndu-i-le cu alifii de el ştiute, oblojindu-l cum se cuvine. La cap îi stătea Ancuţa. Aşa că din partea asta s-a simţit liniştit. Mai ales bucuros că şi el, prin sîngele celui ce-l avea mai drag pe lume, plătea vamă, alături de casele în care bucuria nu va mai înflori de acum încolo.

Mîrzea călca în urma cneazului.

Bătrînul s-a oprit la Izvorul Lupilor, cercetînd întunecimile. Apa gîlgîia lin, prelingîndu-se din subsuoara stîncii. Licăreau stele. Jos, în luncă, se ţeseau neguri dese. Mîrzea l-a auzit oftînd. Apoi au purces mai departe. Au intrat la toate casele care aveau morţi, pe care le cunoşteau după acei sîmburi de lumină, licărind printre livezi. Pe prispe stăteau la vorbă vecinii. Bărbaţi a căror carne nu cunoscuse fierul. Înăuntru boceau muierile. Mortul sta pe masă, spălat şi învestat în hainele lui de sărbătoare, cu lumînări puse la căpătîi, în ulcele de pămînt...

Erau cu feţele tot aprige, cu sprînceanele tot încruntate. Unii aveau rănile deschise la gît, sau la frunte. La alţii nu se vedeau. Toţi ţineau în mînă bănuţul pentru vamă în ceea lume.

Doisprezece bănuţi. Douăsprezece lumînări la căpătîi. Doisprezece voinici. Acum vedea Mîrzea ce stă în spatele fiecărui oştean. Acum îl pricepea şi mai bine pe Radu. I s-a împlinit cugetul într-o amărăciune care i-a adus lacrimi în ochi.

Asta a fost întîia dată cînd a plîns şi s-a simţit slab căpitanul Mîrzea, a cărui faimă de ostaş zburase în patru vînturi,

spre împărăţiile crailor, sultanului şi ale stepelor. Întorcîndu-se către casă spre miezul nopţii, l-a simţit aşijderea şi pe cneaz. Dacă plîng munţii, se cuvine să se tulbure şi el.

*

Măgura Turcului rămăsese în urmă. Făgetul purta în rămuriş zvoană uşoară şi înfiorată. Pe drumeagul năpădit de tufe, drăgoieştenii călcau cu sîrg, luminîndu-şi calea cu făclii groase şi fumegoase din cetini. Luminile şi umbrele se scriau tremurătoare, cînd lungindu-se, cînd scurtîndu-se pe zidul oblu şi întunecat al trunchiurilor. Era un freamăt dintr-un cap la altul al băjenarilor. Din cînd în cînd şi vitele întindeau boturile, mugind lung. La o vreme s-a ridicat glas picurat din caval.

Oamenii ar fi vrut să calce numai pe vîrfuri, să adune toţi stropii aceia de cîntec. La glasul cavalului s-a adăugit o voce plăcută şi lină de fată :

Bată-te crucea, bogat,
Om bogat şi fără sfat
Ce mă porţi prin sat legat,
Zici că birul nu ţi-am dat ?

Pe Lambru cîntecul l-a pătruns la inimă, cald.

Cînd au tremurat deasupra pădurii cele din urmă stihuri cîntate de fată, şi-au împletit glasurile muierile şi bărbaţii, răspunzîndu-şi lor, cu o chemare acum înfăptuită :

Dat-a frunza fagului,
Pus-am cruce satului
Şi coadă baltagului —
Că am gîndul dracului
Asupra bogatului.

Şi-a dat slobod viersului şi Lambru. Avea o voce groasă, pe care o putea mlădia cu uşurinţă. Simţea cum i se topeşte mînia şi durerea în cîntec.

Pe boier Dan, glasurile şi înţelesurile l-au trezit ca din moarte. Nu vedea decît făcliile, codrul neprietenos şi cuşmele negre ce-l înconjurau. A încercat să-şi strîngă coantăşul la piept. Îl pătrunsese, aşa deodată, un frig aspru. Şi-a adus aminte că era legat. A vrut să-şi adune gîndurile. Să le orînduiască şi să le pornească spre lumină. Dar nu avea ornicul care să măsoare curgerea timpului şi să-i pătrundă cu bătăile lui

asemenea și neiertătoare, în bătăile inimii, domolindu-i zbaterea și așternîndu-i-o pe cale netedă. Nu mai simțea căldura Radei și plăcuta fierbere a apei din narghilea. Nu mai avea nimic din cele ce-i întregeau puterea, din lucrurile mărunte și mari care îl făceau cu adevărat boier Dan. Aici era în robia acestor umbre, în robia nopții, a codrului și mai ales a tăriei cu care se ridica cîntecul din piepturile pe care el de mult le socotise istovite. Și-a lăsat capul în piept, biruit de ceea ce simțea în jur. De freamătul oamenilor care se-ntorceau la vetrele lor, cu o tărie de cremene și credința că niciodată nu vor putea fi urniți de acolo.

Ileana se strecurase alături de Lambru. Călca sprintenă, cu fruntea sus. Pînă atunci se simțise singură și fără rost pe lume. Acum mai voia să plătească boierului, să grijească mormîntul tătuței și apoi să se tragă la o monastire. Cu toate gîndurile astea, apropierea de sat îi făcea pasul mai ușor. Atunci cînd s-au ivit luminile de la curte, inima i s-a strîns în piept, frămîntînd deopotrivă bucuria cu ura și cu rușinea. Satul s-a oprit la porți.

Alvanitul din foișor a dat glas prelung :

— Cine-i ?

Oamenii au ridicat făcliile deasupra capetelor. Lumina le-a căzut pe bărbi, pe cușme, s-a răsfrînt din ascuțișul topoarelor și ochilor.

— Sîntem noi... Am venit acasă să-l petrecem pe măria-sa. Deschideți ! și Lambru a bătut de trei ori cu baltagul în porți.

Straja a stat în cumpănă, apoi și-a chemat mai marele. Drăgoiești-enii au văzut plecîndu-se din foișor asupra lor două umbre. S-au auzit șușoteli. Atunci, ca la o poruncă, au apropiat lumina de boier Dan, rupîndu-l din întuneric.

— Haideți ! a poruncit scurt Lambru. Măria-sa e ostenit de luptă. Noi, așijderea !

La curte nu mai erau decît cinci oșteni și Simo, care zăcea. Ceilalți plecaseră cu carele. Alvaniții s-au uitat la stolul de lumini, la fulgerarea oțelurilor, apoi la alcătuirile mohorîte ale conacului.

— Întrebăm de vom fi slobozi dacă deschidem ?

— Veți fi.

Au căzut zăvoarele și proptelele. Porțile s-au dat în lături. Au intrat în curtea plîngerilor și a durerilor de-o viață, înnegurați și tăcuți.

Oamenii curții se strînseseră ciopor într-un cotlon, tremurînd. Alții s-au prăvălit la picioarele lui Lambru, plîngînd. Muierile se căinau, bătîndu-se cu pumnii uscați în piept.

— Să fie liniște ! s-a ridicat vocea puternică a cneazului.

A suit două trepte spre cerdac, cerînd făclii. Toate făcliile cîte se găseau la curte. Slujitorimea s-a bulucit să împlinească ceea ce se cerea. Curînd, fiecare om ținea în mînă o torță și curtea se luminase ca ziua.

— Aduceți-l pe boier.

Cînd și-a simțit mîinile libere, boier Dan a rîs iarăși șui. A călcat apăsat, urcîndu-se mai sus ca Lambru. Era acasă. Parcă auzea și ornicul. Sau a fost o părere ? Și-a subțiat pleoapele, a privit de jur împrejur și dînd ochii cu alvaniții care treceau spre grajduri, i-a suduit cu putere :

— Porci și cîini. Aveți să primiți atîtea bice pînă o să vi se scurgă tot sîngele din voi.

Ostașii au ridicat din umeri. Drăgoiești enii au prins glas, tălăzuindu-se.

— Astupă-i gura, Lambrule !

— Piuie.

— Dă-i peste măsele.

— Să-i facem socoteala pe loc. Ce mai așteptăm ? !

Cneazul i-a oprit făcînd semn cu mîna. Apoi, către alvaniți :

— Stați și domniile voastre. Nu ne-ați asuprit. Ba ne-ați fost și prieteni la clipe grele. Asta o știe mai bine ca noi Simo alvanitul. Stați să vedeți și să duceți știri în lume de cîte se petrec aici la Argeș. Apoi întorcîndu-se spre ai lui : N-aveți teamă, fraților ! Toate la rîndul lor. Întîi să scoatem robii și uricile. Așa-i, boierule ? Vrem cheile, măria-ta ! Cheile de la temniță. Și sipetul pentru care l-ai ucis pe moș Alexa.

Boierul l-a stupit între ochi.

Lambru s-a scuturat o dată din umere. Apoi s-a șters domol cu dosul palmei, scrîșnind din măsele :

— Cheile !... Fii fără grijă. Nu te omor dintr-o dată. Ai să crăpi încetișor... Ca să simți, măria-ta. Așa cum ai poruncit să moară atîția dintre ai noștri.

Drăgoiești enii apropiaseră bărbile una de alta. Dincolo de ziduri mugeau din cînd în cînd vitele.

— Hai, Lambrule, că nu ești hadîmb !

— Pălește-l !

— Ce-i cauți în coarne ?

Erau glasuri ascuțite de muieri. Bărbații le-au înghesuit cu priviri aspre. Au tăcut, nu fără cîrtire.

— Spargeți lacătele. Poate vor avea un cuvînt de spus și robii măriei-sale.

A fost o puhoire de facle spre temniță. Spre locul spaimelor care le încreștea noapte de noapte spinarea. S-au auzit topoarele izbind și oamenii icnind. Treaba mergea greu, lemnul fiind tare și lacătele de asemenea. Cînd au zuruit lanțurile, oamenii au dat glas de izbîndă și boierul și-a mușcat buzele. Nimiç nu trebuia să mai greșească. Nici un pas. Acum, în ceasul al unsprezecelea, îi venise toată puterea cea de temut. Toată puterea care-l făcuse de spaimă în țară. Mai era o portiță de scăpare : taina. Prin ea putea răzbi în pădure. Avea acolo meșteșuguri diavolești, la gîndul cărora i-a venit să rîdă. Iarăși îi alerga sîngele prin vine. Prin fața ochilor i-a trecut celălalt Dan. Călare, gonind spre un capăt de drum.

Vedenia l-a întărit și mai mult.

— Robi ! Robi nemernici ce sînteți, scrîșni. Vă arăt eu cine-i Dan...

Din clipa aceea a stat încordat ca struna arcului. A privit înseninat peste capetele oamenilor, văzîndu-și drumul ce avea de făcut. A tresărit din visare numai cînd s-a auzit glasul trist al lanțurilor de la mîinile și picioarele robilor.

Oamenii îi sprijineau de subsuori, șoptindu-le vorbe bune. Aceia nu credeau nimic. E drept că auziseră prăbușindu-se porțile sub izbituri. Dar se temeau de vreun nou viclești al tiranului. Au tras numai aer în piept.

Cînd au ajuns în fața cerdacului, mulțimea s-a lăsat în genunchi. Unii bărbați și-au pus mînecile peste ochi, să nu mai vadă. Muierile au prins să bocească. Atunci s-a ridicat un strigăt care a sfîșiat noaptea. O umbră cu broboadă cernită și-a făcut loc cu coatele, prăvălindu-se la picioarele unuia dintre robi.

— Dragule...

Robul și-a săltat umerii, căutînd cu albul scurs al ochilor să pătrundă parcă noaptea aceea veșnică și negurile timpului. A ridicat brațele descărnate, în același trist zuruit de lanțuri, pipăind capul care i se lăsase pe umeri. Tîrziu și-a adus parcă aminte și abia a răspuns :

— Mărie !

Femeile au hohotit în plînset îndesat.

Ceilalți robi căutau cu mirare și durere de jur împrejur. O mirare și o durere împietrită peste care nu putea răzbate bucuria clipei. O mirare și o durere izvorîtă din anii lungi care le supsese toată măduva din oase. Peste tot locul s-a răspîndit mirosul lor greu.

— Boierule, sloboade !

Văzînd că șovăie, Lambru l-a ajutat, împingîndu-i între coaste coada baltagului.

— Haide !... Ți s-a împlinit văleatul !

Pe loc Dan s-a căutat în sîn, scoțînd la iveală lănțugul de care avea atîrnate felurite chei. Atunci s-a repezit Ileana.

— Uricile !... Uricile !

Bărbații și-au scuturat chicile, dînd năvală cu topoarele și ghioagele ridicate.

— Uricile ! au răcnit.

— Stați, că omorîți robii. Să facem întîi judecată. Nu sîntem singuri pe pămînt. Căpitănia Pădureților nu-i departe. Să avem mărturie dreaptă a robilor cînd vor sosi oștenii domnești. Iarăși s-a stins glasul mulțimii, bolborosind într-un zvon de furtună ce mocnește la adîncuri. Lambru a luat cheile, desfăcînd la rînd semnele robiei, care căzeau la pămînt cu glas de fierărie. Erau șaisprezece robi. Cînd a isprăvit, cneazul era lac de apă, ca după o muncă grea. Nicicînd nu crezuse că oamenii pot ajunge în așa stare de neoameni. Buzele robilor îi căutau mîinile. Căzeau în genunchi, bătîndu-și frunțile de pămînt. Bolboroseau cuvinte fără șir, fiecare pe limba lui. Plîngeau așa cum plîng copiii. Poate și rîdeau ! ? Cine le mai lua seama în noaptea aceea atît de cumplită ? Alții s-au rușinat de goliciunea trupurilor mucezite, abia acoperite de zdrențele în care colcăiau păduchii și s-au ferit spre umbra zidurilor de la conac.

Dintre ei s-a ales un bărbat înalt. Peste toată sălbăticia pletelor și a bărbii, peste toată slăbiciunea trupului mai păstra în el o fală de oștean. A rotit ochii, privind oamenii. Apoi a pășit în fața Danului :

— Uită-te la mine, boier vistiernice. Mă cunoști ?...

— Vornicelul Alexandru, s-a bîlbîit vistiernicul, trăgîndu-se un pas înapoi pe scări.

Omul a rîs amar, înecat și parcă cu noduri.

— Umbra vornicelului Alexandru, poate vrei să zici... Privește ! Și-a întins mîinile la lumina unei făclii. Acolo unde șezuseră belciugele de fier era carne vie.

A vuit iarăși mulțimea, strîngîndu-se mai aproape de cerdac. Boierul a mai urcat o treaptă.

— Să-ți fie viața așa cum ne-ai făcut-o nouă. Și să n-ai altă pedeapsă decît să trăiești, boier vistiernice, așa cum am trăit noi. L-a amenințat cu ciotul de pumn care împungea cu oasele pielea străvezie, apoi s-a întors spre drăgoiești: Oameni buni, creștinilor, iertați-mă... iertați-mă că nu vă pot spune vorbe... Am o inimă, aici în piept... și pe fiul meu... rob ca și mine... Luați ce veți vrea... Eu vi le dau pe amîndouă... Mă pun martor, cu toată puterea mea, pentru județul ce se va face.

Stătea acolo la piciorul scării, cu capul plecat, cu mîinile atîrnînd, de parcă o dată cu vorbele își lepădase și sufletul.

Atunci, peste durerea oamenilor s-a ridicat glasul boierului. A fost așa de neașteptat acest glas, le aducea aminte de atîtea și atîtea suferințe, încît drăgoieștenii au rămas fără suflare.

— V-am urgisit și v-am prigonit, oameni buni, zicea Danul bătîndu-se cu pumnii în piept. Omorîți-mă... Haide, Lambrule, vino cu mine. Vino cu mine să-ți dau uricile. Apoi puteți face județ cum v-o tăia capul... Haide, Lambrule... Cu domnia ai s-o scoți tu la capăt într-un fel...

Vorbind și chemîndu-l pe Lambru, urcase cîteva scări. Cneazul stătea nedumerit, luat prea din pripă. În clipa cînd Dan a mai urcat o treaptă, strigătul Ilenei a sfîșiat tăcerea:

— Aține-te, cneazule... Fuge!

Drăgoieștenii s-au trezit ca din vis, dînd buzna. S-au repezit la scară, îndesîndu-se, înghesuindu-se, împingîndu-se unul pe altul.

Ileana răzbise în frunte. Scosese din sîn o custură știrbă. Știa că dacă boierul apucă să intre, se va pierde în zid ca un duh. S-a încordat, l-a ajuns, repezindu-i custura între umeri.

Dan a ferit, lunecînd spre stînga. Nu destul de iute ca vîrful întors al capătului de coasă să nu-i scoată ochiul drept. A urlat o dată cu atîta putere, că oamenii s-au oprit în loc. A izbit cu piciorul, răsturnînd-o pe Ileana peste cei ce veneau gîfîind. A alergat cu frica morții pe urme, cu durerea răscolindu-i simțurile, cu sîngele șiroindu-i din găvanul negru al ochiului. Auzea lipăitul tălpilor pe cărămizi. A trecut într-o învolburare, răsturnînd jilțurile. A pipăit cu buricul degetelor rama tabloului. Dacă ar fi avut ochi în vîrful degetelor, tot n-ar fi știut mai bine unde să pună mîna.

Cînd Lambru a dat năvală în sala cea mare, ridicînd făclia să vadă, n-a mai văzut nimic. A auzit doar un clinchet uşor, ca de broască bine unsă, care se închide.

L-au împins de la spate oamenii. Au călcat picioarele desculţe peste blăni. Baltagele au spart laviţele şi scrinurile. Drăgoieştenii s-au răspîndit în toate vînturile, sfîrtecînd, izbind, răsturnînd. Făceau treaba asta crîncenă la lumina fumegîndă a torţelor.

— Aici, aici, cneazule. Aici !

Ileana bătea cu pumnul în zid. Lambru a crezut că şi-a pierdut minţile.

Plîngea, muşcîndu-şi mîinile :

— Aici... pe aici a fugit !

Mînia îl făcuse neom pe Lambru. Privea crunt în podele. Auzea cum scad zgomotele şi vedea după creşterea luminii că se adună cei plecaţi în căutare. Tăcerea era grea şi neguroasă. Pricepuse. Boierul scăpase. Unde ? Cînd a ridicat privirea, a tresărit, dînd cu ochii de el. A săltat făclia, apropiind-o. S-a auzit un murmur tălăzuindu-se peste capete.

Călăreţul rînjea la ei, ameninţîndu-i cu sabia. A cumpănit baltagul, izbind cu sete în faţa aceluia. Fierul s-a înfipt, muşcînd din lemn. De dincolo au răspuns golurile. Atunci a înţeles că-i o tainiţă. Abia atunci a priceput-o pe Ileana. A poruncit scurt :

— Daţi !

A dat el întîi. Se schimbau pe rînd cîte patru, cîţi puteau lucra. Aşchiile au sărit, apoi s-au rupt în fîşii, sub puterea îndoită cu mînie a topoarelor. Au pus umărul, apoi s-au prăvălit înainte. N-au apucat să treacă în gangul tainic, cînd un bubuit cumplit, izvorît parcă din măruntaiele pămîntului, a scuturat podeaua sub ei.

Un val de aer fierbinte mirosind a pucioasă şi salpetru i-a izbit peste faţă. Şi-au apărat ochii cu mînecile şi s-au tras în odaie. I-a urmat un nor de praf şi de fum gros. De afară se auzeau strigăte.

Cînd Lambru a ieşit în cerdac, ardea în poiana culei. S-a urmat tot atunci o altă bubuitură mai cumplită. Grinzi aprinse s-au săltat spre întunecimea cerului. O pălălaie lungă şi încovoiată a ţîşnit, luminînd pentru o clipă creştetul pădurii. La mijloc era roşie-albăstruie şi marginile le avea ţivite cu verde.

Tot atunci au zuruit, spărgîndu-se, toate geamurile conacului şi pe ocheţii goi a năpădit în trîmbe fum alb.

— L-a primit diavolul pe celălalt tărîm.

Zvonul s-a pornit înfricoşat, din ureche în ureche.

După ce s-a petrecut şi acea bubuitură a butoaielor cu praf de puşcă, pojarul s-a molcomit uşor. Cînd şi cînd licărea ca o zbatere.

— Să mergem !

— Să lăsăm ăst loc de primejdie !

— Îl bîntuie duhurile !

— S-a împlinit ce era de împlinit.

— Vrăji !... A avut vrăji !... Baba Chira i-a făcut vrăji ! Baba !

Satul s-a tras spre porţi. Au rămas în cerdac numai Lambru şi Ileana.

— Haide, cneazule ! Poate sînt acolo unde l-a ucis pe moş Alexa.

Au urcat iarăşi treptele cerdacului. Conacul priveghea noaptea, mătăhălos şi mohorît, rînjind depărtărilor cu ştirbul ferestrelor. Ileana păşea cu zbatere pripită de gînduri şi freamăt de suflet. Cîte nu se petrecuseră în alte nopţi aici, sub ziduri le lui groase şi tăcute. Cîte gemete de durere şi neputinţă nu se izbiseră de ele, rămînînd înecate în întunecimea şi taina beciurilor ?...

A pălit-o peste faţă duhoarea pe care a simţit-o atunci cînd, pitită în pădure, l-a văzut pe Pîneciu scoţînd robii şi carnea i s-a încreţit pe tot trupul. Iacă. Aici a stat boierul cînd l-a săgetat pe tătuţa.

Lambru adunase de pe jos două făclii aproape întregi. Una i-a dat-o ei, neaprinsă, cu cealaltă a despicat noaptea coridorului.

Plutea în aer un miros iute de pucioasă şi mai stăruiau sub bolţi fire alburii de fum. Cînd au intrat în sala cea mare, s-au oprit în loc.

Ileana s-a strîns aproape de cneaz. Aici stătuse la pîndă în clipe lungi de veghe ca să-l vadă pe boier topindu-se în ziduri.

Pe Ileana o bîntuiau gînduri şi gînduri. Cît voise să nu-şi mai aducă aminte, cît luptase cu durerea şi sfîrşeala, totuşi acum, cînd izbîndiseră, cînd năzuinţele celor dragi se împliniseră, a simţit acelaşi gust amar şi coclit în gură, ca după

noaptea ei de nuntă. „Noaptea ei de nuntă" ! A rîs scurt, mai mult ca un geamăt.

Între sprîncene i s-a adîncit o dungă pe care fruntea limpede a fetei lui moș Drăgoi n-o cunoscuse pînă atunci. Ziua care trecuse nu-i dăduse răgaz să se gîndească la sine. Trăise ceasurile acelea strînsă ca un arc gata să arunce săgeata. Era grea de durerea care-i umpluse ființa și se bucura de sorocul județului, așa cum se bucură de ușurarea țîțelor sălbăticiunile care-și alăptează puii.

Acum, coarda întinsă a sufletului pocnise de atîta încordare și Ileana se simțea pătrunsă în tot sîngele de fierea amarului ei tăinuit. I se părea că nu izbîndise nimic, că din mormînt o blestemă tătuța, că n-a adus nici o bucurie ochilor stinși ai lui Dragu.

Trupul îi era frînt. Parcă nu se spălase de un an și parcă tot mirosul umed și rînced al așternuturilor boierești îi pătrunseseră în nări. Abia s-a mai tîrît ca în vis spre lavița unde văzuse că boierul dosise sipetul cu hrisoave. Nici cînd Lambru i-a despicat capacul cu baltagul și cînd hîrtiile așternute cu scrisoare pentru ea negrăitoare și cetluite cu peceți domnești au ieșit la vedere, luminate palid de făclia acestuia, Ileana n-a dat semn că se bucură sau că trăiește.

Gîndurile ei se înfipseseră adînc în rușinea altei nopți, atunci cînd boierul o batjocorise găsind-o la pîndă și așa dintr-o dată i s-a făcut frig, au trecut-o nădușeli și iarăși i s-a făcut frig. Părea că pereții au prins să se încovoaie cînd înăuntru, cînd în afară și mai ales că zugrăveala aceea a boierului, care acum atîrna ferfeniță peste aschiile ușii, prinde viață și, din gaura căscată a tainiței, Danul vine asupra ei, rînjind ponciș și căutîndu-i cu degetele uscate și reci sînul.

Da. Asta era simțămîntul care o încercase mereu, fără ca ea să știe ce. O alunecare șerpuită pe tot trupul. Erau mîinile aceluia care o pîngărise. I s-au întors măruntaiele pe dos și s-a huluit la picioarele lui Lambru, fără un geamăt.

Cneazul Drăgoiestiului a priceput, fără să întrebe pe altcineva decît inima lui de părinte al satului. De cînd intrase a doua oară în conac, în singurătatea deplină a nopții, călca și el într-o ură care, adunată douăzeci de ani, clipă cu clipă, se revărsase în sînge, otrăvindu-i-l. Și el aștepta sorocul județului. Voise să-l împlinească cu mîna lui. Da' în așa chip,

încît satul să nu fie urgisit de domnie. Dacă ar fi fost cineva vinovat, apoi să fie el.

Potolindu-şi mînia stîrnită de fuga Danului, privea acum sala cu alţi ochi. A vrut mai întîi să arunce pe spatele Ilenei o ţesătură de catifea, răsturnată de pe o laviţă spartă cu topoarele. Catifeaua purta în moliciunea ei o urmă de căldură. A mîngîiat-o lin cu palma care nu cunoscuse decît asprimea muncilor. A stăruit s-o ţină, frămîntînd-o între degete. Catifeaua lucea în ape domoale. Şi-a dus-o la faţă şi la frunte. I s-a părut că-l înecă un miros greu de mirodenii şi că moliciunea ţesăturii i se prelinge prin trup, îmbăloşată ca moliciunea rece a melcului. A zvîrlit-o cu ură, scuipînd-o.

— Scîrnăvie !... Scîrnăvie tot ce-i aici, agonisit cu măduva oaselor noastre !

Şi-a desprins sumanul de pe umeri şi asprimea lui i-a făcut bine. A înfipt făclia într-un braţ de pe zid şi ridicînd fata pe braţe a scos-o în curte. Dînd de aer curat şi rece, Ileana a tresărit uşor, apoi a deschis ochii, căutînd nedumerită la faţa cneazului.

— Stăi o clipă, Ileană. Viu îndată... Să n-ai teamă.

Fata i-a răspuns cu un zîmbet şters, venit din mari depărtări :

— Aştept !

Lambru s-a întors grăbit în conac. A cercetat uricile, pînă cînd le-a găsit pe ale satului. Nu ştia sloveni, dar le-a cunoscut cum le-a cunoscut şi Ileana şi cum ar fi făcut-o oricare alt drăgoiesţean. Le-a mîngîiat cu degetele lui aspre şi ţapene, apoi, scoţîndu-şi cuşma, le-a sărutat peceţile. A fost atunci un răsuflat şi un popas al sufletului său zbuciumat de om hăituit. A zîmbit şi ochii căutau blînzi şi lini. De acum, satul poate bate război pe faţă cu boierul. Uricile îi picurau în suflet zvon din timpuri vechi. Căldura asta nu l-a ţinut decît puţină vreme. S-a smuls din ea, ridicînd ochii spre lumea adevărată şi spre zbuciumul clipei.

Armele atîrnate de pereţi întorceau lumini oţelii. A cunoscut arcul boierului. Acela cu care-l săgetase pe moş Drăgoi. L-a desprins cîntărindu-l şi s-a bucurat.

Cine ştie ? Munte cu munte, dar om cu om ! Şi-a petrecut două cucure peste umeri, a luat sipetul subsuoară şi făclia a îndesat-o într-un divan. Cînd a văzut flăcăruile prinzînd

cheag și fugărindu-se spre pereți, a tîrît un jilț peste ele, apoi a ieșit cu pași rari și măsurați.

— Mergem, cneazule ?

— Mergem ! Să nu te uiți înapoi !

Sus, cerul era nesfîrșit și spuzit de stele. Mai ales era luminată Calea Robilor. Năframa ei alburie i s-a părut Ilenei ca o vestire de bine. Și-a plecat genele, să nu-i sticlească în ochi lacrimile. Pentru ea nu mai putea fi bine.

Niciodată.

*

Pojarul s-a ridicat cu flăcări prelungi și trosnete de grinzi uscate. Slujitorimea a stat la vedere, strînsă umăr lîngă umăr. N-a vorbit nimeni. Nu s-a mișcat nimeni.

Jucau în noapte numai palele tremurînde ale jeraticului. Au țîșnit pe ferestre, năpădind cu brațe de foc spre cer. Cînd s-a huluit coperișul și grinzile au aruncat puzderie de scîntei, un oftat prelung, ca o răsuflare a pămîntului, s-a ridicat din pieptul oamenilor.

— Haideți să ne culcăm ! Acum e bine.

Glasul a răsărit dintre umbrele acelea care pînă ieri nu însemnau fiecare decît puterea a două brațe. Și umbrele s-au mișcat, năzuind spre o hodină fără spaima gîrbaciului.

Numai Chira vrăjitoarea nu s-a grăbit spre tihna somnului. Sta sprijinită în creanga ei cu crăcan, bolborosind vrăji. O pală de lumină a deslușit-o ca într-o fulgerare. Avea o mînă cu ghearele întinse către conac. Cînd s-a topit iarăși în întunericul care-o zămislise, s-a auzit un chicot hîrîit pe gîtlej. Slugile și-au făcut cruce și nu s-au uitat spre locul acela.

Baba Chira a mai vrăjit satul, țesîndu-l în blesteme, apoi s-a pus pe cale, alunecînd cu grăbire, cu fîlfîit de zdrențe negre ca negrul nopții.

CARTEA A TREIA
TÎRGUL

I

De trei zile căpitanii Gheţea şi Mîrzea erau în şa. De trei zile Cîrstocea bombănea şi mormăia printre dinţi, scîrbit de atîta goană, zdroabă şi praf. Cu atît mai scîrbit, cu cît Ahmet parcă-şi înghiţise limba şi nu avea omul cu cine să schimbe o vorbă.

De la Corbeni, cale de cîteva ceasuri mai jos de Cremenari, lăsaseră şleaul bătut de care, luînd-o pe potici să răspundă la vale de Cîmpulung, apoi tot pe potici, pe sub buza dealurilor, au ajuns la Tîrgovişte. N-au tras la han. Au îmbucat din traiste, privind turlele bisericilor şi acoperişurile palatului nou, ridicat de Vodă Cercel, care scînteiau în soare. După ce-au adăpat caii, s-au pus iarăşi pe drum, ieşind între oameni la Adunaţi.

Înainte de a pleca din Cremenari, un olac din Drăgoieşti le şi adusese vestea că boier Dan s-a mistuit în flăcări. Descoşîndu-l pe olăcar, Gheţea a rămas cu o întrebare, pe care o frămîntă şi acum în minte : „Oare să-şi fi pus foc singur ?... Să fi pierit ?...“ La întrebarea asta se adaugă şi alte pricini care-l fac tăcut şi-l îngîndurează. Îi poruncise cneazul să-l ajungă din urmă pe jupîn Cristian neguţătorul. Să-i spună că satele din margine, pînă la Lotru, s-au învoit a le purta domnia-sa negoaţele şi că-l aşteaptă la sfîrşitul lui Brumărel cu sloiuri de ceară, cu blănuri şi cu ţuică nouă. Mai avea poruncă să se tocmească cu Costa Dulgherul pentru nişte care de zadă cum nu se găseşte în toată ţara şi mai ales să-l înduplece pe dulgher a le cumpăra.

Erau slujbe pe care nu le mai împlinise pînă acum. Ştia rîndul oştilor, nu pe-al negoaţelor.

Mîrzea îl lăsase în apele lui, bucuros că poate să-şi legene gîndurile şi dorurile. Dacă boier Dan a crăpat, atunci nu vede nici o piedică să se facă străjuitorul copilei rămasă singură. Din cînd în cînd, zîmbea tainic pe sub mustaţa lui tătărască...

...Sloboziseră frîiele să răsufle caii și călăreau cuprinși de liniștea adîncă a înserării de toamnă...

— De l-am găsi pe Racea, răspunse cu glas tare Gheţea gîndurilor ce-l frămîntau.

Mîrzea a tresărit, trecîndu-și mîna peste frunte.

— Îl găsim... Dacă nu și-a schimbat obiceiele, acum sub sară dăm de el la Manole Cap-Lat.

— Crezi ?... Nu-i place să soarbă dragostea mai multă vreme decît îi place fluturelui să se alinte pe o floare.

— Cine ştie ?...

Soarele se lăsase spre scapăt. Peste streașina codrului se ţesuseră pulberi. Părul Maicii Domnului se călătorea prin văzduhuri, unduind lin. Din ce se apropiau de Cetatea de Scaun, din ce se îndeseau călătorii pe drumul pînă atunci pustiu. După amiază le trecuseră înainte cîteva rădvanuri, în care apucaseră să vadă blăni scumpe și feţe rumene de boieri.

— Trag trîntorii la ştiubei, frate Mîrzea, spuse Gheţea.

Acum, în asfinţit, s-a rupt liniștea limanului de cleștar în zvoană de clopote și mărunţit de toacă.

— Bucureștii !

— Bucureștii ! răspunse ca un ecou Mîrzea.

Au strîns frîiele, scoţîndu-și cușmele și bătînd cruci dese. Era ceasul acela al faptului de seară, un ceas de încîntare pentru toţi călătorii, fie pămînteni, fie străini.

Din zecile de bisericuţe ridicate în urși de stejar se risipea dangăt des și tremurat. Cu acesta se împletea glasul măsurat și adînc al clopotelor din turlele de piatră ale ctitoriilor domnești. La răstimpuri se auzea bătaia rară și parcă întunecoasă a celor din biserica papistășească. Toate se adunau, revărsîndu-se peste tîrg, peste zbuciumul oamenilor, peste sumeţia aspră a codrilor, vestind călătorului hodina și liniștea.

Au împins caii înainte, spre ceţurile subţiri și albăstrii ce se ridicau deasupra stufului și trestiișului, printre care șerpuia drumul domnesc al Tîrgoviștei.

Cînd au apucat să vadă casele din mahalaua Săpunarilor, li s-au pus în piept sulițele lefegiilor domnești de la barieră. Un hotnog mustăcios i-a cercetat, cerîndu-le îndreptările și iscodindu-i de năcazurile care-i poartă la Scaun.

— Bucurii, domnia-ta, bucurii ! Aşteptăm domnie cu priinţă, zîmbi Radu.

Hotnogul şi-a clătinat mustăţile, ca unul ce nu mai credea în nimic. Aşezat aici la răscrucea vînturilor, care bat cînd de la miazăzi, cînd de la miazănoapte, slobozise destui feciorași din aceştia, trecînd cu fală ca să-şi găsească saţiul, ca apoi să-i vadă gonind culcaţi pe oblînc, să-şi scape zilele.

— Duceţi-vă, domniile voastre! Dar gîndiţi-vă cum aveţi să vă întoarceţi... Apoi rîzînd: S-ar cuveni să bem un strop de rachiu din plosca pe care o văd atîrnată la oblîncul slujitorului. Asta ca bun venit la cetate.

— Aşa să fie, răspunse Ghetea. Hai, Cîrstoceo... Îndeamnă-l pe hotnog.

— Ce să-l mai îndemn eu? mormăi slujitorul. S-a îndemnat el şi singur.

Hotnogul a tras o duşcă straşnică, lingîndu-şi buzele. N-a apucat să mai tragă una, cînd s-au deslușit zgomote. Tropote dese şi repezi au adus un pîlc de călăreţi. Purtau rase călugăreşti încinse cu brîuri de piele. La şolduri aveau săbii lungi, florentine. Pălării largi cu pene, cizme înalte şi pinteni de fier. Cel ce călărea în frunte purta pe piept o cruce mare de abanos.

Cîrstocea şi-a scuipat în sîn, oţărîndu-se.

— De diavolii ăştia mai aveam lipsă pe lîngă foame şi nesomn.

Hotnogul a scuipat într-o lături, făcînd semn să se sloboadă drumul. Călăreţii s-au dus, acoperindu-i cu praf.

— De cînd a ieşit zvon că apucă Scaunul măria-sa Mihai, nu mai am hodină, se vaită el clătinîndu-şi capul. Butci după butci, chervane după chervane, neguţători şi poporeni şi acum popii ăştia papistăşeşti. Duceţi-vă sănătoşi... şi mai ales întoarceţi-vă sănătoşi, rîse el gros, dimpreună cu străjile care-i priveau cum se depărtează, rezemaţi în suliţe.

II

Mai jos de balta de la Carvasara, în care făcea popas Bucureştioara, de la izvoarele ei înfipte în lacurile Icoanei, la revărsarea în Dîmboviţa, acolo unde rîuşorul se frîngea în două,

erau pămînturile şi averile vornicului Cernica. Venind spre cetate, pe stînga, Bucureştioara se pierdea în stufărişul Văii Adînci. Pe coama văii, ferind lacurile lui Dura neguţătorul, drumul Tîrgovişteі intra în Tîrgul de Sus. Aici, la marginea lui, în calea drumeţilor şi a neguţătorilor de la Ţara Ungurească se ridica în temelii zdravene de piatră hanul lui Manole Cap-Lat. Oamenii locului nu ştiau de unde venise acest Manole Cap-Lat. Se oploşise în Tîrgul de Sus cu douăzeci de ani înainte. Era trenţăros şi abia de i se adunau flendurile de haine pe trupul numai piele şi oase. Mahalagiii scoseseră vorbe şi vorbe. Ba că-l ajută diavolul, avîndu-i zălogită inima ; ba că a găsit o comoară. Alţii spuneau cum că boier Dan, marele vistiernic, îl sprijină ca pe un fiu şi prieten, avînd şi domnia-sa parte din cîştigul hanului.

Fie că era una, fie că era alta, sau amîndouă deopotrivă, adevărat este că pe un loc pustiu s-a ridicat han de bîrne, cu streaşină largă şi laviţe de pari bătuţi în pămînt.

■

Jupîn Cristian, starostele neguţătorilor de la Vîlcea, picase de puţină vreme între ai lui. Se aşezaseră în bătătura hanului, la codîrla unui car, şi tăifăsuiau barbă în barbă. Cărăuşii făcuseră un foc ţeapăn şi puseseră ceaunul la cîţiva paşi mai încolo.

— Ce veste, staroste ? întrebă unul din ei.

— S-a stricat lumea de tot, neguţători dumneavoastră... La agie m-au belit. Pînă să scot o vorbă, au dat buzna toţi nemîncaţii, toţi diecii, toţi coate-goale. Bacşiş şi iarăşi bacşiş. De aceea nu mai cutează să vină aici un neguţător..

— Vremuri grele ! oftară ceilalţi, clătinîndu-şi bărbile.

— Adevărat !... Judeţul stă ferecat la el acasă cu pecetia, cu condicile şi catastifele lui. Nimeni nu-l mai bagă în seamă. I-a lăsat pe neguţători în ghearele slujbaşilor domneşti.

— Cît ai plătit ?

— Cam trei sute de asprii. Mîine îi de lipsă unul din noi să se ducă la Hoţea Mîna-Lungă, spurcatul de vătaf al pîhărniceilor, cu un vig de ştofă frîncească pentru caftan.

— Noi nu vindem băuturi, se împotrivi cineva.

— Nu vindem băuturi, adevărat. După cîte am oblicit, afurisitul are agia pe seamă pînă vine măria-sa. Şi...

— Să-l pîrăști ! Are să-l pună vodă la toiege.

— Pînă atunci ne deșartă carele. Mai bine slobozim baierele pungii acum și le înnodăm strîns cînd ne-om duce.

— Altceva ?

Cel care întreba era un omuleț sprinten, cu ochii numai foc, îmbrăcat într-un caftan care-i ajungea pînă la călcîie. Era tot numai caftan și barbă. Îl chema Petre.

— Ei, și domnia-ta ? Prea le vrei pe toate așa dintr-o dată, îi spuse starostele.

— Mă arde la bojoci, jupîne. Am bătut atîta cale să avem spor și să ne punem pe picioare... Cu boier Stroie ai vorbit ?

— N-am ajuns la el. M-au pus străjerii de la cetate pe fugă... După cîte îl cunosc eu, dacă vrei să apuci turmele de rîmători, nu cu el să stai de vorbă.

— Da' cu cine ? se repezi cel mititel.

— Cu cine ai mai stat...

— Cu jupîneasa Sima ?

— Cu ea !

— Cu aceea n-are să-mi iasă mare cîștig, oftă Petre.

— De !... Boier Stroie se ține mai mult de obiceiele lui ostășești... Da' ce să fie asta ?

Cînta un glas puternic și gros. În răstimpurile în care cîntărețul își trăgea sufletul, se auzeau copitele calului bătînd spinarea drumului :

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit,
Eu mă uit negustorește,
Turcul se uită cîinește
Și știu dracu ce-mi gîndește...

Glasul se auzea din ce în ce mai puternic. Atunci cînd s-a sfîrșit viersul, pe poarta hanului a intrat un călăreț.

...Și știu dracu ce-mi gîndește
Să-mi ia banii după pește.
Turcu zice : „Ahmet, Ahmet",
Eu îi trag un pumn în piept.
Turcu zice : „Aman, Aman",
Eu îl trag sub cel tufan.

Cîntînd, își proțăpise calul în fața negustătorilor. După ce-a încheiat, s-a închinat cu prefăcută smerenie.

Era un uriaș, cu fața smolită și arsă de vînturi și soare. Avea ochii mari, negri, o mustață frumos arcuită și barba rotunjită cu foarfecele. De sub căciulița scumpă din pîntece de rîs scăpau pe umeri plete bogate și inelate. De mirare erau hainele și armele. Călărețul se purta cu coantăș albăstrui din stofă de Venezia, cu găitane de argint și blăniță de jder la gît. Avea pantaloni cărămizii și cizme înalte pînă la șolduri, cu pinteni mari de argint. La brîu purta o sabie, cum numai în țările apusului se putea vedea. Lungă de un stat de om, cu straja lucrată în flori și cu oțelul în trei muchii. La șa atîrna un buzdugan din lemn de corn, ferecat și țintuit, și un harapnic din piele, lung cît un arcan. Și lucru nemaivăzut prin partea locului, în mîini avea mănuși de piele de căprioară, cu apărătoarele răsfrînte către coate.

— Cu cinste mă închin domniilor voastre, negustătorilor și cîrpănoșilor. Se vede că vi-au pus boierii și sfinții părinți juvățul de gît, de vă tîrîți la Scaun cu cozile între picioare și cu fețele spășite de mironosițe.

Starostele a rîs într-un dinte. Ceilalți negustători și-au burzuluit bărbile.

— Mai încet, căpitane Racea, că ne dai de ocară. Hanu-i plin de oaspeți, și n-am vrea...

— Aa !... Va să zică mă cunoști, vulpoi bătrîn ce ești... Asta-ți ridică prețul în ochii mei. Hei ! Voi, ceilalți pui de vulpe. Nu vă uitați urît la căpitanul ferentarilor. Mai bine gîndiți-vă că sînt trudit, însetat și am mare lipsă de un coantăș nou, detună căpitanul, sărind din șa.

Ca din pămînt a ieșit un grăjdar, luîndu-i calul de frîu și ducîndu-l la tainul pe care-l înfuleca degeaba din pătulele și clăile lui Manole Cap-Lat.

— Măi Ioane, strigă Racea pe urmele grăjdarului... Să-i dai ovăz înmuiat într-o vadră cu vin. Ovăzul să-l cinstească hangiul, vinul prea cinstiții negustători. Ție na de la mine un firfiric... Prinde-l !

Bănuțul a zburat prin aer și grăjdarul l-a prins cu îndemînare în palma lată.

— Ăsta ne spetește, șopti Petre la urechea starostelui.

Fie că vorbise prea tare, fie că uriașul avea urechea ascuțită, dar într-o clipă jupînul staroste și jupîn Petre s-au simțit apucați de bărbi. Racea le-a apropiat tigvele de el, scuturîndu-i cu strășnicie.

— Ai, pui de diavol, năpîrci galbene ce sînteți... Vă spetește căpitanul ?... De multe ori te-am spetit eu, jupîne, care zici că mă cunoști ?

— Iertare, căpitane, chirăia starostele, căruia îi dăduseră lacrimile de usturime.

— Răspunde ! striga Racea de se cutremura hanul.

Părea că un duh necurat se alerga prin curți și prin odăi, stîrnind drumeții, cărăușii și surugiii. Capete ciufulite s-au arătat de prin codîrlele carelor, din coșurile rădvanelor, ba în pridvor a ieșit și o sfințită față bisericească.

Glasul căpitanului s-a înfipt ca un jungher în inima lui Manole Cap-Lat. Se trăsese în fundul cămărilor, să-și deșerte pungile slinoase și să treacă la catastif cîștigul zilei, care se arăta îmbelșugat. Auzindu-l, s-a rostogolit pe scări ca un poloboc, gîfîind, cu fruntea lac de apă.

— Milostenie, căpitane, milostenie, se ruga el... Nu-mi strica cinstea obrazului...

— Piei, afurisitule !...

Manole s-a ascuns după un car, strigînd cît îl țineau bojocii :

— Afurisit eu ?... Afurisit ești tu, calic puturos. Săriți, oameni buni, că mă omoară nemernicul... Puneți mîna pe pari și dați-i la cap, că-i turbat... Săriți...

Zbiera ca din gură de șarpe. Cărăușii rîdeau gros. Rîdeau și slugile hanului de ce cutremura cămașa pe ele. Căpitanul Racea îi ungea pe suflet de cîte ori îl lua în tărbacă pe hangiu. Cu toate că de data asta nici nu se apropiase de el, hangiul zbiera și se căina pentru toată viața lui de acum încolo.

Văzîndu-l pe jupîn staroste că bulbucă ochii și se uită spre poartă și auzind tropote, Racea a întors capul.

— Ce-ți spuneam eu, frate Ghețea, rîse hinchinit Mîrzea. Privește și crede-mă.

Căpitanii opriseră caii, desfătîndu-se.

— Ehei !... Bun venit la tîrg, fraților, răcni Racea. Hai, jupînilor, să vă închinați unor căpitani vestiți.

Îi trase de barbă după el. Ghețea îl cunoscu pe staroste și, descălecînd în pripă, ieși în calea lui Racea, aruncîndu-i-se la piept.

— Lasă-i ! Sînt prietenii cneazului, spuse el îmbrățișîndu-l.

— Așa !... De ce n-ați spus, jupînilor, că sînteți oameni de treabă ? Ați fi scăpat mai ieftin...

Le dădu drumul, apucîndu-l pe Mîrzea :

— Ușor, căpitane, gemu omulețul. Mi-ai zdrobit osemintele.

Căpitanul Racea îi luase pe unul în stînga, pe celălalt în dreapta, îndemnîndu-i spre scara pridvorului.

— Să cunoască toată suflarea că astă-seară sînt bucuros. Hei, hangiu nemernic...

— Poruncă ! se auzi glasul guițat al celui strigat.

— Să aduci vin de Chios... din acela pe care-l ții ascuns sub scara beciului pentru inima egumenilor și cinstitului boier Dan...

— Maică Precistă !... De unde a aflat nemernicul ?... De unde ? -

— Trap. Într-un pătrar de ceas vreau să mă ospătez. Apoi peste umăr, starostelui de negustători : Dacă vrei să nu-ți jupoaie pielea ceauș Haviz, caută-ne cînd stăm la masă... Haideți, fraților, mi-e dor să vă aud grăind.

III

În sala mare a hanului ardeau cîteva făclii. Pe lîngă pereții de bîrne erau lavițe din lemn cioplit cu barda și mese lungi cu picioare zdravene. La una din mese, lîngă vatră, ședea fața călugărească ce se arătase în pridvor. După smerenia cu care-l slugăreau doi călugărași răpănoși și slabi, trebuie să fi fost vreun egumen. Ștătea pe cîteva blănuri și înfuleca cu mare poftă dintr-un pui.

— Plecăciune, sfinția-ta, se închină Racea. Bună să-ți fie pofta la pui într-o zi de post ca vinerea de astăzi.

Auzind glasul, egumenul a înghițit aripa pe care-o sugea și ca un blăstăm pentru lăcomia lui aripa i-a rămas în gît. Se roșise tot și tușea de sta să pocnească. Un călugăraș i-a tras una după ceafă, ca unul care cunoștea metehnele și leacurile sfinției-sale și egumenul s-a liniștit, scuipînd osul afară.

Racea rîdea bătîndu-se cu palmele peste burtă.

— Proclet să fii, drace, acum și-n vecii vecilor ! îl afurisi egumenul. Frați întru Cristos, să mergem... S-a urnit cu greu, legănîndu-se ca o rață, pe niște reteveie de picioare.

Era mic, pîntecos, cu fața rumenă și mirosea a mirodenii.

— Niscaiva roabe țigănci să nu-i trimit sfinției-tale ? strigă Racea după el.

— Taci, frate, se sperie Ghețea. E păcat.

— Păcat ?... Radule, ai rămas tot cu dinți de lapte. Ăsta-i Calist, egumenul de la Snagov. Boaita dracului afurisită, are trei sate de rumâni pe care-i înjugă la plug ca pe vite. La arhondaric ține roabe ca să-l dezmierde... Ptiu... A otrăvit odaia cu mirosurile lui... Deschide, tătărașule, ușa, să intre aer curat.

Căpitanii s-au așezat, lepădîndu-și armele și descingîndu-și brîiele. Apoi, Racea a poftit cu voce tare apă pentru spălat. Cu apa a venit chiar Măriuța. Era îmbujorată și căta pe sub gene la Racea. Căpitanul a ciupit-o de bărbie.

— Lasă-mă, domnia-ta, că ne vede hangiul, făcu femeia mai mult apropiindu-se, decît depărtîndu-se.

— Hangiul să-și vadă de poloboacele de vin pe care le întreiește cu apă și de pungile slinoase în care ține arginții jupuiți după pielea oamenilor de treabă, că altfel îl măsor cu gîrbaciul pe spinare, vorbi tare căpitanul. Apoi plecîndu-se la urechea hangiței : Spune-i starostelui de la Vîlcea să poftească aici. Și bagă de seamă dacă ascultă cineva la gura hornului.

Femeia a dat din cap în semn de încuviințare, spre mirarea celorlalți doi căpitani, și s-a dus. Racea a închis ușa, a luat o dulamă acoperind cu ea vatra, apoi s-a așezat la masă, zîmbind.

— Vă mirați ?... Se vor desluși toate... Țineți-vă limbile în fața starostelui.

— Ne cunoaște, făcu Ghețea.

— Astăzi nu mai băga mîna-n foc decît pentru tine... Ssst ! Vine !

Negustătorul a intrat, bătînd plecăciuni smerite. După el s-a arătat Măriuța, aducînd o oală mare de lut în care sfîrîia vinul și o strachină cu castraveciori murați la soare, care se bălăceau în zeama lor.

— Îndată sînt gata și rațele, spuse hangița. Manole e la horn...

— Mulțumim... Hai, jupîne, așază-te la masă, nu te mai teme. M-a îmblînzit căpitanul Ghețea.

— Norocul meu, rîse starostele, așezîndu-se.

— Hei, Cîrstocea, Ahmet... Nu mai staţi la uşă. Veniţi şi voi.

— Omul cu scaun la cap se cunoaşte după cum vorbeşte, mormăi mulţumit Cîrstocea, trecînd lîngă stăpînul său.

Racea a turnat vinul din oală în ulcelele mesenilor.

— Să dea Dumnezeu bine şi să aveţi spor după gîndurile voastre ! închină el.

— Să ne ajute Dumnezeu !

*

Mîncaseră raţele fripte în frigare şi pita cu coaja rumenă şi aburindă, scoasă atunci din cuptor, tăindu-şi greaţa cu castraveciorii şi cu vinul în care Racea îşi muia des mustăţile.

— Acum că ne-am îndestulat, poftim puţin sfat, spuse Gheţea.

— Bucuros ! răspunse starostele. Mai ales că aştept anumite veşti de la cneaz.

— Veştile sînt bune, jupîne. Tata a repezit vorbă la alţi cneji bătrîni de la obştile pe care le ştii. S-au învoit să le porţi negoaţele la tîrgurile din luna lui Brumar.

Racea ciulise urechile şi-l privea pe staroste, căruia i se luminase faţa la auzul răspunsului mult dorit.

— După cîte văd, te cam uscaseşi, jupîne, fără aceste negoaţe, împunse el.

— Doamne fereşte, căpitane !... O fac pentru obrazul cneazului...

— Ţţţ... asta să i-o spui fratelui meu, Gheţea, că el te-a crezut de cum ai căscat gura... Mie să-mi cînţi pe alt glas...

— Sîntem oameni cinstiţi, se supără starostele.

— Atunci cînd nu puteţi lua şapte piei de pe unul ca mine... Căpitane Gheţea, mai ai să spui ceva ?

— Că-l aşteaptă Tocsabă la zi-ntîi Brumar cu carele doldora... Atît !

— Atunci să-i grăiesc eu şi să vezi cum se înmoaie. Ascultă-mă bine, jupîne !

— Ascult !

— Astăzi ai fost la agie.

— Fost !

— Ai plătit trei sute de asprii la zgîrie-brînză şi la nepricopsiţii de dieci.

— Plătit ! oftă starostele.

— Cu Hoţea Mîna-Lungă cum stai ?

— Îi trimit mîine un vig pentru caftan.

— Să nu-i trimiţi nimic. Anafura mamei lor de tîlhari ! S-au făcut vameşi pentru pungile lor. Uită că vamă nu ia decît tîrgul şi domnia.

— Cum să nu-i trimit, căpitane, dacă ţine agia pe mînă ? Mă beleşte, vai de capul meu !

— Taci !... Nu te mai văicări. Te luăm noi sub pază şi te ducem la curte. Asta voiam să-ţi spun, aflînd că te-a pîrît diacul Partenie la ceauş Haviz şi acela se găteşte să te calce.

— Cum asta ? se miră starostele. Păcătosului aceluia de diac i-am dat cincizeci de asprii, numai pentru că mi-a făcut înscrisul să desfac marfa în tîrg.

— Ţi-a cerut o sută ? Aşa-i ?...

— Aşa !... De unde le ştii, domnia-ta, că nu te-am văzut pe-acolo ?

— Asta-i treaba mea. Auziţi, fraţilor, unde am ajuns, se căină Racea către căpitani. Un afurisit de turc să strîngă vamă de la neguţătorii din biata ţărişoara asta...

— Parcă numai vamă strînge, oftă Ghetea. Se apropie sorocul Bairamlîkului şi al dajdiilor domneşti. Pe acelea nu tot el le strînge din părţile noastre ?

— Amară vreme am apucat, întări şi starostele. Se vede bine că intrase spaima în el.

— Amară, jupîne !... Iaca, noi te-om scăpa de urgia lui Haviz, care-ţi lua pe puţin cinci pungi cu galbeni.

— Doamne, se îngălbeni jupîn Cristian.

— Pentru ajutorul acesta venit de la Dumnezeu să lepezi domnia-ta o pungă, aici pe masă.

— Racea !

— Tu să taci. Asta o luăm aldămaş, ca să nu dea buzna alţi aldămăşari cu şalvari. Aceia i-ar fi luat şi caftanul. O mai luăm pentru ce-l va ciupi pe Tocsabă şi pe cneaz domnia-sa starostele, zîmbi Racea.

— Drace ! se strîmbă negustorul.

— Eu sînt !... Bine m-ai chemat. Şi să mai ştii că îi repezim vorbă cneazului cum se bate tîrgul la Braşov şi la Sibii. Asta aşa, ca să ştie şi domnia-sa.

Starostele clătină barba cu mîhnire.

— Mă crezi lotru, căpitane. Of ! Doamne, Doamne !

— Haide ! Zici că mă cunoşti. Pare-mi-se că-mi aduc aminte şi eu de jupîn Cristian de la Vîlcea, care a împlinit anume pungi pentru monastirea de la Coşuna, după ce s-a pribegit măria-sa. Şi pungile acelea...

— Gata !... Căpitane, eşti de bună seamă diavolul... Uite punga !... Omul rotea albul ochilor şi-i tremurau mîinile.

— De aceea am venit la picioarele măriei-sale... oftă el, punînd punga pe masă.

Racea o culese, cu un surîs larg, vîrînd-o cu îndemînare la brîu.

— Aşa te vreau, staroste ! Dormi liniştit în noaptea asta. Şi cu agia, cum ţi-am spus. Nici unuia un firfiric.

Gheţea rămăsese mirat şi ruşinat de purtarea căpitanului. Mîrzea zîmbea mîţeşte, ca unul ce se mîndrea de asemenea prieten harnic la minte şi strîngător la pungă. Starostele a dat să se scoale, cînd de afară s-au auzit paşi grei şi un răsuflet pripit şi fluierat, de parcă omul ar fi avut trişcă în grumaz. Cînd s-a deschis uşa, în pragul ei s-a înrămat un călugăr.

— Domnul !... făcu monahul, binecuvîntîndu-i.

Gheţea şi Cîrstocea îşi făcură semnul crucii, privind miraţi la acea arătare. Deşirat şi slab, cu rasa de şiac curgîndu-i trenţăros de pe umeri, cu comănacul soios şi faţa năpădită de o barbă cînepie, călugărul nu dădea la iveală din această parte a trupului decît nasul ascuţit, de parcă îi sta lipit sub sprîncene, şi ochii alburii îngropaţi chiar la rădăcina acestui straşnic nas. I-a cercetat pe cei de faţă cu o singură privire, apoi a intrat fără să aştepte poftire.

— Domnul să vă bucure cu zile multe, binecredincioşilor creştini ! A, dar văd aici şi nişte fii ai diavolului ! Ptiu ! Ucigă-vă crucea !

— Sînt oameni şi ei, prea sfinţia-ta, se îndreptă Gheţea de la locul său.

— Diavoli, nu oameni. Nu cruţă nici cele sfinte, mormăi călugărul, fluturîndu-şi aripile largi ale rasei.

— Adică nu cruţă sfinţenia bortelor şi a jicniţelor monastirii vornicesei Caplea, frate Zinovie ? !

— Ptiu ! Ptiu ! Piei, satano ! îşi scuipă călugărul în sîn, privind mai bine spre Racea.

Acesta stătuse cu capul puţin întors, încît omul bisericii nu-i deslușise faţa.

— Ei ! Ce te sperii, cuviosia-ta ? Ai venit să mai închei vreun tîrg cu Manole Cap-Lat ? Vi-au dat îngerii de știre că se pornesc vînturi bune pentru negoațe ? Au îl cauți pe sfinția-sa Calist, cu niscaiva vădane ?

— Auziți-l cum vorbește, oameni buni ! Auziți-l și vă înspăimîntați. Ei, căpitane, căpitane. Au să-ți putrezească oasele neîngropate și sufletul are să se perpelească în focul iadului, nedezlegat de sfînta împărtășanie.

— Am să mă duc la cuvioșii de la Sfînta Troiță. Și au să mă dezlege.

— Păgînule ! În veci să fii afurisit. Te-ai dat cu trîntorii de la monastirea cea blăstămată ! Te pomenești că ai venit la Manole să le prilejuiești lor vînzarea vinului. Spune, blăstămate !

Călugărului i se înroșise morcovul de nas pe care și-l apropiase amenințător de Racea.

— Și dacă aș fi făcut-o ? Aceia sînt mai largi la inimă și la pungă. Nu ca voi, cîrpănoși.

— Așa vorbești de oamenii Domnului ?

— Ai dracului, nu ai Domnului ! Zarafi blăstămați !... Acum ia-ți botforii la spinare, dacă vrei să nu-ți dau una peste potcap.

Călugărul s-a dus fluturîndu-și poalele, fluierînd din gît. Ajuns la ușă, s-a întors blăstămînd :

— Să-ți putrezească hoitul, să te mănînce viermii de viu, calic nemernic și fără credință.

— Uiuiuu, țap logodit... Păzea. Racea zvîrli oala de lut după el.

Fratele Zinovie era mai iute de picior decît îl arăta făptura slăbănoagă. A trîntit ușa, așa că oala s-a făcut țăndări, izbindu-se de ea.

Pe Ghețea fapta lui Racea l-a mîhnit. Taică-su îl învățase să păzească credința strămoșească și să cinstească pe slujitorii ei. Despre părintele Athanasie nici n-ar cuteza măcar să gîndească rău. Ar fi o întinare adusă unui stîlp vrednic și înțelept al satului. Mîrzea se veselea și el, împletindu-și rîsul hinchinit cu rîsul lui Racea.

Starostele, care mirosise cam unde se pot încheia tîrgurile și care se vede treaba știa puterea cinului călugăresc și aici pe pămînt, nu numai la slobozeniile întru cele sfinte, se ridică cu grăbire, îndreptîndu-se spre ușă.

— Să ne vedem cu bine, domniile voastre. Apoi, trecîndu-şi mîna prin măturoiul de barbă : Şi să nu gîndiţi că dacă sîntem neguţători, neguţăm şi sufletele. La o nevoie, bucuroşi vă stăm alături. Vă poftesc noapte bună...

— Vulpe ! făcu Racea, după ce neguţătorul închise uşa.

IV

Cei trei căpitani călăreau la pas, în spatele carelor.

Pe dreapta, se ridicau măguri cu vii şi în fund zarea era închisă de streaşina pădurii Sfîntului Elefterie. Pe stînga, începuseră să se îndesească casele şi livezile din Tîrgul Cucului, unde-şi aveau scaunele măcelarii. Boii se legănau alene pe picioare, ridicînd nouraşi de praf care, adăugîndu-se la cei scoşi de roţi, pluteau pe loc, în roşeaţa răsăritului. Livezile aveau poalele grele de atîta roadă. Mahalagiii făcuseră şi ei ochi, grăbindu-se să-şi iţească nasurile pe după gardurile de ostreţe.

— Crezi că ne pîndeşte Haviz ? răsări Gheţea.

— Aş !... Are nevoie de aur, nu de pînzeturi...

— Atunci de ce i-ai luat punga ?

— Arvună la cele cîte vor fi după vînzare şi la cele ce le vom trage de pe urma lui.

Gheţea n-a mai zis nimic, plimbîndu-şi numai ochii peste vederea tîrgului. Uliţa se stricase de tot şi carele intrau afund în gropile astupate cu cenuşă, paie şi stuf. Dincolo de vîrful livezilor se vedeau ridicîndu-se spre cerul de miazăzi turlele ctitoriilor domneşti şi turnurile de pază ale Cetăţii de Scaun. Cu cît coborau spre Tîrgul din Lăuntru, cu atît uliţele se îndeseau şi se întortocheau, încît abia puteau merge trei oameni, umăr lîngă umăr.

Racea şi-a împins calul lîngă căruţa starostelui, strigîndu-i cîteva vorbe, apoi s-a întors către soţii săi, făcîndu-le semne să-l urmeze.

— Îl laşi singur ?

— Nu-i mai duce grija. Acum nu mai e nici o primejdie.

Intraseră în uliţa Abagiilor, strîngîndu-se scară la scară, să poată încăpea între dughenile şi tarabele neguţătorilor. Cu toate că nu era zi de tîrg, uliţa era plină de forfot. Saşi de la Sibii şi abagii olteni îşi întindeau mărfurile la vederea şi pofta tîrgoveţilor. Au răzbit cu greu. Cînd au cotit în uliţa Mărgelarilor, lui Gheţea i s-a părut că n-are să mai poată ieşi niciodată din înghesuiala aceea de mărămi şi tulpane.

— Ale dracului muieri. Cum au simţit domnie nouă, au şi dat buzna la mărgelării. Şi ce ieri n-avea cătare, astăzi li se pare de preţ, mormăi Racea. Apoi ridicîndu-se în şa, dădu glas: Hei, suratelor, faceţi loc! Loc, că vă trimit acum la ceaun şi făcăleţ.

Femeile mai apropiate se feriră pe lături, privind galeş la bărbaţii aceia frumoşi.

— Ba să trimiţi pe cine ai mai trimis, fălosule şi pungă goală, se propti cu mîinile în şold o tîrgoveaţă, voinică şi rumenă, drept în calea lui Racea... Şi să dai porunci în mahalaua ta, calicule, nu aici.

Se auziră rîsete înăbuşite cu dosul palmei, sau marginea mărămilor. Gheţea se simţea la neîndemînă între atîţia ochi care-l cercetau fără sfială. Mîrzea îşi răsucea mustăcioara, cătînd fără grăbire să vadă pe cea mai frumoasă dintre cele frumoase. L-a smuls de la treaba asta plăcută ţipătul celei ce le stătuse stavilă.

Ferind calul într-o parte, Racea o apucase de mijloc, săltînd-o numai bine ca s-o poată săruta. Tîrgoveaţa a rămas o clipă mirată de atîta îndrăzneală, însă s-a dezmeticit repede după al doilea sărut, începînd să chiriăie ca din gură de şarpe. Pînă să-şi vină de-a binelea în fire, călăreţii se şi urniseră, făcîndu-se pîrtie în zidul de fote şi ii.

— Proaste obiceiuri ai, frate Racea!

— Şi plăcute femeilor, prea sfinte Pafnutie... Au o crezi mînioasă de aşa întîmplare? miji a rîde căpitanul... Uită-te înapoi şi spune-mi.

Tîrgoveaţa era îmbujorată şi gîlgîia într-un rîs vesel, în mijlocul suratelor, care-i dăduseră ocol.

— S-ar zice că ai tu dreptate, înghiţi Gheţea în sec.

— Mai ai încă a buchi pe bucoavnele vieţii, prea cinstite! Ridică ochii din tine şi preumblă-i pe năravurile şi feţele oamenilor. Aşa-i, căpitane Mîrzea?

— Precum spui, Solomoane!

Ieşiseră în Uliţa Mare. Din marginea ei se ridica dealul pe care era zidită Cetatea de Scaun.

Au strunit toţi trei caii, ca la poruncă. Gheţea a simţit cum i se strînge inima de durere şi de ruşine. Zidurile palatului domnesc erau crăpate şi afumate. Prin crăpături năpădiseră tufani de salcîm şi bălării. Străjile stăteau în bătaia luminii rezemate în sulițe, privind parcă fără viaţă peste întinsul zăriştei. Pe turnul mare nu era ridicată nici o flamură. Locul părea singuratic, pustiu şi bîntuit de o tristeţe ce izvora din ziduri, din turnurile cu tencuiala căzută, din ochii şi straiele străjilor.

— Vă miraţi ?... Şi pe mine mă doare la inimă, oftă Racea. Iaca urmele pîrjolului de pe vremea lui Mircea Vodă Ciobanul. Au ars păgînii tîrgul. Cetatea s-a afumat şi ea... A căzut puterea ţării şi fala neamului. S-au ticăloşit şi voievozii. Neguţează Scaunul pe care au stat cu cinste Basarabă, şi Mircea Bătrînul, şi Ţepeş, şi Radu Vodă.

— Taci !... Ne iscodeşte cineva, îi suflă Mîrzea la ureche.

Racea a suduit cumplit, apoi a dat pinten.

Uliţa Mare înconjura pe la miazănoapte palatul domnesc, răspunzînd cu amîndouă capetele spre Dîmboviţa.

Racea apucase spre capătul ei de răsărit.

Simţămintele pe care le încerca Gheţea se perindau cu repeziciune. Nu putea să se agaţe de nici unul, nici unul nu rămînea să dospească şi să crească, aşa cum se întîmpla acasă, în Cremenari. Acolo viaţa era domoală şi însăşi priveliştea munţilor şi şopotul Argeşului îl ajutau parcă să-şi prindă gîndurile, să şi le coacă în tihnă. Aici îl năpădea o neliniște pe care n-o cunoscuse decît în bazarurile Stambulului. Nimic nu stătea locului, nimic nu urma cursul adevărat al vieţii. Totul părea ca o furnicare grabnică de muşuroi încolţit, peste care se ridicau vaietele calicilor, cerşind la fiecare colţ.

În dimineaţa asta, parcă se revărsaseră pe Uliţa Mare toate negoaţele şi toată viaţa tîrgului, purtate de neamurile pămîntului, adunate din cele patru zări.

Uliţele de negoţ ale Tîrgului din Lăuntru răspundeau în Uliţa Mare. A Boiangiilor şi Işlicarilor, a Mătăsarilor, a Turcilor, a Grecilor, a Şelarilor, a Lipscanilor, fiecare isnaf avînd agăţat în faţa dughenelor semnele lui, fiecare adunînd un neam de oameni, venit aici să-şi desfacă mărfurile aduse din capătul pămîntului.

Ghețea cerceta fără să poată pătrunde dincolo de zarva și praful uliței.

Ar fi vrut să-l întrebe pe Racea, dar se simțea rușinat. Cît despre Mîrzea, el tăcea și se uita cu privirea aceea lipsită de viață pe care o au atît de adeseaori neamurile răsăritului, închinătoare lui Allah.

Noroc că Racea nu putea să țină pentru el nimic din gîndurile care-l frămîntau.

— Aici e bătaia tîrgului. Aici poți deslușì apucăturile semințiilor și învățătura lor din veac. Înțelegi ?

— Puțin.

— Nici nu se putea altfel... Vezi altceva decît chipuri și chipuri, perindîndu-se ca într-o curgere ?

— Ba !

— Să-ți spun tot eu. Iaca în ulița Mătăsarilor. Ce-i ?

— Îmbulzeală de muieri.

— Asta se știe. Dar negustorii ?

— Mai mult tătari și turci.

— Fac gălăgie ?

— Ba !

— Asta vine de la credința lor și de la lărgimea locurilor de la care s-au pornit. Allah e totul și cum e scris așa va fi. De aceea așteaptă, senini, scrisa asta a coranului. Iacă și sașii roșii în obraz, grași și stătuți. Mănîncă slănină și pîini cît roata carului. Agonisesc la sipete și le tremură mîna pentru un firfiric. Negri și la port și la inimă. Adunați în ei și pentru ai lor. Întunecați ca tîrgurile de dincolo de munți.

— Le cunosc. Se feresc după porți legate în fier.

— Ca să nu pătrundă primăvara la ei... Dincolo, harapi tămăduitori și filozofi. Au adunat știința de la Vavilon și Alexăndria. Tainici ca pustiurile de unde au venit... Iacă, ceia de fac atîta gură sînt talieni. Le plac zorzoanele, cîntă și de plouă și de-i soare, dacă ai un taler, după o clipă ți-l vrăjesc de nu-l mai ai.

— De la ei ai învățat să te îmbraci, gură de aur ?

— Bîzz, muscă ! N-am eu cordelute și mătăsuri.

Treceau prin larma tîrgului în acest fapt de dimineață, potrivindu-și gîndurile fiecare după alcătuirile și năzuințele lui.

Lui Ghețea i se părea că Racea e crescut și plămădit din toată forfota asta, că iubește îmbulzeala și glasurile ulițelor, pe care atît de bine le tălmăcește. Coborîseră mai jos de bise-

rica Ghiormei banul, acolo unde-şi avea borţile vornicul Dragomir. În faţa uneia erau trase carele vîlcenilor. Cînd au trecut căpitanii, starostele li s-a închinat pînă la pămînt. Avea faţa luminată de bucurie.

— Nemernicul !... A încheiat bun tîrg. Trebuia să-i cer două pungi.

Uliţa se mai limpezise. Au îndăluit la trap. Casele erau şi ele mai rare pierzîndu-se între livezi. Se îndeseau ctitoriile boiereşti, ridicînd turlele peste fruntea verde a pometului. Trecuseră de biserica de jurămînt a boierilor Bălăceni şi acum ochii scăpau spre coastele unde se zăreau viile domneşti. Înainte să ajungă la zidurile înalte ale bisericii păpistăşeşti, Racea şi-a împins calul pe o potică ce se pierdea sub frunzarul des al unei livezi. Curînd s-a auzit gîlgîitul apei în rădăcinile despletite ale sălciilor şi potica a răzbit pe malul Bucureştioarei... Au mai mers puţin şi Racea s-a oprit în faţa unui gard scund, ridicat din bolovani, peste care crescuseră bălării şi iarbă. Dincolo de gard năpădeau din toate părţile spre lumină sumedenie şi sumedenie de flori şi tufe. Toate erau rînduite după neamuri şi culori, cunoscîndu-se o mînă harnică şi dibace care le purta de grijă.

Racea îşi privi prietenii cu coada ochiului. Se vădea pe faţa lui că-i tare mulţumit de mirarea lor.

— Acum să-l vedeţi şi pe stăpînul acestui rai.

Trase de un mîner şi undeva, dincolo de perdeaua deasă a tufelor, a răspuns glas de clopot. Nu peste mult s-au auzit paşi tîrşiţi pe prundişul poticii. Apoi a ieşit la vedere un moşneag adus de spate, cu barba fumurie, lungă pînă-n brîul de piele care-i aduna peste mijloc caftanul din catifea verzuie, roasă pe la coate şi poale. La brîu purta călimări şi după ureche pene de gîscă. Era puţin de stat şi mîinile-i tremurau uşor.

Gheţea a luat seama la fruntea largă şi boltită, la ochii înţelepţi care căutau spre ei, fără tulburare, cu o linişte adînc cumpănită a întregii lui fiinţe.

— Sărut dreapta, prea luminate, zise Racea sărind din şa.

— Bine ai venit, fiule ! Îngăduie o clipă să deschid portiţa.

Bătrînul a mai zăbovit puţin pipăind cioca ce ţinea aninată poarta, apoi le-a făcut loc să treacă. Căpitanii au intrat ţinîndu-şi cuşmuliţele în mînă şi caii de dîrlogi.

— Ţi i-am adus pe fraţii mei, despre care ţi-am vorbit.

— Casa mea e casa lor... Tu eşti munteanul ? se aplecă el spre Radu.

— Eu sînt, domnia-ta !

— Şi tu eşti moldoveanul ?

— Precum spui.

— Vi se citeşte obîrşia pe faţă... Hai să mergem...

Cîrstocea şi cu Ahmet au dus caii la grajd. Căpitanii l-au urmat pe bătrîn în casă. Era ridicată din lemn, lipită cu pămînt şi văruită din proaspăt. De jur împrejur, încinsă cu cerdac lucrat în firez. Venea dinspre ea o răcoare plăcută şi o îmbiere spre hodină.

Au intrat dintr-o odaie cu geamlîc într-alta umbroasă, în care lumina zilei pătrundea în fîşii subţiri printre obloanele trase. Cînd li s-au dedat ochii cu întunerecul acela, au putut deslui aşezarea şi tocmelile dinăuntru. Pe lîngă toţi pereţii erau poliţe şi pe poliţe feluri şi feluri de bucoavne. Zapise scrise sau pe jumătate scrise, călimări şi pene de gîscă, toate rînduite cu meşteşug şi răbdare, pe neamuri şi mărimi.

Într-un colţ al acelei cămări, aşezată aşa încît ziua lumina să-i bată deasupra, era o măsuţă înaltă, lucrată în lemn de abanos şi încrustată cu fildeş. Măsuţa avea tăblia uşor plecată, astfel ca zapisul să se potrivească bine în faţa ochilor celui ce scria. Pe ea se aflau hîrtie, pene şi cerneluri.

Bătrînul i-a lăsat pe căpitani să-şi îndestuleze ochii, apoi a grăit către Racea :

— Văd, după cum se uită, că nu le-ai spus unde au să mîie cît vor sta în cetate.

— Vorbeşti drept, luminate ! Se cade să stăm de vorbă cum se cuvine şi cum avem poruncă.

— Atunci să trecem în cămara care le va fi adăpost. Şi să ne tocmim de sfat, după toate datinile.

A deschis o uşă, a mai trecut printr-o tindă, apoi au intrat în altă odaie. Era spoită alb şi podeaua lucea de curăţenie. Pe pereţi avea bătute scoarţe. Pe jos, un covor turcesc. Două divane mari, pline cu perne, chemau pe călători. Prin obloane ajungea aici, molcomit şi lin, zgomotul grădinii şi clipotul apei.

— Vă place, oştenilor ?

— Mai mult decît gîndeam, domnia-ta !

— Să-mi ziceţi diece Nathanail. Şi să vă bucuraţi de tot ceea ce vă stă la îndemînă, ca nişte fii ai mei. Dacă am să

văd că aveți minți agere ca acest frate al vostru de cruce și plecare către învățătura buchilor, vă voi fi și dascăl.

— Numai să ne îngăduie slujbele, domnia-ta diece, încercă Mîrzea să se apere, ca unul ce cunoscuse și acest canon.

— Dacă nu, vă voi fi dascăl în ale vieții. Tot cîștigați rămîneți.

— Asta fără îndoială.

— Atunci, moldovene, limbă dulce, tocmiți-vă boccelele și rînduiți-vă pentru ședere. De slugi am eu grijă. La amiază vom da ochii și vom pune țara la cale. Pînă atunci limpeziți-vă cugetele și mai ales învățați-vă a nu vă mira de nimic din ceea ce veți vedea, au asculta între acești pereți. Eu mă duc.

— Cad sub seară să vă scot în lume, adăugi vorbă și Racea. Să nu vă luați decît săbiile și caii. Rămîneți cu bine.

Se răcoriseră în gîrlă.

Pe Mîrzea îl bărbierise din proaspăt Ahmet. Ghețea își pieptănase pletele și Cîrstocea îi potrivise barba cu foarfecele. Aveau hainele scuturate, armele curățate, așișderea cizmele. Cînd s-au înfățișat la masă, diacul Nathanail i-a privit lung, apoi i-a bătut pe spate cu mulțumire.

— Aveți să îndurerați multe inimi la curte. Jupînițele noastre sînt iubețe din fire. A rîs mai mult pentru el, un rîs ușor, care-i încrețea pielea în colțul ochilor și-i dezvăluia dinții albi și tineri luminîndu-i fața.

— Așezați-vă și mîncați.

Asta era a treia odaie. După cum văzuse Ghețea casa, poate era și cea din urmă. Masa stătea în mijloc și de jur împrejur avea șase jilțuri asemenea. Numai în capul ei era un jilț mare, cu spetează lucrată în înfloriturі.

Diacul le-a arătat unde trebuiau să stea și el însuși s-a așezat mai la coada mesei, lăsînd jilțul cel mare singur. Nimeni nu i-a tulburat în răstimpul cît au mîncat. Pe talgere și tăvi de lemn și pămînt erau fripturi calde de pasăre, orez și felurimi de poame. Rar, diacul le turna în pocale vin rubiniu și dulce. Părea că treaba asta îi face plăcere. Își subția pleoapele, ridica ulciorul cu o mînă și pocalul cu alta și lăsa să curgă șipotul subțire, privindu-l în străfulgerările luminii. N-au vorbit nimic. Căpitanii se simțeau sfioși. După ce au sfîrșit, diacul și-a făcut cruce, întorcîndu-se cu fața spre ră-

sărit. Şi-a şters cu un ştergar de in barba şi mustăţile, oftînd o dată cu mulţumire, apoi i-a îndemnat să-l urmeze.

Au urcat împreună nişte scări înguste şi pieptişe, răspunzînd într-un foişor cu vedere de jur împrejur. Nu-l văzuseră, fiind ascuns în frunziş. Din el cuprindeai cu ochii toate aşezările din preajmă. Treaba asta o puteau face şezînd pe nişte perne moi, aşternute pe jos. De mirare a fost pentru cei doi căpitani o machinărie nemaivăzută, aşezată pe trei picioare înalte. Părea un ochi îndreptat spre cer. De asemenea s-au mirat şi de nişte zapise mari pe care erau închipuite felurite semne diavoleşti. Jumătate oameni, jumătate tauri, berbeci, săgetaşi, porci.

— Zodiece, murmură Mîrzea.

— Precum spui, rîse diacul. Staţi jos, să ne tihnească masa şi vom vedea pe rînd de toate celea. Doar a fost vorba dintru bun început să nu ne mirăm de nimic. Aşa-i, muntene ?

— Aşa-i, domnia-ta !

— Atunci staţi !... Priviţi întîi de jur împrejur. Însemnaţi-vă în minte ceea ce vedeţi, apoi ascultaţi la mine. Eu vă aştept trăgînd puţin fum de iarba dracului. Îmi limpezeşte gîndurile.

Curînd diacul a prins să aştearnă straturi de fum albăstrui şi un miros plăcut de aromate s-a răspîndit din ciubuc. În foişor pătrundeau toate foşnetele rare ale livezii. După-amiaza de toamnă era caldă şi păsăretul se trăsese la umbră. Ghenea simţea o tihnă adîncă, care-i cuprinsese trupul şi sufletul. Şi-a lăsat privirea să-i lunece peste creştetul pometului spre zidurile cetăţii. Acolo năzuiau toate gîndurile lui şi de acolo aştepta dezlegare pentru restriştea satului. Străjile abia se desenau în nemişcarea lor şi turnurile de apărare erau pustii. De aici cetatea părea mai tăcută, mai singură, mai fără viaţă. S-a simţit tras uşor de mînă. Era Mîrzea care-i făcea semn să se uite în partea dimpotrivă. Ghenea a rămas cu ochii pironiţi acolo şi n-a putut înăbuşi un strigăt de mirare. Peste gardul înalt care străjuia biserica păpistăşească se vedeau bine din foişor alcătuirile curţilor acelor oameni închinaţi credinţei şi papei de la Rîm. Biserica se ridica în mijloc, mohorîtă şi oablă ca o cetate nemţească. Avea ferestrele înguste şi alungite ; numai bine să poată adăposti un arcobuzier. Turlele gemene şi semeţe plecau pieptiş spre cer, zidite tot în muchii fără nici o rotunjime în ele. Pe cît era de cenuşie şi de aspră

biserica, pe atît era de minunată grădina. Potici de prundiș mărginite cu straturi de flori tîrzii de toamnă, arcuri de verdeață și boschete, tăpșane cu iarbă, un lac albastru cu ostroave năpădite de trestii pe care erau ridicate chioșcuri, lebede plutind ușor ; toate la un loc încîntau ochii și alinau sufletul.

Gheţea privea vrăjit, cînd pe una din potici se iviră doi oameni. Unul îmbrăcat în portul călugărilor, cu capul ras lucind în soare, celălalt... mai ales celălalt îl îndemna să nu-și mai ia ochii de la el.

— Călăreţul de la baricră, îi șopti Mîrzea. El e, îi simt parcă ochii.

Rîsul potolit al diacului îi făcu să privească spre el. Bătrînul își mîngîia barba rar și cu luare aminte.

— Vă miraţi de signor Girolamo Estorga ? În veacul acesta al războiului se strîng pe lîngă voievozi și principi săbiile tuturor limbilor. Atît că signor Girolamo mai poartă la brîu o scrisoare de taină cu porunci strașnice de la iezuitul Carilo, sufletul voievodului de la Ardeal. Ar muri de spaimă să știe că și alți ochi au buchisit ceea ce nici Dumnezeu n-are voie să vadă.

Și-a încheiat zisele cu același rîs tăcut și lin.

— Domniile voastre aveți să vegheați în locul sfatului de taină al măriei-sale. Va trebui să fiți surzi și orbi la cele auzite și văzute acolo. Numai ochi și urechi spre neprietenii care ar cerca să-l tulbure. O lume întreagă de noroade care gem sub iatagan își îndreaptă privirile și ruga spre sabia voievodului nostru. Și tot acolo cată hainii. Unii să-și țină mai departe izvorul bogăţiilor, alții să agonisească mireni pentru sfîntul de la Rîm, ca acest Girolamo Estorga, călugăr și săbier... Va fi forfotă de iscoade, de soli cu taină sau fără taină. Peste aceste lucruri ale umbrei vrea măria-sa Mihai să aibă putere și minți agere... Ce ziceți, domniile voastre ?

— Ne supunem cu bucurie, diece Nathanail !

— Așa zici tu, limbă dulce ? Dar munteanul ?

— Mie mi-ar fi plăcut mai mult să stau strajă pe lîngă trupul măriei-sale. Pe dreptate și cu sabia goală la mînă...

— Asta o pot face și alții. Se cade ca cei mai de credință să stea aici. Puterea unui voievod nu vine numai de la sabie. Ea se trage și din treburile politicheşti. Mai ales acum, cînd se bat împărații lumii. Și cînd boierimea veche a locului se

trage mai bucuros către turc decît către pămîntul ţării. Va trebui să-i scoatem dinţii fără măcar să simtă...

— Pînă una alta, unul din ei a rămas chior !...

— Cine ?

— Biv vel vistiernicul Dan !

— L-ai chiorît tu ?

— Am ajutat pe alţii la treaba asta.

Diacul a rămas o clipă pe gînduri, privind din cînd în cînd spre căpitani.

— Te cunoaşte şi pe tine, limbă dulce ?

— Ba !

— Asta se cumpăneşte oarecum... Eu mă duc, că am treabă. Rămîneţi aici şi aşteptaţi-l pe căpitanul Racea. Răspoimîni, măria-sa se unge domn. Mai avem a împlini multe porunci pînă atunci... Luaţi seama la lumea măruntă care l-a plămădit pe fratele domniilor voastre. De acolo puteţi trage multe învăţăminte şi cu deosebire puteţi afla multe taine. Faceţi-vă prieteni mici, pentru zile mari. Sînt mai de credinţă decît oricare alţii. Cu învăţăturile acestea de început păşiţi spre împlinirea zodiacului măriei-sale...

S-a dus cu paşii lui de bătrîn, tîrşîindu-şi papucii şi lăsînd în urmă întrebări peste întrebări.

Mîrzea se tolănise alăturînd cîteva perne. Din cînd în cînd, un zîmbet fugar îi înflorea în colţul gurii.

Pe Gheţea, toate cele întîmplate de cînd se săltase în şa în faţa casei părinteşti îl munceau, nelăsîndu-i răgaz nici pentru dorurile lui. I se părea că umbra Ancuţei răsare din taina gîndurilor şi a nopţilor de acolo de acasă şi că se împleteşte ba cu ochii lui Lambru, ba cu cei ai cneazului. O vedea alergînd pe potica ţintirimului şi plîngînd pe crucea Cătălinei. Părelnice gînduri şi închipuiri care năboiau în clipele astea de hodină, tulburîndu-i liniştea cugetului. Căpitanul Radu Gheţea încercă să fie aşa cum fusese ani în şir de cînd se oştise prin străini. Suflet de cremene, neclătinat de nici un vînt al simţămintelor.

Zadarnic.

I se săpase în carne şi în inimă satul. Prinseseră cheag toate durerile oamenilor de acolo. Şi mai ales spaimele de moartea asta înceată, la care-i făgăduise orînduiala ţării. Ancuţa roabă ?... Şi cneazul ?... Să simtă ei bunul plac al boierului ? Gîrbaciul logofătului ?... Cneazul ?...

Se zbătea să găsească cheia cu care să deschidă înțelesurile lumii în care trăia. De ce sărăciseră ?... Cum se vor putea îndrepta ? Banii. Aurul ! Aici să stea oare toată puterea ?... De bună seamă că la noapte are să-l întrebe pe diac. Poate el va ști să-i deschidă mintea pentru aceste lucruri neînțelese.

Tîrgul ?... Îl simțea hain și dușman. O lume ascunsă, care se ciocnește clipă de clipă cu ea însăși. I se tălăzuiau prin față valurile de oameni ai uliților... Ce căutau aceia ?... Spre ce liman visleau ?...

V

Toamna părea că șuguiește cu vara și că se-ngînă una pe alta, cînd zbîrlindu-se Brumărel, cînd îngăduind zile senine și calde.

Alaiul domnesc ajunsese în vederea străjilor de la cetatea Rusciukului într-o asemenea zi de pace a firii. Părul Maicii Domnului se călătorea alunecînd lin prin văzduhuri. Stoluri, stoluri, prigoriile săgetau înălțimile, vîslind spre țările lui miazăzi. Capugibașa, cel ce mergea în fruntea alaiului, și-a întors calul, punîndu-l în galop mărunt. Ajuns în rînd cu voievodul, s-a oprit în loc, închinîndu-se cu smerenie.

— Allah să-l ocrotească și să-l binecuvînteze pe măria-ta. Se cuvine să ne tocmim de intrare în cetatea măritului împărat.

Voievodul Mihai a făcut semn de încuviințare, dînd capul de la stînga la dreapta, după obiceiul turcesc. Capugibașa s-a închinat din nou, mișcîndu-se spre tabulhana.

Pe loc, muzicanții au prins a zice, răsfirînd peste cîmpiile și luncile Dunării cîntecul aspru cu tonuri cînd ascuțite, cînd moi și pierdute, potrivit cu sufletele închinătorilor lui Mahomed. Auzind cîntecul, alaiul a intrat în tocmeala lui, poruncită de Înalta Poartă, ca să cunoască mulțimile că beyul de la Kara Iflac vine să intre în Scaunul țării din mila luminatului stăpîn al lumilor.

Se pornise un vîntişor rece, care curgea pe Dunăre spre mare. Aducea cu el miros de mîl şi ape, spărgînd norul de praf ce stăruia deasupra alaiului. Caii călăraşilor valahi trepădau în faţă, răsfrîngîndu-şi nările şi adulmecînd spre răcoarea luncilor. Călăraşii, oşteni de scuteală, erau neguroşi, bine înfipţi în şei, cu mustăţile şi bărbile puse parcă pe hartă. Ţineau între ei steagul voievodului. În spate mergea meterhaneaua. Pămîntenii aveau tobe, trîmbiţe şi buciume. Apoi venea steagul mare, alb al păcii şi supunerii, dat de padişah voievodului, şi cele două tuiuri. Urma curtea alcătuită la Stambul, în mijlocul căreia călărea Radu comisul Florescu, străjuită şi pe stînga şi pe dreapta de cîte doi ceauşi. În spatele curţii, şapte iedeclii împărăteşti duceau cei şapte cai ai voievodului, împodobiţi cu covoare şi pături cusute în fir de aur.

Beyul avea slobozenie să poarte aceşti şapte fugari întocmai vizirilor. Aceasta, pe lîngă altele, ca să i se amintească celui ce cumpărase tronul că este slujbaş prea supus sultanului. Marginile le ţineau olăcarii repeziţi de boier Stroie Buzescu tocmai pentru asemenea nevoie, şi doi satirii [1] împărăteşti. La şase lungimi de cal călărea voievodul Mihai. Îi ţineau armăsarul de sub zăbală doi paici ai sultanului, înmuiaţi în aur şi ceaprazuri. Scările i le purtau doi iedeclii.

La un cap de cal în urmă şi pe partea stîngă, a cinstei, se legăna în şa iskimne-agasi, comisarul împărătesc care-l va aşeza în Scaun, peste cîrtirile boierilor vrăjmaşi, iar în dreapta un sangiak-agasi tînăr, oştean viteaz, ridicat în războiul persienesc la asemenea cinste. El era păzitorul sangiakului, steagul cel mare de domnie dat voievodului.

Aproape de aceşti ofiţeri împărăteşti călăreau scară la scară copiii de casă, trimişi o dată cu olăcarii şi călăraşii de boierul Stroie, caimacamul ţării. În urma acestor copii de casă, paznici ai trupului, fluturau în boarea amiazului cele trei flamuri roşii, ţinute de locotenenţii lui sangiak-agasi, cel din mijloc avînd semiluna aurită în vîrf. Alaiul era încheiat de tabulhanaua vizirului, care mai călărea în oarecare rînduială. Cu totul în urmă veneau carele şi o mulţime pestriţă de creditori gălăgioşi de toate neamurile. Zarafii tuturor mahalalelor Stambulului, greci şi turci, armeni şi ovrei, se ţineau scai

[1] Ostaşi din garda sultanului înarmaţi cu satîre

de noul bey, cu gîndul să-şi răscumpere şi împrumuturile făcute domnitorului fugar.

Razele soarelui blînd de toamnă jucau în toate culorile ilicelor şi ceaprazurilor osmanlîilor, se topeau în fîlfîitul steagurilor şi surguciurilor, luceau oţeliu răsfrîngîndu-se din fierul armelor.

Cîntecul tabulhanalei se amesteca cu tropotul cailor, zăngănitul săbiilor şi scîrţîitul carelor.

— *Madonna!* Mi-au înfundat urechile cu behăiala asta. Dumneavoastră, cavalere, însă păreţi cu totul netulburat.

Cavalerul d'Aubry întoarse faţa smolită, desenată în linii fine, spre condotierul Cosma Capponi, zîmbindu-i.

— *Mon dieu!* Dacă starea de leşin în care trăiesc de şase zile o numeşti calm, fie !... Mă gîndesc că dacă şi doamnele acestor domni bărboşi care put a usturoi şi curelărie vor mirosi aidoma !... Ei bine... atunci ?!

Cavalerul d'Aubry ridică umerii deznădăjduit, făcînd un semn în van cu mîna înmănuşată în cea mai fină piele de căprioară. Condotierul Cosma Capponi rîse vesel, însă la privirile aspre ale bărboşilor din preajmă conteni, mîngîindu-şi visător ciocul încreţit cu fierul.

— După toate zvonurile, par a fi nespus de frumoase senioritele valahe... Şi pline de graţii !

— Nu cred în zvonuri, *mon ami*. Vreau să văd la faţa locului.

— Se va împlini cît de curînd dorinţa amîndurora... Dar ce v-a făcut, domnul meu, să vă aventuraţi aşa departe de patrie ?

Francezul călări cîtăva vreme în tăcere. Apoi surîse uşor italianului :

— Curiozitatea ! Am cunoscut acum cîţiva ani un principe al acestei ţări îndepărtate, la curtea reginei. Se pare că obţinuse graţiile Caterinei de Medicis. Am o amintire de la el. Cavalerul îşi arătă cu vîrful unui deget o tăietură sub urechea stîngă : Bun spadasin şi gentilom desăvîrşit. Nu semăna nicidecum cu urşii aceştia neciopliţi... Dar pe dumneavoastră ?

— Pe mine ?... Dorul de aventură. Hotarele Toscanei au devenit prea înguste pentru sabia mea.

D'Aubry se înclină în şa. Pe faţa lui a trecut un zîmbet uşor.

— Admir vitejia şi mă închin ei... Atunci cînd ea se îmbină şi cu înţelepciunea, mă închin de două ori... Oare nu spuneaţi că îl cunoaşteţi pe ilustrul învăţat şi călător Filipo Pigafetta ? Şi că ar fi necesar ca acest principe valah să asculte de îndemnurile marelui duce de Toscana ?

Cosma Capponi a simţit broboane de sudoare năpădindu-i fruntea sub casca uşoară de argint.

— *Madonna !* Trebuie că ai vorbit cu altcineva, cavalere ! Nu-mi plac mîzgălitorii de hîrtie. Eu sînt soldat.

— Scuze, viteazule ! Mai bine să privim la acest prinţ... Ce spui : pare un adevărat războinic.

Alaiul şerpuia, coborînd într-o vale nu prea adîncă, la o zvîrlitură de săgeată de zidurile Rusciukului. Chiar atunci voievodul rămăsese în coama dealului, privind cu mîna pusă streaşină spre depărtările albăstrii de dincolo de Dunăre. Vîntul îi flutura poalele pelerinei şi surguciul de la cucă.

— O statuie de condotier, mormăi italianul.

D'Aubry îl privi cu coada ochiului.

„Afurisit mîncător de broaşte. Sînt sigur că n-am să te las să faci jocul iezuiţilor, cum sînt sigur că mă cheamă d'Aubry."

Cosma Capponi îi răspunse cu o căutătură piezişe.

„*Madonna !* Aurul Companiei Levantului se pare că îşi vîră coada şi aici. Al dracului să fie Barton, cu toate reginele din lume. O lovitură de pumnal poate veni de oriunde. De asta poţi fi sigur, signore".

Pe meterezele cetăţii s-au ridicat norişori albi de fum. Apoi s-au auzit bubuituri repetate.

— Par bombarde. Ce zici, domnul meu ?

— Mai curînd falconete, cavalere !

VI

Alaiul a trecut prin tîrg, petrecut de ochii prostimii şi de mirarea ei pentru aurăria care sclipea în soare. Nu era pentru întîia dată cînd vedeau alai domnesc, intrînd cu fală în pămîntul de dincolo de apă. Nici nu va fi întîia dată cînd

vor vedea un bey neguros ca acesta, călătorindu-se la scara vreunui capugibaşa spre Edikulè, locul de ispăşire a celor supuşi. Însă mulţimile se bucură de strălucire şi de cîntecul tabulhanalei. Toată mişuna tîrgului a încremenit aşa cum este porunca, cu mîinile puse cruce la piept şi capul plecat.

Iar cînd alaiul a trecut prin dreptul porţilor cetăţii, căpitanul ienicerilor şi-a aşezat străjile în rînd, dîndu-i cinstea cuvenită numai vizirului, adică slobozindu-şi poalele caftanelor pe care le ţineau prinse în brîu, spre pămînt. Ajunşi la schelă, s-a înfăţişat iarăşi capugibaşa la poruncă.

— Prea fericitule între fericiţi, se apropie vremea rugăciunii. Să conăcim aici, cinstind această cetate a împăratului cu trupul tău luminat. Mai marii tîrgului şi ai cetăţii vor să ţi se-nchine ca unui vecin cu care vor să trăiască în bună pace.

— Dă semn de popas. Să faci aşa ca la noapte să hodinim dincolo de Giurgiu. Să fie gata caicele şi dubasurile. [1]

— Va fi după cum porunceşti.

Mihai a rămas călare, privind peste sulițele călăraşilor şi copiilor de casă care făceau loc de tabără izgonind pe cei cîţiva gură-cască, ce se ţinuseră de urma alaiului. Era o rarişte în luncă, aproape de fluviu.

Cînd a descălecat, ceauşii şi-au făcut strigările, tot alaiul închinîndu-se cu fruntea spre pămînt :

— *Hac teala Padişahmuze Vebei Efendimuze cioc ilar umurler virsum devlet ile cioc iasa.* „Dreptul şi prea înaltul Dumnezeu să dea Împăratului nostru şi voievodului Domnului nostru viaţă îndelungată şi să trăiască ani mulţi fericiţi".

S-au aşternut covoare scumpe de Smirna, s-a ridicat în pripă cortul mare al voievodului. Copiii de casă au rînduit străji. S-au adus narghilele, dulceţuri şi şerbeturi. Curînd berbecii tineri au prins să sfîrîie în frigări, aroma lor petrecîndu-se îmbietor pe la nasurile călătorilor.

Mihai sta lungit pe covor, fără cucă, descins de sabie. Purta părul retezat scurt şi barba rotunjită după moda spaniolească. Ochii mari şi luminoşi îi îmblînzeau trăsăturile aspre şi smolite. Sub mantia voievodală purta coantăş purpuriu cu ceaprazuri de aur, încheiate în nasturi de diamante. Cizme înalte pînă peste genunchi şi pinteni mari de argint.

[1] Barcă de transport cu pînze

Iskimne-agasi, un bătrîn anatolian, cu ochii trași spre tîmple și mustața rară lăsată pînă la mijlocul pieptului, l-a privit cîtva timp în tăcere. Era îmbrăcat numai în mătăsuri, cu șalvari verzi și ciubote galbene, așa cum numai binecredincioșii au voie să poarte în olaturile împăratului.

— Iată-te în pragul raiului rîvnit, măria-ta, glăsui într un tîrziu.

Mihai a tresărit, îndreptîndu-și ochii spre el.

— Biet și sărac rai, effendi.

Iskimne-agasi și-a subțiat ochii, rîzînd încetișor :

— Sărac ?... Tu vorbești de sărăcie ?... Împreună cu capuchihaia Ianc puteți cumpăra tot Stambulul... Nici n-ați făcut altfel...

— Țara e săracă. Va fi greu să împlinim haraciul și mai ales să-i plătim pe creditori.

— Nici n-ai pus piciorul dincolo și te plîngi. Așa sînteți toți. Făgăduiți cerul cu stelele, apoi cînd aveți firmanul, grăbiți spre agonisită numai în pungile voastre. Dar Allah e sus și vede.

— Fii fără grijă, effendi. Osteneala dată pînă aici are să-ți fie răsplătită. A ta și a celorlalți oșteni viteji.

— Vorbești ca un înțelept. Gîndește-te și la acest pașe al Rusciukului. E mai bine să ai prieteni, decît dușmani. Vorba unui bătrîn ca mine poate să-ți fie cu priință.

— Mai ales cînd o spui la urechea vizirului.

Turcul a rîs tot molcom, bătîndu-se ușor cu palmele peste genunchi.

— Bre ghiaur. Luminile ochilor mei se bucură văzînd și printre nazarineni oameni ca tine. Vorbele vor fi spuse cum și unde se cuvine. Știam de la început ce om ești. Acum te las. Vine ceasul rugăciunii. S-a ridicat, închinîndu-se cu mîna la inimă, la buze și la frunte.

Voievodul i-a privit pe urme, înnegurîndu-se, apoi a bătut din palme. S-a înfățișat la poruncă un copil de casă.

— Să vină comisul Radu Florescu.

Boierul s-a înfățișat îndată, semn că stătuse pe aproape și așteptase această chemare.

— Stai jos, cinstite comise și vere ! Avem de pus la cale multe lucruri înainte de a călca în pămîntul țării.

— Stau bine și-n picioare, măria-ta ! Se cuvine să păstrăm legea curții. Nu sîntem singuri.

— Radule — oftă Mihai — am trudit împreună atîta amar de cale. Acum, cînd s-au împlinit toate cîte le-am vrut, mă simt mai apăsat decît oricînd. Glasul voievodului era bărbătesc, împletind în el asprimea cu dulceața unor cuvinte meșteșugit aduse.

Comisul Radu Florescu trecuse de întîia tinerețe, fiind bărbat în toată legea. Era mic de stat, dar vînos, cu o față năpădită de o barbă încîlcită și neagră. Avea ochii vii, străjuiți de sprîncene stufoase. Vorbea repede, îndesînd vorbele unele în altele, fără să răsufle.

— Ești trudit, măria-ta. Ne închinărăm de atîtea ori la Stambul, că mă dor și pe mine șalele.

Mihai a surîs, făcîndu-i semn cu mîna la gură :

— Mai așteaptă !

— Abia mai pot. Mi se întoarseră mațele pe dos de atîta seu cît mîncai pînă acum. Mi-e dor, măria-ta, de vin nou care să sfîrîie în oale de lut. De mireasma luncilor de la Oltenia.

— De copii, nu ?

— Și de copii, măria-ta ! Și de toate rosturile pe care ni le spulberă hainul de Vodă Alexandru.

— Au să se îndrepte toate, vere !

— Credem, măria-ta !

— Ce vești de la caimacamul și vărul nostru bun, Stroie ?

— Doamna și coconii te așteaptă să vii. Măria-sa Nicolae poftește sabie și cal.

O lumină blîndă a licărit o clipă în ochii voievodului, auzind numele fiului său.

— În iarnă împlinește nouă ani, comise !

— Să-i dea Dumnezeu nouăzeci și nouă. Ca să domnească peste fiii și nepoții noștri.

— Greu, vere !... Au trecut vremurile străbunilor noștri. Mai bine boier și căpitan în lumea mare, decît bey otoman în țara ta.

— Îți stă în putință să schimbi starea asta. Ai în preajmă oameni de credință. Niciodată boierii olteni nu fură mai tari ca acum. Se pare că și kir Andronic Cantacuzino are gînduri bune către măria-ta.

— Vorbește mai încet, comise ! Pămîntul și văzduhurile au urechi.

— Nu mă pot deda cu ascunzișuri. Cîteodată îmi vine să fluier și să chiui de să răsune lumea.

— Așteaptă pînă ajungi peste Olt.

— Atunci am să fluier a pagubă, măria-ta. Știi ca și mine de răutățile care le făcu hainul de Alexandru.

— Și satele mele au fost sparte. Moșiile din Romanați au rămas sterpe, comise!

— Ar fi vremea să te gîndești, vere, cum să adunăm rumînii la vetrele lor și cum să ne punem ocinile pe picioare. Nu putem să rămînem săraci, și cei de dincoace de Olt, care-ți sînt dușmani, să huzurească.

— Ne gîndim și noi, că ne doare de avutul strîns cu atîta trudă... Cînd ne vom urca în Scaun, vom da porunci să se întoarcă rumînii fugiți, îi vom căuta cu globnicii și-i vom scoate și din gaură de șarpe.

— Ar trebui să-ți scoți datoriile numai din Vlahia Mare... Pe noi să ne lași să ne întremăm. Au să tragă oamenii peste Olt, ca albinele la stup.

Mihai a oftat, privindu-l chiorîș:

— Sînt și greci cu venituri bune în Vlahia Mare... Nu ne putem pune rău nici cu unchiul Iane, nici cu Cantacuzinii... Aștept ajutor de la ei. Sînt bogați și puternici. Cum bogați și puternici sînt și boierii vechi munteni... Le-am făgăduit pace...

— Bogați și puternici sînt și Buzeștii, și Craioveștii. Îi ai pe Rudeni, pe Florești. Toți îți stăturăm în preajmă, măria-ta! Sprijină-te pe noi, cum te sprijinișî pînă acum. Te vom ține în Scaun cu pungile și cu săbiile.

— Da!... Mă veți ține în Scaun, comise, surîse amar voievodul.

Radu Florescu n-a băgat seamă la acest surîs al vărului său și la felul cum îi suna glasul. Și-a scuturat bărboiul în semn de încredințare:

— Vino lîngă mine, comise! E bine să simți aproape inimi tari și cugete curate.

Boierul s-a lăsat în genunchi, sărutîndu-i mîna.

— Să ai grijă de cavalerii frînci și talieni. Sînt meșteri la războaie.

— Am!... Par înțăpați pe la turul nădragilor... Nu schimbară o vorbă cu noi.

— Nu cunosc nici elina, nici turca.

— Mie frîncul nu-mi place. Prea rîde subțire.

— Tie nu-ți plac decît bărboșii care rîd gros... Acum du-te, comise, și îndeamnă-l pe capugibașa să gătească dubasurile... Noaptea vreau s-o petrecem dincolo.

— Te așteaptă de ieri boierimea de margine și prostimea.

— Cu gîndurile pe care le am eu ?

— Asta n-o poate ști decît Dumnezeu.

* * *

Mihai s-a trîntit pe covor, întinzîndu-și oasele. Apoi a deschis un sipețel făcut numai din piei de Cordoba ferecat în argint, din care a scos o terfeloagă peste măsură de veche. S-a așezat turcește, trăgîndu-și în față o măsuță de scris din abanos, încrustată cu fildeș, de care nu se despărțea niciodată.

Iacă cele din urmă datorii făcute la Stambul. A dat 5000 de taleri marelui vizir, 1000 de taleri vizirului al doilea, 300 celorlalți viziri. Apoi nisangiului, ceaușilor, beglerbegilor, capugibașilor, agăi ienicerilor, 30.000 de taleri cu totul... Pînă la haraci îi musai să împlinească și pe ceilalți 30 ca să facă 60.000, atît cît a ridicat el darurile la Poartă. Alexandru nu dăduse decît 50.000 de taleri. A muiat pana în călimară, trecînd sub aceste datorii : „Brumărel 5 zile, la cetatea Ruși pentru capugibașa și căpitanul de ieniceri 500 de taleri".

După un vechi obicei, nu închidea catastiful dacă nu-și făcea socotelile pînă într-un ban. Cu cît întorcea foile, cu atît se-nnegura... Fața i se aprinsese și între sprîncene i se săpaseră două cute adînci. Mai avea de dat monastirii Coșuna încă 5000 de galbeni din împrumutul pe care-l făcuse de la egumen, să se răscumpere din mîna lui Alexandru. Buzeștilor le datorează 15.000 de galbeni... De unde are să se plătească ?... Se scîrbise cu totul, scuipînd într-o latură și măcinîndu-și mînia între măsele. A bătut de trei ori din palme. S-a înfățișat vătaful copiilor, Simion.

— Să nu lași pe nimeni la mine. Sînt trudit.

Vătaful s-a închinat, ștergîndu-se ca o umbră. Voievodul s-a culcat pe spate cu mîinile sub cap, privind nemișcat în vîrful cortului.

Într-un cot de luncă, dincolo de locul unde poposiseră oștenii din garda voievodului și de unde se ridicaseră corturile pentru ofițerii împărătești, erau trase carele zarafilor.

Se auzeau chiote, sudălmi, văicărceli în toate limbile Levantului.

— Oi, oi, kir Statake, striga un ovrei deşirat, îmbrăcat într-un caftan răpănos, căptuşit cu blană de vulpe, iar pe cap cu o tichie neagră de catifea... Zău, spun drept că nu mă mişc din tîrg. Sînt bătrîn şi bolnav. Nu pot să bat drumurile...

— Du-te, isto diavolo puski, Lev. Du-te la dracu tu şi tot neamul tău. Ma eu te să iau ? Răspunde !...

Se certau amestecînd turca cu greaca. Kir Statake era un grec mic şi gros ca o butie. Purta caftan negru, stropit pe pîntec de grăsime. În cap, işlic cît o baniţă. În picioare, papuci de safian. Alerga de colo-colo, legănîndu-se ca o raţă, vînturîndu-şi mîinile groase cu degete boante şi late. De la Stambul pînă aici, cîrtitorul de Lev şi ceilalţi zarafi ovrei nu-i dăduseră pace. Aşa că Statake era peste măsură de furios.

— Ma spun, Lev... Nu vezi niţi un firfiric din tîrg... Acolo sînt eu. Eu, kir Statake, care am cumpărat caftan de vistiernic cu zeţe pundzi : să te duci la Craiova. Îţi dau acolo veniturile de la isnafuri.

— Oi, oi, se tînguia Lev, bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Oi, oi, se văicăreau şi ceilalţi ovrei de prin care. Mai erau acolo şi foşti ieniceri, ieşiţi din slujbe, care stăteau nemişcaţi pe covoraşe, sugîndu-şi narghilelele. Armeni măslinii la faţă, care se certau la codîrla unui chervan, din care atîrnau picioarele unui zaraf cît toate zilele, cu un cap cît un dovleac şi o pereche de mustăţi înspăimîntătoare. Zaraful îi ameninţa pe cei de jos cu un hanger persienesc.

...Craiova... Tîrgovişte... Piteşti... Argeş... Buzău... Bucureşti... Pădureţ... Ilfov... Toate numele de judeţe şi de tîrguri se strigau, oamenii se băteau cu pumnii în piept, părea că dacă Kara Ilîac ar fi fost o bucată de mătase ar fi sfîşiat-o cu dinţii, trăgînd fiecare spre sine.

Acolo unde stăteau zarafii turci, în mijlocul lor, fuma un bărbat subţirel şi înalt, cu un fuior de barbă cănită în negru şi pene de cocor la turban. Avea ilicel roşu cusut cu fir de aur şi iatagan încrustat cu pietre preţioase. Nu trecea de treizeci şi cinci de ani. Şi nici bărbat urît nu era. Dimpotrivă... Se uitase pînă atunci la zarafii care se certau, zîmbind pe sub mustaţă... Cînd larma l-a supărat la urechi, a bătut din

palme... Pe loc, cei ce se certau au tăcut, trăgîndu-se speriaţi spre care. Turcul şi-a scos încet narghileaua din gură, măsurîndu-i pe toţi cu o privire rea.

— Cîini puturoşi ce sînteţi... şacali împuţiţi... Lătraţi fără ruşine. Allah ! Dacă vă mai aud, vă tai limbile... Pe noi ne-aţi întrebat ce vrem să luăm ca să ne acoperim împrumuturile ? Voi i-aţi dat cîinelui de Alexandru ?...

— I-am dat şi eu, scînci Statake.

— Întîi i-a dat Mustafa... Să-ţi bagi bine în cap, grec puturos. Pe barba profetului, vă dau maţele la cîini. Mustafa alege şi ce rămîne luaţi voi, hienelor.

— Da ! Da ! întăriră zarafii turci, clătinîndu-şi turbanele.

— Oi, oi, Mustafa ne lasă cu pungile goale, se căinară ovreii.

VII

— Măria-ta, scapă-ne !...

— Nu mai putem, măria-ta !

— Ia-ne sufletul !... Că pînă şi paiele din bordei ni le iau dăbilarii, turcii şi boierii. Numai suflete mai avem, doamne şi acelea pline de scîrbă şi greaţă.

Erau îngenuncheaţi în faţa cortului domnesc, ridicat pe un gorgan, într-o poiană, dincolo de hotarul raialei Giurgiului. Plete cărunte, cămăşi de in numai petece, desculţi, bărbi aricite şi feţe îmbătrînite înainte de vreme. Printre ei, tot în genunchi, cîţiva boiernaşi de margine. Cu coantăşe ieşite la soare şi la ploi, cu botfori scîlciaţi şi săbii ruginite.

— Vorbeşte drept acest hotnog Vifor, măria-ta, se sumeţi un boiernaş. Iacă, eu şi neamul meu am avut ocină de la Vodă Ţepeş. Scutelnici au fost de biruri pentru slujbele de margine pe care le făceau domniei acei moşi ai mei. Un olac, priveghi la raia, ba puneau şi pieptul cînd voiau să spargă ţara cetele de osmanlîi. Acum plătim dăjdii şi astea poate le-am mai duce, da' nu mai putem de năpăşti şi de gloabe... Ia-mi capul, doamne, dacă vei vrea, da' lasă-mă să vorbesc.

— Vorbește, porunci voievodul cu glas surd... Și spune-mi cum te cheamă.

— Mă cheamă Barbu, măria-ta. Am cumpărat slujbă de vistiernicel în vremea lui Vodă Surdul. N-aș mai fi cumpărat-o, că mă stoarce vel vistiernicul Barbă Albă de am să-mi vînd și calul. De mă vei chema la oaste, călare, am să viu călare pe sărăcia mea.

Mihai stătea în scaun, cu bărbia rezemată în palmă, privindu-i îngîndurat. După datină, cînd intra voievodul în pămîntul țării, i se înfățișau mărginenii să i se închine și să țină scaun de judecată.

În tabără ardeau focuri. Se auzeau caii sforăind pe nări și bătînd cu picioarele în pămînt. Deasupra lor un cer limpede, spuzit de stele. Mirosea a frunze putrede și a pădure umedă.

— Dacă a sărăcit vistiernicul, care-și mai făcea parte și de la noi, întreabă-mă pe mine, măria-ta, cum mai țiu satul să nu se spargă și să nu se ducă unde-o vedea cu ochii.

Fața aprigă a omului se deslușea bine în lumina unui foc.

— Da' tu cine ești ?

— Vifor, măria-ta ! Hotnog în oastea lui Ion Vodă de la Moldova și supus închinător la măria-ta... Pleacă-ți urechea la glasurile noastre și îndură-te către noi, cum s-a îndurat fie iertatul și în veci neuitatul Ion Vodă. Atunci nu te-om lăsa, doamne, nici dacă ar veni peste noi toate urgiile pămîntului.

— Ai limba lungă, hotnogule !

— Am, măria-ta. Mi-au lungit-o năcazurile și amarul.

— De ce nu vă închinați unui boier puternic și bogat ?... răsări comisul Radu Florescu din spatele scaunului domnesc. Vi-ar plăti el dajdiile și voi ați munci fără altă grijă...

— Domnia-ta se vede că ăi fi un asemenea boier, rînji hotnogul... La noi, în Călugăreni, n-avem boieri și nici nu le ducem dorul. Are cetate boier Șerban, la Comana, peste apă. Ni-e destul și asta.

— Așa sînteți voi, cîrcotași, mormăi comisul. Duceți-vă ! Măria-sa îi trudit de drum.

— Și noi de munci, boierule !... I-am ieșit în cale domnului nostru, ca unii care am auzit de la oameni că măria-sa e plecat spre durerile norodului. Iacă, i le spunem acum, că dacă-om veni la cetate s-ar putea să ne alunge oștenii de la

porți și nici fir de vînt și de suspin să n-ajungă la urechile măriei-sale.

Voievodul a ridicat mîna, făcîndu-le semn să tacă.

— Ce jalbă ai a-mi face, hotnogule? Ridicați-vă în picioare, oameni buni... Așa!... Grăiește!

— Jalba nu-i lungă, măria-ta, da-i stropită cu sudoare de sînge.

— Ascult.

— Să nu ne mai asuprească vistieria, decît cu cît ai să poruncești măria-ta. Să nu mai pună fel și fel de gloabe și de biruri, că nu mai avem nimic, doamne. Și dacă sîntem noi săraci, nici măria-ta n-ai să fii mai bogat, că noi, moșnenii, ce mai umplem vistieria... Lasă-ne să ne tragem sufletul și dacă la anul va fi roada bună, sloboade-ne la negoațe către Ardeal. Peste Dunăre n-avem nici un cîștig... Tocmește străji prin preajma raialei, că ne calcă păgînul taman cînd stoarcem fagurii, cînd scoatem peștele din baltă și cînd batem grîul. Asta-i jalba noastră. Dacă gîndești c-am fost cu puțina cuviință, zic și eu ca vistiernicelul: taie-mi limba, dar ascultă-mă!

Omul a căzut iarăși în genunchi, sărutîndu-i poala mantiei. Mihai i-a întins mîna și buzele crăpate ale hotnogului au atins virful degetelor domnești.

— Duceți-vă cu Dumnezeu și lăsați-mă cu gîndurile mele. Au să facă strigări prin sate crainici domnești, cu dajdiile pe care Divanul și domnia mea are să le pună pe țară. Acelea să le plătiți și nu altele.

Oamenii s-au închinat pînă la pămînt, coborînd gorganul de-a-ndăratelea. Comisul Radu Florescu a țîfnit pe nări.

— Minți proaste și tigve căpățînoase. În loc să se milogească, mai bine s-ar vinde boierului Șerban. Ar scăpa de datorii și nu și-ar mai bate capul cu domnia.

Mihai a tresărit strîngîndu-și pumnii. Comisul vorbea bine din partea lui. Moșnenii sînt săraci și împlinesc din ce în ce mai greu dajdiile către vistierie. Asta o știa el destul de bine, ca unul ce fusese vel ban, și postelnic, și vel agă. Dar nu boierilor trebuie să li se-nchine, ci domniei. Domnia are și ea nevoie de brațe pentru muncă, de sate care să le dăruiască unuia și altuia, de sulițe pentru slujbe domnești. Andronic Cantacuzin mai ales asta-l sfătuise la Stambul. Să adune sulițe strășnice și cît mai multe.

— De ce taci, măria-ta ?

— Mă gîndeam, vere, că mîine ajungem la cetate şi că mi-e dor de-ai mei.

— Te-au ostenit zgîrie-brînză ăştia de boiernaşi cu pinteni ruginiţi şi slabi ca mîrţoagele pe care stau făloşi de crezi că e ceva de capul lor. Şi prostimea asta nesătulă, măria-ta !

— De, comise !... S-ar putea ca boiernaşii să fie credincioşi Scaunului. Cît despre prostime, are şi ea un suflet al ei... Să mergem, că s-a lăsat frig...

— Să-i pui la ascultare pe clonţoşi, vere !

— Cumpăna se apleacă acolo unde-i talgerul mai greu, comise !

VIII

Iskimne-agasi mormăise în barbă aflînd că, după poruncile beyului, sînt stricate rînduielile alaiului. Mai apoi înălţase din umeri, lăsîndu-se în voia lenii şi gîndurilor, călărind la trap cînd beyul mergea la trap, lăsînd calul la pas cînd celălalt mergea la pas.

Mihai silea la drum, repezind cînd şi cînd poruncă către hotnogul călăraşilor să iuţească paşii. Călărea singur, măcinîndu-se în gînduri. La cîteva lungimi de cal, scară la scară, veneau cei trei căpitani, trimişi de către diacul Nathanail să-l întîmpine pe voievod.

— De ce-i mînios măria-sa, frate Racea ?

— Ştiu şi eu, Radule ? S-a-nnourat după ce i-au icşit sătenii de la Călugăreni cu pîine şi sare pe năframă şi cu ochii în lacrimi. Asta am văzut-o bine.

— Poate l-au ruşinat şi satele arse ?...

— Poate !... Cu ce suflet se suie în Scaun cînd îşi vede moşia pîngărită ?

— E greu pentru inima lui aprigă.

— Greu, Radule !

Caii gîfîiau, aburind a sudoare. Voievodul n-a slăbit goana pînă nu s-a aşezat soarele în capul cerului. Atunci s-au tras la umbra codrului, slăbind chingile şeilor şi mîncînd din traistă, culcaţi prin tufe. Însuşi măria-sa n-a poftit decît o

bucată de pastramă și pîine. Căpitanii se îndestulau stînd lîngă picioarele lui, avîndu-l între ei pe comisul Radu Florescu. Nu îndrăznea nici unul să tulbure gîndurile domnului lor... Numai comisul a-ndăluit la vorbă...

— Povestea acasă tata de ieșirile de altădată ale voievozilor la vînătoare au la vreun praznic. Au la o sfîntă monastire. Ieșea țara înainte și măria-sa ținea scaun de judecată. Se făceau praznice și ospețe. Băteau clopotele vestind pînă-n munte petrecerea stăpînului. Era sărbătoare în cugetele pămîntenilor în acea zi de slavă.

Mihai ascultase toată predica comisului, fără să-și ridice ochii. Apoi, cu glas aspru :

— Nu mai pune sare peste rană, vere ! Ne-a ieșit și nouă țara întru cinstire. Cu pustiu și cu miros de fum de la pîrjoluri.

— Semn că domnia nouă va sta în zodia războiului, măria-ta, spuse Ghețea.

— De unde cunoști zodiecele, căpitane ? Te știam mai meșter la sabie, decît la trebile cărturărești.

— De la diacul Nathanail, măria-ta !

— Poftesc să știu ce mai spune acel iubit al nostru.

— Vorbea de o cumpănă a dreptății pe care o țin în mînă voievozii. Și de o cale luminoasă peste veac, pe care o deschid măriile-lor cu sabia, căutînd să plece acea cumpănă spre slobozenia norodului...

Ghețea vorbea șoptit, cu o căldură pe care cei aproape lui nu i-au cunoscut-o pînă atunci. După ce-a încheiat, au stat toți cu sufletele la gură și privirile ațintite pe fața aceea muncită și săpată în șanțuri, pe care o doreau limpede și veselă. Avea și puterea asta voievodul. Anume, cînd îl apucau gîndurile se pierdea în ele uitîndu-și parcă de sine și de cei din jur. Ghețea mai ales cunoștea această putere. Învățase să cunoască și că măria-sa poate ieși din acele ape în clipă, prinzînd orice zgomot sau freamăt al pădurii. În pădure, cînd călăreau în pribegie, se apropiase căpitanul de măria-sa, căutînd să-i înțeleagă dorințele numai după un semn.

— Comise, dă poruncă de plecare. Tu, căpitane, veghează deopotrivă la sabie și la zodiecele și înțelepciunile diacului. Îmi plac asemenea vorbe. Dar numai atunci cînd se pot face fapte. Să mergem !

Au călărit în vremea aceea de toamnă, cu rînduială ostășească, după porunca voievodului. Boierii și boiernașii de margine au intrat în rînduri, cu slugile armate în spatele lor. Nu mai erau nici care cu bagaje, nici căruțe cu creditori și zarafi. Plecaseră cu mult înainte, limpezind locurile de țipetele lor.

Dincolo de Copăceni, cale de cîteva poște, au dat peste un car înconjurat de zarafi ovrei. Era tras la marginea drumului și zarafii țipau bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Ce-i? tresări din gînduri voievodul. A strunit calul lîngă car. Răsturnat pe spate, cu ochii dați peste cap, galben, Lev cămătarul zăcea cu un hanger înfipt în gîtlej. Voievodul l-a privit, mușcîndu-și buzele. Zarafii se agățaseră de scările șeii, de cioltar, văitîndu-se, căindu-se, ocărînd. „Mustafa, Mustafa", strigau ca scoși din minți. Iskimne-agasi și-a tras iataganul din teacă, izbindu-i cu latul pe unde apuca.

— Să mergem, beyule!... Ai să plătești cîteva pungi mai puțin.

Mihai a dat pinteni.

— Au început să se sfîșie fiarele, scrîșni Racea la urechea lui Ghețea. Peste cîteva zile au să năvălească ca lăcustele peste țară.

*

Pe la ceasul al patrulea al după-amiezii, alaiul a urcat dealul Văcărești. Acolo aștepta curtea în frunte cu boier Stroie Buzescu. Cînd s-a ivit alaiul, au prins să bată clopotele Bucureștilor. Și au venit ca dintr-o depărtare bubuiturile pivelor de la cetate. Soarele cădea pieziș pe creștetul codrilor, întorcîndu-se în mii de sclipiri din bogăția straielor curtenilor, din oțelul suliților și săbiilor, din cusăturile cioltarelor cu care erau încingați caii pe sub șei. Fluturau lin steagurile mari ale oștilor și prapurele boierilor. Se zbăteau stegulețele roșii de la sulițele călărimilor. Caii băteau în loc, înălțînd capetele și ciulind urechile. În stînga oștilor se înșiruiau isnafurile meșteșugarilor și negustorilor. De acolo venea un zumzet de roi.

— Simt că mă cutremur, fraților! Parcă văd oștile lui Mircea Bătrînul! șopti Ghețea pe cînd urcau dealul.

— E multă fală și bărbăție sub chivăre. Atît că bărbile curtenilor cată ciufulite. Li se vor tăia ghearele și simt ei asta, răspunse tot șoptit Racea.

Cînd alaiul domnesc a ajuns la loc potrivit, a ieşit în faţa isnafurilor judeţul Stan, urmat de cei doisprezece pîrgari. Călcau rar, măsurat, cu bărbile în piept. Judeţul Stan purta caftan blănit cu guler din blăni de veveriţă, toiag cu măciulie de aramă şi la brîu pecetea oraşului. În mîini ţinea ştergar alb de in şi pe el pîine şi sare.

— Să fii binevenit în Tîrgul de Scaun, măria-ta ! Cu mult dor te-am dorit şi multe aşteptăm de la tine, ca de la unul ce bine cunoşti năcazurile noastre. Să trăieşti la mulţi ani !

— Să trăieşti la mulţi ani, măria-ta ! răcniră isnafii, închinîndu-şi prapurele către picioarele calului domnesc.

Pe cîţi nu-i cunoştea Mihai !... S-a uitat în ochii judeţului cu privirea lui ageră şi i-a zîmbit. Apoi i-a dat dreapta să i-o sărute.

Mare cinste pentru judeţ, şi Stan abagiul nu era prost să nu dea mulţimilor prilej de vorbă şi şoapte. Aşa că şi-a netezit barba şi mustăţile, şi cu multă evlavie şi încet a sărutat, ţuguindu-şi buzele, acea mînă din osul lui Pătraşcu cel Bun. S-au sumeţit şi meşterii din rînduri, uitîndu-se făloşi la oşteni. Atunci boierul Stroie Buzescu, care strîmbase nasul cînd l-a văzut pe judeţ trecîndu-i înainte, şi-a umflat bojocii, dînd poruncă. Avea boierul un glas puternic, care răsuna ca un bucium peste capetele oştilor. Seimenii s-au înţepenit pe picioare, întinzînd braţul drept, în care ţineau sîneţele. Călăraşii au întors ochii spre voievod. Boier Stroie Buzescu şi-a pus calul în goană măruntă, aproape să-i calce în picioare pe pîrgari, făcîndu-şi loc spre Mihai, cu sabia trasă. Avea boierul un cal negru, voinic, cu picioarele ţapene, să poată duce trupul dumisale. Nu era gras, dar era legat cît trei oşteni bine ziditi. Se purta în chivără suflată cu aur la care flutura panaş alb, uşor ca spuma. Peste coantăş avea petrecută lorică argintată. În picioare — cizme moi, răsfrînte la şolduri. Calul era gătit numai în mătăsuri cusute în fir şi frîiele ferecate cu argint. Străfulgera soarele în bogăţia straielor acestui oştean. Privea drept spre voievod şi avea lacrimi de bucurie în ochi. Părea blînd la înfăţişare, fiind alb la faţă, cu ochii albaştri şi barba bătînd uşor în roşu. Şi-a ridicat calul pe două picioare, apoi s-a închinat către Mihai.

— Măria-ta. Cetatea de Scaun stă la poruncă, precum e datina.

Mihai a ieşit din alai, trecînd la pas prin faţa călărimilor. Lîngă steagul întîiului stol de călăraşi stătea înfipt în şa, cu pletele aurii scăpate de sub cuşmuliţă şi revărsate pe umeri, învestat în ceapcîn roşu ca para şi încins cu săbioară, măria-sa Nicolae Pătraşcu, coconul voievodului. Lui Stroie Buzescu i-a mijit un zîmbet sub mustaţă, văzîndu-l cît de falnic căta spre tatăl său. Iar lui Mihai i s-a înseninat faţa, împingîndu-şi calul spre flăcăiaş. Dar în clipă a încruntat sprîncenele, hărţuind armăsarul în zăbală şi trecînd mai departe.

Oştenii se închinau domnului, cu capul. Din cînd în cînd, voievodul mai trăgea cu coada ochiului spre steagul de călăraşi, acolo unde coconul aproape că se pierduse printre trupurile zdravene, fiind acoperit de mustăţile şi bărbile acelora.

După ce s-a isprăvit această scurtă cătare, s-a alcătuit alaiul pentru intrarea în tîrg. Au trecut în faţă stolurile de călărime, fiecare cu steagul în frunte şi cu căpitanii de-a stînga şi dreapta steagului.

După călărime veneau cei şapte cai, apoi singur, în urma lor, coconul domnesc. La alaiul vechi, aşa cum plecaseră din Stambul, s-a mai adăugat în spatele voievodului spătarul Radu, care ducea pe spate spada cea mare a voievozilor descălecători. Purta coif bătut în nestimate şi strai aurit. Mai în spate şi pe dreapta veneau comişii, iar pe stînga, în rînd cu ei, postelnicii. Vel postelnicul Manta ţinea în mînă toiagul argintat, semnul boieriei sale. Pe trei rînduri veneau bulucbaşii şi căpitanii bătrîni ai oştirii. Cei mai vîrstnici — mai aproape de măria-sa, cei mai tineri — mai departe. Aici călărea în frunte Stroie Buzescu şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi, alt prieten al măriei-sale.

Urmau seimenii, care călcau cu străşnicie, cunoscîndu-se a fi oşteni de meserie, apoi turcii cu Sandgiak-alemul [1] împărătesc, tabulhanaua şi boierii aşezaţi pe boierii, străjuiţi pe margini de armaşi, mazîlii şi la urmă isnafurile negustătorilor şi meşteşugarilor.

*

Căpitanii ar fi trebuit să stea în rîndul bulucbaşilor oştirii, dar Racea le-a făcut semn cu capul şi cînd alaiul s-a mişcat,

[1] Steagul de domnie dat domnitorilor cînd se făcea investitura de către Misalem-aga, paznicul steagurilor împărăteşti

şerpuind cu flamurile, penele şi panaşele în vînt, ei şi-au vîrît caii între boierii divaniţi şi mazîli.

Tabulhanaua începuse să cînte, acoperind cînd şi cînd tropotele cailor şi zăngănitul armelor. În rîndul întîi al boierilor mazîli, călărea biv vel vistiernicul Dan. Gheţea şi-a strunit calul lăsîndu-l să treacă, apoi şi-a găsit loc în spatele lui. Racea şi Mîrzea s-au dat pe aproape, ciulind urechile în toate părţile să prindă ceva din zvoana de şoapte strecurate de la o barbă la alta.

Radu Gheţea a putut să vadă, în răstimpul acela scurt, faţa Danului. Era slăbit ca şi cum jarul ce-i stăruia în ochiul stîng îl arsese pe dinăuntru. Nasul i se coroiase mai mult şi fruntea părea mai boltită sub căciuliţa de jder. Nu se uita în stînga, nu se uita în dreapta. Ochiul teafăr îl ţintise pe steagul mare al voievodului, care se vedea bine peste capul alaiului. Ţinea fălcile încleştate şi părea că nu trăieşte decît ca să vadă acel semn de domnie al duşmanului său.

Mazîlii şi boiernaşii din stînga şi dreapta lui Gheţea au mistuit în ei întrebările, pînă au ajuns la Crucea de Piatră a Armeanului. De acolo n-au mai putut ţine nimic, răsuflîndu-şi vorbă şi bîrfă după obiceiul locului.

— Domnia-ta, eşti venit cu voievodul ? îl întrebă un om mărunţel care-i călărea în stînga.

— Ba ! Sînt boiernaş de prin părţile Buzăului, îi răspunse Gheţea.

— Aşaa ! Atunci e bine, s-a bucurat mărunţelul. Putem răsufla oleacă, printre răii şi hainii aceştia. Eu am o sfoară de moşie pe lîngă raiaua Brăilei, hotar în hotar cu biv vel vornicul Chisar, Dumnezeu să-i dea sănătate.

— Să-i dea ! întări Gheţea. Că şi pe mine m-a scos de la mare nevoie, cînd voia să mă bată peste fălci răul de Stroie Buzescu, cît a ţinut căimăcămia ţării.

— Ssst ! roti cel mititel ochii, alăturîndu-şi calul de al lui Gheţea... Nu vorbi aşa de tare, că ne pot auzi hainii. Se zice că e plin tîrgul de iscoade ale acestui nou voievod. Şi că a dat poruncă încă de la Stambul să-i ferece în obezi pe toţi boierii lui Alexandru Vodă şi Ştefan Surdul. Noroc că n-am rîvnit la asemenea boierii.

— Ce spui domnia-ta, boierule ?... Să fie oare aşa de duşman ?... Văd că Divanul lui Alexandru Vodă e în păr şi că spătarul îi duce spada cu multă fală.

— Ascultă ce-ţi spun ! Se vede că te-ai răzleţit de lume prin părţile Buzăului.

— Asta nu pot să zic că nu-i aşa. Ai buni ochi, domnia-ta !

— Hi, hi, hi, rîse omuleţul veselindu-se.

Avea o faţă ascuţită de şobolan şi ochi piezişi, veşnic neliniştiţi.

— Da, da. Este precum spui. Sînt dat bine cu unsorile vieţii şi cunosc la oameni. Iacă pe bărbosul cela, făcu el arătîndu-l pe Racea. Pun mîna în foc că-i duşman voievodului şi ţăranilor celora de olteni, pe care i-a adus cu el.

— După ce cunoşti, boierule, asta ? Spune-mi şi mie ! Poate să-mi fie de folos.

Boiernaşul s-a sumeţit în şa, încreţindu-şi fruntea :

— Iacă cum scuipă cînd priveşte spre boier Stroie. Şi cum vorbeşte tainic cu clucerul Vintilă, omul vornicului Chisar.

— Care-i ?

— Acela uscat şi adus de spate !

— Aşa ! Cela de se uită mereu înapoi ?

— Da ! Da !... Are acest năravclucerul Vintilă. Încolo, om care cunoaşte toate dedesubturile. Se vede că se mărturiseşte cu bărbosul.

— Să deie Dumnezeu ! Va să zică mai sînt oameni cumsecade pe pămîntul acesta !

— Sînt, boierule ! A mers veste prin părţile noastre că olteniiar rîvni la moşiile de dincoace de Olt şi că voievodul acesta născut dintr-o căţea are să le împlinească poftele... Da' ce-ai, domnia-ta, de te trec apele ? Eşti bolnav ?

Auzindu-l cum vorbeşte, Gheţea îngălbenise. Ar fi vrut să-l strîngă de beregată. S-a stăpînit cu greu, răsuflînd adînc.

— Da, sînt oleacă bolnav. Mă îneacă praful şi mă bate soarele. Da' îmi trece.

— Dacă la noapte n-ai gazdă, e plin tîrgul de forfotă, încît boierii au trebuit să ridice corturi ca să aibă unde sta, atunci te găzduiesc eu. Stau la hanul lui Manole Cap-Lat, în Tîrgul de Sus. N-ai să ai nici o sminteală, că hangiul e omul boierului Dan. Şi boierul e în bună pace cu ceauş Haviz. Ai auzit de el ?

— Auzit !... Îţi mulţumesc pentru cinste. Dacă n-am să găsesc nişte prieteni, atunci am să mă bucur de poftirea domniei-tale. Dar de cine să întreb, boierule ?

— Să întrebi de vornicelul Ştefan. Sînt bine cunoscut la hanul lui Manole Cap-Lat. Are hangiul o nevastă... vornicelul Ştefan închise ochii, trecîndu-şi limba peste botul de şoarece.

„Pocitanie, gîndi Gheţea. Bine că nu s-a nimerit Racea prin preajmă, că-ţi scutura spinarea". Apoi surîzînd galeş :

— Şi de bună seamă că te iubeşte...

— Ţţ, făcu vornicelul. Asta nu se poate spune încă.

Gheţea lua seama şi se bucura că Racea se alăturase de omul acela al vornicului. Îl căuta din ochi pe Mîrzea, dar căpitanul intrase ca-n pămînt.

Acum alaiul trecuse Dîmboviţa şi ţinea Drumul Beilîcului, ca să răspundă în Uliţa Mare la biserica de jurămînt, unde-l aşteptau pe voievod mitropolitul şi înalţii arhierei ai ţării. Ieşise şi tot tîrgul la vedere, îmbrăcat în strai de sărbătoare. Băteau des clopotele, astupînd ţipetele tabulhanalei.

IX

Cavalerul d'Aubry îşi răsucea mustăcioara, privind cu plăcere la tîrgoveţe. Îşi trăsese calul spre marginea şirului, urmat de Cosma Capponi. Voise să iasă din alai, dar un armăşel îi proptise buzduganul sub nas, făcîndu-i semn cu barba să se astîmpere.

— Dacă n-am fi aici, l-aş învăţa cum să se poarte cu un nobil, mormăi frîncul.

— Stăpîneşte-te, cavalere !... *Madonna !* Aceste signorine întrec aşteptările. Ce buze rumene, ce trupuri pline de făgăduinţi. Ei, ce spui ? Mai te îndoieşti de ceva ?

— Drace ! Am început să mă îndoiesc de mine însumi. Credeam că numai la curtea Franţei se poate vedea adevărat fast regal. Dar barbarii aceştia sînt mai bogaţi decît îmi închipuiam. N-am văzut atîtea nestemate încă nicăieri.

— Lasă fastul ! Ce spui de femei ?

— Frumoase. Ale noastre sînt mai delicate

— Însă cred că aici vom cunoaşte adevărata voluptate. Se uită la noi cu destulă gingăşie. *Madonna,* mă simt nou născut.

Cosma Capponi îşi juca armăsarul prin faţa tîrgoveţelor, care rîdeau fără ruşine, alintîndu-se şi trimiţîndu-i sărutări cu vîrful degetelor.

— Numai să nu miroasă a usturoi, strîmbă din nas d'Aubry.

— Chiar dacă ar fi aşa. Poţi să treci peste asta de dragul unor asemenea ochi. Frîncul se schimonosi din nou cu dezgust : „Să te duci la dracu' ! Simt că din clipă în clipă mîncătorul acesta de pisici mă indispune mai mult. Dacă n-ar fi banii cu care să-mi răscumpăr castelul, l-aş lăsa baltă pe Barton, cu toată compania lui levantină şi m-aş întoarce". Apoi către Capponi :

— Ascultă, condotiere. Toate sînt bune, dar unde o să stăm ? În afară de speluncile astea ordinare şi fortăreaţa asta dărăpănată, nu văd nimic mai ca lumea.

— Răbdare, răbdare ! Poate se va îndupleca vreo signora să ne găzduiască. Viaţa începe să fie frumoasă, cavalere ! Nu-mi pare rău că am plecat din scumpa mea Toscana.

— Ghitara ţi-ai luat-o ? S-ar putea ca acestor doamne să le placă şi altă muzică în afară de behăiturile pe care le-am auzit pînă acum.

— Să plec la drum fără ea ? Ce condotier poate fi acela care rîvneşte numai la gloria săbiei ? Deopotrivă mă încîntă şi gloria cu care te încununează dragostea.

— Iată un punct de vedere comun, domnul meu ! Sper să ne disputăm cununa de lauri a învingătorului în acest duel al inimilor.

— *Con piacere,* signore.

— *En garde, mon ami.* Am servit în corpul muschetarilor şi, crede-mă, cunosc regulele artei.

— Vom vedea... Vom vedea pînă la urmă, rîse Cosma Capponi din inimă. Aa ! Dar uită-te, domnul meu ! O biserică catolică. *Madonna,* încep să mă simt din ce în ce mai bine.

D'Aubry îi aruncă o privire piezişă, citind în prefăcuta mirare a condotierului. Prea cerceta curios zidurile şi poarta, semn că nu pioşenia îl îndemna s-o facă.

X

Alaiul se oprise în loc, călărimile aşezîndu-se pe o parte şi alta a uliţei, din poarta bisericii pînă-n Poarta de Jos a Curţii. Pedestrimea s-a înşiruit în curtea bisericii de jurămînt a Bălăcenilor. Toţi turcii din alai au rămas în uliţă, aşteptînd ieşirea voievodului de la slujbă. În tinda bisericii aştepta mitropolitul, înconjurat de arhierei. Era bătrîn mitropolitul Mihail al Ungro-Vlahiei. Avea barba albă, lăsată pînă la brîu.

Mihai a descălecat, punînd piciorul pe piatra tocită în curgerea sutelor de ani de voievozii ţării, care s-au perindat pentru ungerea lor cu sfîntul mir. Străjuit de spătar şi de vel postelnicul Manta, s-a înfăţişat mitropolitului, care i-a dat să sărute crucea şi evanghelia. Apoi, urmat de boieri, a intrat în biserică. Descălecaseră şi căpitanii, făcîndu-şi loc cu coatele şi pătrunzînd în umbra deasă, luminată de făclii mari, din ceară parfumată. Biserica de jurămînt era din lemn, afumată şi înnegrită de vreme. Îi aducea aminte lui Gheţea de biserica din Cremenari. Aceea însă era săracă şi gîrbovă, pe lîngă aurăriile care străluceau aici. Candele bătute în pietre preţioase şi lucrate în filigran de aur şi icoane ferecate în argint stăteau în locul sfeşnicelor cioplite în lemn şi icoanelor cu sfinţi slabi şi şterşi de buzele credincioşilor de acolo, de acasă. Pluteau sub bagdadia de grinzi straturi subţiri de tămîie.

— Unde e Mîrzea ? întrebă Racea, apropiindu-se de urechea lui Gheţea.

— Nu ştiu ! L-am văzut o clipă prin preajma Danului. La urmă nu l-am mai văzut.

— Ia seama, frate ! Am ajuns clipa de mult visată. Măria-sa se unge domn.

Gheţea s-a rezemat de un stîlp, închizînd ochii pe jumătate, lăsîndu-se purtat de sfinţenia clipei.

Mihai păşea drept, cu paşi rari prin mijlocul bisericii. Pintenii zăngăneau moale, pardoseala fiind acoperită cu covoare. S-a dus drept la uşa împărătească, sărutînd icoanele, apoi a-ngenuncheat, rezemîndu-şi fruntea de sfîntul pristol. În lumina neîndemînatică şi palidă a lumînărilor, trăsăturile lui

bărbăteşti se adunciseră, vădind toată asprimea şi tăria gîndurilor ce-l frămîntau.

S-a apropiat mitropolitul abia ducîndu-şi anii. I-a pus omoforul pe cap, apoi, cu glas tremurat, dar adînc, a citit rugăciunea de încoronare a împăraţilor pravoslavnici. Cuvintele rugăciunii pătrundeau în sufletele celor din biserică, potrivindu-se fiecăruia după cugetul lui. Radu Ghenea plutea pe apele fără ţină ale unei credinţi izbîndite. Nu mai vedea pe nimeni în afară de voievod şi mitropolit. Glasul lui Racea l-a făcut să tresară.

— Uită-te la boier Dan şi la vornicul Chisar.

Cei doi boieri, cu toate că stăteau fiecare la locul lui în biserică, departe unul de altul, aveau întipărite pe faţă aceleaşi gînduri. Ghenea s-a-nfiorat strîngînd mîna pe straja săbiei.

— Parcă-i un erete gata să se repeadă.

— Mai curînd un lup turbat şi flămînd, spuse Racea.

Ochiul Danului scînteia, aţintindu-l pe voievod. Vornicul Chisar îşi mesteca în măsele vrăjmăşia. Cînd mitropolitul l-a uns cu sfîntul mir, Danul a făcut un pas înainte, cu mîna pe jungher. A tresărit şi Ghenea, călcînd spre el. Racea l-a tras înapoi cu repeziciune.

— Stai !... E prea viclean să facă ceva acum. Priveşte la măria-sa. Lasă lupii să-şi sticlească ochii.

Mihai se ridicase, sărutînd iarăşi icoanele. A venit apoi în mijlocul bisericii. Atunci s-au ivit din altar doi episcopi, purtînd pe o pernă de mătase coroana care a strălucit pe capetele vechilor voievozi din neamul lui Basarabă... Mitropolitul Mihail a luat-o cu mîinile lui uscate de vreme, a sărutat-o cu ochii închişi, apoi, ridicîndu-se pe vîrfuri, a potrivit-o pe capul noului uns al ţării. Coroana de aur, bătută în nestimate, a fulgerat adunînd în ea toată lumina bisericii. Protopsaltul mitropoliei, vestit în tot Levantul pentru glasul lui minunat, a început să cînte „Cade-se să te fericim". Mitropolitul l-a luat de subsuoara dreaptă şi vel postelnicul Manta de cea stîngă, urcîndu-l în Scaunul domnesc. În acea clipă s-au slobozit pivele şi au sunat trîmbiţele oştirii.

Lui Ghenea i-au dat lacrimile şi cînd le-a şters cu mîneca coantăşului, l-a văzut şi pe Racea făcînd acelaşi lucru. Căpitanul n-a ştiut cînd s-a terminat liturghia. S-a simţit purtat de

Racea şi l-e mîngîiat lumina lui soare-apune, care învăluise oştirile şi norodul în ape de purpură

Negutătorii, meşterii şi tîrgoveţii se înghesuiau să-l vadă pe acest voievod, care în zilele lui neguţase alături de ei pe toate drumurile Levantului.

Cînd s-au ridicat în şei, Racea l-a strîns de mînă pe Gheţea, făcîndu-i semn cu capul spre uliţă. Chiar în spatele primului şir de călăraşi se strecurase Căliman Ciungul, starostele calicilor. Avea straiele cuviincios potrivite şi ochii aţintiţi pe faţa voievodului. Din schimonoseala care-i stricase obrazul în noaptea cînd l-a cunoscut Gheţea nu mai rămăsese nimic. Stătea acolo între oşteni, drept ca la cătare.

— Sărmanul, mormăi Radu. Poate-şi aduce aminte de zilele lui bune, cînd era căpitan, cum spuneai.

— Asta nu-l împiedecă ca deseară să se tăvălească cu Axinia Surda. Ia uită-te, frate !... Calicimea se ţine de cuvînt.

Gheţea şi-a rotit ochii peste mulţime. Abia atunci a cunoscut numărul calicilor. Tot la trei, patru tîrgoveţi, era şi un calic. L-a văzut şi pe Orb, şi pe Gură Stricată, şi pe Fulgeratu, şi pe Nichita Guşatul. Viermuiau printre oameni, întinzîndu-şi ranele la vedere şi cerşind milă. Gheţea s-a bucurat cunoscînd în foiala lor o anume taină.

Alaiul intrase pe poarta cetăţii şi Racea cu Gheţea au dat pinteni, strecurîndu-se o dată cu şirurile din urmă. În curţile palatului stau trase, spre cămările doamnei, carîtele jupîneselor care veniseră să se închine după datină.

— În partea ceea e zălogită inima lui Vasile, făcu Gheţea arătînd cu capul spre carîte.

Racea mormăi ceva, nu prea cuviincios, în barbă :

— Lasă-le în pace ! S-au dus să ia seama la felul cum e îmbrăcată doamna Stanca şi jupîniţa măriei-sale, ca apoi să clevetească un an. Să deschidem ochii şi urechile prin odăile palatului.

Au legat caii la belciugele din faţa cămărilor gărzii, apoi, făcîndu-şi loc, au urcat în pridvor, înghesuindu-se pe lîngă străji. Cei înghesuiţi, boierii divaniţi şi mazîlii, se uitau ponciş la asemenea necuviinţă, dar Racea le surîdea atît de nevinovat, încît bărbile zbîrlite şi puse pe harţ îşi veneau în fire, iar privirile încrucişate se luminau, căutîndu-şi mai departe de treabă.

S-au tot tras pînă în hora mare a palatului, unde stătea de strajă cu copiii de casă vătaful Simion. Părea că Racea cunoaşte bine palatul, deoarece se descurca cu uşurinţă. Ajunseseră lîngă nişte perdele de brocart, care cădeau în falduri grele pînă-n pămînt. În faţa perdelelor se afla un stîlp gros de lemn, lucrat cu înfloriturii măiestrite. Era acolo un cotlon de umbră, ferit de vederea celor din sală.

XI

Spătăria mare, locul de Divan şi sala Scaunului, era mai mult lungă decît lată şi lumina sîngerie a apusului pătrundea prin ferestre înalte cît jumătate din perete. Tavanul era zugrăvit albastru cu stele. Uşile grele, dimpotriva Scaunului, erau date în lături şi Gheţea a văzut scînteind vîrfurile poleite ale suliţelor străjilor.

Mihai se apropia dus de subsuoară de iskimne-agasi. În spate, veneau boierii veliţi în rînduri de cîte trei, apoi ceilalţi boieri şi peste capetele lor căpitanul a văzut chivărele bulucbaşilor, ale oamenilor de oaste şi cuşmele staroştilor de isnafuri.

Voievodul a rămas la picioarele tronului.

Încet, spătăria mare s-a umplut de bărbi, de caftane, de chivăre şi zale. Cu multă cuviinţă, au intrat judeţul, pîrgarii, staroştii şi neguţătorii. Gheţea nu-i cunoştea pe nume, însă îşi arătau starea prin bogăţia straielor şi a pietrelor scumpe, care luceau pe cîţiva din ei.

Era o zvoană de glasuri înăbuşite şi de trupuri ce se foiau. L-a căutat din ochi pe biv vel vornicul Chisar şi nu l-a găsit. Pe la mijlocul sălii, drept şi aprig, stătea Danul. Gheţea a strîns sabia, pipăindu-i tăişul cu buricul degetului mare. Răceala oţelului i-a făcut bine, limpezindu-i privirea. A văzut, alunecînd pe nesimţite lîngă Dan, pe unul dintre neguţători. I s-a părut că schimbă vorbe şi a rămas cu ochii pe el ca să şi-l tipărească bine în minte. Vel logofătul Mitrea a bătut de trei ori în podea cu toiagul aurit şi zumzetul din spătărie s-a potolit pe loc.

Iskimne-agasi a scos cu mișcări încete hinchim fermanul [1] din sîn, dîndu-l spre citire lui divan effendessi, un turc sfrijit, cu priviri rele, care stătea la curte numai pentru trebile cu Poarta ale voievodului. Divan effendessi s-a ploconit către voievod, a sărutat pecetea împărătească, și-a dres glasul, apoi a prins să citească, cîntînd parcă pe nas, întărirea sultanului. Gheţea n-a ascultat cuvintele de amenințare și nici sfaturile acelui prea puternic „părinte" al țării. Colinda cu privirea peste fețele boierilor, cercînd să le dezlege taina gîndurilor în acele clipe de vălmășag, de dorințe și de patimi.

A cunoscut rangurile celor trei boieri veliți, pe care-i vedea după semnele ce le purtau. Trebuie să fi fost vel banul Craiovei cel cu toiag aurit și ceilalți doi vel vistiernicul și vel paharnicul, căci nu aveau semne.

— Vulpile !... Ascultă cu ochii boldiți pe cer, parcă-i curge aur din gură afurisitului de turc, mormăi Racea.

N-a poposit cu ochii nici între boierii de treapta a doua, nici între cei de a treia. A trecut și peste Dan și negustătorul acela și s-a oprit la boierul Stroie Buzescu, care răsărea de la piept în sus peste capetele celorlalți. Îl avea în stînga pe Ivan aga, căpitanul de călărași, iar în dreapta pe comisul Radu Florescu. Gheţea a tresărit văzînd cîtă fală și cîtă bucurie vădesc acele fețe și cîtă ură atunci cînd se îndreaptă spre boierii munteni.

Ivan aga era un bărbat înalt, subțire la mijloc și lat în spate, îmbrăcat după moda apuseană. Avea fața smolită, cu trăsături tari, însă îndulcite de privirea dreaptă a ochilor mari. Comisul Radu Florescu își mîngîia des bărboiul, mutîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul. Boierul Stroie Buzescu stătea falnic și drept, cu brațele încrucișate la piept, bătut parcă în cuie de podeaua spătăriei. Mai în stînga, Gheţea i-a cunoscut pe frații boierului, Preda și Radu Buzescu, care vorbeau repede, arătînd cu capul spre voievod.

Tot acolo i-a văzut, umăr lîngă umăr, pe ceilalți boieri olteni, pe care bine-i cunoscuse cît slujise bănișorului Mihai.

Theodosie Rudeanu cel știutor de carte elinească și latinească, Șerban, Calotă, Stoichiță din Strîmba, Radu Calomfirescu, toți învestați în pieptare de oțel argintat și chivăre, semn că sînt oameni de oaste și că acest gînd i-a adus acolo. Erau

[1] Firmanul prin care se consfințea domnul

crînceni și făloși în acele clipe de umilință, cînd un slujbaș cu șalvari ridica în Scaun pe voievodul țării. Spre ei căutau cu dușmănie privirile poncișe ale multora din sală.

Gheţea a tresărit din acest priveghiu al feţelor prietenilor și neprietenilor, cînd boierimea a strigat :

— Să fie voia împăratului !

Era semn că se isprăvise citirea firmanului. A fost și un răsuflet în toată spătăria. Iskimne-agasi a luat caftanul domnesc din mîinile unui ceauș și l-a aninat pe umerii voievodului. Apoi l-a ridicat în Scaun, sprijinindu-l de subsuoara stîngă. Atunci au izbucnit și pivele, răzbubuind de se cutremurau zidurile, și ceaușii au strigat ca să cunoască țara că are voievod nou. S-a urmat ceremonia sărutării poalei și mîinii voievodului, care s-a făcut la strigarea puternică a vel postelnicului Manta :

— Sluga măriei-tale, episcopul Luca sărută prea cinstita poală a măriei-tale...

...Sluga măriei-tale... Sluga măriei-tale...

XII

Mihai pășea repede, zornăindu-și pintenii pe lespezile de piatră ale coridorului. Paicii făceau strajă, patru pe stînga și patru pe dreapta. În față îl călăuzea Simion, cu sabia goală în mînă și cu torța plecată asupra întunericului.

Voievodul voia să fie singur : să-și domolească gîndurile, să și le rînduiască, să poată privi limpede spre ziua de mîine. În spătăria mică, lămpi cu ulei grecesc pîlpîiau pe la colțuri. În crengile de fier bătute în pereți ardeau facle. Mihai s-a oprit dînd roată cu ochii. Era aceeași spătărie mică de pe vremea cînd fusese vel postelnic în Divanul lui Ștefan Surdul. Au trecut de-atunci numai doi ani și steaua lui a-nceput să se ridice spre un crug încă întunecos și de spaimă. Aici se simțea mai bine în vremea Divanelor domnești. I se părea și atunci că șirul lung al voievozilor din neamul lui Basarabă îl privesc din zugrăvelile de pe pereți, tăinuindu-i despre vremurile de înălțare ale țării. Și acum, el, Mihai, feciorul Tudorei din cetatea

Flocilor, ridicat din colbul uliței, îndrăznește să poarte pe frunte coroana slăvită a acestor voievozi. A făcut semn cu mîna și Simion cu paicii s-au dus...

Îl priveau aceiași Basarabi și din dreapta Scaunului un cavaler înzăuat, cu coroana aceasta a lui pe cap... Mircea Bătrînul. Toți ochii voievozilor erau crînceni. Din uleiul vechi al zugrăvelilor, pe care luneca gălbuie lumina faclelor, păreau că se desprind acei oșteni de demult, răpuși de morți năprasnice, și că vin asupra lui cu mustrare. Și-a scos coroana punînd-o lîngă straja spadei. Le-a sărutat pe amîndouă cu evlavie și s-a întors spre voievozi. Și Țepeș Vodă, și Radu de la Afumați, și Alexandru Basarabă, și Mircea Bătrînul stăteau tot neguroși și aprigi. Numai Neagoe Basarabă Voievod părea că-i zîmbește cu înțelegere și blîndețe. Era o judecată a lui, acum în fapt de noapte, singur cu cugetul cel zbuciumat al morților acestora care și-au apărat cu strășnicie și cu puțină oaste glia cea sfîntă a țării. Un freamăt de luptă se ridica din toate zalele, scuturile, ghioagele și săbiile bătute în pereți. Era și acolo o poveste de demult, o poveste de vitejie și de slavă. Sufletul lui, plecat mai mult spre isprăvile ostășești, pricepea în singurătatea clipei toate glasurile astea ale veacurilor, pornite să colinde nevrednicul palat domnesc.

Și-a desprins caftanul aninat pe umeri de iskimne-agasi și l-a zvîrlit pe podea cu o mișcare pripită. A rămas așa, cu capul descoperit, în straiele lui de oștean, cu lorica scînteind. Și-a smucit fruntea, ridicînd ochii, care i se măriseră peste măsură, spre celălalt oștean înzăuat, care-l întreba din capătul altui veac. Cînd s-a apropiat de el, a călcat în picioare caftanul împărătesc. Atunci, i s-a părut că voievodul s-a-nseninat.

Fost-a o părere purtată pe fruntea zugrăvelii de jocul luminii? Au puterea gîndurilor lui, celui viu, și tăria credinței din acea clipă a răzbătut bezna timpurilor, împlinindu-se cu năzuințele celor de mult trecuți în lumea umbrelor? Asta n-a dezlegat-o niciodată.

A sărutat picioarele acelui sfînt voievod, apoi a rămas cu fruntea lipită de zid. Venea de acolo o răcoare plăcută care-i pătrundea lin trupul... Cînd s-a ridicat, faclele și lămpile abia mai pîlpîiau. Iar voievozii intraseră în împărăția tăcerilor și liniștilor, stînd nemișcați în ramele lor de aur. Era în sufletul lui la acel ceas o pace cum nu mai simțise de multă vreme.

Parcă nimic din ceea ce fusese în tinereţe, din viarmătul spre agonisire, din duhnetul porturilor şi din larma lor n-a mai rămas acolo, curăţindu-se ca spălate de apă ne-ncepută. Cînd s-a îndreptat spre uşa camării lui de lucru, sculptată în lemn de trandafir, îi suna în urechi sfînta slujbă a încoronării. Fata atît de trudnic săpată în linii se limpezise şi ochii adînci cuprindeau în ei luminile palide şi umbrele spătăriei.

„Io" Mihai voievodul Ungro-Vlahiei păşea spre sforul zilelor lui, cu fruntea senină şi cugetul plecat spre năzuinţele înaintaşilor săi.

XIII

Biv vel vistiernicul Dan a bătut din palme, poruncind lumină. Roabele ţigănci au trecut ca un răsuflet al nopţii, aducînd sfeşnicele în care ardeau lumînări parfumate de ceară. Boierul nu cinase, aşteptînd oaspete de departe. De la cuhnii venea miros îmbietor de fripturi.

Boier Dan s-a cercetat în oglinda mare de Veneţia, aşezată pe peretele de miazănoapte, deasupra unui scrin... I-a răspuns acestei cercetări un chip care juca în apele oglinzii şi care i-a plăcut. Prelung şi bărbătesc, întregit cu fuiorul de barbă cînepie, aşa cum văzuse la curţile italice, pe unde colindase în juneţe. Şi-a pipăit locul unde fusese ochiul drept. La început s-a întunecat de această lipsă, mai apoi, dîndu-se un pas înapoi, s-a luminat văzînd că bucata de catifea neagră petrecută peste găvanul scurs îl făcea şi mai aprig. A surîs aducîndu-şi aminte de preţul acelui ochi. Simţea parcă şi acum arzîndu-l în carne sînii pietroşi ai Ilenei. În nări i-au adiat miresme de flori sălbatice.

A stat aşa în visare cîteva clipe, apoi s-a scuturat, păşind spre cerdac. De afară pătrunsese un zgomot de furtună, înăbuşit de ziduri şi depărtare. Şi-a simţit pieptul umflîndu-se de mîndrie şi l-a furnicat o plăcere adîncă, ştiind despre puterea pe care o ţinea în mînă şi pe care o slobozise din frîu astă-

noapte. A mai ascultat acea creştere a glasului tîrgului, apoi s-a-ntors în casă, păşind încet.

Nu pierduse mare lucru în Drăgoieşti. Averile erau puse la adăpost. Scăpase uşor. Fiecare picur de sudoare care l-a trecut atunci va fi plătit cu vîrf şi îndesat. Nu se va lăsa pînă nu-i va sărăci pe drăgoieşteni şi pe cremenari, pînă cînd nu-i va vinde robi pe cei doi cnezi, el cu mîna lui. Mai înainte au să-i plătească ochiul cu ochiul lor. A scrîşnit în măsele, cufundîndu-se în acel val al aducerilor aminte. S-a scuturat de ele cînd a auzit tropotul unui singur cal răsunînd pe podul de lemn lăsat peste şanţ. Şi-a scos repede caftanul, rămînînd îmbrăcat în costum de cavaler de la apus. Catifeaua vişinie a tunicii îmbumbate în nasturi de rubin îi scotea mai bine la vedere ascuţimea trăsăturilor. Şi-a mai potrivit părul şi barba la oglindă, şi-a aşezat horbota de la gît şi mîneci, apoi a ieşit întru întîmpinarea oaspetelui. Înţelesese de mult acest meşteşug al prefăcătoriei. Ştia că de inima unui străin repede te poţi apropia grăindu-i limba ţării lui şi purtîndu-te după datinile în care fusese crescut.

Aşa că d'Aubry, care tremurase la gîndul că nu se va putea înţelege cu nici unul din urşii acestor meleaguri, a rămas foarte mirat atunci cînd a fost primit în capul scărilor de acest cavaler, care l-a salutat cu cea mai mare eleganţă, într-o reverenţă largă, de perfect curtean.

Grăiau italieneşte, şi frîncul s-a mirat de accentul dulce al acestui nobil valah.

N-a fost prima şi nici cea din urmă mirare a cavalerului în acea seară! Întîi l-a impresionat gustul bizar, dar de loc neplăcut cu care era aranjat interiorul acestui castel-fortăreaţă.

Zidurile date cu var şi acoperite cu blănuri, mobilele grele lustruite cu lacuri închise la culoare, jilţurile din lemn sculptate migălos, ghioagele de fier cu zimţi puternici, săbiile cu garda lucrată în filigran de aur şi bătută în nestemate, scuturile din piele de bivol ferecate cu bolduri mari de argint îl duceau în lumea poveştilor pline de mistere şi de farmec, lăsate la curtea Franţei de cîntecele vechilor truveri, care preamăreau luptele cavalerilor pentru Sfîntul Mormînt. Îi reaminteau toată poezia presărată de acel principe valah cu care se bătuse în duel pentru ochii unei femei, principe care îl impresionase pe

Ronsard cu versurile și pe regina Margot cu strania lui frumusețe orientală.

Setea de călătorii și necunoscut, exaltate de marile călătorii ale lui Magellan, Vasco de Gama și Columb, spiritul de aventură al renașterii italiene creaseră un climat favorabil pentru a slobozi frîiele fanteziei în galop spre acest mistic și fecund orient. Și iată-l pe el, nobil care-și amanetase castelul strămoșesc din Gasconia din pricina blestemaților de burghezi și catolici, căutîndu-i răscumpărarea în casa acestui senior galant, tocmai la marginile lumii civilizate. Hotărît, viața este frumoasă și plină de surprize. Însă nu-i momentul să fie sentimental. Aici sînt în joc pungile cu cei mai buni ludovici de aur ai agentului englez de la Poartă, Barton. Apoi se pare că însăși curtea franceză s-ar bucura ca jocul Spaniei să fie împiedecat aici în orient. „*Mon dieu*, va fi greu. Gazda pare tot atît de vicleană, pe cît aș vrea eu să fiu. Să încercăm totuși."

Boier Dan, cunoscător al tainelor politicești, se ascunsese în dosul unui zîmbet care putea spune totul, după cum tot atît de bine putea să nu spună nimic.

— Cavalere, unui războinic ca domnia-ta nu-i șade bine să vorbească flămînd. Să ne ospătăm îndestulînd trupul, apoi să vedem și de ale minții.

— Sînt al senioriei voastre. Invitația mă ispitește cu adevărat.

Dan se înclină ușor, apoi bătu din palme.

A fost o surpriză pentru d'Aubry. Roabe negre călcînd fără zgomot au adus în talgere frumos lucrate fripturi fragede de pasăre și vînat. Piramidele de fructe rumenite de un soare darnic, vinurile spumoase și ușoare și convivul său tăcut, deasupra căruia luceau armele, i-au adus aminte de epoca de aur a cavalerilor francezi.

— Mărturisesc că am rămas cu totul uimit. Nu credeam că voi găsi altceva decît bordeie... Și văd ? !...

Făcu un gest larg cu mîna, îmbrățișînd toată casa.

— Acelea sînt sălașurile mulțimilor. Ceea ce vezi este cuibul unui cavaler.

D'Aubry a oftat.

— Da, da. Aici seniorii și-au făcut, după cîte văd, dreptate, păstrîndu-și-o cu tărie. Nu ca la noi, unde negustorii și bur-

ghezii încep să ridice nasul pînă la curte și să ne sfideze cu aurul lor.

— Avînd aur mai mult ca ei, cu ce vă pot supăra acele neamuri proaste ? !

Auzind de aur, d'Aubry a ciulit urechile.

— Pe meleagurile noastre acest bun se poate ușor dobîndi, adăugă Danul cu glas dulce.

Francezul se lăsă o clipă cotropit de vedenia plăcută a unor pungi bine garnisite. Și-a venit repede în fire. Cu cît vorbea mai mult celălalt, cu atît se zgribulea el. Prea le spunea lucrurilor pe nume.

— Eu, cavalere, te încredințez că am făcut bune negoațe cu negustătorii inglezi de la Oblucița. Le-am prilejuit cumpărarea unor trunchiuri pentru corăbii cum nu se mai află în tot Levantul. Aș mai vrea să fac asemenea negoațe, dar nu mă pot repezi pînă acolo. Mă ține legat un tiran, de care greu pot scăpa.

D'Aubry chibzui o clipă, apoi se frînse din șale peste masă.

— Senioria voastră, să vorbim deschis. Sînteți cu adevărat omul indicat de Barton. Parola a fost spusă cum trebuie.

— Care-i dorința acestui prieten al meu ?

— Să opriți pe cît se poate influența Ligii Sfinte în acest principat. Turcii trebuie să aibă mînă liberă pentru războiul cu imperiul. Barton va lucra în numele majestății sale regina Elisabeta chiar pe lîngă sultan.

— Și eu ?

— Dumneavoastră să împiedecați, cu partida ce aveți, jocul iezuiților. Apoi să luați legătura cu cancelarul Ioan Zamoyski, pentru a vă da sprijin puternic. Polonia este de partea imperiului otoman și aproape de țara dumneavoastră.

— La leși ne este și nouă sufletul, răspunse gînditor boier Dan. Pan Zamoyski este mîna dreaptă a lui riga. De el ascultă toți șleahticii de la Zamosk la Varșovia. Au pace cu sultanul de o sută de ani și nu cred că o vor strica acum.

— E curios, cavalere, că însuși Barton a lucrat pe lîngă marele vizir și pe lîngă sultan ca principele Michel să dobîndească tronul... Totuși, după ceremonia învestirii la palat, Barton m-a rugat insistent să-i supraveghez acțiunile. Nu prea înțeleg mare lucru din toată afacerea asta... S-ar putea să-i fi dat de bănuit faptul că Michel are pe lîngă el o sumă de con-

dotieri italieni. La Stambul se spune că Cosma Capponi e omul Ligii. De asemenea, că prințul Sigismund Bátory n-ar fi prea departe de influența Romei...

Dan îl ascultase cu luare aminte. Zîmbea subțire, înțelegînd că frîncul se descurcă greu în ițele ascunse și întortocheate ale treburilor politicești din Stambul.

— Dacă îngăduie domnia-ta, voi face puțină lumină în nedumerirea care te-a cuprins. E adevărat că Valachia și Moldova sînt țărișoare mici, dar sînt bogate.

D'Aubry se închină în semn de respect al adevărului.

— Noi — urmă Dan — sîntem chelerul Stambulului, sau cum ați zice domnia-voastră, furnizorii. Turcii iau pe prețuri de nimic toate bunătățile și le duc peste mare. Ca să fii bogat, trebuie să vinzi mult. Ca să vinzi mult, trebuie să ai mult. Dacă se ridică voievod aprig și cade în mreaja Cantacuzinilor, cum a căzut Mihai, se întîmplă două năcazuri. Aceia îi vor da greci să apuce boieriile de la noi, și asta n-o putem îngădui, și, al doilea, îl vor momi să treacă de partea Ligii și să se miște cu oaste împotriva Înaltei Porți, ca să-i ajute la gonirea turcilor din Peloponez. Acești Cantacuzini visează să învie pulberea Heladei de demult. Magnații din Peloponez au aprins focurile răscoalei și cei din Fanar au lipsă de săbii tari la Dunăre. Se mișcă sîrbii, se mișcă bulgarii... Noi nu trebuie să ne mișcăm. Nouă ne trebuie domn supus Porții și ascultător al Divanului, că altfel, șuieră Dan, altfel nu-i va sta capul pe umeri. Ne-am săturat de pribegie și de neastîmpăr. Vrem liniște să ne putem munci moșiile și să ne ridicăm neamurile...

D'Aubry n-a priceput tot ce vorbise gazda sa, dar s-a minunat de tăria celor spuse și de faptul că a găsit omul pentru care a venit tocmai din Franța și, care, după cîte se arată, va contribui la restaurarea d'Aubry-ilor în ținutul lor de origină.

Vinul era bun, divanul moale, cavalerul trudit de drumul făcut în douăsprezece zile de stat în șa. Încet, încet, cu cît vremea curgea spre miezul nopții, cu atît se simțea mai aproape de acest cavaler oriental care pricepea atît de ușor toate potecile încurcate și întortocheate ale politicii.

Cînd ceasul din turla bisericii catolice a bătut miezul nopții, d'Aubry abia de-și mai ținea capul pe umeri. Așa că a primit cu multă plăcere invitația gazdei de a dormi peste noapte acolo.

Parcă nu era tot el una cu același boier Dan care atîrnase moale pe cal, legat fedeleș cu frînghii și străjuit de cușmele acelea lățoase într-o noapte întunecoasă și de spaimă. În cugetul asprit de asemenea fapte, de călcări și pojaruri în miez de noapte, cînd pruncii căutau cu buze umede izvorul cald al laptelui la pieptul mamelor străpunse din goană cu sulița, toate cîte au fost s-au șters fără urme. Acum simte gîlgîindu-i în vine puterea lui cea de temut. Acum războiul s-a pornit cu dinadinsul, și el, boierul Dan, este acela care-i poartă frîiele din umbră. Tot din umbră va lovi. Va huli la pămînt orînduirea cea nouă a Divanului, iar o dată cu ea îl va huli și pe acest cîine de Mihai. Cît despre boierii olteni, îi va lega de mîini și de picioare, tăindu-le creanga de sub fund, prin oprirea negoațelor. Apoi, cînd va fi el în putere, îi va bate cu buzduganul peste măsele pînă cînd își vor da sufletul, cerșindu-i milă. Pe fălosul de Stroie Buzescu are să-l muncească cu fierul roșu. Are să-i bată gleznele cu ciocanul. Nu-i el copil cu cașul la gură. Ca să-i răpună pe acești răi, va începe cu slugile lor ticăloase. Are însemnați la catastif pe fiul cîinelui de cneaz de la Cremenari și pe lepădătura de Racea, care-și vîră nasul în toate trebile tîrgului. Cît despre căpitanul Mîrzea, i-a găsit ac pe măsura cojocului... Aici trebuie răbdare. Să deslușească din mulțimea capetelor care se foiesc prin tîrg pe toți hainii închinați voievodului. Are să-i piardă pînă la unul.

Un zgîriat la ușă din ce în ce mai tare l-a scos din gînduri.

— Trebuie să fie diacul Partenie cu catastifele. Bine ai lucrat, boier vistiernice, se firitisi el. Haida! Sloboade agerimea minții spre dezlegarea crugului acesta de noapte.

— Intră, diece!

Ușa ce da în cerdac s-a crăpat întîi binișor și numai atît cît putea pătrunde nasul ascuțit și roșu al diacului. În urma acelui nas s-au văzut și ochii. Înfipți chiar la rădăcina lui, mici și zbătîndu-se mereu în toate părțile. După ce-a adulmecat locul, nasul a dat de știre diacului că nu-i nici o primejdie și Partenie s-a făcut văzut cu toată podoaba ființei sale. Nimeni nu-i putea da vîrstă și loc de baștină diacului Partenie. Era plămădit din mucegaiul bucoavnelor și catastifelor din cancelariile vistieriei. Din caftanul spălăcit, care odinioară ar fi putut fi negru, nu mai rămăsese decît urzeala. Coatele ascuțite ale diacului împungeau mînecile, năzuind spre lumină.

Părea că în loazele de păr care-i scăpau de sub tichie adunase tot colbul anilor de slujbă și de sărăcie. După urechi purta pene de gîscă, la brăcinar călimări cu zeamă de bozi și sub braț un teanc de catastife gălbejite și murdărite de muște.

S-a închinat cu smerenie de cîteva ori, arcuindu-se din șale, rîzînd milog și unsuros cu o gură pustie, străjuită de doi dinți cîinești, galbeni și ascuțiți.

În urma diacului păşea cu luare aminte un băiețandru cu brațele încărcate de zapise. Părea că tinerețea îngropată sub aceleași veșminte ca ale mai marelui său și sub același colb și miros luptă din cînd în cînd să iasă la iveală, strecurîndu-i în ochi luciri de veselie. Uitase să se închine așa cum îi fusese cu străşnicie poruncit, furat de vederea minunăților pe care le vedea. Însă diacul Partenie veghea și învățăcelul a simțit ascuțimea cotului care-i dădea de știre să fie cuviincios. S-a îndoit și el, abia putîndu-se îndrepta la loc sub povara zapiselor.

Boier Dan a strîmbat din nas. Cei doi scribi aduseseră cu ei o duhoare stătută și rîncedă.

— Treceți în cămara cealaltă, porunci el. Vin și eu îndată.

Tot smerindu-se, Partenie s-a strecurat pe ușa care-i fusese arătată.

Cămara era luminată de un singur sfeșnic cu șase ramuri, așezat în mijlocul unei mese de lemn. De jur împrejurul pereților erau lavițe. În această cămară, alăturată sălii de ospețe, stăteau slujitorii boierești în arme, pentru a putea fi de folos la o nevoie a stăpînului lor. Acum era goală și tocmită pentru lucrările ce se vor petrece la lumina acelui sfeșnic, martor tăcut al tuturor tainelor țesute sub scutul nopții.

Diacul Partenie a pus cu grijă pe masă catastifele și călimările.

— Hai, putoare, nu hlizi ochii în toate părțile. Așază zapisele! bodogăni el. Calic nemernic... Te-am ridicat de lîngă otreapa de mîni-ta să te fac om și tu nici nu iei seama la un boier mare ca măria-sa.

L-a ghiontit pe ucenic în coaste, privindu-l pieziș.

— Vezi să te mai boldești unde nu trebuie, că te scarpin cu biciul pe spinarea goală!

Băiețașul sughițase înghițind ghiontul și lăsase capul în piept, semn că se rușinase. Diacul Partenie a ridicat deodată nasul în vînt, adulmecînd o umbră de miros ce se strecura dinspre cuhnii.

— Ah ! Ah !... gemu el. Şi iarăşi : Ah ! Ah !... Friptură !... Friptură !

Închisese ochii şi beregata cît oul de găină urca şi cobora mereu, semn că diacul înghiţea în sec. S-a grăbit spre uşa care lăsa să se strecoare acea mireasmă îmbietoare, lipindu-şi nasul de încheieturi.

— Friptură !... Trebuie să fie de clapon. De clapon umplut cu coconari şi cu stafide. N-am mai mîncat de nu ştiu cîţi ani. Friptură !... Ah !... Ah !...

Auzind paşi s-a ferit în lături, luîndu-şi iarăşi obrazul lui de fiecare zi. Numai beregata nu voia să-l asculte, zbătîndu-se fără încetare, ca o rugăciune a burţii lui mereu goale.

A intrat boierul Dan, îmbrăcat în anteriu de casă, cu papuci de safian în picioare. S-a oprit lîngă catastife, mîngîindu-le cu degetele lui subţiri ca pe nişte bune prietene. Un zîmbet viclean i-a cuprins figura. Cîte poveşti nu ascund filele lor gălbejite de vremuri ! Fiecare socoteală făcută pe cînd era el vel vistiernicul ţării îi trecea pe sub ochi. Cine rotunjea numărul fumurilor [1] de pe moşiile potrivnicilor ? Cine scădea pe cele ale prietenilor ? Aici e calea spre puterea fără seamăn a avuţiilor.

— Diece Partenie !

— Poruncă, luminate stăpîn !

— Ai să cauţi în catastife sama de pe urmă a ţării.

— O ştiu, măria-ta !

— Atunci să adaugi cîte o sută de fumuri de fiecare sat al moşiilor de peste Olt. Vezi cum potriveşti cernelurile şi cum faci adaosurile. Dacă se va cunoaşte ceva, plăteşti cu capul.

Diacul Partenie s-a închinat mai adînc decît o făcuse pînă atunci. Cînd a ridicat fruntea, ochii băteau şi mai des spre lături şi luceau de o bucurie adîncă.

— Să n-ai grijă, măria-ta. Doar nu mă cunoşti de astăzi, de ieri. Se va face, de nu va desface nici diavolul. nici Dumnezeu.

— Bine ! Ştiu ce preţuieşti. De aceea te-am chemat. Apoi să găseşti între satele de margine, Cremenarii. E scutelnic şi îndatorat numai la daruri. Ridică-i fumurile tot cu o sută...

[1] O gospodărie pentru care se plătea bir

Ba cu una și douăzeci. Și scrie-i toate dările de haraci. Vezi că are și oi, și pruni, și prisăci.

— Așa va fi !

— Și... — aici vocea Danului se ascuți făcîndu-se tăioasă — vezi de pe moșiile mele din Argeș, satul Drăgoiești. A fost scăzut tot de mîna ta cu douăzeci de fumuri. Acum scoate-l la optzeci. Pune prisăci, trei tamazlîcuri cu cîte cincisprezece capete și treizeci de rîmători. Îndatorează-l la trei care de ceară. Și creditor de la haraciul vechi al lui Alexandru Vodă și cel nou, de la acest vodă, pune-l pe kir Statake, vel vistier... Să plătească nemernicii... Auzi tu, Partenie, ce-ți poruncesc ?

— Aud, măria-ta. Aud și mă bucur !

— Mai ales bucură-te că vei fi ospătat în lege. Tu și cu ucenicul acesta, pe care nu știu cum l-ai dobîndit, dar care dacă nu-și va ține limba va putrezi în furci, și tu o dată cu el.

— Vai de mine, boierule ! Mai bine îl sugrum cu mîinile mele. Să n-ai grijă !... E supus ca un miel.

— Na !... Ține cinci galbeni pentru tine și unu pentru băietan. În zori, totul să fie rînduit.

Diacul și-a întins mîinile cu căngile negre ale unghiilor, smulgînd banii din mîna Danului.

— Va fi, măria-ta !... Va fi !... De asta nu duce nici o grijă.

După ce-a plecat Danul, diacul a înșirat galbenii pe masă, unul lîngă altul, apoi luîndu-i pe rînd, le-a încercat tăria în colți și zimții cu buricul degetului mare. Ofta și țîfnea pe nări, grohăia și se foia pe picioare. După ce-l cerceta și pe față și pe dos, îl lăsa să cadă într-o pungulițâ slinoasă de piele pe care o purta sub caftan, aninată de gît. Cînd a ajuns la al șaselea galben, l-a cîntărit bună vreme în mînă, s-a uitat pe sub sprîncene la ucenic, a oftat, iar s-a uitat la galben și de la galben la cel căruia îl hărăzise boierul, apoi, cu un răsuflet al întregului corp, l-a lăsat să alunece după ceilalți frați ai lui.

— Nu mormăi, ticălosule ! Ți-l păstrez pentru vremuri grele... Ce, vrei să-ți cumperi ciriviș și bragă ? Mută-ți gîndul ! Aici stă la loc de cinste. Și-a încheiat caftanul, îngropînd în cutele lui punga și galbenii.

Atunci a intrat o roabă aducînd un clapon fript, pîine și un clondir cu vin. Nici n-a ieșit bine roaba, și diacul a sărit asupra fripturii, ca un flămînd de atîția ani ce se afla. I-a dat ocol adulmecînd-o și sorbindu-i parfumul cu ochii închiși,

a clefăit de cîteva ori ascuțindu-și dinții, apoi s-a apucat să înfulece privind pieziș și mîrîind cu plăcere.

Bietul ucenic, pe care-l chema Dumitru, rămăsese lîngă colțul mesii, simțind cum îl apucă ameteli de atîta poftă. Diacului i s-a prelins untura în barbă și unghiile luceau ca date cu lac de cîte ori le ridica spre gură. Într-un tîrziu, cînd din clapon n-au mai rămas decît oasele cu puțină carne pe ele, a împins talgerul în fața băiatului.

— Na! Bucură-te și tu de mila boierului și lărgimea mea de suflet!

A rîgîit de cîteva ori, semn că se îndestulase, s-a șters cu mîneca caftanului la gură, apoi a ridicat clondirul cu vin, sorbind cu înghițituri prelungi, începute și sfîrșite cu un plescăit de limbă. Ochii diacului căpătaseră luciul hain al fiarei sătule. Se lăsase pe spate, ridicîndu-și botforii hărtăniți pe laviță. Părea că plutește într-o lume fericită, în care uitase de robia călimărilor cu boz și a catastifelor colbuite.

— Are și viața părțile ei frumoase, Dumitre băiatule, se mărturisi el cu glas mai îndulcit, sugîndu-și la răstimpuri gingiile și colții... Pentru asemenea ospăț aduc din condei nu două sate, ci douăzeci și două... Un clapon în fiecare zi, făcu el visător. Merită să răstălmăcești toate condicile din vistierie pentru el... Tu nu mai sta, trîntore! Te-ai ghiftuit și acum ai vrea să dormi. Hai?... Pune mîna și ascute pencle. Să mi-o gătești pe cea de gîscă leșească și să fie de la aripa dreaptă, ca să-mi vină bine la scris. Amestecă bozul cu un pic de făină, să se facă mai cleios. Și scoală-mă cînd vor fi toate cum se cuvine și cum te-am învățat. Odihnindu-te cu această lucrare, vom purcede la alta, pînă-n zori. Haide! La treabă.

Diacul s-a răsucit pe o coastă, gemînd de plăcere. Curînd a prins să fluiere și să sforăie, semn că se dăduse altei mari bucurii a lui, somnul.

Dumitru a rămas în picioare, cu pana de gîscă într-o mînă, cu cosorul în cealaltă. De afară a bătut în geam, ușoară ca un vis, o rază de lună. Băietanul a ridicat ochii, privind o clipă jocul ei de aur, apoi, oftînd, s-a apucat să ascută pana. Părea că toată vechimea caftanului pe care-l purta și a catastifelor de pe masă se așezase pe umerii și fața lui. I-au picurat din ochi doi bobi de lacrimă. Mari și lucind o clipă în lumina sfeșnicului.

În cămara de lucru a Curții Vechi ardea o singură luminare. În fața jilțului în care sta înfundat voievodul era zugrăvit cît tot peretele chipul măriei-sale Ștefan cel Sfînt de la Moldova. Pe cap purta coroană împărătească și în mîna dreaptă toiag aurit. Privea senin peste curgerea timpului, ca unul ce bine cunoscuse orînduielile lumii, statornicindu-și numele în inimile noroadelor.

În stînga era zugrăvit Cercel Vodă. Spre acel prepus frate al său căta Mihai, cercînd să lege firul unor gînduri ce nu se voiau închingate. Juruise credință patriarhului Meletie Pigas de la Bizanț. Acela era om plecat spre pace, cu atît mai plecat cu cît merticele monastirilor închinate aduceau patriarhiei cel mai bun venit, umplîndu-i cămările cu bunătăți. Juruise credință și lui Andronic Cantacuzin, care aștepta să ridice sabia. De asemenea, sultanului, ca și unchiului său Iane, care se bucura de pe acum de sporirea averilor și negoațelor sale.

Un zîmbet amar i s-a călătorit pe față.

Oare nu tot unchiul Iane, care l-a făcut fiu al lui Pătrașcu Voievod, a luat capul acestui învățat și frumos cavaler cu prețul a cincizeci de mii de galbeni, trimițîndu-l lui Aron de la Moldova umplut cu paie ? Dacă i se va pune împotrivă, nu-l așteaptă aceeași soartă ? ! Îl cunoaște destul de bine pe acest epirot, care nu se teme nici de Dumnezeu, nici de oameni, și care n-are decît un crez : aurul.

„Cît sînt de mic și de bătut din toate părțile." Mai ales îl durea glasul norodului, care-și întorsese fața spre el și care, după cîte văzuse astă-seară, aștepta să-l izbăvească. Pe de altă parte, auzea și acum plîngerea alăutei și cîntecul orbului îl făcea să-i fie rușine de el însuși.

Dacă nici înăuntru nu va avea sprijin, atunci încotro s-o ia ? Se știe vînat de boierii maziliți alaltăieri, ca să le facă loc bogaților de la Fanar, care i-au cumpărat Scaunul și veniturile țării, împreună cu vechile datorii ale lui Alexandru Vodă. Simte o alinare gîndindu-se la Stroie Buzescu și ceilalți boieri olteni. Aceia îi vor fi de credință ! Cît timp ?... Nu boierii l-au tăiat pe viteazul voievod Radu de la Afumați în fața altarului, la Rîmnic ? Oare asta să fie soarta tuturor celor care s-au ridicat pentru slobozenie ? Să-i doboare mai abitir decît pă-

gînii chiar boierii pămînteni ? ! Şi Bator Jicmond de la Ardeal ? Păunaş nestatornic, ascuns după rantia iezuitului Carillo. Totuşi, i-a dat sprijin bun şi jumătate din Scaun îl datoreşte lui.

Avea gura coclită şi parcă i se vărsase fierea în sînge.

Ce mai voievod ! Cîte petice se cususeră unul lîngă altul, ca să-i facă lui caftan domnesc ? Acum, toţi cei care puseseră peticul îşi întind mîinile ca să şi-l ia înapoi cu dobîndă. Are să rămînă gol şi prăpădit.

Părea că în acea noapte se vor spulbera toate visele pe care şi le făcuse clipă de clipă, în şirul lung al zilelor de pribegie. Adunase atunci în el toată durerea noroadelor creştine, la uşile cărora poposise şi ceruse adăpost. Atunci se înfiripase gîndul lui minunat, din care-şi făcuse cruce şi evanghelie. Să ridice aceste noroade şi să răstoarne, cu sabia, împărăţia săbiei. Adunase ură cît nu poate încape în sufletul unui om. Cunoştea toată urzeala care ţinea în pînză de paianjen această parte a lumii şi tot huzurul Stambulului, agonisit cu preţul vieţii de cîine al oamenilor trăitori din veac pe aceste meleaguri. El însuşi cunoscuse asemenea viaţă de cîine.

S-a ridicat în picioare călcînd în lungul şi latul cămării, cu barba sprijinită în piept. Gîndurile îi cercuiseră fruntea în gheare de fier. Îi scurmă cugetul şi îl poartă spre acel vad al furiei de care el însuşi se teme... I s-a părut ? A fost vîntul care a bătut în ferestre ? Ba !... Ciocănitura vine de la uşa de taină care închide gangul ce duce la casele diacului Nathanail...

Nu se putea mai bună potrivire de gînduri ca aceea.

Voievodul a grăbit spre uşă, deschizînd-o cu mîna lui. Din întunericul gangului a ieşit la vedere diacul Nathanail. Se închină către voievod, dînd să-i sărute poala coantăşului şi mîna. Mihai l-a cuprins în braţe, trăgîndu-l la pieptul lui.

— Măria-ta... a îngînat tremurat diacul.

— Ba, diece !... Pentru domnia-ta nu sînt altceva decît acelaşi zburdat bănişor Mihai de la Mehedinţi, ale cărui focuri le stingeai cu vorbe înţelepte. Şezi şi-mi alină zbuciumul.

Diacul a zîmbit, tremurîndu-şi ochii într-o pînză subţire de lacrimi. Mihai l-a luat de subsuoară, purtîndu-l uşor spre jeţul domnesc. Văzînd unde-l duce, diacul s-a apărat cu toate puterile lui sleite de ani.

— Facem păcat, fiule... Mare păcat !... Aici n-am să stau nici în ruptul capului. Ţie ţi-e hărăzit acest Scaun şi tu să porunceşti din el.

— Bine. Dacă nu vrei, avem să facem ca odinioară. Iacă blana asta de urs. Eu am să şed pe ea. Îţi potrivesc acest scăunel pe care voievozii şi-au odihnit picioarele trudite de lupte. Aşa-ţi place ?

— Place !

S-au aşezat aşa cum potrivise Mihai locurile.

— Cum ai ştiut să vii, diece ? Ai simţit oare durerea acestui rătăcit fiu de suflet ?

— Am simţit-o şi am văzut-o din clipa cînd te-a ridicat în Scaun iskimne-agasi. Precum am mai văzut şi multe altele. Că ai avut şi în această noapte năcazuri, mi-au spus-o căpitanii tăi de credinţă. Am venit cu bruma mea de pricepere să te ascult şi să te sfătuiesc, dacă mai primeşti sfaturi de la un bătrîn ca mine.

— Diece şi tată, nu vorbi aşa, că mă amărăşti mai rău.

— Voievozii trebuie să stea deasupra durerilor şi bucuriilor, pizmelor şi vrăjmăşiilor care fac povara grea de dus a omului de rînd.

— Au voievozii nu sînt oameni ?

— Oameni sînt. Însă adună în ei înţelepciunea de veacuri a norodului pe care i l-a încredinţat Dumnezeu să-l călăuzească şi să-l păstorească cu dreptate. Numai bucuriile norodului pot fi bucuriile domnului său, precum şi durerile mulţimilor să răzbată în sufletul celui care este cel dintîi slujbaş al lor.

Mihai a încruntat sprîncenele, trecîndu-şi mîna prin barbă. Diacul l-a privit lung, aşteptînd răspuns.

— Poate aşa făceam, diece, rupse într-un tîrziu tăcerea voievodul, cînd eram bănişor de Mehedinţi şi veneam singur pe cărări de munte să mă spovedesc domniei-tale. Atunci mă simţeam legat de toată lumea aceea măruntă din mijlocul căreia m-am ridicat... Dar acum ? Învaţă-mă cum să pot pleca urechea la glasurile ţării, cînd m-au pus în Scaun boierii de peste Olt, capuchihaia Iane şi voievodul din Ardeal ? Al cui sînt eu, diece ? Căci al meu nu mai sînt de mult ! Nici al doamnei şi coconilor mei nu mai sînt. Mă simt singur şi bătut de vînturi potrivnice. Îmi pare că stau atîrnat asupra unei prăpăstii fără fund, legat cu un fir subţire de mătase. Au mai bine de aur. Cît mă va ţine firul ? Şi de unde să-l îndoiesc ?

Întrebările voievodului veneau dese şi răscolite din adîncurile fiinţei lui de om simţitor, care încă nu se deprinsese să poarte toată povara domniei. Diacul Nathanail a înţeles că

acest suflet, în care nu se strecurase putregaiul vechiului cin boieresc, poate creşte spre lumină, drept şi falnic ca o plămadă răsărită din brazda ţării care-şi are rădăcinile înfipte adînc în norod.

— De ce taci, diece ? De ce laşi în suferinţă pe zburdatul bănişor al Mehedinţului ?

— Taci, voievoade !... Nu se cade să te afunzi în durerea ta. Aceea nu răzbate dincolo de coantăşul pe care-l porţi. Pleacă urechea la toată zvoana dată de ţară, de la un capăt la altul. Întreabă-l pe acest mărit voievod care i-au fost căile de izbîndă. Ai sabia întărită cu sfîntul mir. Pune sub ascuţişul ei pe cei hicleni. Cheamă din buciume la oastea cea mare. Au să răsufle pămînturile şi oamenii legaţi de aceste pămînturi. Abia atunci ai să fii voievod. Pînă atunci ? Vocea diacului se subţiase de părea că vrea să reteze cu tăişul săbiei. Pînă atunci ?... Las' pe măria-ta să-ţi dai singur răspunsul.

Bătrînul se ridicase în picioare şi părea că adunase în el toate glasurile umbrelor celor de odinioară, zugrăvite în spătăria mică şi aici în cămara de lucru, precum şi puterea lor.

La început, Mihai s-a înecat, trăgînd cu greu aer în piept. I se părea că diacul îl batjocoreşte anume. Mai apoi, o rază de înţelegere a prins să licărească departe, departe de tot în bezna ce-l înconjurase din toate părţile. S-a ridicat, păşind spre ferestre. A dat într-o parte perdelele grele, rezemîndu-şi fruntea de geam. Stropi repezi şi deşi băteau în el cîntînd molcom cîntecul trist al toamnei. Afară, în colţurile zidurilor, ardeau fînare agăţate în crengi de fier. Răspîndeau o lumină gălbuie şi tremurată, care tăia brazde subţiri şi piezişe în picurii de ploaie.

S-a scuturat ca de o vedenie, părîndu-i-se că de acolo se-ngînă o alăută şi un glas de bărbat :

„A ajuns negustoria
Grecilor din Ţarigrad,
Cine dă mai mult să fie
Domn ţării neapărat."

Au era numai glasul orbului ? Parcă şi ploaia, şi zidurile, şi cerul negru îl îngînă ca o batjocură şi ca o mustrare.

Cînd s-a întors, era singur.

— Măria-ta, scapă-ne !...

— Nu ne-a mai rămas decît sufletul.

Toate glasurile acelea de jale l-au încununat de cînd a intrat în țară. L-au trecut ape. E singur. Singur cum n-a fost niciodată. Cine-i stă în preajmă ? Unde sînt boierii lui ? Unde sînt Buzeștii ? De ce nu vin să-i aducă măcar alinul unui sfat !... S-a lăsat în jilț, cu capul dat pe spate și ochii ațintiți în bagdadie. Ploaia țîrîia mărunt și se părea că stropii nenumărați îi ciocăneau fruntea cu ace de foc.

XV

Era la o săptămînă de la urcarea în Scaun a voievodului Mihai. Racea făcea de rînd la cetate, cu ferentarii. Să fi fost spre prînzișor. Se răcorise bine. În Ciutărie stejarii îmbrăcaseră strai de aramă. Căpitanul schimbase străjile și se cocoțase în turnul de la Poarta de Jos, privind peste tîrg.

Nu putea pricepe nici astăzi cum de l-a scăpat Dan din gheare pe tătăraș. Nu putea pricepe de ce l-a pus la popreală. Ce gînduri să fi avut acest diavol cu chip de om ?

Se trăgea de bărboi, mormăind ca un urs. Straja îl privea zîmbind, ca unul care cunoștea năravurile mai marelui său... Într-un tîrziu, Racea s-a întors spre oștean.

— Azi e zi de tîrg, așa-i ?

— Așa-i, domnia-ta !

— De ce țin tîrgoveții dughenele ferecate ?

— De !... Se aude că ies zarafii de la Carvasara [1].

Racea l-a privit pieziș.

— Voi ce ziceți ?...

— Ne-au uscat cei de la Alexandru Vodă... Pentru ăștia o să secăm de pește toate bălțile și tot n-o să-i săturăm.

— Poale-n brîu ! Numai să vă văicăriți știți...

Era mînios că nu dăduse de firul întrebărilor ce-l munceau. Straja a ridicat din umeri.

— Ce-am putea face singuri, de capul nostru ?... Ia uită-te, căpitane... Oamenii au avut dreptate...

[1] Locul unde conăceau turcii în București

Racea s-a ridicat la creneluri... Nori grei de praf pluteau peste Tîrgul Cucului, în dreptul Caravan Seraiului. A plecat urechea stîngă, cu care auzea mai bine, spre partea ceea. Se desluşeau chiote sălbatice, tropote dese şi mugete de vite.

Cînd a întors capul, a dat cu ochii de ochii străjii...

— Haide, mută-ţi botul în altă parte... Ce mă zgaiberi la inimă ?... Am eu destule şi fără ale tale.

Oşteanul a oftat, privind spre Carvasara. Racea i-a văzut mîinile strînse pe suliţă şi fălcile încleştate cu ură... A coborît jos, înjurînd de se cutremurau zidurile.

Kir Statake îşi freca mîinile cu bucurie, privind cu ochii lui înecaţi în osînză la ceilalţi boieri ai divanului. Pasul cel mai greu fusese făcut. Boierul Barbă Albă îl învăţase toate tainele dărilor, în schimbul jurămîntului că moşiile lui n-au să fie îndatorate decît cu dajdiile ce vor fi hotărîte de divan. Îl avea în stînga pe Pangratie, vtori vistier, pentru a cărui slujbă îi plătise lui Mihai bani zdraveni. În şirul din dreapta, în care stătea el, erau numai greci. Ceilalţi, din stînga Scaunului, erau bătrînii boieri de pămînt. Stăteau înţepeniţi, cu işlicele pe cap, sprijinindu-se în toiegele lor ferecate. În razele de soare care pătrundeau prin ferestre jucau firişoare de praf. Paicii purtaseră prin spătărie tăvi cu tămîie aprinsă. Cînd s-a auzit zuruit de pinteni, postelnicul Tudorache a bătut de trei ori cu toiagul în podea.

— Măria-sa !... a strigat postelnicul.

Statake s-a închinat cu greu şi s-a ridicat în capul oaselor cu şi mai mare greu. Beyul acesta afurisit umblă îmbrăcat numai ostăşeşte, de parcă s-ar fi născut pe tronul Spartei.

De cum s-a aşezat în Scaun, voievodul şi-a plecat fruntea în palmă, aşa cum luase obicei să stea în Divan.

— Diecii sînt aici, logofete Andrei ?

— Aici, măria-ta !

— Postelnice Tudorache, ai dat poruncă vătafului de copii să nu lase pe nimeni ?

— Dat, măria-ta !

— Atunci să începem !

— Cinstita slugă a măriei-tale, vel vistiernicul Statake va da seama despre aşezarea vistieriei, spuse logofătul închinîndu-se către voievod.

Statake a tușit de cîteva ori dregîndu-și glasul. Simțea toți ochii din Divan ațintiți asupra lui. Începuse să-l năpădească sudorile.

— Măria-ta si ținstiți boieri... Firmanul de la Sublima Poartă spune che la Bairamlîki se dăm zumătate din harațiul imperătesc, luminatul sultan (se închină din șale) fațe rezboi cu chinele de Rudolf, imperatul nemților, și are nevoie, repede, repede.

— Spune cît este această jumătate și cum ai împărțit-o pe județe ? i-a tăiat-o voievodul.

— Aferim, făcu și divan effendessi clătinîndu-și penele de la turban. Ai limba prea lungă.

Statake înghiți în sec.

— Zețe mii de oi din care ținți mii araman și ținți mii chivirdzic. Zudețele din Vlahia Mare se dea patru mii si țele din Banatul Oltenici sase mii, che acolo n-a fost sețetă anul ațesta.

— Este drept, întări stolnicul Sîrbu... Satele noastre n-au avut nici un pic de pășune. Am împins oile spre munte. Avem și multe sterpe anul acesta.

— A vorbit bine stolnicul Sîrbu, măria-ta, cuvîntă rar și apăsat bătrînul vel vornic Mitrea. Atît că nu-și ține locul în Divan și grăiește înaintea celui ce s-ar cuveni să deschidă gura întîi. Gîndesc că oile avem de unde să le împlinim, mai ales dacă ai să dai poruncă să împresoare obștiile de la munte. Au perdele și săivane ascunse sus la plaiuri și niciodată oamenii domniei nu le dau de capăt...

Mihai se trăgea de barbă, privindu-i chiorîș.

— Ai terminat, vel vornice ?

— Terminat, măria-ta !

— Socotelile lui Statake nu-mi vin la îndemînă. Oltenia a fost destul de pustiită de Alexandru Vodă, care voia, cum bine știți, să-mi pustiască și viața.

Boierii oftară, plecînd bărbile în piept.

— Așa că să dăm jumătate, jumătate. Adică două mii boierii de peste Olt, două mii domniile voastre, altă mie boierul Dan care s-a prea rotunjit în vremea pribegiei domniei mele, astea fac cinci mii. Alte cinci să se ia de la satele din munte.

— Măria-ta, să nu supărăm boierii de sînge vechi care au fost credincioșii lui Vodă Pătrașcu, tatăl măriei-tale, se împotrivi vel vornicul Mitrea.

— Nici pe cei care au stat alături de mine într-o durere și bucurie, vel vornice.

— Fie cum vrei, măria-ta. Ai steag de domnie de la Stambul și noi ne supunem. Ascultă însă și de glasul și sfatul unui bătrîn ca mine, așa cum se cade să asculți niște plete albite de ani. Nu întărîta boierii din sîngele lui Basarabă, că le știi puterea.

— Nu întărît pe nimeni, cinstite vornice. Dar nici că-mi place să fiu întărîtat. Vistiernicia să facă așa cum am spus eu și dumneata, logofete Andrei, să scrii cărți către pîrcălabii cetăților, către juzii tîrgurilor și cnezii de prin satele moșnești... Vistiernice Statake !...

— Porunca, porunca, măria-ta.

— Cai n-avem de unde da.

— Avem, măria-ta, răsări vornicul Mitrea. Satele călărășești.

— N-avem, vornice !... Să se socotească pentru bairamlîk o mie de fugari, în aur. Să împlinească prețul sfintele monastiri.

— Doamne, nu supăra pe slujitorii domnului, spuse cu voce tremurătoare mitropolitul Mihail.

— Sfinția-ta, au intrat în monastiri obiceie proaste care rușinează comănacul. Părinții în loc să-și vadă de slujbe, bat negoațe și se țin de curvăsărie.

Mitropolitul a dat ochii peste cap, făcînd cruci rare și smerite.

— Măria-ta, ești cam pripit. Vorbele astea fac de ocară sfînta biserică.

— Nu vorbele o fac de ocară, sfinția-ta, ci faptele care stîrnesc asemenea vorbe. Să știți, cinstiți boieri, că de astăzi începînd, satele domnești nu vor mai da seama decît către domnie.

Vorbele acestea au fost primite cu un murmur de împotrivire și din partea boierilor de pămînt, și a celor greci. Mihai și-a ridicat fruntea, fulgerîndu-i cu privirea.

— Măria-ta, stîrnești mare furtună, spuse răspicat vel logofătul Andrei. Era un bărbat scund, burtos, cu pletele și barba cînepie.

— Așa-i, măria-ta, întăriră ceilalți.

— Deopotrivă trebuie să fim în fața Porții, spuse grecește vel paharnicul Manta.

Mihai îi cercetă îndelung și un zîmbet aspru îi înflori pe buze.

— Ba !... Nu sîntem deopotrivă în fața Porții... Satele domnești din veac au rămas voievodului ca să-și poată plăti datoriile și să răsplătească pe cei credincioși trupului său. Știu că vi-ar place să mă închin fiecăruia din domniile voastre și să cer o pungulițâ cu aur pentru plocoane.

Divan effendessi, care pînă atunci stătuse liniștit în stînga Scaunului domnesc, bătu de trei ori în palme. Tot Divanul întoarse capul spre el.

— Pe barba profetului, beyule... Ai început să-ți faci de cap. Mihai albise, strîngîndu-și pumnii. Stolnicul Sîrbu a rînjit în barbă și după el au rînjit și ceilalți boieri.

Atunci s-a auzit afară un huiet năpraznic. Părea că zeci de tobe huruie înfundat. Răzbăteau pînă în spătărie chiote și sudălmi. Vuietul creștea, se domolea și iarăși creștea, cum face marea cînd se pregătește de furtună. Boierii și-au întors unii spre alții capetele, strecurîndu-și întrebări. Divan effendessi l-a privit în ochi pe stolnicul Sîrbu și stolnicul a clătinat ișlicul în semn de înțelegere.

— Ce să fie asta, postelnice Tudorache ? întrebă Mihai.

— Să-l chemăm la poruncă pe Simion, măria-ta. El trebuie să fi aflat pînă acum.

■

Racea stătea în turnul de deasupra Porții de Jos, privind peste marea de turbane, de fesuri, de cușme care se îngrămădise între zidurile cetății, Drumul Beilîcului și Ulița Tîrgului de Afară.

— Parcă au dat lăcustele, căpitane, șopti oșteanul de strajă.

— Au ieșit din toate măruntaiele pămîntului. Niciodată n-au fost atîția.

Toate cele trei ulițe erau năpădite de care așezate butuc lîngă butuc. Boii își ciocneau coarnele mugind la răstimpuri, caii tropoteau pe loc, oamenii se înghesuiau să ajungă la poarta cetății, înjurîndu-se în toate limbile orientului. Se împărțeau pumni și palme cu nemiluita. În toată viermuiala ceea, ochiul căpitanului Racea vedea totuși o oarecare rînduială și teamă. Băgase de seamă că în primele rînduri dinspre podul cerății se strecuraseră turci înarmați cu iatagane.

— Hm ! făcu el scărpinîndu-se după ureche...

— Așteaptă pe cineva, spuse straja.

— Ai minte limpede, Ioane! Strigă jos să fie gata la vîrtejuri. Cînd dau poruncă, să ridice podul.

Nu isprăvise bine, cînd pe Uliţa Mare şi-a făcut loc un convoi de călăreţi. Cu toată înghesuiala, creditorii se dădeau în lături. Contenise sfada, conteniseră strigătele.

— Ceauş Haviz!...

— Ceauş Haviz!...

Era un murmur al tuturor gurilor de sub ziduri, care s-a ridicat pînă la căpitanul Racea. Turcul călărea adunat în şa, cu capul în piept, de parcă n-ar fi luat seama la nimeni şi la nimic. Cînd a ajuns în preajma porţii, Racea a tunat porunca.

— Sus podul.

Vîrtejurile au scîrţiit, lanţurile s-au întins zuruind şi podul a început să se ridice. Fapta asta a stîrnit un chiot sălbatic. Însuşi ceauş Haviz a ridicat ochiul la ziduri, scuipînd cu scîrbă spre Racea. Căpitanul se ridicase pe podina turnului şi-i privea cu mîinile puse-n şolduri. După ce vuietul mulţimii s-a ostoit, ceauş Haviz şi-a împins calul chiar în buza şanţului.

— Lasă podul jos, fecior de căţea, a răcnit el turceşte.

— Nu înţeleg, chiorule! răspunse Racea plecîndu-se peste parapet.

Un zaraf s-a grăbit să-i tălmăcească lui Haviz cele strigate de căpitan.

— Allah! răcni turcul... Deschide poarta, dacă nu vrei să-ţi spintec burta.

— Să i-o spinteci tîrfii de maica-ta, îi răspunse de data asta tot turceşte Racea.

Haviz fierbea. La asta nu se aşteptase. A dat o poruncă scurtă şi zarafii s-au înghesuit care de care să apuce pietre din uliţă şi să le azvîrle în poartă. Racea i-a ameninţat cu pumnul.

— Ascultă, drac bărbos — a strigat Haviz după ce zarafii s-au liniştit — du-te şi spune-i otrepei de bey că a venit ceauş Haviz şi cinstiţii creditori să primească firman pentru datorii... Repede, pînă nu te arunc în focul Gheenei.

Lui Racea i-ar fi plăcut să-i aţîţe şi să le arunce cîteva săgeţi, dar s-a gîndit că poate voievodul l-ar ţine de rău pentru asemenea fapte.

— Întreabă-l pe vătaful Simion ce să fac, porunci el ferentarului.

Apoi, întorcîndu-se spre uliță, se cățără pe un crenel, lăsă un picior să-i spînzure în jos și începu să scuipe rar în apa de la picioarele zidului. Treaba asta stîrni un nou vuiet din partea zarafilor. Acum pietrele curgeau necontenit, izbindu-se cu un sunet prelung în podul ridicat. Țipetele și sudălmile păreau că vor dărîma zidurile.

— Porc de cîine !...

— Fecior a șapte cățele puturoase !...

— Hienă !...

— Dihor !...

— Am să te tai în bucățele !...

— Ghiauri afurisiți !...

Zarafii ridicau spre el bărbi aricite de mînie, pumni, ciomege și hangere. Racea surzise însă cu totul. Cînd și cînd, le mai arunca cîte-o privire plină de ură, sau izbucnea în rîsul lui gros atunci cînd vreun zaraf mai mîniat încerca să-l ajungă cu vreo piatră.

XVI

Straja s-a întors gîfîind.

— Domnia-ta, vătaful Simion zice să le dai drumul numai la cei de pe răvașul ăsta... Și să-i mai ții barem un pătrar de ceas, ca să gătească armășeii și copiii de casă.

— Bine ! Aleargă la hotnogul Negură și spune-i să tocmească cincizeci de ferentari cu fușture în amîndouă lăturile Porții de Jos. Dacă-i poruncesc, să nu șovăie și să izbească de sîrg.

— Așa am să fac, rînji oșteanul ducîndu-se iarăși.

Dintr-o singură privire Racea a deslușit scrisul voievodului. Se vede treaba că foaia de hîrtie a fost smulsă cu mînie și grabă din vreun catastif, pentru că avea o margine sfîrtecată. Cum a sărit sus, răscrăcărîndu-și picioarele pe două creneluri, și a fluturat foaia, zarafii au amuțit ca prin minune.

— Ascultați aici porunca voievodului Mihai, domn la toată Țara Românească.

Fluierături, sudălmi, chiote. Căpitanului a început să i se bată ochiul stîng. Era semn de mare mînie. S-a întors făcîndu-se că pleacă. Gălăgia s-a oprit pe loc.

— Vreți să ascultați ca oamenii, au ba ?

— Citește, ghiaur împuțit, strigă ceauș Haviz.

Racea a strigat ca la treizeci de creditori. Cei care și-au auzit numele au dat năvală, cei care n-au fost strigați au început să zbiere și să se bată cu pumnii în piept. Sub poartă, hotnogul Negură își rînduia ferentarii cu sabia trasă.

— Gata, hotnogule ?

— Gata, căpitane !

— Bagă de seamă la vîrtejuri și la porunca mea !

— Bag !

— Jos podul !

Cei treizeci de zarafi au dat buzna de cum buza podului a atins malul. Dar așa cum gîndise Racea, în spatele lor se tălăzuiau ceilalți... S-au împins unii pe alții, au început să se bată cu pumnii și să se scuipe. Însuși ceauș Haviz împărțea laturi de iatagan în stînga și dreapta. Cînd a socotit că-i vine bine, Racea a strigat peste umăr :

— Sus !

A doua oară s-a ridicat podina grea de stejar, prăvălind pe cei rămași în urmă în apă și dîndu-i aproape peste cap pe cei care apucaseră să treacă spre poarta cetății.

— Deschideți porțile !

Zarafii au năpădit în curte în urlete sălbatice. Pe loc au fost împresurați de fușturile ferentarilor. Ceauș Haviz spumega. A ridicat iataganul, dar s-a văzut prea singur între fețele acelea bărboase, așa că l-a băgat la loc. Racea a coborît treptele sărindu-le cîte patru. Cu toate suduielile și strigătele zarafilor, i-a ales cu mîna lui numai pe cei treizeci scriși de voievod. Îi alegea și cînta nici tare, nici încet :

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit...

*

Văzîndu-l pe Haviz că vine turbat la scările ce urcau în cerdacul palatului, vel armașul Necula a dat dosul. N-ar fi vrut să se strice chiar acum cu mîna dreaptă a boierului Dan. Mai

la urma urmei, nu se știe dacă Dan are să se mai țină mult în picioare, pe cînd pe Haviz și slujbașii împărătești n-are să-i doboare nimeni. Gîndind așa, vel armașul s-a ascuns în odaia armășeilor de deasupra temniței domnești. Armășeii, lăsați de capul lor, s-au temut să ceară armele zarafilor, așa cum e rîndul la curte, și aceștia au dat buzna în hora mare, țipînd cît îi lua gura. Aici s-au izbit de sulițele paicilor și ale copiilor de casă, pe care vătaful Simion îi grămădise în fața spătăriei.

— Lepădați armele ! porunci cu glas aspru vătaful de copii.

— Am să-ți împlînt hangerul în inimă ! răcni Haviz tropăind spre ușa spătăriei, pe care Simion o astupa cu trupul său.

— Sulița la mînă !...

La glasul vătafului, paicii plecară vîrfurile armelor spre piepturile zarafilor. În aceeași clipă postelnicul Tudorache deschise ușile spătăriei. Ridicase toiagul să bată cu el în podea și să facă strigările după ieghemoniconul curții, dar fu luat pe sus de zarafii turbați. Șișlicul îi căzu pe o ureche, caftanul aproape că-i fu smuls de pe umeri și, de spaimă, scăpă toiagul din mînă. În fruntea zarafilor șchiopăta ceauș Haviz. Boierii Divanului se traseră pe lîngă pereți, creditorii amenințîndu-i cu pumnii. Numai vel paharnicul Manta ieși înaintea lui Haviz cu toiagul ridicat.

— La o parte, cîine, strigă turcul.

Paharnicul rămase nemișcat.

— Fă-i voia, vel paharnice, spuse voievodul, cu glas tăios.

Mihai nu se mișcase din scaun. Ridicase doar fruntea și-i privea liniștit. Alături, divan effendessi rîdea subțire sub mustața lui tătărească. Cînd au dat cu ochii de voievod, zarafii s-au mai liniștit.

— Ce vreți ? întrebă Mihai turcește.

Haviz își desfăcu picioarele, sprijinindu-și mîinile în șolduri.

— Ce vrem ? hinchini el... Allah ți-a luat mințile, beyule!... Sau te faci c-ai uitat ?... Aurul îl vrem ! strigă el... Pungile pe care i le-am dat porcului de Ștefan și de Alexandru. Pungile pe care ți le-am dat ție.

— Mie nu mi-ai dat nici o pungă, ceauș Haviz.

— Da' ți-am dat noi, țipară ceilalți zarafi.

— N-am nici un galben !

— Pfui ! Haviz scuipă la picioarele Scaunului. Mihai holbase ochii, măcinîndu-şi măselele. Broboane grele de sudoare se adunaseră pe frunte, la marginea gugiumanului.

— Ai să ne dai firman să strîngem toate dările ce ţi se cuvin.

— Aşa-i ! răcniră ceilalţi. Firman... Să scrie diecii firmanul !...

Vel logofătului Andrei îi tremurau mîinile şi peceţile domneşti zdrăngăneau pe pîntecele care tremura şi el. Un zaraf l-a pălit cu palma peste işlic, îndesîndu-i-l pînă la urechi.

— Mai repede, broască bătrînă...

Mustafa, creditorul cel frumos, se dusese la măsuţele diecilor şi, înşfăcîndu-i de urechi, îi adusese în faţa voievodului.

— Mie să-mi dai tîrgul, porunci Haviz.

— Mie părţile de sub munte, spuse Mustafa.

— Oi, vei !... Oi, vei !... se tînguiră cîţiva ovrei. Şi noi vrem în tîrg, cum spunea Lev, bătrînul Lev. Bunul de Lev !...

Kir Statake îşi făcuse loc cu greu şi se înfipsese în faţa lui Haviz.

— Ma ego cu ţe remin, effendi ?... Ego sint vel vistiar... Ego imparte firman pentru biruri-Kirie ton dinameon[1] ! Paharniţe Manta... Te-i aţesta div...

Dosul palmei lui Mustafa i-a înecat vorbele în gîtlej. În acel timp Simion putuse să-şi strecoare paicii lîngă Scaunul domnesc.

— Ţine uşa de la spătăria mică, porunci cu glas sugrumat voievodul. Apoi, din doi paşi, fugi din spătărie în huiduielile zarafilor şi rînjetul lui divan effendessi.

Văzînd fuga voievodului, paicii s-au tulburat. Boierii din Divan au fost scuipaţi şi batjocoriţi. Haviz şi Mustafa i-au înghesuit pe dieci şi pe logofăt din aproape, vărsîndu-le călimările pe caftane. După ce s-a săturat de rîs, divan effendessi a bătut din palme. Ca prin farmec, zarafii şi-au înghiţit sudălmile şi s-a făcut linişte.

— Nazarinenii sînt nişte cîini proşti şi fricoşi, spuse el. Allah să ne lumineze ca să putem întocmi firmanele fără supărare. Altfel, îi privi cu răutate, slăvitul sultan are să vă ia capetele. Auzind numele sultanului, zarafii se plecară pînă la pămînt.

---

[1] Dumnezeule al puterilor (gr.)

Mihai fugise pînă în spătăria mică. Își rupsese gulerul și gătanele coantășului, părîndu-i-se că se sugrumă. Gemea ca o fiară rănită. Avea buzele uscate și barba i se ridicase vîlvoi. S-a plimbat prin spătărie cu pași mari, apoi s-a întors la ușa Divanului, lipindu-și urechea de ea. Glasul hîrîit al turcului care împărțea birul județelor, scîrțîitul penelor, chirăitul lui Statake, sudălmile și strigătele zarafilor care cu toată amenințarea lui divan effendessi tot se mai certau pe pradă îi sfîșiau trupul și inima. N-avea putere să-și dezlipească urechea de ușă. Într-un tîrziu, tot cu larmă, zarafii s-au dus. Din hora mare a venit zgomot de sticlărie spartă. Era policandrul pe care-l adusese Petre Cercel de la Venezia și pe care se vede treaba zarafii l-au pălit cu iataganele.

■

Toată ziua Racea a fost neom. Aflase din gura lui Simion rușinea pățită de voievod. Văzuse cu ochii lui cioburile din hora mare, scuipații de pe pereți, perdelele de catifea zdrențuite cu hangerele și iataganele, locurile unde zarafii s-au murdărit pe stîlpi și pe jilțuri.

De ciudă, bătuse de snopise vreo doi ferentari pe care-i prinsese jucînd arșice în spatele grajdurilor. Apoi se mîniase pe el însuși și le dăduse cîte un firfiric. Înnoptase. Cerul era senin. Nu bătea nici un fir de vînt. Umbla ca zănatic pe la ziduri, strivindu-și mînia și rușinea în măsele. Să fi fost pe la a treia strajă, cînd s-a trezit cu Simion lîngă el.

— Te-am căutat prin toată curtea... Te cheamă măria-sa.

— Nu mă duc !... Spune-i că nu m-ai găsit.

Simion îi puse mîna pe umăr.

— Nu-l mai amărî și tu... S-ar putea să-ți ia capul.

— Să mi-l ia !

— Haide !

— Ce vrea cu mine ?

— Nu știu...

Racea scoase un mîrîit răgușit...

— Mai bine nu lăsam podul... Apoi întorcîndu-se în loc, încît era să-l dărîme de pe podină.

— Ce știi tu, vătafule, ce pojar arde aici sub coantășul ăsta... Ce rușine, ce rușine !... Leprele acelea din Divan au să umple lumea, au să născocească, să înflorească !... Au să l batjoco-

reasca !... Şi eu care nădăjduisem atîta... De ce nu vorbeşti, umbră de domn ce eşti ?

— Haide, căpitane !... Haide şi închide-ţi gura.

*

Vătaful Simion l-a dus în spatele palatului, în partea întunecoasă dinspre Ciutărie. Acolo era o scară cu cîteva trepte, care urcau la o uşă ferecată cu tăblii de fier. În faţa scărilor, un copil de casă ţinea de frîie doi cai. Racea şi-a cunoscut armăsarul, după cum bine a cunoscut şi armăsarul voievodului. Pînă să se dumirească, uşa s-a deschis şi în capul scărilor s-a arătat Mihai. Purta cuşmuliţă de jder şi o dulamă lungă pînă la călcîie, care-i învăluise tot trupul. Se clătina pe picioare şi duhnea a băutură.

— Dacă scoţi o vorbă, căpitane Racea, te scurtez de la cap... Simioane !

— Poruncă, măria ta !

— Lipsesc trei zile... Înţelesu-m-ai ?... Trei zile...

— Înţeles, doamne !

— În şa, căpitane !... În şa !

Ochii îi sticleau şi pe faţa albă de mort barba părea cănită cu smoală. S-a urcat în scări gîfîind, împingîndu-l pe Racea cu piciorul, atunci cînd a vrut să-l ajute.

— Crezi că sînt beat ?... Alelei, căpitane, tare mă tem pentru capul tău. A dat pinteni, apucînd pe potica ce ducea la Poarta de Sus...

XVII

Caii înotaseră toată noaptea în clisa şleaului. De cum ieşiseră din tîrg, Racea a înţeles că urcă spre Snagov. Voievodul a moţăit o vreme în şa. Spre dimineaţă, cînd frigul umed al toamnei i-a pătruns la oase, a început să se frămînte. Din cînd în cînd scotea cîte un oftat, se răsucea sau se ridica în scări, încercînd parcă să străpungă întunericul cu privirea. Toată fiinţa îi era străbătută de nelinişti. Racea călărea cu un cap de cal în urma lui, chinuindu-şi mustaţa cu îndîrjire. Nu-i trecuse

mînia și de o mie de ori ar fi vrut să-i spună că numai un semn dacă i-ar fi făcut i-ar fi clădit la picioare toate capetele zarafilor, vîrfuindu-l cu cel chior al lui Haviz... Tot de o mie de ori și-a pus pecete gurii, gîndindu-se că e păcat să mai pună sare pe rănile deschise ale voievodului. Se măcina în sine și se ruga tuturor sfinților să-i scoată în cale un dușman pe care să-și descarce tot năduful. La rușinea pe care o îndurase, se adăugau și alte gînduri. Adulmecase cu nasul lui de curtean că în cetate s-a țesut o plasă de păianjen. Căliman Ciungul îi spusese că o dată cu iskimne-agasi plecase la Stambul și un om al cavalerului frînc. Că acest cavaler conăcise la casele bolovănite ale Danului. În grădinile bisericii păpistășești se adunau din ce în ce mai mulți popi negri, care semănau mai mult a oșteni decît a slujitori ai altarului. Din pricina slujbelor dese la cetate, nu mai dăduse de mult pe la hanul lui Manole Cap-Lat și auzise de la unul și altul că pe Mărioța o desfată cu sunete plăcute de lăută și cîntări dulci un prea frumos sâbier talian.

Cînd zorii pîcloși, pătrunși de umezeală, i-au aninat brumă în bărboi și s-au agățat cu bobi de apă de pănura dulămii, căpitanul Racea se simțea în stare să tragă în frigare un turc și să-l roadă cu șalvari cu tot.

■

— Căpitane Racea !...

— Poruncă, măria-ta ! tresări din gînduri oșteanul.

— Apropie-te scară la scară.

Cînd și-a tras calul alături de cel al voievodului, Racea s-a cutremurat văzîndu-i fața. Chipul pe care-l știa bărbătesc și smolit, tăiat în linii dure și aspre era pămîntiu. Ochii voievodului sticleau ca și cînd un foc dinăuntru ființei lui și-ar fi aruncat flăcările pe aceste obloane ale sufletului.

— De cînd n-ai mai fost la turnătoriile și făurăriile ridicate de Vodă Cercel la Tîrgoviște ?

Căpitanul l-a privit lung. Își ridicase sprîncenele a mirare și-și freca barba cu îndîrjire.

— De un an, măria-ta.

— S-au risipit ?

— Aproape de tot... Păcătosul de pîrcălab a vîndut țiglele cu care erau acoperite șoproanele. Foalele cele mici, ilăiele și sculele aduse de la Veneția de măria-sa Cercel am auzit că le-ar fi negoțat cu Dura...

— Dar foalele cele mari și băile de topit arama ?

— Acelea sînt la locul lor. Cam sparte, cam mîncate de rugină și prea grele ca să poată fi cărate de nemernicul de pîrcălab.

— Tot Isratie Soboleanul ține pîrcălăbia ?

— Tot, măria-ta. S-a învechit păcătosul în rele. Știi bine, doamne, ce plătesc toți slujbașii aștia care și-au cumpărat slujbele pe pungi grase și acum jupoaie pielea de pe oameni ca să rămînă tot ei la ciolan, răsuflă Racea.

— Știu, căpitane... Și mai știu că tot ce se cuvine din plocoane domniei intră în buzunarele boierilor. De aceea, s-a sleit vistieria. De aceea, s-a vîndut țara... Mai bine să tăcem, ca să nu zădărîm amărăciuni proaspete... Te cunosc de zece ani, căpitane Racea, și te știu om de ispravă.

— Măria-ta !...

— Acum taci și ascultă ! Ți-ar plăcea să pui umărul și să ridici pe picioare, cu oarecari meșteri străini, turnătoriile și făurăriile ?

— Dacă-mi dai mînă slobodă să-l apuc de barbă pe dumnealui pîrcălabul Soboleanul, mă fac luntre și punte, măria-ta.

Voievodul a întors capul, zîmbindu-i acru.

— Tot zălud ai rămas, căpitane Racea... Pe cîți n-aș vrea să-i apuc de barbă. Din cînd în cînd, nici ție nu ți-ar strica asemenea treabă.

A rîs răgușit, mai mult ca un geamăt, apoi s-a înfundat iarăși în gînduri.

▪

Peste creștetul pădurii se alungau petice de nori. Un soare palid și rece își făcea loc cu greu pe cer. Pe la întîia strajă de dimineață au răsunat din adîncurile codrului dangăte prelungi de clopote și mărunțit repede de toacă. Scamele de pîclă se risipiseră și pădurea strălucea învăluită în straie de aramă. Stejarii își scuturau ghinda, care cădea în plapuma de frunze veștede cu un ropot des și subțire. Rar de tot se sfădeau gaițele, sau tocăia vreo ciocănitoare. Stăruiau sub solzii de aur bătrîn ai frunzișului liniști și miresme grele de frunze putrede. Glasurile clopotelor se întrupau din acele liniști și se topeau în ele, molcomite, apăsate și stinse de bolțile grele închegate din veac. Unde și unde zăcea năpădit de iască, de ierburi și de

ciuperci trupul aproape putrezit al vreunui stejar smuls din rădăcini de mîniile cerului.

În jurul acelui uriaş mort, mîncat de gîngăniile pădurii, care arăta spre lume doar pulberea roşietică a putregaiului, năpădea din toate părţile viaţa proaspătă. Puieţii de stejar, de fagi, tufani şi bălării ridicau capetele tinere spre lumină. Cu toate că firea începuse să amorţească în acest crug tîrziu de toamnă, se ghicea la fiecare pas uriaşul şi neostenitul umblet al vieţii.

În sufletul căpitanului Racea cuvintele voievodului prinseseră cheag adînc. Călărea cu ochii aproape închişi, depănîndu-şi gîndurile care începuseră să-i dea ocol tot mai strîns. Făurăriile în care Vodă Cercel turnase cele dintîi tunuri în Ţara Românească cu meşteri tălieni... Oare ?... Să-i fie lui dată asemenea bucurie ?... E bărbat în toată firea, dar jungherul nerăbdării i s-a înfipt în inimă, făcînd-o să se zbată ca nebună... I-ar sta rău să chiuie o dată din răsputeri, aşa că-şi muşcă buzele. O mînă i-a apucat strîns dîrlogii.

— Uită-te, căpitane !...

Într-o rarişte a codrului păşteau trei capre străjuite de un ţap voinic, care-i cerceta mirat, ţintuindu-i cu ochii mari şi blînzi. Rămăsese nimişcat, cu urechile întinse. I se vedea botul lucind umed. A dat un semn uşor şi s-au şters în desiş din cîteva salturi lungi şi aproape neauzite. Cel din urmă a fugit ţapul, întorcîndu-le un dos alb, care a săltat de cîteva ori printre stejari.

■

N-au mai călărit multă vreme pînă să ajungă la malul acoperit cu trestii al lacului. Acolo li s-a înfăţişat ochilor privelişte minunată a acelui colţ tainic, ascuns în inima pădurii. Sînul de apă lucea în străluciri albăstrui. Pe faţa undelor se călătoreau cînd şi cînd corăbiile norilor oglindite din înalt. Gorunii vechi îşi alintau coroana ruginie în oglinzile neclintite ale apelor. Frunze veştede pluteau, purtate de curenţii adîncurilor. În liniştea acelui colţ de lume nu se auzea decît foşnetul trestiişului.

Mihai şi-a scos cuşmuliţa, făcîndu-şi trei cruci smerite către monastirea care se ridica din mijlocul apelor, ca o nălucire de

basm. Cele două turle, înalte și subțiri, acoperite cu viță, păreau învelite într-o pulbere de aur. Crucile turlelor adunau mănunchiuri de lumini, din strălucirea molatică a soarelui de toamnă.

— O-hè ! O-hè !...

Călărețiii au întors capul în partea de unde se auzeau îndemnurile. De după un pinten de trestiiș înfipt în lac s-a arătat o luntre pîntecoasă, plutind spre monastire. În capul ei sta, adus de spate, înfășurat în rantie, un călugăr. Doi țărani trăgeau la vîsle. În partea din spate erau strînse crîsnicele și năvoadele, cu ochiuri de apă prinse între ochiurile de sfoară.

— Hei, luntrea !... a strigat Mihai cu mîinile puse pîlnie.

Glasul bărbătesc a spart liniștea, alergîndu-se pe fața apelor. Lopătarii au rămas o clipă cu vîslele încremenite și călugărul a întors capul încet, privindu-i dintr-o mare depărtare.

— Treceți la pod, le-a răspuns el, vîrîndu-și apoi barba în piept.

Vîslele au plescăit ușor și luntrea și-a văzut de drum, așa cum o făcea în fiecare dimineață de cine știe cîți ani, crescută parcă din alcătuirile acelor locuri. Au îndemnat caii în lungul unei potici ce șerpuia pe malul lacului. În dreptul monastirii, acolo unde apele se gîtuiau între ostrov și mal, era durată o podină și lîngă podină un pod, așezat pe două luntre putregăite. Starostele podului era un călugăr deșirat și slinos, ciupit de vărsat, care vorbea pițigăiat ca un copil :

— Domnul să vă miluiască, frați creștini, făcu el... Vreți să vă închinați la sfînta monastire ? Ori aveți oarecari negoaie cu sfinția sa egumenul ?

Mihai descălecase și-și trăsese calul pe pod. Racea sărise din șa. Cu un genunchi plecat la pămînt, căuta ceva cu mare zor prin iarbă.

— Hai, jupîne Racea, spuse Mihai... Ți s-a despotcovit calul ?... Apoi către călugăr : Sfinția-ta n-ai să poți duce singur podul. Să-ți ajutăm noi.

— Off ! se tîngui monahul... Podul ăsta e un blestem și un canon pentru păcatele mele. Las' că-i putred și pînă la urmă am să-mi pristăvesc viața pe fundul lacului în împărăția știmei celei setoase de sîngele oamenilor, da' îmi fac și inimă rea cu rumînii de mi i-a dat egumenul să tragă la lopeți... Vorbea repede, făcînd clăbuci la colțul gurii. Se vedea că singurătatea

nu-i pria şi că-şi răsuflă necazurile dintr-o dată... Desfăcuse odgoanele bodogănind mai mult pentru sine.

— Nu de pomană şi-au botezat satul Turbaţi... Turbaţi i-a lăsat Domnul pe pămînt, pentru canonul sfintei monastiri şi a fratelui Nicodim cu osebire !...

— Da' ce năcazuri are sfinţia-ta cu acei oameni din Turbaţi ? întrebă voievodul.

— Vai mie, neguţătorule !... Se vede că eşti de departe, că n-ai auzit cîte le pătimim de pe urma lor... Sînt închinaţi monastirii din vremuri vechi de un boier Radu Trămădat, veşnică să-i fie pomenirea — făcu repede trei cruci, dînd ochii peste cap. Da' unde s-o poţi scoate la capăt cu ei ?... Degeaba le porunceşte egumenul să tragă lemne, să lopăteze la pod, să ajute la fîn, la vite. Iaca, auziţi cum se vaită podul de vechi ce e. L-a mîncat apa şi am să mă duc la fund, vai de păcatele mele. Lotrii aceia păs să pună bărzile în lucrare şi să facă altul...

Scîrţ-scîrţ. Podul ofta din greu. Călugărul împingea la o vîslă, Mihai şi Racea la alta...

— Măria-ta, îi şopti căpitanul la ureche. În malul apei, pe şleaul de urcă spre Tîrgşor s-au încărcat cocii multe cu grîu şi au trecut tamazlîcuri de vite. A desfăcut pumnul. În palmă se răsfăţau cîteva boabe pîntecoase de grîu.

Mihai a tăcut, privind spre monastire. Apoi către călugăr :

— Credem să nu fi bătut cale degeaba pînă aici... Ne-o mai fi lăsat şi nouă sfinţia-sa ceva din tainul de anul acesta !...

— De, mormăi călugărul... Dacă veneaţi acu o săptămînă, aveaţi de unde alege...

— Aşa !... se miră voievodul.

Pînă la ostrov n-a mai zis nimeni nimic.

■

În prag de toamnă, la o monastire bogată ca a Snagovului erau multe de rînduit. Călugăraşii trebăluiau de zor, ca nişte furnici harnice, prin ogrăzi, pe la grajduri, privind la cei doi călăreţi pe sub comănace.

— Harnici oamenii Domnului, măria-ta, mormăi Racea.

— Taci ! Vezi să nu ne audă cineva.

Le-a ieşit în cale călugărul pe care l-au văzut în barcă. Era bătrîn, cu trăsături frumoase şi ochi mai mult semeţi decît cucernici.

— Domnul să fie cu voi, binecredincioşilor creştini.

— Plecăciune sfinţiei-tale, răspunse Mihai... Sîntem nişte călători trudiţi care am cere răgaz de hodină sub streaşina monastirii pentru trupuri şi împărtăşanie cu liniştea şi sfinţenia ei pentru suflete... Un braţ de fîn pentru cai şi un codru de pîine pentru noi fie-ne-va de ajuns.

Ochii călugărului i-au cercetat cu luare aminte. S-a închinat cu mîinile la piept şi le-a făcut semn să-l urmeze.

Văzîndu-l că se-ndreaptă spre arhondaric, Mihai l-a apucat de mîneca rantiei.

— Să nu-l supărăm pe sfinţia-sa egumenul, la vremea asta. Întîi am vrea să ne-nchinăm şi să ne punem în rînduială straiele şi obrazurile.

Iarăşi i-a privit lung călugărul, încreţindu-şi fruntea, ca şi cînd ar fi vrut să-şi aducă aminte de ceva. Mai ales la Mihai îi stăruiau privirile... Au ocolit după nişte acareturi, ajungînd în faţa unor chilii care aveau bătute în pereţi belciuge pentru priponit caii.

— Aici sînt odăile unde găzduim oaspeţii de rînd. După cum vă e vorba, portul şi după aducerile mele aminte, domniile voastre ar fi avut loc în arhondaric, spuse bătrînul zîmbind blînd... Spălaţi-vă, tocmiţi-vă, pînă cînd am să aduc fîn la cai. La urmă puteţi merge să vă închinaţi la monastire.

Odaia, spoită cu var, avea un pat de lemn acoperit cu un ţol, iar în prichiciul ferestrii un ulcior cu apă. Atît. Căpitanul Racea se simţea la ne-ndemînă. Nu prea făcea el casă bună cu oamenii Domnului şi bucuros ar fi fost să se desfete cu glumele lui pipărate, dar mîhnirea şi cucernicia voievodului îl făceau să-şi ţină limba. Pe urmă, îl frămîntau gînduri şi gînduri. La ce s-o fi oprit măria-sa la Snagov ? Poate la un popas al sufletului ! La Tîrgşor ştie de ce se duce. Îl aşteaptă inimă şi trup de ibovnică. Poate mai are şi alte gînduri ! Cine poate şti ? El ar da un aspru peşin să afle încotro au luat-o carele egumenului... Îi va trage de limbă pe călugăraşi şi pe vameşul de la Spanţov.

— Hai, căpitane, şi toarnă-mi un strop de apă, să-mi limpezesc ochii.

Faţa voievodului era trudită. În luminile ochilor mari se alergau umbre. Racea a oftat, scuturîndu-şi umerii, ca de o urîciune.

Trăseseră caii de urechi, îi frecaseră la ochi şi le slăbiseră chingile, cînd s-a înfăţişat din nou călugărul cel bătrîn, aducînd un braţ de fîn. Fugarii au nechezat apucînd cîteva fire din zbor.

— Dacă sînteţi gata, să mergem.

— Sîntem gata !

Abia acum a luat seama bine Racea la alcătuirile monastirii. În mijlocul ostrovului se ridica o clădire înaltă, durată din straturi de cărămizi roşii, întreţesute cu aşternuturi de moloz gălbui lucrat în aşa fel încît închipuia pietre de munte. Cornişa era alcătuită dintr-un brîu de cărămizi aşezate cu ieşituri şi scobituri. În fiecare scobitură era săpată o cruce de la Bizanţ.

Ceea ce l-a mirat şi l-a minunat peste măsură pe căpitan erau uşile monastirii. Săpate în lemn de stejar, cu înfloriturі măiestre şi poleite cu aur, străluceau ca nişte scumpeturi fără preţ.

— Mare frumuseţe, mormăi el.

Călugărul se întoarse, oprindu-se din drum.

— După cîte am luat eu seama, domnia-ta eşti mai mult om de oaste decît neguţător.

— Aş, părinţele !... Aşa arăt eu, se împotrivi Racea.

— Fie cum spui... Da' la cele sfinte iei cumva aminte ?

Căpitanul a tuşit în barbă, privindu-l chiorîş.

— De !... Ştiu eu ?

Călugărul a rîs uşor. A privit cu repeziciune de jur împrejur, apoi apropiindu-se repede de Mihai i-a sărutat mîna.

— Domnul să te aibă în pace, măria-ta, a spus el cu bărbăţie.

Voievodul a tresărit şi Racea a-nceput să-şi chinuie mustăţile.

— Cine eşti ? De unde mă cunoşti ?

— De mult, măria-ta... Ai venit într-o noapte cu spulber de ploaie la Coşuna, cu oarecari treburi la egumen. Erai bănişor de Mehedinţi. Cine te vede o dată, nu te uită o viaţă.

Mihai şi-a plecat fruntea spre pămînt.

— E şi un rău, e şi un bine în neuitarea asta... Aş vrea să nu mă ştie Calist c-am trecut pe la monastire. Dacă sfinţia-ta, frate, eşti om de credinţă, atunci ai să-mi răspunzi la unele şi la altele. Şi să-mi spui numele, ca să-l ţin şi eu minte.

— Mă cheamă, în călugărie, fratele Macarie. În zilele lui Mircea Vodă Ciobanul am fost logofăt şi m-a chemat Udrişte.

Cincisprezece ani după lupta de la Periș, cînd am venit să-l scoatem din domnie pe tiran și ne-am prăpădit oastea, m-am călugărit... Împăcat aș fi cu toate, cu viața și cu mine însumi, dacă n-ar fi între zidurile sfintei monastiri niște obiceie rele și păcătoase. Sînt sluga măriei-tale... Întreabă-mă ! Pot să te deslușesc cu poveștile, hramul și ctitoria sfîntului lăcaș.

— Dumnezeu să judece păcatele sfinției-tale... Gîndesc că ai avut soție și prunci. Poate ți le-a spulberat voievodul, pentru hiclenia cu care l-ai hiclenit.

Călugărul a oftat greu.

— Eu nu am putere asupra sfinției-tale decît dacă lepezi comănacul și ieși iarăși în lume.

— Aș ieși, măria-ta, dacă aș ști că am pentru ce trăi. M-am împăcat cu liniștea chinoviei și zbuciumul lumii nu mi-ar fi prielnic decît dacă s-ar vădi o dreptate... Știu carte multă și sînt om umblat în patru vînturi. Aici, nu mi-s de lipsă decît slavoniile. Învățăturile mele de demult s-au îngropat sub colb și sub ani.

— Poate să avem la Scaunul nostru lipsă de asemenea învățături. Știi carte elinească ?

— Și elinească, și latinească. Știu a sloveni nemțește. Am fost scriitor la un jude în Beciu [1]. Am rumegat cărți vechi și cărți noi.

— Pe diacul Nathanail îl cunoști ?

— Cel de la sihăstria Tismanei ?

— Acela !

— Mi-a fost dascăl și duhovnic.

— Poate ți-ar place să lucrezi pe lîngă el ?...

Călugărul și-a mîngîiat barba rar și liniștit.

— Poate, măria-ta... Vremea vine, vremea trece și are să ne descurce pașii și gîndurile.

— Să fie precum spui... Acum am dori să știm unele și altele, de demult și mai ales de curînd.

— Atunci să urcăm în pridvor și din pridvor să intrăm în sfîntul lăcaș... Iaca, monastirea poartă hramul Intrarea Maicii Domnului în biserică. În stînga, e chinovia cu hramul Buna Vestire, în dreapta cea cu hramul Sfînta Adormire. Cine le va fi fost ctitor adevărat numai bunul Dumnezeu știe. Avem hrisoave de danie și de la Voievodul Radu cel Frumos, și de la

[1] Viena

boieri care-şi urcă spita în anii domniei lui Basarabă Voievod. Noi gîndim că Ţepeş Vodă a avut, pentru mîntuirea păcatelor sale, bune gînduri pentru sfînta monastire.

— Da ! Aşa ştiu şi eu. Pentru că mi te-a scos Domnul în cale, aş vrea să cunosc şi alte alcătuiri pe care le-a făcut aici Vodă Ţepeş.

Un nor s-a alergat pe fruntea călugărului.

— Acelea-s alcătuiri diavoleşti, măria-ta.

— Aşa-i, frate Macarie. Însă cîteodată sînt bune şi acele alcătuiri, pentru cei ce nu umblă pe cale dreaptă. Gîndim că măria-sa Ţepeş a cunoscut bine sufletul oamenilor şi de aceea a închipuit asemenea meşteşuguri într-o sfîntă monastire.

— Îi va fi blestemat sufletul în veci, măria-ta.

— Norodul îl slăveşte, prea cinstite, i-o tăie Racea.

— Poate să fie şi cum spuneţi... Dacă va vrea măria-ta, atunci ne vom duce şi în acele cămări ale iadului... Voiam să-i spun acestui oştean gătit în neguţător că uşile pe care le vede şi de care s-a minunat atîta îşi trag meşteşugul de la doi meşteri săpători în lemn de la Tara Nemţască. Unul este Lucas Moser, iar celălalt Schiihleik. Prin anii Domnului 1450 au împodobit cu asemenea uşi bisericile din comitatul Suabiei, în Ţara Nemţească... De acolo, meşteşugul s-a răspîndit în toată creştinătatea.

— Frumos meşteşug şi pricepuţi meşteri au fost aceia, răspunse Racea.

Voievodul a-ngenuncheat în faţa uşilor împărăteşti, lipindu-şi fruntea de sfîntul pristol. Racea a rămas în naos, alături de fratele Macarie. Nici unul n-a îndrăznit să tulbure rugăciunea măriei-sale. Era în biserică o pace adîncă, miros de tămîie şi lumină palidă, care mărea umbrele făcute de pilaştrii lucraţi în flori şi flori. De la o vreme, văzîndu-l pe voievod cufundat în sine însuşi, Racea a-nceput să se frămînte pe picioare. Apoi, înghiontindu-l cu cotul pe logofătul călugărit, îi şopti la ureche :

— Prea cinstite, fă bunătatea şi-mi deslueşte chipurile de stau întru mărire şi neuitare pe pereţi. Şi lespezile de mormînt. Se va bucura un anume dascăl al meu, dacă mă va vedea plecat şi spre asemenea învăţături.

Călugărul s-a uitat la el dintr-o parte.

— Vorbesc din inimă, prea cuvioase. Poate ai să-mi spui și mie despre ce obiceie rele voiai să-i povestești măriei-sale. Lasă, nu te speria... Cunosc prea bine apucăturile lui Calist. Am văzut de cum am pus piciorul în ostrov roabele cele frumoase care dereticau la arhondaric.

— Sfîntă Fecioară... Să nu păcătuim în lăcașul Preacuratei, fiule.

— Nu, părințele. Așteptăm să păcătuim afară... Ascult învățătura cuviosiei tale.

Călugărul și-a împreunat mîinile pe piept, rostind vorbele puțin trase pe nas.

— Chipurile de le vezi zugrăvite sînt ale voievozilor de demult și ale altor tirani mai de curînd, care au spart legile pămîntului și și-au umplut mîinile de sîngele binecredincioșilor.

— Să nu hulim, prea cuvioase, în lăcașul Preacuratei, făcu Racea privind smerit în bagdadie.

Fratele Macarie a bătut trei cruci largi și trei mătănii adînci, înghițind în sec. Și-a potrivit glasul, urmîndu-și deslușirile.

— Uită-te în dreapta ușii de răspunde din amvon în horă. E zugrăvită o doamnă. O cunoști ?

— După cum bate lumina, pare Doamna Chiajna.

— Ai cunoscut-o bine, oștene. Cum bine o cunoaște inima atîtor neamuri risipite de boieri. Mai încolo e Vodă Mircea Ciobanul. Sub chipul lui sînt cinci morminte. Ale feciorilor postelnicului Dragomir și ai doamnei lui, Marga : Udrea, Radu, Barbu și Crăcea, și al cincilea este al acelei biete doamne Marga, pristăvită de durere în strai de călugăriță, după ce-a văzut căzînd pe rînd capetele iubiților ei fii, sub săcurea gîdelui acelui tiran Mircea. Bine i-am cunoscut, mai ales pe Udrea, sub steagul căruia am venit de la Ardeal să punem în rînd țara... A trecut în lumea drepților, biata jupîneasa Marga, murind de durere. Atunci o chema monahia Eufrosina. Și-a îngropat fiii pe rînd, cu mîna ei. De atunci au trecut ani patruzeci și unul. Sub lespezi n-a mai rămas decît pulbere. Durerea monahiei Eufrosina s-a stins o dată cu ea. Au să vorbească peste veac lespezile și chipul gîdei care stă întru mărire, deasupra.

— Gîdea se va fi putut întîmpla să aibă dreptate, sfinția-ta.

Monahul s-a întors repede. Mihai îl privea cu ochi mari și aprigi.

— Nimeni nu poate lua viața în afară de Dumnezeu, măria-ta, pentru că nimeni n-o poate da în afară de el... Au fost și alți voievozi smeriți, ca acest slăvit și iubitor de oameni Neagoe Basarab, care ne privește din policiala zugrăvelii...

— Acela, întru cinstirea lui Dumnezeu, a luat viața meșterului Manole, frate Macarie... Am auzit învățăturile de i le dădeai căpitanului Racea. Hiclenia către Scaunul domnesc se plătește cu capul, sfinția-ta... Haidem să vedem alcătuirile lui Vodă Țepeș... Uită-te, căpitane, în colțul naosului. Acolo e lespedea acelui viteaz și necruțător voievod. Să poposim o clipă la picioarele viteazului.

Fratele Macarie s-a îndepărtat ca de diavol.

— Hm! Nu prea ține cuviința și cinstea care se datorește unui voievod ctitor, măria-ta. Lespedea-i nemăturată și n-are nici o floare la căpătîi, cum au ceilalți morți.

Mihai a tăcut.

— Se vede că nici peste veac nu uită cinurile mîna care le-a scurtat bărbile, trăgîndu-le nădragii prin vîrful țepei, bodogăni Racea.

■

Alcătuirile pe care Mihai era dornic să le cerceteze se aflau într-un beci mare, boltit, așezat în părțile de mazazi ale mănăstirii. Fratele Macarie a deschis o ușă de fier zidită sub scara ce urca în turlă, au coborît pe niște trepte de piatră, Racea luminînd calea cu un sfeșnic, apoi călugărul a scos de la brîu o cheie cît toate zilele, desfăcînd mai ușor decît se cuvenea o a doua ușă alcătuită din tăblii de fier și întărită cu drugi. Racea a mișcat urechile a mirare, neauzind nici un scîrțîit. Ușa grea s-a răsucit ușor în balamalele ce păreau unse de puțină vreme. Cînd să treacă pragul, Racea a apropiat sfeșnicul de balamale. Sub fiecare din ele lucea unsoarea proaspătă. Cînd a ridicat sfeșnicul, un fior l-a trecut prin șira spinării. A-nțeles că poveștile ce se prefirau despre acest sfînt lăcaș își aveau temei mai grozav decît putea ști lumea. Și că nu răsuflase nimic din ceea ce vedea el, pentru că cine pășea pragul acesta nu mai putea ieși în veacul veacului la lumină.

A mai văzut căpitanul că beciul hărăzit muncilor cumplite ale trupului era mai bine îngrijit decît lespedea lui Vodă Țepeș, ctitorul sfîntului lăcaș. Podeaua de cărămizi roșii avea pete

mari, întunecate. Sînge... Lumina tremurătoare a luminărilor cădea pe lucruri de spaimă. Un butuc de gîde, scaun pentru spart oasele picioarelor, vîrtejuri pentru întins trupul, vatră pentru înroşit cleştele şi într-o lături, agăţate de perete, ciocane, cleşti, spăngi, toate menite să sfîrtece carnea celui muncit.

— Îmi pare, sfinţia-ta, că egumenul nu uită de acest lăcaş, spuse Mihai cu glas înfundat.

Călugărul tuşi de cîteva ori în barbă, privind într-o lături.

— De, măria-ta... Sînt prea căpăţînoşi rumînii sfintei monastiri. Şi Domnul nostru Isus Christos i-a biciuit pe zarafi... Apoi mai au diregătorii de la curte a scoate taina de la unul şi altul... Încaltea vel vistiernicul Dan...

Racea l-ar fi scuipat între ochi. Sfeşnicul îi tremura în mînă...

— Aşa, aşa, spuse încet voievodul... Apoi tare: În vremea aşezării mele am înţeles că sînt oarecari meşteşuguri care mişcă podeaua şi-l zvîrle pe împricinat în fundul lacului... Sfinţia-ta cunoaşte acele meşteşuguri?

Luat din pripă şi sfredelit de privirea arzătoare a voievodului, fratele Macarie n-a mai putut da înapoi.

— Să ferească oşteanul măriei-tale de pe podul de lemn pe care s-a aşezat.

Racea a făcut un pas grăbit în lături, lăsînd sfeşnicul în jos. Călugărul a tras de un crac de fier înfipt în perete şi podina pe care stătuse s-a frînt în două, izbindu-se în jos cu un sunet sec. Racea a simţit cum i s-a ridicat bărboiul perie. A îngenunchiat cu sfeşnicul la gura aceea de iad.

Din fundul negru i-au răspuns lumini fulgerate ca dintr-o oglindă. Se auzea, molcom, plescăitul apei.

■

— Măria-ta, se smerise fratele Macarie. Dacă află egumenul, îmi pierd urma din această viaţă.

— N-ai grijă, cuvioşia-ta. Se vor pune rînduieli noi şi în sfînta monastire. Domnia mea are lipsă de oameni de credinţă, oriunde, după cum s-ar putea să am lipsă şi de acest beci. Drumul la sfînta monastire mi-a fost cu folos, cuvioşia-ta. Mi s-a liniştit sufletul şi am luat învăţătură de la Vodă Ţepeş.

Stăteau pe malul lacului, călăreţii ţinîndu-şi caii de frîie. Călugărul Macarie îi petrecuse pînă la podină. Dăduse glas după fratele podar. Călugărasii se grăbeau la slujbă, chemaţi

de mărunțitul repede al toacii. De dincolo de apă s-au auzit zăngănit de lanțuri, sudălmi cumplite și chiraieli de muieri și de plozi.

— Ce va să fie asta ? întrebă voievodul.

— Bucurie pentru frații novici, măria-ta, răspunse călugărul. Egumenul Calist a cumpărat cîteva șetre de țigani de la boier Barbă Albă, văzînd că nu mai răzbește cu rumînii. Se vede treaba că i-a adus Răzbici, un boiernaș care se ține fălos, dar n-are ce duce la gură.

— Văd mai multe roabe decît robi, cinstite părințele, spuse Racea.

— Sînt de lipsă la cuhnii, oștene.

— Aha !... Și la întins așternuturile, scrîșni căpitanul.

Acum robii se vedeau bine. Se adunaseră la pod sub privegherea unui omuleț puțin adus de spate, cocoțat pe o gloabă înaltă și deșelată. El era sudalmagiul și tot el răsucea pe deasupra capului un harapnic de fuior. Țiganii erau înșirați în lungul unei frînghii, petrecută printr-un belciug bătut într-un cerc de fier, încins peste mijlocul fiecărui bărbat sau femeie. Mamele își țineau plozii în spate. Unii dintre țigani purtau pe cap cercuri de fier cu coarne de drac. Se vede că erau cei mai îndărătnici, pedepsiți astfel după un vechi obicei pămîntean. Se auzea pînă la ostrov gălăgia făcută de acel vajnic vataman, Răzbici. Îl suduia de sfințișori pe fratele podar, care se împotrivea să-i urce pe toți robii.

— Nu te mînia, frate Răzbici, se căina cu glas pițigăiat podarul. Pentru numele lui Dumnezeu, o să ne ducem la fund...

— Eu sînt boier Răzbici, drac bărbos. Frate vei fi fiind tu cu Scaraoțchi.

— Vai mie, prea cuviosilor trei sute optsprezece sfinți de la Nicheea. Mi s-a împlinit văleatul. Haideți, fii ai iadului !... Urcați-vă pe luntrea ispășirii... Ai să te duci în fundul iadului, boier Răzbici, dimpreună cu tartorii pe care i-ai adus cu tine.

Călărețul își răsucea gloaba, împingînd robii pe podul care scîrțîia jalnic.

— Mi-am pierdut destulă vreme pînă acum, striga el... Ori trecem, ori vă duceți cu totii, și cu Calist în frunte, la cei trei sute optsprezece sfinți părinți.

— Au să se înece, spuse speriat Macarie.

— Dă-i poruncă să golească podul de jumătate !... Îndată !...

— N-are s-asculte, măria ta .. N-are s asculte Apoi către cei de dincolo : Goliți podul !... Goliți podul !...

— Am să-ți golesc măruntaiele, îi răspunse Răzbici, care se urcase de-a călare pe pod.

Sculat se vede treaba de larmă, egumenul Calist se arătase în cerdacul arhondaricului. Pînă să se dumirească, podul începuse să plutească. La lopeți trăgeau, pe lîngă fratele podar, încă cinci călugări. Luntrele se afundaseră pînă la buză. Podul se văita din încheieturi. Ducea în spinare patruzeci de robi. Nu se depărtase cîțiva stînjeni de la mal, cînd un trosnet asurzitor l-a desfăcut în bucăți. Luntrele s-au rupt de parcă ar fi fost coji de ouă și, într-o vîltoare și fierbere de ape, în strigăte de spaimă și bătăi de brațe, toți robii aceia legați unii de alții s-au dus în adîncuri.

S-au zbătut deasupra apei rantiile călugărilor și comănacele au plutit printre sfărîmături. Cînd s-a mai potolit fierberea valurilor, s-a văzut înotînd spre mal gloaba lui Răzbici și, agățat de coada ei, însuși Răzbici. Apoi pletele năclăite ale unui călugăr. Și pe o sfărîmătură de scînduri, un dănciug numai de o șchioapă, care țipa din răsputeri.

Toate s-au petrecut într-o clipă. Scrîșnetele podului și volbura lacului s-au ostoit și peste singurătatea apei nu se auzea decît scîncetul copilului și sforăitul gloabei care ieșise la mal și se scutura de apă. Înainte ca Racea să dezlege luntrea, Răzbici și-a lepădat botforii și s-a zvîrlit în apă din nou, trăgînd după sine scîndura cu copilul. Ieșise la țărm și călugărul care știa să înoate.

Atunci s-au auzit țipetele și văicărelile egumenului Calist, care cobora scările arhondaricului cu repeziciune.

XVIII

În curtea bisericii catolice din București înserarea aceea de toamnă tîrzie se lăsa învăluită într-o pulbere de aur. Signor Girolamo Estorga ieșise de la slujbă și purta încă în suflet ecourile răscolitoare ale rugăciunii. Cu cît înainta în vîrstă, cu atît

focul sacru al credinței îl mistuia mai adînc, cu atît credea că înțelegerile și puterea lui de concentrare lăuntrică îi descoperă mai mult din adevărul universal, în căutarea căruia pornise acum treizeci și trei de ani, înrolîndu-se sub steagurile Companiei lui Isus.

Lumina difuză a vitraliilor, simplitatea bisericii, mirosul suav al crinilor îi aduceau totdeauna o pace desăvîrșită, proprie meditației și reculegerii. A luat-o încetișor pe malul lacului, călcînd rar, cu capul lăsat în piept și mîinile vîrîte în mînecile largi ale sutanei. Era la o mare răscruce a vieții lui și ar fi vrut să se dedice întreaga noapte rugăciunilor și gîndurilor. De cînd generalul l-a trimis ca provincial în acest depărtat colț de lume, pentru a lupta să convertească și să aducă la sînul bisericii catolice pe fiii rătăcitori, îi rămăsese pentru el însuși prea puțină vreme... Iată-l de aproape doisprezece ani pe meleagurile Valahiei și rezultatul muncii lui se poate număra pe degete.

Poate de aceea a și fost dat uitării și n-a fost rechemat ca alți alți provinciali, care acum se bucurau de o catedră la unul din colegiile Ordinului, trăiau în orașe civilizate, sau luptau cu spada în războaiele religioase de care Europa era plină, cîștigîndu-și gloria și punînd temelii solide bisericii universale, ultima rațiune a vieții lor de soldați ai lui Christ.

Signor Girolamo Estorga a avut în seara aceea una din clipele lui de melancolie, păcat pe care și-l va ispăși, dar care din ce în ce mai des îi chinuia sufletul. Se vede treaba că de data asta generalul n-a făcut o alegere fericită. Ar fi dat mult mai multe roade în Franța, acolo unde liga catolică a făcut hughenoților atîtea războaie și unde un iezuit adevărat și-ar fi putut desfășura toată credința, arta și elocvența. A oftat, oprindu-se și privind o pereche de lebede ce lunecau lin pe fața apei. Pînă și Alfonso Carillo e de invidiat. Ba chiar și provincialul din Polonia. Atît Sigismund Báthory, cît și Sigismund Wassa se arată catolici activi, ultimul cîștigînd tot mai mult teren în pofida ortodocșilor. Marea contraofensivă a catolicismului împotriva ereticilor protestanți are tot atîția ani cîți ani a servit el sub steagul lui Ignațiu de Loyola. Cîte victorii minunate, cîte ruguri ridicate în numele sfintei credințe, cîte stavile împotriva lăcomiei prinților, care găsiseră în protestantism religia

cea mai convenabilă. Totuşi !... Fruntea iezuitului s-a încreţit şi un oftat de durere i-a scăpat de pe buze... Roma a pierdut Suedia, Norvegia, Danemarca, Jumătate din ţările germanice, Anglia. Ţările de Jos sînt în pericol, Franţa a stat pe muchie de cuţit.

De curînd a primit vestea prin agentul lui Ferdinando Medici, granduca di Toscana, că Henric al IV-lea s-a convertit şi că anul acesta s-a sfîrşit cel de al doisprezecilea război religios în Franţa. Inutilă a fost noaptea Sfîntului Bartholomeu, inutil sacrificiul ducelui de Guise, inutilă uciderea lui Coligny. Hughenoţii au rămas şi, după politica de toleranţă pe care o duce acest şiret Henric, vor rămîne şi de acum încolo. Lutheranu au dat pe mîna prinţilor toate averile bisericii catolice. Şi el, el nu poate să facă un pas ca să cîştige pentru Roma aceste bogate mănăstiri, aceşti darnici boieri şi voievozi... Se loveşte continuu, cum s-a lovit timp de doisprezece ani, de fanatismul lor religios, de încăpăţînarea cu care-şi apără credinţa. Poate dacă ar fi reuşit să rămînă domn Petru Cercel... Să nu fi învăţat nimic din toţi anii scurşi pînă acum ?...

N-a auzit paşii care se apropiau de el. A tresărit atunci cînd Cosma Capponi abia a suflat :

— *Padre !...*

Văzîndu-l pe condotier, signor Girolamo Estorga a avut o tresărire şi un zîmbet amar i-a înflorit în colţul buzelor. Iată ce-i trimite ordinul în vremea din urmă. În loc de iezuiţi veritabili, instruiţi, cu care să poată schimba o idee, sau să aprofundeze textele, credincioşi şi devotaţi cauzei — condotieri inculţi, beţivi şi afemeiaţi ca acest Cosma Capponi, care în locul minţii mînuieşte spada şi ghitara, pe ultima mai bine în orice caz decît pe prima.

— Te văd aranjat pentru o escapadă, condotiere ?!... Cosma Capponi a făcut un gest elegant cu umerii, potrivindu-şi pelerina, apoi o reverenţă şi mai elegantă.

— Îmi pare rău, fiule, dacă astă-seară am să-ţi pricinuiesc neajunsuri şi dacă signorina care te aşteaptă o va face zadarnic.

Cum cavalerul ridicase mirat din sprîncene, Girolamo Estorga a oprit cu amîndouă mîinile tirada care se pregătea. În clipa aceea nu mai rămăsese din el decît vechiul luptător, călit în cei treizeci şi trei de ani de lupte purtate din Spania

pînă pe coastele Indiei, și de pe coastele Indiei pînă în Valahia. Ochii îi străluceau și profilul vulturesc își ascuțise parcă trăsăturile.

■

Provincialul din Valahia avea sub ascultarea lui biserica din București și din Tîrgoviște, precum și pe aceea din principatul Moldovei. Casa misiunii era zidită din bolovani, pe un mic dîmb ridicat deasupra unui istm ce intra în lac. Cu toate că nu cuprindea mai mult de patru odăi, avea aspectul solid al unei fortărețe. Ferestrele înguste și ridicate foarte sus se închideau cu obloane grele de stejar.

În cei cincizeci și trei de ani de existență ai ordinului, iezuiții învățaseră să-și apere pozițiile cîștigate atît prin calitățile spiritului, cît mai ales prin dibăcia jocului politic și al armelor. Acoperită cu iederă, casa parohială emana un aer sever și ascetic, așa cum același aer se degaja din ființa provincialului Girolamo Estorga.

Cosma Capponi nu se putea opri să nu ridice ochii și să nu citească, de cîte ori intra înăuntru, deviza săpată în piatră deasupra ușii: „Ad majorem Dei gloriam". Simțea un fior cu totul laic străbătîndu-i corpul la gîndul că sub deviza aceasta văzuse cu ochii lui cîteva din execuțiile secrete ale inchiziției, făcute sub privirile cucernice ale călugărilor. Dacă ar fi știut că va avea de-a face cu fanaticul de Girolamo Estorga, s-ar fi lăsat păgubaș...

Încăperea în care l-a poftit iezuitul era mobilată după gustul și rafinamentul dobîndit de la oamenii renașterii. Scrinurile grele de Florența acoperite cu brocarturi veneziene, covoarele groase de Damasc, sfeșnicele lucrate în cizelura cea mai fină, portelanurile olandeze ar fi mulțumit pe cel mai pretențios oaspete al apusului. Într-un colț, aproape acoperind zidul, domina încăperea un crucifix de abanos, cu un Christ lucrat în fildeș. Camera servea drept reședință diplomatică a provincialului. Odăile rezervate călugărilor erau adevărate chilii de pușcărie. Cosma Capponi reușise să-și vîre nasul într-una din ele acum cîteva zile. Se simțea stingherit la gîndul predicii ce va trebui s-o asculte și nerăbdător, deoarece, după toate semnele, astă-seară ar fi putut să rămînă singur cu bangița cărcia de o lună încheiată i-a închinat, fără succes vizibil, toate cantonetele pe care le știa.

— Dă jos pelerina, cavalere, spuse amabil gazda și așază-te comod. Avem de vorbit.

Condotierul s-a supus, oftînd. Provincialul s-a înfundat într-un jilț, împreunîndu-și mîinile pe piept. Din sutana neagră care-i învăluia tot corpul nu se mai vedea decît albul palid al feței și strălucirea aproape febrilă a ochilor. Cosma Capponi s-a simțit pironit și răscolit de privirea iezuitului. Tăcerea devenise apăsătoare. Apoi, glasul cînd tăios, cînd insinuant al călugărului l-a învăluit punînd stăpînire pe el.

— Cavalere, cînd granduca di Toscana, Ferdinando Medici, te-a trimis aici, el a făcut-o la îndemnul și consiliul sanctității sale.

— Știu, murmură Capponi.

— Pînă acum n-ai prea dat dovadă de prea multă sîrguință în direcția misiunii care ți-a fost încredințată.

— *Padre!*

— Nu vreau să-ți fac reproșuri. E bine să deschizi urechile și să gîndești asupra celor ce-ți voi spune.

— Mi le-am deschis de pe acum. *Per bacco!*... Simt că mi s-au lungit de doi coți. Un zîmbet de dispreț s-a alergat pe fața iezuitului.

— Știi că noi sîntem soldații sanctității sale aici... Bine! Bine!... Lucrăm în numele Ligii Sfinte pentru prăbușirea necredincioșilor... și pentru răspîndirea sfintei credințe... Nenorocirea e că nu toate tronurile creștine vor acest lucru. De la Francisc I al Franței, care a călcat în picioare credința, aliindu-se cu Soliman împotriva lui Carol Quintul, apărătorul catolicismului, și pînă la Elisabeta a Angliei, care le-a furnizat arme hughenoților, am avut de luptat împotriva tuturor celor ce vor să nesocotească Roma. Franța face comerț cu tot orientul și negustorii ei se-mbogățesc de pe urma capitulațiilor. Venezia, ea însăși, de cînd a pierdut drumul mirodeniilor prin Egipt, s-a zbătut să obțină privilegii de navigație de la sultan. Astăzi le are și puțin îi pasă de Ligă și de credință. Henric a purtat război împotriva regelui catolic. Elisabeta a trimis emisari în Polonia... Țara asta trebuie să fie a noastră. D'Aubry va pleca peste cîteva zile cu un mesaj al partidei polone de aici pentru cancelarul Zamoyski... D'Aubry n-are să ajungă... Nu trebuie să ajungă... Mă înțelegi, cavalere?...

Glasul îi devenise șuierător. Se ridicase în picioare și acum pășea repede prin odaie, frîngîndu-și mîinile...

— Nu, n-are să ajungă... Berton n-are să-și facă jocul. Blestemații anglicani, eretici nerușinați, n-au să-l mai joace pe Girolamo Estorga... Va trebui să folosești stiletul... Fără zgomot. Îl aruncăm în lac. Are să i se piardă urma... După aceea, vei alerga în Bulgaria, la Tîrnovo... Mitropolitul Dionisie Rally e favorabil catolicismului. Îi vei duce scrisoarea sanctității sale, care-i promite pălăria de cardinal... Ah !... De-aș trăi să mai văd și acest marș victorios al Companiei... Asaltul împotriva răsăritului... La curtea lui Rudolf, soldații lui Isus țin toate meterezele. Carillo la Alba Iulia. Nunțiul Germanico Malaspina pe lîngă Sigismund Wassa. Îmi rămîne mie Valahia... Pe urmă, orientul !... Zeci de mii, milioane de suflete de cîștigat pentru catolicism, pentru biserica universală, pentru Roma. Ah, Roma !... Aș vrea, cavalere, să văd flamurile Companiei fluturînd deasupra lumii... Să piară erezia. Prin foc și prin sabie !... Roma ! Cetate eternă !... Roma !

S-a prăbușit în jilț, privindu-l fix, fără să-l vadă.

— Va trebui să lucrăm repede și bine... Signor Mantovano va sosi zilele astea... Mă voi strădui să-l introduc la curte... Pe măsură ce vorbea, devenea mai stăpîn pe el însuși. Acum avea privirea rece, de gheață... Îmi vei spune mereu unde ești... Nu ! Mai bine te muți la misiune. Am să-ți dau o cameră... Nu protesta. Trebuie să fii lîngă mine. În sfîrșit, începem să lucrăm. Începem să lucrăm... Ți-am dezvăluit o parte din frontul bătăliilor noastre. Va trebui să înțelegi jocul culiselor, va trebui să vezi acolo unde alții nu văd nimic și, mai ales, condotiere, va trebui să taci !... Să taci așa cum tace pămîntul... Ai fost al ducelui pînă în clipa cînd ai pătruns în casa Companiei... De atunci ești al nostru, chiar dacă n-ai nimic cu ordinul... Noi nu uităm nimic. Ni-mic... signor Cosma Capponi... Poți să te întorci bogat, sau... iezuitul ridică din umeri. Totul depinde numai de ce-ai înțeles astă-seară...

Cosma Capponi simțea cum i se usucă cerul gurii.

— Ar fi bine să rămîi de mîine la noi... Nu te mai reții, cavalere...

S-a ridicat și cu cea mai subtilă politețe s-a-nchinat în fața lui.

După plecarea condotierului, signor Girolamo Estorga a deschis un scrin, scoţînd la iveală o sticlă de vin, primită în dar împreună cu alte sticle de la mitropolitul Mihail, la un An nou. A încuiat uşile, şi-a tras jilţul lîngă masă, a scos dintr-un sertar un fel de condică şi s-a aşezat cu un oftat de uşurare. Şi-a turnat, a privit culoarea vinului în zare, apoi a gustat cu ochii închişi... Ce bine s-ar întrema vistieria sfîntului scaun dacă avuţiile bisericii valahe n-ar mai lua drumul Constantinopolului. Şi-a zîmbit sieşi, ca şi gîndurilor care-l încercau.

Apele începuseră să se limpezească şi dacă pînă acum Vaticanul dăduse prea puţină atenţie acestui colţ de lume, cu toate rapoartele lui amănunţite, atunci de acum încolo, după însăşi scrisoarea generalului, coaliţia Ligii Sfinte a trecut pe primul plan. Papa Clement s-a uns numai de un an, dar pare a fi un om-hotărît, care păşeşte grabnic pe singurul drum posibil. Ei bine, în acest drum va trebui neapărat să treacă şi pe lîngă provincialul din Valahia.

A dat capul pe spate, închizînd-u-şi ochii. Faţa i s-a destins şi trăsăturile dure au dobîndit o nuanţă de mare oboseală. Nimeni nu ştie că Girolamo Estorga împlineşte în seara asta cincizeci şi trei de ani. Nimeni nu ştie, în afară de mai marii ordinului, că Girolamo Estorga s-a îngropat în sutană pe sine însuşi la douăzeci de ani, dăruindu-se, pînă în cele mai adînci cute ale sufletului, Companiei. Credinţa, credinţa mistuitoare, atît purtase în sine în lungii, nesfîrşit de lungii ani ai misionariatului. Singurul regret este că nu l-a mai apucat în viaţă pe fondatorul ordinului. Ignaţiu Loyola murise cu patru ani înainte de iniţierea sa. Şi-a trecut mîna peste frunte, ca şi cînd ar fi vrut să alunge aceste amintiri de demult, dar ele se roteau cu insistenţă în jurul lui şi Girolamo Estorga a încetat să li se împotrivească, lăsîndu-le frîu liber, în seara acestei aniversări, în definitiv triste şi singuratice.

Poate una din poruncile ordinului, aceea de a fi în mîinile superiorului „perinde ac cadaver"[1], reuşise cu adevărat să ucidă în el ceea ce era viu şi omenesc. Poate de aceea şi numai şi numai de aceea sînt ei aleşii Domnului şi mîna necruţătoare a papii, succesorul lui Sfîntul Petru şi vicarul lui Isus Christos pe pămînt.

[1] Ca un cadavru (lat.).

Ține minte ca astăzi cu cîtă înflăcărare s-a îmbarcat pe o corabie portugheză în anul 1563, imediat după ce Consiliul celor Treizeci a salvat sfînta biserică catolică de la prăbușire. Calvinismul, lutheranismul și anglicanismul se răspîndiseră ca ciupercile otrăvitoare. Acolo erau trimiși iezuiți bătrîni, soldați care puteau lupta cu toate armele și cele fățișe, și cele ascunse. El avea douăzeci și trei de ani. Era tînăr, voinic, plin de focul sacru. A plecat pe urmele lui Albuquerque, care la începutul veacului fundase marele imperiu portughez. Trei ani la Aden. Un an la Diu, acolo unde flota portugheză a scufundat flota arabă echipată și instruită de venețieni, prin sultanul Egiptului... Doi ani la Calcutta... Apoi Spania. Și... cei doisprezece ani încheiați de cînd mucegăiește aici. I se perindau prin fața ochilor imagini vechi, dar care și acum, peste trecerea atîtor ani, mai păstrează ceva din prospețimea de la început. Serile minunate de la Aden, adieri de vînt în palmieri, pustiul care-l fascinase, marea fosforescentă, imensa singurătate a misiunii. Caravelele portugheze plecînd în larg cu toate pînzele în vînt și sentimentul care și acum îl sugrumă, de părăsit la marginea pămîntului... De cîte ori n-a tras cu archebuza în acei musulmani sălbatici ca să-și scape viața... Ani tineri, ani plini de entuziasm... Nici astăzi nu poate să-și dea seama căror forțe oculte se datorește căderea lui Petru, voievodul în care însuși papa își pusese atîtea speranțe. Atunci a scăpat din mînă o ocazie care, iată, nu se mai arată decît peste zece ani... În acești zece ani Girolamo Estorga a învățat multe. De data aceasta ține toate frîiele în mînă și va călăuzi lucrurile pe drumul de el dorit. Reușiseră să înjghebe pe lîngă voievod o curte italiană și catolică. Pe unde va fi un Franco Finori, Zuan de Polo, Francesco Vicenti, frații Tomasso și Giacomo Alberti, Andrea Demognani, umaniști cultivați și catolici binevoitori care dădeau lumii acestcia ascunse o notă de cetate italică.

Doamna Ecaterina a voievodului Mihnea făcuse bune lucruri pentru înlesnirea propagandei, în Moldavia lucra Bartolomeo Brutti și însuși mitropolitul Gheorghe Movilă... Cu prăbușirea lui Petru s-au prăbușit o parte din visuri... El totuși stăruie... Și va stărui pînă la sfîrșitul vieții, de va fi nevoie... A stat departe de marile evenimente din apus, acolo unde s-ar fi putut da tot. Cît i-ar fi plăcut să se asculte de

pe catedra unui colegiu iezuit ! Cît i-ar fi plăcut să ia parte la bătălii cu sabia-n mînă, sub steagul sfînt al catolicismului !

A oftat, deschizînd ochii. Apoi s-a plecat deasupra condicei, răsfoind-o distrat. Iată rezultatele zecilor şi zecilor de rapoarte pe care le-a înaintat ordinului... O expresie de profundă amărăciune i s-a zugrăvit pe faţă... Abia acum, după doisprezece ani, şi-au adus aminte de el. Doisprezece ani... a murmurat Girolamo Estorga... Doisprezece ani...

Şi-a plecat barba în piept şi a rămas aşa, multă vreme, ascultînd parcă ecoul vorbelor pe care le spusese în şoaptă... Lumina pîlpîitoare a sfeşnicului se răsfrîngea în luciri palide pe crucifixul de abanos şi pe trupul de fildeş patinat al Christului bătut în piroane, care-l privea pe Girolamo Estorga cu o imensă expresie de suferinţă.

XIX

Nu se poate şti ce fel de răzbici era în viaţa cea de toate zilele Răzbici din Tîncăbeşti, dar după cal, arme şi haine, părea mai mult că-i chiorăie maţele de foame, decît că-i un om descurcăreţ şi îndestulat.

— Văzui că vă puse blestematul de Calist martori la năcazul de mi s-a întîmplat, îi întîmpină el pe cei doi călăreţi, care trecuseră peticul de apă cu luntrea, trăgîndu-şi caii după ei, de-a-notul.

Purta nişte botfori cît toate zilele, cu pinteni mari de fier, cioareci de aba, un cojoc crăpat şi scorojit de bătrîneţe, iar pe capul cît pumnul, o dihai mai cuşmă de brumăriu, cu fundul lat căptuşit cu atlas roşu ieşit la p'oi şi la soare şi garnisit cu nişte pene de cocor mîncate de molii. Tot de molii îi păreau mîncate şi mustăţile, cu toate că le purta îmbîrligate şi lungi de-o palmă domnească. Faţa şi-o rădea din fudulie, se vede treaba. Încolo, vrednic om. Înalt pînă la brîul lui Racea, cu nişte ochi aprigi, cu colţul buzelor şi al sprîncenelor lăsat în jos, semne de acreală şi amărăciune. Faţa tăiată de creţuri dese şi, la brîu, sabia încovoiată, atîrnînd pînă la pămînt. Iapa îi semăna întru totul, dacă nu la înălţime, atunci

la chip, părînd la fel de înfometată ca și vajnicul ei călăreț. Cu toate că șaua era numai petice și flenduri, avea chingă nouă, semn că nu stă în cui.

Lîngă acest Răzbici tremura dănciugul, rostogolind albul ochilor a spaimă. Răcnise și se căinase cînd voise călugărul scăpat de la înec să-l înșface, se agățase cu amîndouă mîinile de turetcile lui Răzbici, încît acesta se burzuluise peste măsură, alungîndu-l pe călugăr : „Să-i spui burtosului de Calist să mi-l pună și pe ăsta la socoteală", răcnise el, așezîndu-l pe danci în șa. Cum s-a văzut cocoțat acolo, plodul, care nu avea mai mult de zece ani, n-a mai smîrcîit nimic. Doar că se uita cu teamă la bărboiul lui Racea.

— Ehei, neguțătorilor, veți fi bătînd voi negoațe cu Calist, da' vă suflă alții în ciorbă și mai ales vă iau alții caimacul... Să știți că n-o să-l puneți ușor la pămînt pe Răzbici Tîncănăbeanul... S-au mai chinuit ei și alții, nu numai voi. Spre pildă, Calist și toată urdia lui de popi negri.

— Nu vorbi cu păcat, omule, făcu Mihai de sub aripa șeii, unde strîngea chinga.

— Aha ! Din ăștia-mi sînteți, se repezi Răzbici. Vă ploconiți în fața rantiilor, să vă pice în chimire aur cu zimții buni ?... Află, neguțătorule, că fusei în tinerețele mele închinător smerit la cele sfinte. Da' avui norocul să trăiesc o viață lîngă corbii de la Snagov și mă lecui. Pe Dumnezeu îl găsești pretutindeni și mai bine-mi ticnește o rugăciune în pragul bordeiului, dimineața cînd își arată soarele fața către lume, decît să-i aud pe bărboșii ăștia trăgînd psalmii pe nas, cînd știu unde le e gîndul. Încaltea să-i ling mîna lui Calist, cînd bine cunosc pe unde a umblat cu ea noaptea ?... Haide, de ! Răzbici nu-i prost și cine-a crezut așa, s-a fript.

Lui Racea omul îi plăcuse de la început. Îi plăcea mai ales să-i audă morișca. Părea că omulețul pricăjit și amărît, ros de sărăcie, are viață în el să stea față cu o lume-ntreagă. Totuși, se teme pentru el, văzîndu-l pe măria-sa în toane rele.

— Mai bine te-ai gîndi că ți-ai luat în spate viețile bieților călugări înecați, îl încercă Racea.

— Pe aceia are să-i primească Scaraoțchi și are să-i fiarbă în cazanele lui. Fură niște leneși pe pămînt. Parcă ei n-ar fi putut să pună mîna și să facă alt pod ?... Acum Calist are să arunce vina pe mine și pe bieții rumânii din Turbați... Da-mi pare rău pentru sufletele robilor, oftă el. Apoi pri-

vind spre dănciug : Am să-mi răscumpăr păcatele, crescîndu-l la bordeiul meu pe amărîtul ăsta. Of,of, Caliste, cît ai să mai plîngi după Dochia, frumoasa frumoaselor. Încaltea au scăpat ţiganii de gîrbaciul tău. Văzîndu-i pe călăreţi cu caii înşeuaţi, s-a cătărat şi el în spinarea iepii.

— Dacă nu-i cu supărare, încotro ? întrebă el semeţ.

— În sus, răspunse Racea.

— Atunci, pînă la Tîncăbeşti călărim împreună. Iaca, am la vamă la Spanţov un prieten bun. Ca orice vameş, o să ne ia vamă cinstită şi, pentru că mi-e prieten, are să ne dea un gît de rachiu. Poate are să-i mai treacă năcazul neguţătorului pe care-l văd înnegurat şi are să-şi mai descleştezе fălcile... Dacă cumva i-au adus oamenii si cîteva plătici prinse în lac fără binecuvîntarea egumenului, atunci vă veţi veseli de-a binelea, cunoscîndu-se în toată ţara ce plătici minunate se prăsesc în Snagov.

Racea dăduse ochii peste cap, făcîndu-i semn să-şi ţină gura. Aş ! Răzbici meliţa înainte şi din tot drumul pînă la Spanţov, trei sferturi a suduit ocîrmuirile oamenilor, lăcomia călugărilor, a boierilor, a vameşilor, a slujbaşilor şi s-a jurat de zece ori că dacă îl mai poartă pe la judecăţi Calist, apăi se trage la codru şi nu se lasă pînă nu-i pune pielea pe băţ...

Dănciugul, ostenit de cale, de frică şi rebegit după baia făcută, adormise în şa, rezemîndu-şi capul de brîul lui Răzbici. Racea fura cu coada ochiului spre voievod şi mare i-a fost mirarea văzîndu-l că ascultă cu luare aminte la cele ce înşiră Răzbici, ba din cînd în cînd îl mai scurmă şi cu întrebări. Călărind astfel la pas, pe sub frunziş ruginiu de codru, au aflat că acest călăreţ fusese curtean la Cetatea de Scaun în vremea voievodului Petru Cercel şi pentru bunele slujbe ce le făcuse fiind călăraş de Ţarigrad, ducînd scrisori de taină la Stambul, voievodul îi dăduse ocină dintr-o branişte domnească, lăsîndu-i şi cinstea numelui de curtean. După mazîlirea lui Petru Cercel, scîrbit de tăierile şi zavistiile curţii, se trăsese la ocina lui, să trăiască în pace. Însurat nu era şi nici n-are să fie vreodată. Muierea e făcută din coasta lui Belzebut, sau din a Tălpii Iadului, are dulceaţă pe buze şi fiere la inimă. L-a prefript una în tinereţele lui şi de atunci îi e lehamite. Mai bine să-şi vîre el mustăţile în bordeiul altora, decît alţii în bordeiul lui.

La vorbele astea, Mihai s-a-nseninat. Răzbici n-a trecut fără să bage de seamă şi ridicîndu-şi sfîrcurile mustăţilor cu dosul palmei şi-a urmat mărturisirile. Voievodul Petru, ca orice voievod care vrea să aibă temei tare pentru ani lungi de domnie, după ce le-a tăiat capetele hiclenilor de Dobromir ban, Mihăilă vornic şi paharnic Gonţea, a început să ţină scaune de judecată prin ţară şi să împartă dreptate celor ce erau însetaţi de ea. Mai ales avea grije de curteni, de roşii, de satele călărăşeşti, cunoscîndu-se din veac că acelea fac puterea voievodului. Ocina lui aducea venit bun, fiind lîngă vadul Spanţovului. Cu banii agonisiţi în slujbe cumpărase o jumătate din roata de moară pe care-o aveau călugării acolo. Putea trăi fericit şi liniştit. Nici n-a apucat să se mazilească Vodă Cercel, că au şi sărit pe el ca lupii flămînzi. Călugării i-au lepădat banii pe jumătatea de roată în curte, cu martori, şi a rămas la judecată cu buzele umflate. Călugării au cărţi vechi, el n-avea nimic, decît un înscris al megieşilor, din care n-a putut să ducă unul la judecată, fiind robiţi de tătari.

Răzbici a rîs dogit.

— Aşa noroc avui eu în viaţă, neguţătorilor. Da' nu mă lăsai nici mort. Ocina mea le stă în gît şi călugăraşilor, care ar dura han, fiind la loc bun, îi stă şi vel armaşului Necula, care ar face acelaşi lucru. Ei se sapă unii pe alţii şi cu toţii pe mine. Da' mă vedeţi ? Tot Răzbici mă cheamă şi n-am să mă vînd rumîn nici să ştiu că am să pasc troscot, împreună cu Roaiba. M-am unit şi eu cu alde Hristache Dumnezău, cu Simion Lehaciu şi Constantin Sitarul, boiernaşi ca şi mine, cu înscrisuri domneşti la mînă şi cu chimirile goale şi batem război pînă-n pînzele albe. Ehei ! Dacă s-ar arăta noul voievod cu priinţă pentru boiernaşi ca noi şi pentru moşneni ca cei de lîngă Gherghiţa, Tîrgşor şi mai sus spre Măneşti, ce mai strajă i-am ţine la drumuri, şi la vămi, şi la tîrguri, de n-ar mai putea unul ca biv vel vistiernicul Dan să-şi scoată carele la Ardeal, sub aripa lui Calist... Nu s-ar mai păgubi vistieria domnească şi poate am fi şi noi mai uşuraţi de toate angaralele care ne sugrumă...

— Aha ! făcu Racea, trăgînd cu coada ochiului spre Mihai.

— De unde ştii, domnia-ta, de pagubele ce i se aduc voievodului ? întrebă cu glas liniştit domnul.

— Hi, hi, hi, rîse mînzește Răzbici. Nu fusei orb în viața mea, cinstite negustătorule. Dacă am bună ținere de minte, atunci știu că vă povestii de un vameș, prieten cu mine. Vameșii ăștia sînt dați dracului. Au ei pe ale lor și cunosc fiecare cocie care bate drumurile. Mai ai răbdare un strop de vreme și ajungem în șleaul Tîrgșorului, la vadul de la Spanțov. Mă tem că se și vede coperișul vămii... Și iarăși mă tem că văd niște harmăsari legați la belciuge. După voinicia lor, nu pot fi decît fugarii prietenilor mei. Săracii. Mă așteaptă cu asprii cîștigați pentru straja făcută robilor. Of, of, cinstiților boieri. Mi se pare că o să ne vindem caii, să putem plăti haraciul și dajdiile.

— Poate nu va trebui să faceți asemenea faptă rușinoasă, curtene, spuse Mihai,.

— Dacă ne-ar cădea o pungă din cer, aș crede și eu, rîse cu amărăciune Răzbici.

Făcuseră un ocol pe după un pinten de pădure și ieșiseră drept în fața vămii de la Spanțov. Harmăsarii pe care-i văzuse Răzbici erau trei cai, de trei mărimi și de trei culori deosebite, nici unul înalt, slab și deșălat ca Roaiba. În curtea împrejmuită cu mărăcini ardea un foc. Patru oameni stau așezați în jurul lui. Unul dintre ei, mic și gras ca un poloboc, învîrtea într-un ceaun din care se ridicau aburi.

Nasul ascuțit al curteanului a adulmecat spre ogradă și mărul lui Adam a dat semne de nerăbdare. Mirosul plăcut îl gîdilase și pe Racea la nări.

— Borș, cinstiților negustători. Borș de crap și după cîte văd, Hristache Dumnezău pregătește niște frigărui pentru plătică... Se poate spune că am avut noroc pe ziua de astăzi.

*

Cînd au descălecat, patru gîturi s-au întins spre ei și patru fețe cu totul deosebite s-au luminat a zîmbet. Vameșul s-a cunoscut pe loc. Era cel gras, care mesteca în ceaun. Văzînd călăreți străini, s-a sculat de lîngă foc, venind grabnic spre ei. Avea agățate la brîu răboajele și custura de crestat acele răboaje. Era îmbrăcat din vămuială, fiecare lucru de pe el fiind de la alt negustător și din părți deosebite ale lumii. În cap purta pălărie frîncească cu marginile late, gătită cu pene roșii de cocoș. Trupul gros era cuprins într-un coantăș unguresc, îmbumbat într-un singur bumb, sub gușă. Mai jos sta desfă-

cut pe pîntecul vameşului, dovedind că acesta nu purta cămaşă. Coantăşul era verzui şi se ţinea încă bine, dacă nu s-ar fi băgat de seamă că e crăpat la subsuori. Pantalonii roşi căzăceşti şi nişte botfori ponosiţi întregeau înfăţişarea acestui slujbaş, azvîrlit la un colţ de drum şi un vad de apă. Cînd a deschis gura şi a-nceput să cuvînte, s-a văzut că atunci cînd se grăbeşte, se şi bîlbîie.

— Bu-bu-bun venit, ci-ci-cinstiţi o-o-o-oau... Căscase gura mare, boldind ochii şi năduşind din plin.

— Lasă, lasă, Cristodore, îl potoli Răzbici, dînd jos din şa danciul pe jumătate adormit. Aceşti cinstiţi neguţători nu vor decît să guste din plătică, să-ţi plătească vamă dreaptă şi pe deasupra ceva pentru pîntecul tău, apoi să se ducă în treburile lor...

— Bu-bu-bucuros... cu-cu-cum nu... ma-mai ales, că-i văvăd da-da-darnici.

— Ei ? Ce vă spuneam eu, prietenilor, se umflă Răzbici în pene... Cunoaşte Cristodor la oameni, cum cunosc eu la cai. Atît, săracul, că pînă scoate o vorbă dă borşul în clocot şi pînă se tocmeşte cu un neguţător îi trece ziua. Ar face ispravă mai bună dacă ar vorbi ca oamenii. Pentru asta îl mai ajutăm şi noi cîteodată.

Cristodor vameşul se închinase scoţîndu-şi pălăria şi dintr-o singură aruncătură de ochi preţuise cai, tarhat şi oameni.

— U-u-un ba-ban d-d-de ca-ca-al, gîfîi el... Şi... a-alţi doi de fi-fieca-care că-călăreţ...

Descălecaseră toţi trei. Nu puseseră bine tălpile la pămînt, şi Roaiba, cu un nechezat jalnic, s-a aşternut jos, suflînd ca un foi.

— Te-te, drăcie, se miră Racea scărpinîndu-se în barbă. Doar n-am venit decît la pas.

— E iapă cu dichis, oftă Răzbici, pălindu-şi cuşma pe spate. Cu chiu, cu vai i-a scos şaua, apoi a tras-o de urechi, a frecat-o la ochi, a bătut-o pe gît. După toate doftoriile curteanului, Roaiba a catadixit să strănute.

— E bine, se-nveseli Răzbici... Acum putem să vedem şi de noi.

■

Mîncînd borşul de crap şi gustînd din plătica de Snagov rumenită la jar şi mai ales trăgînd dintr-un poloboc care pînă

atunci se răsfăţase cu un pietroi de gît pe fundul Spanţovului, prietenia care totdeauna se-nchega între drumeţi la focurile de popas n-a-ntîrziat să zîmbească şi călătorilor opriţi la acea vamă.

După o vreme s-a dovedit că vameşul Cristodor, cu toate că nu prea are de la cine lua vamă, fiind strîngător şi chivernisit, a-ncropit ba de unele, ba de altele, dar că nu le ţine numai pentru el, ci, ca un adevărat prieten, le împarte şi cu cei patru flămînzi, ba la o adică şi cu nişte străini care se văd oameni de treabă. Fiind gîngav, iată că nu se prea amestecă în vorbă, dar faţa lui rumenă, cu pielea întinsă să pocnească, poate foarte bine spune ce-l frămîntă pe domnia-sa şi fără vorbe. Mînia, bucuria, împotrivirea, încuviinţarea se citesc ca din carte din jocul buzelor, al sprîncenelor şi din căutătura ochilor. Acum e mîhnit că neguţătorul cel frumos, cu glas cald şi adînc, îl ceartă. A lăsat colţul buzelor în jos şi-şi clatină capul încolo şi-ncoace.

— Nu prea te ţii de rînduiala vămilor, jupîne, îi spune neguţătorul, sfredelindu-l cu ochii.

— Ce să fac, răspund mîinile grase azvîrlite în lături şi umerii ridicaţi în sus... Mi-e foame, sînt gras, trebuie să înghit mult... O spune pîntecul, o spun ochii şi sprîncenele. Apoi arătînd spre cei patru curteni : Lor le e şi mai foame ca mie... Călugării au de unde. Nu-i nici o pagubă că-i mai ciupesc la venituri.

— Aşa-i, încuviinţară curtenii într-un glas.

— Spune drept, Cristodor, încheie Răzbici, care se vede treaba era un fel de căpitan al acestei obştii de flămînzi.

— Dacă aşa fac toţi vameşii şi slujbaşii din ţară, nu-i de mirare că s-a prăpădit lumea şi că vodă n-are de unde-şi scoate haraciul şi datoriile, oftă neguţătorul.

— Mai bine să intre în buzunarele oamenilor de pămînt, decît în ale zarafilor. Auzii că măria-sa a dat zapise cămătarilor să strîngă ei dajdiile... Aşa păcat nu fusese încă pe ţară. Aceia au să belească lumea de vie... Dacă ar fi altfel de vodă, dacă ar şti să-şi găsească slujbaşi cinstiţi şi curaţi la cuget, atunci s-ar vedea credinţa celor mărunţi, încheie Răzbici. Pînă atunci furăm ca să trăim. De la sfînta monăstire nu-i păcat să se fure. Abia are de unde. E păcat de la vămile domneşti. Că bietul vodă e mai sărac decît călugăraşii. Cu toate că, se ştie, are mo-

şii fără număr... Da' vezi că el răspunde pentru toată ţara, pe cînd Calist nu răspunde decît pentru boaitele lui.

Asta a fost a doua încheiere a lui Răzbici. Poate ar fi urmat şi a treia, dacă neguţătorul nu i-ar fi luat vorba din gură.

— De unde vrei să-i cunoască vodă pe toţi iubitorii săi ? Că doar nu poate bate toată ţara să-i găsească ? !

— Nici aceia nu pot cădea cu toţii la picioarele sale, că sînt prea mulţi. Să pună la rînd drepturile din veac ale scutelnicilor. Atunci are să vadă măria-sa.

— Aşa-i, întăriră umbrele lui Răzbici.

— Să pună străji domneşti la drumuri... Să vedem pe unde au să scoată vameşii cămaşa.

— Aşa-i.

Neguţătorul a stat multă vreme pe gînduri, frămîntîndu-şi barba. Oamenii aceştia nu făceau decît să-i întărească credinţe vechi. Credinţe la care ajunsese după nopţi de nesomn, după ani de amănunţită cunoaştere a alcătuirilor ţării şi oamenilor ei. Atît că el, voievodul, nu se poate mişca după aceste credinţe. Are în spate, pe lături şi în faţă, puterea boierilor.

Soarele începuse să se lase spre scapăt. Îl trăgeau la drum doruri şi dorinţi de linişte... A ridicat fruntea, scurt şi semeţ, ca unul care ştie să poruncească. Poate ar fi fost mai bine să facă altfel. Împotriva sîngelui care-ţi curge prin vine însă greu poţi lupta şi mai greu poţi ieşi învingător.

— Căpitane Racea !...

— Poruncă, măria-ta ! tresări oşteanul.

Cinci guri se căscară, cinci perechi de ochi se boldiră şi cinci mustăţi dădură semne de nelinişti. Încaltea, Cristodor vameşul sta să pocnească.

— Îi iei pe aceşti drept credincioşi ai Scaunului meu şi te duci pe urma carelor lui Calist. Poprești care, căruţaşi şi neguţători şi mi-i aduci la Bucureşti. Dacă ai lipsă de strajă, ceri la pîrcălabul Gherghiţei. Dai poruncă obştiilor de plăieşi şi cnezilor, sub pedeapsă aspră, să nu lase nici picior de om fără înscrisuri de la logofeţie cu ştnuruială şi peceţi... Iar tu, curtene Răzbici, ridică fruntea din pulbere şi vino cu aceşti soţi ai tăi la picioarele mele. Poate vom întregi noi ceea ce a lăsat răposatul întru Domnul, fratele nostru Cercel.

Cei de la foc nu se dezmeticiseră bine, cînd au răsunat copitele unui cal pornit la galop. Cînd s-au scuturat de spaime

și mirare au dat cu ochii de domnia-sa căpitanul Racea, așezat bine pe picioarele domniei-sale și ținîndu-și amîndouă mîinile înfipte în șolduri.

XX

Parcă niciodată de cînd o are de ibovnică pe Tudora nu s-a apropiat de ea cu atîta arșiță pe buze și în trup și cu atîta sete de alin și liniște. Raze argintate pătrund prin ferestre, trec prin perdeluțele de borangic și luminează odaia palid, scoțînd din umbră lucruri pe care bine le cunoaște, lucruri care au povestea lor, legată de atîtea și atîtea popasuri în acest tîrg al Tîrgșorului. A găsit-o la fel de pătimașă, doar cu cîteva crețuri mai mult la colțul ochilor.

Sînii pietroși îl împung ca două bolduri înroșite la foc. Tudora tace, dar o simte trează. Trebuie să fi trecut de miezul nopții. Mihai, se ridică într-un cot, uitîndu-se la ea. Culege cu ochii fiecare amănunt care îi e drag, fiecare amănunt care-i răscolește sîngele. Trupul alb al femeii pare și mai alb sub luciul razelor. În aurul părului revărsat pe toată perna joacă scînteieri molcome. Rotunjimea umerilor, arcuirea brațelor încrucișate sub cap, căldura pielii catifelate, gura rumenă întredeschisă ca o îmbiere, ochii cu privirile lor lungi strecurate printre gene dese, toate astea întregesc chipul Tudorei de atîția ani iubită.

Mai are un meșteșug Tudora. Îi alină gîndurile și-i potolește dorințele. Noaptea îl desfată și-i ține piept fără împotrivire, tace și i se dăruiește ca într-o încîntare, fără să-i ceară între două săruturi cine știe ce lucruri muierești. Nu-l zădărește cu întrebări, nu așteaptă răspunsuri. Acestea toate se fac la lumina soarelui și atunci Tudora se arată iscusită la limbă și ageră la minte ca o tîrgoveață și o vădană care se luptă singură cu viața ce este. Mai are o iscusință și un obicei bun Tudora. Nu-i place să se laude cu ibovnicul ei, așa cum le place celor mai multe muieri, care nici nu te-ai dat bine jos din patul lor și au și umplut lumea. Cu toate că e vădană și că el este tatăl copilei născută din dragostele lor, l-a pri-

mit o viață la portița din dos, sub înserat, și nu l-a lăsat să plece decît în zori și tot pe acolo. Oare așa are să facă și de acum încolo ? Ori are să-și iasă din minți, știindu-se ibovnică de voievod ?...

— Lasă gîndurile pe mîine, măria-ta, i-a șoptit Tudora cu glas alintat, încolăcindu-i brațele în jurul gîtului și trăgîndu-l spre ea.

Buzele moi ale ibovnicei aveau puteri tainice asupra gîndurilor, împrăștiindu-le, apropiindu-le cu totul numai de inima ei. Mihai nu li s-a împotrivit, cum niciodată nu li se împotrivise. Regăsise peste aproape doi ani cumpăna adevărată a minții, a sufletului și a trupului.

*

S-a trezit tîrziu, odihnit și cu mintea limpede. O mînă grijulie închisese obloanele care nu lăsau să treacă decît așe subțiri de lumină. Numai aici lepăda obiceiul pe care-l dobîndise în anii lungi de neguțătorie și de slujbe domnești, de a sări jos din pat de cum făcea ochi. Îi place să asculte toate zgomotele curții, pe care o știe îmbelșugată, să audă glasul dulce al Tudorei dînd porunci strașnice, să aștepte pașii abia auziți care se opresc la ușă, ca după o clipă aceasta să se deschidă și fața voioasă a femeii să-l întîmpine ca o zi frumoasă și senină. O mai așteaptă pe fie-sa Marula, care de pe acum se vădește a fi mai isteață și mai alintată ca maică-sa. Nu știe de ce, dar se simte acasă. E mai multă liniște, mai puține griji și aduce cumva cu cele dintîi amintiri din Tîrgul de Floci, unde maică-sa ținea crîșmă și unde toate cîte se săvîrșeau în fapt de zi, se săvîrșeau aidoma ca aici. Acasă, dincolo, lîngă Stanca, prea-l înghesuie multe. Și mai ales îl înghesuie Stanca. E o femeie aprigă și lacomă, semănînd aidoma banului Dobromir, unchiul ei tăiat de Vodă Cercel. Se lasă și ascultă de gura Simii Buzescu și se știe în toată Oltenia că altă muiere mai avană ca Sima Buzescu nu s-a pomenit și nici n-o să se mai pomenească. Nu-l slăbește nici noaptea, nici ziua, nici la masă, nici după-masă. Îl sfîrtecă cu bănuielile. Și nu arareori îi zvîrle în față că s-a ridicat în boierii pe numele ei și pe obrazul Buzeștilor, rudeniile ei. De munca lui, de iscusința lui în negoațe și slujbe nu pomenește niciodată, cum nu pomenește nici de unchiul său Ianc care are putere la Stambul să schimbe domnii și să le ia capetele, cum a și do-

vedit-o cu răposatul Cercel Vodă. Tudora se uită la el ca la o icoană. Nu-i vorbă îl mai sfredelește cîteodată cu cuvinte potrivite, îl mai face să vadă lucruri peste care trece fără să le ia în seamă, dar cum le face, nu-l supără și nu-i zădărește răbdarea.

S-a întins, trosnindu-și oasele. Abia o așteaptă pe Tudora cu dăsaga de vești și cu mîncarea. Are să-și aducă aminte de ce-i place lui dimineață ? Nici n-a auzit cînd s-a deschis ușa. Două capete la fel înconjurate de păr auriu s-au vîrît în odaie cercetîndu-l.

— Bună dimineața, doamne !

— Bună dimineața, măria-ta !

Glasul mărunt ca de clopoțel l-a răscolit pînă în adîncuri. Din amărăciunea anilor de pribegie, din ura și durerea puținului timp de cînd ține Scaunul, n-a mai rămas mare lucru. Clopoțelul de argint le-a împrăștiat, lăsînd aici numai tatăl, iubitor de copii. Îi iubește și pe Niculăiță și pe Florica. Pe Niculăiță ca pe unul menit să ducă mai departe povara visurilor lui, pe Marula ca pe odrasla rodită din dragoste.

— Vino aici, fata tatii...

Copila s-a apropiat sfioasă de omul străin, cu barbă neagră și glas tăios. A pus un genunchi la pămînt, sărutîndu-i dreapta. Străinul a luat-o de subsuori și a ridicat-o pe marginea patului, sărutînd-o pe obraji. Barba aspră și creață a zgîriat-o și alintul mai mult a depărtat-o decît a apropiat-o. Lui Mihai nu i-a scăpat mișcarea fetiții. A oftat, privind-o pe maică-sa.

— De, măria-ta. N-avea șase ani împliniți cînd ai venit la noi. Într-o noapte de Bobotează, cu viscol. Ca viscolul ai venit, ca viscolul te-ai dus. Copiii uită. Numai noi nu uităm, oftă Tudora.

Deschisese obloanele și geamurile. Aerul rece al dimineții de toamnă a dat buzna, netezindu-le frunțile.

— Cum să uităm, Tudoră ? Mi-ai fost popas la vreme de trudă și izvor la vreme de arșiță... Și nu mi-ai cerut decît dragostea !

— Dragostea, măria-ta. Din cînd în cînd, un gînd bun pentru mine și pentru ea.

— Le aveți deopotrivă... Marulo, pînă mama ne gătește de mîncare, am să-ți spun povestea lui Strîmbă-Lemne și a lui Sfarmă-Piatră. Stai binișor și ascultă.

Tudora a ieşit în vîrful picioarelor. Fata şi-a făcut loc în pat, netezindu-şi poalele rochiţei lungi fără mîneci, îmbrăcate pe deasupra iei. O gătise maică-sa pentru asemenea zi mare ca pe o zînişoară. Avea coadele împletite deasupra capului, cunună. Ochii albaştri îl priveau peste măsură de mari şi de cercetători.

— Ascult, măria-ta, spuse ea sfios.

În odaie se învăluiau mirosuri plăcute de gutui, de sulfină şi de busuioc, cu mirosul proaspăt al toamnei. Se auzeau cîrcîind păsările în ogradă. Şi din cînd în cînd, scîrţîitul unui car pe şleaul tîrgului.

*

Însuşi voievodului îi plăcea să spună şi să asculte povestea lui Sfarmă-Piatră şi a lui Strîmbă-Lemne. O spusese de nenumărate ori copiilor lui legiuiţi şi de fiecare dată altfel, născocind noi fapte pe seama celor doi năzdrăvani fii din popor. Îi plăcea îndeosebi să le ridice stavile în cale şi căuta înfrigurat în minte cheia cu care să dezlege şi să îndepărteze acele stavile. Se bucura de bucuria copiilor şi nu rareori se asemăna pe sine cu un Sfarmă-Piatră care ar avea de dumicat împărăţia întunericului. În dimineaţa asta se simte cu osebire plecat spre povestea vitejilor şi închipuie în vorbe meşteşugite o luptă cumplită cu toată urdia osmanlîilor. Nu lipseşte nici Făt-Frumos, nici Ileana Cosînzeana. Ochii lui Mihai strălucesc deopotrivă cu ochii Marulei, care îl ascultă cu buzele întredeschise şi mîinile împreunate în poală.

...Şi atunci, cînd sîngele le-a ajuns pînă la gît, l-au rugat pe Făt-Frumos să încalece şi să se ducă. Făt-Frumos şi-a rotit privirea peste cîmpie. Mai rămăseseră încă urdii nenumărate. Făcîndu-şi semnul crucii, a ridicat paloşul deasupra capului şi a dat năvală... S-au mai luptat aşa, zi de vară pînă-n seară, pînă cînd au tăiat toate capetele păgînilor... Apoi s-au huluit de osteneală, adormind somnul morţii... Şi pe curganul unde se luptaseră, după ce pămîntul a supt sîngele păgînilor şi corbii le-au ciugulit trupurile, au crescut trei maci înalţi, trei maci sîngerii care se alintau în boarea dimineţilor şi în razele soarelui...

A tăcut o vreme, apoi vorbindu-şi mai mult lui însuşi :

— Nimic nu rămîne peste veac, decît dania sîngelui şi a trudei. Vom trudi, fiica mea, şi de va fi nevoie vom face şi dania sîngelui pentru slăvirea numelui nostru şi a ţării...

Marula l-a ascultat ca şi cînd i-ar fi înţeles fiecare vorbă pe care o rostea. Apoi cu glas tremurător :

— Şi au să crească maci, tată ?

Mihai a strîns-o la piept, petrecîndu-i mîna prin cosiţă.

— Au să crească maci, fata tatii, peste oasele vitejilor, întru veşnica lor pomenire.

Cînd a ridicat obrazul pe care şi-l culcase pe fruntea Marulei, a dat ochii cu Tudora.

XXI

În beciurile armăşiei umezeala sfîrşitului de toamnă brobonise cu stropi bolţile crăpate şi căptuşise zidurile cu mucegai gros de-o palmă. Cărăuşii boierului Dan şi Jipa neguţătorul erau ridicaţi în belciuge, cu mîinile legate la spate. Pe o masă aproape putredă ardea o singură lumînare. Lumina ei galbenă şi tremurată abia scotea la iveală chipurile şi mai galbene ale celor munciţi, lucea palid pe hîrtiile celor doi dieci care aşteptau cu penele gata să scrie cele ce vor fi spuse şi scînteia în ochii aprigi ai voievodului. Mihai stătea pe un scaun, cu braţele rezemate de masă. Mai erau acolo căpitanul Racea şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Uşile şi poarta temniţei erau păzite de ferentari cu toate că s-ar fi cuvenit să stea acolo armăşeii vel armaşului Necula.

Pe o vatră ardea un foc de cărbuni.

— Să-mi spui tu, porc de cîine, unde ţi-a poruncit stăpînul tău să duci carele, spuse Mihai, cu glas răguşit, starostelui de căruţaşi.

Omul gemu, holbînd ochii.

— Nu ştiu, măria-ta !... Mă jur pe inima copiilor mei că nu ştiu. Am avut poruncă să-l ascult pe Jipa neguţătorul.

— Nici voi nu ştiţi nimic ? scrîşni voievodul.

— Nu ştim, măria-ta !... se văitară cu glasuri slabe cărăuşii.

— Staţi voi, feciori de căţele, că vă bag eu minţile în cap... Nu vi-a trecut prin minte că nu-i bine să vă sculaţi împotriva domnului vostru ?...

— Iertare, măria-ta !... Iertare !

— Da' pe mine mă iartă cineva ?... Hai ? Se sculase în picioare, plimbîndu-se prin faţa lor. Oamenii erau desculţi, numai în izmene, fără cămaşă. Coastele le împungeau pieile, răsuflau greu şi li se cunoşteau urmele de bici pe braţe şi pe spinare. Feţele arătau trudă şi spaimă. Mihai a bătut din palme. S-a arătat gealatul curţii. Un ţigan voinic, cu şalvari şi cămaşă roşie. S-a închinat cu mîinile la piept către voievod.

— Munceşte-i cu fierul ! porunci acesta.

Poruncii i-a răspuns un răcnet ieşit din adîncul trupurilor pe care se cutremura carnea. Cu tot frigul, pieptul şi faţa oamenilor erau lac de apă. Li se uscaseră buzele şi-şi aţintiseră ochii asupra vetrei. Gealatul tocmea pe cărbuni cleştele, aţîţînd focul.

— Ei, jupîn Jipa... Pare-mi-se că de data asta ai să-ţi descleştezi fălcile... Ah, pui de năpîrci ce sînteţi... Credeţi că aveţi să vă mai faceţi mendrele peste capul domniei ?... Am să vă priponesc pe toţi, de n-o să mai mişcaţi nici geana fără porunca mea !... De ce nu răspunzi, jupîne ?

S-a proptit în faţa negustătorului, ridicîndu-i barba căzută în piept.

— Viteazul ! A leşinat înainte de a-i mirosi a carne friptă.

— Iertare, măria-ta, iertare...

Mihai s-a aşezat la loc pe scaun, privindu-i cu duşmănie.

— Asta-i arvuna dată stăpînului vostru, mişeilor. Tăceţi ! Să nu vă mai aud, că vă tai limbile.

Gealatul luase un cleşte înroşit în mînă, uitîndu-se la voievod.

— Aşteaptă, Ilie... Ascultă tu, staroste de lotrii. Să răspunzi la tot ce te întreb şi să spui adevărul, că altfel nu mai rămîne pic de carne pe tine.

— Spun, măria-ta, gemu omul.

— Vreau să ştiu ce avere are Danul pe moşia de la Stelea, unde zici că slujeşti, ce oameni de credinţă în tîrg, cine vine la el, pe cine şi unde trimite... Ilie, prăjeşte-l puţin la tălpi ca să-şi adune minţile şi să le miroasă acestor lotri, ca să ştie ce-i aşteaptă.

Fierul roşu l-a scurmat pînă în rădăcinile fiinţei lui. Omul a răcnit sfîrşit. În beci s-a răspîndit miros de carne arsă.

— Udă-l, Ilie... Şi voi, diecilor, nu vă mai zgîiţi. Scriţi cu băgare de seamă fiecare cuvînt.

Gealatul a luat apă în pumni dintr-o vadră, stropindu-l pe staroste pe faţă şi pe piept.

Lui Racea i se întorsese maţele pe dos. Pînă acum nu stătuse niciodată în beci şi nu văzuse munci, decît atunci cînd l-au ars pe el... Asta însă se întîmplase acum cincisprezece ani.

*

La porunca voievodului, căpitanul a chemat cîţiva oşteni care i-au desprins din belciuge pe cărăuşi, ducîndu-i la temniţă. Rămăsese numai Jipa neguţătorul pe care, cu cîteva palme zdravene şi o cîrpă muiată în apă, Ilie gealatul îl adusese în simţiri. În cugetul neguţătorului, slăbit de afion, nu mai rămăsese nimic altceva în afară de spaimă. O spaimă cumplită, vecină cu nebunia. Nările şi toată fiinţa îi erau îmbibate de mirosul cărnii fripte cu fierul. Pleoapele lui străvezii, faţa albă se făcuseră de var. Părea că n-are în trup nici un strop de sînge... Privea, fără să poată înţelege, în miezul de jeratic al vetrei.

— Jupîne, gîndeşte-te bine şi răspunde, dacă vrei să nu paţi ca cei dinaintea ta.

Glasul voievodului părea că-i răsună în ţeastă, ca şi cînd mii de ciocane i-ar fi bătut în tîmple.

— Spun tot, măria-ta, îngăimă neguţătorul. Tot !... Tot !...

— Îţi scapi pielea şi-mi dai o mînă de ajutor... N-am să uit treaba asta, jupîn Jipa, şi am să caut cu tot dinadinsul să uit pagubele pe care mi le-ai adus cînd eram pribeag, ca şi prieteşugul tău cu Danul...

— Iertare, măria-ta. Iertare, huhoti sleit Jipa.

— Vei fi iertat, jupîne... Ba vei putea să-ţi vezi liniştit de negoaţe. Am lipsă de neguţători iscusiţi ca tine.

Jipa a înghiţit în sec, privindu-l ca dintr-o mare depărtare.

— Apă... Apă... a gîngăvit el.

La semnul voievodului, Ilie gealatul i-a umezit buzele cu cîrpa. Un oftat greu a scăpat din pieptul coşcovit al neguţătorului.

— Ascult tot ce ai să-mi spui de Dan. Tot ce știi... Cum ai ajuns să-i porți negoațele fără știrea domniei și unde. Vorbește !

Cu glas abia auzit, opintindu-se cu greu, răsuflînd des, Jipa a-nceput să vorbească. Mihai asculta cu fruntea rezemată în palmă. Căpitanul Racea luase seama că voievodul pălise și-și mușca des colțul mustăților...

Cînd Jipa a povestit de sfatul boierilor maziliți și de lucrarea pe care o punea la cale Danul pentru luna lui dechemvrie, cînd trebuia să plece bairamlîkul și curamaua, Mihai a sărit în picioare cu pumnii ridicați.

— Ah ! Cîinele murdar. Și eu care le întinsesem punte de pace și lui, și Chisarului, luîndu-le pruncii la cetate... Stați voi, năpîrcilor, că vă scot eu dinții... Scrie numele boierilor care mă hiclenesc, diece Paraschiva... Ascultați aici, diecilor. Dacă vreți să atîrnați în belciuge și să rămîneți fără mîini și fără ochi, să vorbiți. Auzitu-m-ați ?

— Măria-ta, murmurară înspăimîntații diecii.

— Tăceți... Ziceai că ți-au cerut trei poveri de aur, jupîne ?

— Trei poveri, doamne.

— Și le-ai fi dat întru slava hicleniei ?!... Ah, jupîne, jupîne. Păcătoasă țară care are asemenea oameni netrebnici... Și amară soartă a ajuns, din pricina unora ca tine și ca Danul. Nu răbdați stăpînire înțeleaptă, care deopotrivă să cîrmuiască țara și s-o scoată la liman. Nu căutați decît satiul vostru și numai al vostru... Trei poveri ?... Trei poveri ! Să fie prețul răscumpărării capului tău de la butuc... Ai să le aduci la curte pînă într-o săptămînă. De ele nu știe nici vîntul, nici pămîntul. Să dai înscris la mîna diacului Paraschiva că le dai de bună voia ta, nesilit de nimeni, pentru niște pagube de mi le-ai făcut în vremea pribegiei. Să pui pecetea și să alegi martori pe dumnealui Ivan aga, pe căpitanul Racea și pe județul Stan... Ai priceput ?

— Priceput, măria-ta... În genunchi mă rog, izbăvește-mă de boier Dan. Dacă află, mă jupoaie de viu.

Mihai a tresărit privindu-l parcă cu dușmănie pe Ivan aga.

— Auzi, domnia-ta !... Un boier poate să jupoaie de viu pe supușii voievodului... O știu și eu și mă amărăsc, o știi și domnia-ta și rogu-te să veghezi asupra prea credinciosului nos-

tru Jipa, rîse el amar... Apoi întorcîndu-se spre negustător: Am să te slobod într-o țară străină, să te depărtez de dușman și să-ți încerc credința...

— Sărut dreapta, măria-ta, oftă ușurat Jipa...

Puterile care-l ținuseră încordat l-au părăsit și negustătorul a căzut într-un leșin vecin cu moartea. Mihai s-a apropiat de el, privindu-l cu un amestec de scîrbă și ură.

— Dezleagă-l, Ilie... Căpitane Racea!

— Poruncă, măria-ta.

— Să-l scoți de aici fără să afle vel armașul Necula. Șarpele! S-a oploșit la sînul meu și vrea să mă muște din umbră... Carele au fost descărcate?

— Au fost!

— Și cele ale monastirii?

— După porunca măriei-tale. Am trimis două, sub paza lui Răzbici, sfinției-sale mitropolitului.

— Bine... Să iei aminte la poverile lui Jipa. Le descarci sus, fără să le vadă iscoadele. Vorbește cu Simion.

— Așa am să fac, măria-ta...

— Mă încred în tine, căpitane. Mă încred astăzi, cînd mă pîndesc numai dușmani.

— Sîntem și noi în preajma măriei-tale, se închină cu măreție Ivan aga.

— Da!... Sînteți!... Știu!... Haide, să mergem, prietine.

XXII

Jupîn Cristian negustătorul stătea îngenuncheat la picioarele voievodului. Așteptase de atîta vreme clipa asta, ca să-și ușureze cugetul de spaima care-l amenința zi și noapte. Nu îndrăznea să-l privească în față, dar pe sub gene și hoțiș căta spre vătaful Simion, care-l adusese în cămările măriei-sale. Voia să citească pe fața lui gîndurile voievodului.

Mihai purta un caftan de casă, croit din atlaz galben, cusut cu șireturi negre de mătase. Era încălțat cu papuci moi

de safian. Părul, tuns scurt, stătea aricit. Avea cearcăne și sprîncenele încruntate îi străjuiau ochii aprigi.

— Scoală-te, jupîne... Ai mîncat banii, i-ai mîncat. N-am să-ți iau capul pentru asta, cu atît mai mult cu cît ai să adaugi pungile lipsă și pe deasupra altele.

Jupîn Cristian s-a închinat pînă la pămînt. Voievodul slăbise mult față de cum plecase în pribegie. Și atunci avea fața bărbătească, cu trăsături aspre, dar acum pare gata să se năpustească în fiece clipă.

— Te ascult, jupîne. Să-mi spui drept cum ai lăsat treburile mele cu egumenul de la Coșuna. Vreau să mă plătesc către sfînta monastire. E păcat să trag de la călugări, pentru că mi-au stat în ajutor cînd a vrut hainul să-mi piardă capul.

L-a ascultat cu băgare de seamă pe negustător.

— Așa, așa... Simioane, dă-mi catastiful cu socotelile mele.

Se așează pe divan, răsfoindu-l cu băgare de seamă...

— Va să zică lipsesc două mii de galbeni... Te iert de ei la drumul ăsta. Ai să-i împlinești cînd te întorci de la Ardeal....

Negustătorul a căzut în genunchi, sărutîndu-i poala caftanului.

— Simioane, cheamă-l pe Vătău...

Cînd s-a deschis ușa, în urma vătafului de copii a intrat o namilă de oltean cu niște mustăți negre, de două palme domnești, barbă țeapănă și ochi isteți, care păreau că iscodesc toate cotloanele.

— Să trăiești, măria-ta, se închină el cu glas puternic.

Purta cioareci de aba, cizme cu pinteni și cojocel înflorit. În mîini ținea o cușmă din pielicică, cu pană.

— Vătăule, te-am chemat să stai față cu jupîn Cristian, să-l cunoști și să ascultați amîndoi porunca mea.

— Așa o să fac, măria-ta, răspunse omul trăgîndu-se de mustață și privindu-l pe negustător din înălțimea trupului uriaș.

— Vătău e logofătul moșiilor mele, jupîne. Nu l-ai cunoscut pînă acum, că era mai mare numai peste cea de la Plăviceni. După ce mi-a spart satele hainul de Alexandru, s-a arătat cel mai de credință. Mi-a adunat rumînii cu harapnicul și cu vorba bună.

— Făcui ce putui, măria-ta.

Faţa bărboasă a logofătului se luminase de o mare bucurie.

— Ai avut răsplată şi vei mai avea, Vătăule. După cum şi jupînul n-are să fie uitat. Nu vă cer decît credinţă şi minţi agere. Uite, jupîne, ce negoaţe să-mi faci. Vătău a pregătit două mii cinci sute de rîmători, pe care i-a îngrăşat cu jir în pădurile noastre din Romanaţi. Are să-ţi dea strajă bună din satele mele şi pe porcarii turmelor. Are să-ţi dea şi carele cu mei, pe care să nu le desfaci decît înainte de vînzare. Pînă la Sibii ai destul jir pe marginea şleaului. Să vinzi ce poţi în Ardeal, apoi să urci pînă în Ţara Ungurească, la Caşovia. La tîrgul mare dinaintea Crăciunului să fii acolo. Ai să vinzi repede şi la preţ bun. Se ştie că au pornit ceambururile spre Ţara Ungurească. Oamenii au să-şi adune merinde. Nu zăboveşti o zi. Cobori la Bistriţa, apoi la Braşov. Te tocmeşti cu juzii pentru silitră, aramă, pulbere şi cînd le ai adunate, repezi olac la curte. Aştepţi porunca domniei-mele la Braşov... Simioane. Dă jupînului scrisorile către zujii cetăţilor şi către vameşii noştri... Aşa. Pe lîngă treaba asta de negustător, ai a-mi face alta pe care o ştii, dar care acum voi să fie amănunţită. Pînă la vamă ai să iscodeşti care e cugetul norodului, dacă prin sate sînt urmîni fugiţi de pe moşiile domniei-mele, dacă se poartă vorbe şi ce fel de vorbe. La Ardeal să vezi încotro e plecată oastea voievodului şi ce zic poporenii despre turc. Prin tîrguri să caţi dacă mai sînt negustători din ţară, ce fel de negustători sînt şi ce negustează... Iată, jupîne, că ţi-am dat învăţătură. S-o bagi bine la cap şi să mă slujeşti cu credinţă. Cască ochii şi urechile, ce afli bagă la dăsagă şi adu aici fără smintire, nici uitare... Acum poţi să te duci, să-ţi tocmeşti carele. Te porneşti la miezul nopţii cu logofătul domniei-mele.

Jupîn Cristian s-a închinat pînă la pămînt, dar nu s-a urnit.

— Vrei să-mi spui ceva ?

— Îngăduie-mi, doamne.

— Te ascult !

— Măria-ta, să nu mă certi pentru vorbele mele proaste. Da' te rog plecat să cugeţi asupra lor. Iacă, e cu mine un negustător Petre, din Vîlcea. Acela s-a tocmit cu jupîneasa Sima pentru o mie de rîmători şi altă mie de capete de vită. Bine ar fi să ajung eu la Ardeal înaintea lui Petre...

Mihai își mușcă buzele, privindu-l crunt.

— Unde șade acel negustător ? întrebă el mutîndu-și privirea la Simion.

— Acu-i la crîșma lui Iftimie și-și gată carele. Pleacă răspoimîni, să ajungă o dată cu jupîneasa Sima.

— Bine, mai vrei ceva ?

— Aș mai vrea, măria-ta.

Negustătorul prinsese curaj și-l iscodea cu privirile lui viclene, să vadă dacă poate să încerce, au ba. Turmele de rîmători sînt o avere și dacă măria-sa i-o dă pe mînă, atunci poate. Întîi va arunca nada. Pe urmă se va arăta și pescarul.

— Măria-ta, eu zic dacă ar putea dumnealui, logofătul Vătău, să iscodească dacă moșnenii de la Novaci și Vaideeni mai au cu ce se ține liberi. Ar fi o vînă de aur, să poată măria-ta lua vamă de la turmele jinarilor și poenarilor, cînd coboară spre bălți și cînd urcă la munte, către Ardeal. Apoi, văzîndu-l neguros, a adăugat repede : Ca să nu-i cotropească alții, măria-ta.

— Ai aflat tu că s-ar face așa ceva ?

— Am aflat, măria-ta. Umblau vorbe pe la hanuri că boierii de peste Olt ar fi rumînit cu sila și cu sabia unele obștii.

— Vătăule, tu nu mi-ai spus nimic.

— Nu plecai încă, măria-ta.

— Hai, jupîne... Acum cere-mi ce ți-era în gînd, zîmbi acru voievodul.

Cristian duse o mînă la inimă, dar nu se sfii.

— Măria-ta, am niște prieteni buni în Cremenari.

— Obîrșia căpitanului Ghețea ?

— Aceea, măria-ta. Sloboade-i cu mine la Ardeal. Au să facă bună strajă la carele măriei-tale și vor fi mulțămitori, îndoindu-și priveghiul la plaiuri și pe drumul de sub munte, către Genune.

Mihai a stat o vreme în cumpănă. De obștiile de la munte are mare lipsă. Cu osebire de cele așezate pe drumurile de negoț, au la trecători și vămi. Are s-o ia înaintea Divanului, iar boierii munteni n-au decît să scrîșnească cît vor pofti în măsele.

— Dă-mi scrisoarea către vameși, jupîne. Simioane, călimările, penele și ceara.

A scris ceva cu trăsături repezi și rotunde. Simion a picurat ceară, iar voievodul și-a apăsat inelul pe boțul cald.

— Ți-am împlinit vrerea, jupîn Cristian. Acum du-te și ru uita o iotă din învățăturile mele.

*

Dăduse straşnică poruncă să nu fie tulburat de nimeni. Auzise pe Simion rînduindu-și copiii la uși. Ziua se stingea încet și un soare palid de toamnă abia mai licărea în ferestre. Curtea Veche era umedă, cu zidurile crăpate, cu zugrăveala coșcovită și prin dese locuri căzută. Palatul ridicat de Mihnea Vodă lîngă Sfînta Troiță e mai frumos, dar n-are ziduri de cetate. S-a sculat de pe divan, așezîndu-se pe un scăunel în fața vetrei. Drumul la Tîrgșor îi limpezise mințile. Aflase multe, iar Tudora s-a arătat la fel de iscusită în dragoste ca și în trebile tîrgului. I-l înfățișase pe Mihai Grecul, omul lui de credință. Astăzi a plecat olac cu carte de vameș, scoasă de logofeție pentru el. Vama de la Spanțov are om bun. Drumul Brașovului îl va avea staroste pe Răzbici. Peste puțină vreme îl va slobozi la Argeș pe căpitanul Ghețea. La Tîrgoviște, pe Racea. Îi trebuie om la Buzău, la Caracal și la Genune.

Flăcările jucau în vatră, cuprinzînd cu limbile lor roșietice trupul gros al lemnului. Așa cum e cuprins acel lemn, stă el înconjurat de dușmani. Încet, încet, va ieși la lumină. A rîs scurt și aspru, petrecîndu-și mîna peste frunte. Ce ochi tăcuseră boierii din Divan cînd agaua a citit porunca împăratului ca țara să ridice oaste. Are să le pună zăbala cît de curînd... Ah! scrîșni el în măsele, ridicînd pumnii. I-a dat poruncă lui Vătău să repeadă oameni de încredere la Baia de Fier, la Bratilovo, la Baia de Aramă. Are nevoie de fier. Are nevoie de aramă. Mai ales are nevoie de oameni. Oameni de credință, care să-i împărtășească gîndurile, care să creadă așa cum crede el în lumina izbăvirii și în slava creștinătății... Trebuie să-și deșerte simțămintele și n-are pe nimeni prin preajmă. Stanca?

...E prea departe de mine, oftă voievodul... La diacul Nathanail. Acolo, lîngă mintea lui cuprinzătoare, lîngă sufletul lui arzător, acolo-și poate da vad gîndurilor.

XXIII

În chilia de culcare a voievodului, pe lîngă măria-sa, se mai aflau trei bărbaţi. Comisul Radu Florescu, boierul Stroie Buzescu şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Erau cu toţii îmbrăcaţi în haine ostăşeşti de rînd şi purtau la brîie hangere şi pistoale.

— Afurisită vreme am apucat, cinstiţi veri şi boieri, afurisită şi de ruşine. Voievodul cu sfetnicii săi trebuie să se ascundă ca sobolii, să pună la cale trebile ţării. Mi-e lehamite şi cîteodată mi se întorc maţele pe dos de atîta scîrbă.

— Pentru calea pe care-o baţi ai lipsă de îngăduinţă şi înţelepciune, măria-ta.

Vorbele astea le spusese Ivan aga. Era un bărbat înalt, lat în spate şi subţire la mijloc, cu barba neagră fulguită des de fire argintii. Spre deosebire de voievod, purta plete lungi, sprijinite pe umăr, în care anii şi viaţa presăraseră omăt din belşug.

— Dacă orînduirile ţării şi cinstea voievozilor ar fi fost ţinute cum se cuvine de boieri şi de căpitani, n-ar fi trebuit să stăm ascunşi, domnia-ta. N-ar fi trebuit să răbdăm ocările zarafilor şi ale cîtorva turci nemernici... Ah ! Simt că mă strînge o gheară de gît şi-mi taie răsufletul. Gînditu-v-aţi vreodată, boieri dumneavoastră, ce-i în inima mea cînd aud bătîndu-mi porţile cu pietre ? Cînd ştiu că batjocoresc tîrgul ? Chiar cînd îi apucă de barbă pe lupii din Divan, mă săgetează ruşinea şi mă-neacă durerea. Sînt boieri ai ţării şi dacă greşesc, se cuvine să fie certaţi numai de domnul lor, care singur are a da seama înaintea lui Dumnezeu de faptele sale.

Mihai alerga de colo pînă colo, frămîntîndu-şi mîinile. Purta coantăş roşu, ciorapi albi de mătase şi cizmuliţe scurte din piele galbenă de Cordoba.

— De ne-ar aduce sfinţia-sa veştile pe care le dorim. De ar înţelege cu toţii că pentru creştinătate bate ceasul al doisprezecelea, dacă voievozii şi boierii nu lasă zavistiile lor mărunte de o parte şi nu-şi închină viaţa şi puterile acestei mari şi sfinte lucrări. Se zbat gînduri şi gînduri sub fruntea mea şi simt cum îmi clocoteşte sîngele în vine... Ce ziceţi, prietenilor ? Împlini-vom jurămintele pe care le-am făcut pentru mîntuirea ţării şi întru slava noastră ?

— Le împlinim, doamne, detună glasul boierului Stroie Buzescu... Mă săturai şi eu să stau mereu la dos şi să intru la

curte ca un fur, numai noaptea şi îmbrăcat în haine de om prost.

— Ssst !... Mai încet, vere, rîse cu amărăciune voievodul, bătîndu-l pe spate. Aici ştii bine că zidurile au urechi.

Boierul mîrîi în barbă, rostogolindu-şi ochii cu furie.

— Îi de lipsă ca să ne slobozi la Craiova, măria-ta, spuse şi comisul Radu Florescu. De acolo îţi veni puterea înainte de a apuca Scaunul, de acolo are să ţi se tragă şi acum. Să ne rînduim moşiile pentru la primăvară şi să vedem cum stăm cu oştile noastre...

— Mă lăsaţi singur între lupi, prietenilor ?

Boierii au oftat, privindu-se unii pe alţii.

— Măria-ta, ar trebui să asculţi sfatul comisului. Întîi să ne întărim peste Olt, că apoi vom fi tari şi dincoace de el.

— Vom face cum e mai bine, vere Ivan... Eu zic să mergem. Gîndesc că Racea s-a descurcat în viforniţă şi nu s-ar cuveni să-l facem pe sfinţia-sa să aştepte... O fi rebegit de frig şi ostenit.

Comisul Radu Florescu a ridicat o perdea grea de catifea care cădea în spatele unui divan şi Mihai a deschis o uşă tainică, cu cheiţa pe care o purta la gît. Stroie Buzescu a luat un sfeşnic, păşind înainte. După el venea Mihai şi la urmă ceilalţi doi boieri.

*

Învelit în blănuri, mitropolitul Dionisie Rally de Tîrnovo se lăsase cu totul în voia gîndurilor. Cu cît se apropia de Bucureşti, cu atît cele ce avea de împlinit i se păreau mai limpezi. Partea cea mai grea din drum fusese străbătută în mare taină, cu conace dese la preoţii sătești şi casele martologilor de credinţă. Trecuse Dunărea noaptea, sub nasul ienicerilor de la Giurgiu, şi de acolo fusese luat în pază de osteanul bărbos, care sparge crivăţul cu pieptul şi căruia i se încredinţase fără nici o şovăială. În urma săniei călăresc şase oşteni, bine armaţi.

Nu e primul lui drum tainic şi n-are să fie nici cel din urmă. De abia se împlinesc optsprezece luni de cînd s-a întors de la Mosc, unde dusese solia patriarhului Ieremia către ţarul Feodor şi binecuvîntarea patriarhiei constantinopolitane, mitropolitului Moscului, care se unsese patriarh. Drumul de doi ani n-a fost fără folos... Împărăţia moscovită a aflat de frămîntările

noroadelor de dincoace de Dunăre, care se închină după legea pravoslavnică. S-ar putea ca răscoala să fie sprijinită de țar cu bani, căci oștile îi sînt de lipsă împotriva hanatului de la Crîm... Dacă boierul Boris Godunov, care părea adevărat țar și cu care vorbise, ar fi putut să miște oștile Moscului asupra crîmlenilor, atunci Țările Românești, Bulgaria și Sîrbia ar avea liniște în coaste și altfel ar putea să se ridice împotriva semilunei. Rămîn tătarii dobrogeni, dar aceia nu sînt prea puternici.

Gîndurile acestea îi făceau deosebită plăcere mitropolitului Dionisie Rally. De cînd își începuse învățăturile la Roma, intrase în grațiile papei Grigore, care-l trimisese în Polonia ortodoxă cu o biblie latină pentru vestitul cneaz Constantin de Ostrog, și pînă ajunsese mitropolit la Tîrnovo viața îi fusese prilej de zbucium, de năzuințî arzătoare, de dorințî parte împlinite, parte rămase pentru mai tîrziu, sau poate îngropate pe veci sub lespedea necruțătoare a timpului.

Crivățul trece cu șuier ascuțit pe deasupra codrului, stejarii bătrîni își ciocnesc ramurile și trunchiurile scîrțîie cu sunet jalnic. Volbura omătului a țesut pînze albe prin care abia poate vedea spatele surugiului. În sania cu fundul adînc acoperit cu fîn și între blănuri e plăcut. La un asemenea drum, singurul prieten nedespărțit e caierul amintirilor. Din el mitropolitul toarce fir subțire care-i încălzește inima.

Dacă acum zece ani nu era decît episcop de Cyzic, așezat în Polonia, avînd legături slabe cu nunțiul papal, ca apoi să răspîndească minunatele idei ale umanismului de pe catedra școlii înființate de cneazul Constantin și pe urmă să suporte surghiunul din pricina episcopului ortodox Moscopol, astăzi, de la simplu abate a ajuns mitropolit răsplătind față de sine însuși și de nobilimea bizantină gloriosul sînge al mamei sale, fiica vestitului Șeitan Oglu.

Numele bunicului său este cea mai bună garanție în fața oamenilor că nepotul va putea duce la bun sfîrșit lupta pe care-o începuse. Papa îi promisese pălăria de cardinal dacă, după alungarea turcilor din Balcani, va reuși să convertească pe mirenii săi... Dionisie Rally era pentru catolicism. Aprecia se superioritatea netăgăduită a colegiilor iezuite față de puținele școli de cetanie ale patriarhiei de la Constantinopol. Savurase cu toată ființa atît rafinamentul intelectual al Romei, cît și cel al vieții de fiecare zi care se oferea unui înalt prelat catolic. Visa ca din ruinele civilizației eline să renască

o Helladă nouă, stăpînă în Balcani, altoită cu ceea ce a dat renașterea mai bun în Italia.

Astea toate nu sînt decît vechile gînduri ale împăraților bizantini, cu care Cantacuzinii sînt legați prin marele Ioan Cantacuzin, unul din ultimii domnitori ai Bizanțiului. Și atunci, ca și acum, în calea unirii cu Roma stau în primul rînd călugării și înaltul cler constantinopolitan, care se îmbuibă cu toate bunătățile balcanice. Adevărata teologie și filozofie, izvoare vii ale marilor lupte de idei sub Paleologi, păreau îngropate pentru totdeauna sub praful anilor și în lenea orientală care cuprinsese lumea bizantină. De la Varlaam și Iosafat și de la Digenis Akritas nu s-a mai scris nimic de seamă. Cine și ce mai îndreptățește să se creadă că se vor mai naște istorici ca Nicetas Choniates sau Chalkokondilas? Nimeni și nimic. Pare că geniul vechiului Bizanț a căzut sub iataganul osmanlîilor, așa cum a căzut Constantin Dragasses, cel din urmă dintre împărați.

Mitropolitul Dionisie Rally a oftat cu amărăciune. Are în față obstacole care pe altul l-ar fi zdrobit numai gîndindu-se la ele. Imperiul otoman, credința fanatică a ortodocșilor, fie ei bulgari sau sîrbi, lipsa oricărei armate, sate sărăcite, boieri înapoiați. Mitropolitul a ridicat fruntea, ca și cînd ar fi voit să bată cu ea în porțile viitorului. Da, toate acestea îi sînt împotrivă. Dar el știe ce se ascunde în spatele Porții, bănuiește năzuințele cetăților italice și ale Spaniei spre o Mediterană liberă. Lepanto a fost o victorie, dar nu și un război cîștigat. Imperiul, Sinan Pașa îi periclitează existența. Țarul de la Mosc vrea să iasă la mare și să înlăture groaza Crîmlenilor, vasalii Porții. Boierii vor să fie stăpîni pe averile lor...

Mintea ascuțită și ageră a mitropolitului înțelesese în lungile și multele lui călătorii că lumea își caută o cumpănă și că în veacul pe care-l trăiește își au locul oamenii hotărîți, oamenii stăpîni pe ei și pe alții. Se bucură la gîndul că-l va întîlni pe Mihai, bărbatul în care-și pusese toate speranțele pentru izbăvirea prin arme a Balcanilor.

Îi ducea vești bune despre lucrările lui de pînă acum. Se bucură și de faptul că-l va întîlni pe signor Girolamo Estorga, că vor petrece ceasuri de savantă conversație și că va putea cunoaște mai de aproape politica Romei. Totuși, de Crăciun ar vrea să se întoarcă între ai săi. De Anul nou vor veni de-

legații sîrbilor din Banat. Îl așteaptă zile de muncă, de alergătură, de irosire a puterilor, a elocvenței.

Mitropolitul a oftat fericit...

...Se-nnoptase de-a binelea... Tîrziu, i s-a părut că prin cernerea vînzolită a fulgilor se zăresc lumini. Pînă atunci nu se văzuse nici o așezare omenească. Simțea că trece prin sate după mirosul iute de fum și de baligă, după lătratul stingher al cîinilor. Și dincolo de Dunăre, și dincoace, aceeași mizerie neagră, aceleași bordeie îngropate sub troiene. Pe cînd în Italia?

L-a smuls din gînduri glasul gros și parcă mînios al oșteanului.

— Sfinția-ta, am ajuns.

*

* *

Se isprăvise masa, mesenii îndulcindu-și gurile cu vin de Malvazia și cu stafide de Chios. Vorba domoală a mitropolitului Dionisie Rally cuprinsese în mrejele ei pe toți ascultătorii, fie că știau grecește sau nu. Mai ales Mihai asculta cele spuse cu răsuflarea oprită. În fața ochilor i se întrupa aievea visul pe care și-l făurise și care i se ținea de suflet și de minte, ziua și noaptea. Vedea flamurile oștilor zbătîndu-se pe vînt, simțea în nări mirosul prafului de pușcă, auzea rînchezatul cailor și scrîșnetele fierului pe fier. Din glasul și cuvintele meșteșugite ale mitropolitului se împleteau fapte măreți, pentru a căror izbîndire se ridicaseră toate noroadele Balcanilor.

— Măriei-tale îi e sorocită sabia care va duce la luptă pentru libertate și mîntuire aceste noroade. Te așteaptă cavalerii greci din Peloponez, martologii și dervengiii bulgari, cnezatele și haiducii din cele două Serbii. Oamenii nu mai pot să rabde și dacă nu va fi mîna care să-i strîngă sub același steag și mintea care să-i călăuzească, atunci se vor răscula de capul lor, cum au făcut-o sîrbii de la Ipek anul trecut, și au să cadă sub iatagan, înecîndu-și suferința în sînge.

În clipa aceea mitropolitul Dionisie Rally își punea la vedere toate puterile pe care le avea în sine și de care era încredințat că nu vor da greș. Potrivit de stat, subțire, cu fața albă și trăsăturile măreți ale neamului său, încerca prin ochii vii și cercetători, prin înfățișarea de înalt ierarh al bisericii,

prin adîncimea celor rostite, să aducă cugetele ascultătorilor pe calea gîndurilor lui.

— De cînd te-am adăpostit sub acoperișul casei mele, ai văzut că lupt pentru creștinătate și că nu-mi precupețesc tihna, nici capul. Au văzut și cinstiții boieri care te urmau, venind și plecînd în miez de noapte, olăcari și călăreți. Toată munca mea de atîția ani și-a dat roada. Am legat prietenie cu sanctitatea sa papa de la Roma, care e mai puternic decît toți împărații pămîntului și care va sprijini cauza noastră. Prin Paolo Giorgio m-am înțeles cu împăratul romanilor. La Constantinopol, Regnina, solul raguzan, stă alături de Andronic Cantacuzin și supraveghează toate mișcările din serai. De sfintele sărbători ale Crăciunului vor veni la Tîrnovo trimișii banului Sava și ai vlădicii Theodor, pentru că acolo iernaticul ordiei lui Sinan a pustiit țara. De acolo se poate aprinde făclia răscoalei. Măria-ta nu trebuie decît să-i sprijini pe sîrbi, să nu-i lași năpădiți pe la spate de oștile din Nicopol și Rusciuk, să-l aduci alături de noi pe Aron Vodă de la Moldova. Atunci, iubite fiu al meu, vei fi iubitul fiu al creștinătății întregi, vei putea purta purpura vechilor împărați bizantini și am să te ung cu mîna mea, dacă voi trăi și dacă măria-ta va vrea, în Sfînta Sofie, renăscută pentru slava întregii lumi. Ție și vitejilor tăi boieri se vor deschide toate bogățiile pămîntului. Noroadele noastre au să răsufle, au să înflorească și vechea Helladă va străluci iarăși în toată măreția înaintașilor săi.

Mitropolitul s-a sculat încet și s-a apropiat de Mihai. I-a luat mîna dreaptă și scoțîndu-și vechiul inel bizantin cu pecete l-a pus pe arătătorul voievodului, apoi i-a sărutat mîna.

— Fie să-l porți cu glorie și sfatul nostru de astă-seară să nu rămînă fără roade, măria-ta.

Peste adunare a trecut boarea unui răsuflet din toate piepturile. În ochii diaconului Nathanail clipeau lacrimi, ca și în cei ai căpitanului Ghețea, care păzea ușa cu sabia goală în mînă. Boier Stroie Buzescu se frămînta, făcîndu-i semne vărului său Ivan să-i tălmăcească cele spuse de mitropolit. Radu Florescu pricepuse ici o boabă, dincolo alta și tare ar fi vrut să afle mai curînd totul, dar sta domolit, aflîndu-se în stînga sfinției-sale.

Voievodul plecase capul în piept și bună vreme a stat nemișcat, nimeni neîndrăznind să-i tulbure liniștea.

— Dumnezeu şi-a plecat faţa către noi, sfinţia-ta. Ştii că sultanul ne-a trimis poruncă să ridicăm oşti. Le vom ridica, dar oştile acelea vor bate cu săcurile în piepturile păgînilor... Bine ne-a venit îndemnul sfinţiei-tale şi sîntem bucuroşi că noroadele Balcanilor vor merge cu noi. Singuri nu putem izbăvi nimic. Vrem şi avem în suflete focul răzbunării umilinţelor noastre. Vrem să facem din ţară grădina noastră roditoare, în care fiecare cin să-şi cunoască cinstea şi sărăcimea să-şi vadă de ale ei şi de ale noastre, în aşa fel încît să nu se mai spargă satele şi să se risipească ţara. Pentru asta avem lipsă de vreme. Vreme ca boierii noştri credincioşi să-şi tocmească moşiile, vreme să batem negoaţe ca să strîngem bani, vreme să ridicăm oşti, să strigăm în leafă. Vrem să ne apropiem cu legăminte scrise şi cetluite de fratele nostru Aron şi de Bator Jicmond de la Ardeal, care ne-a jurat ajutor, dar după cîte-l ştii şi sfinţia-ta e lesne uitător şi schimbător. Vrem să trimitem solii noştri la împărat. Acolo-i nădejdea noastră şi a creştinătăţii. Papa ne-a lepădat oameni aleşi şi învăţaţi, da' noi avem lipsă de arcobuzieri, de lefegii care să ştie mînui pivele şi puşcile, arcobuza şi pistolul. De acelea ducem mai ales lipsă.

Mihai se sculase în picioare, mişcîndu-se grăbit în puţinul loc liber din spatele mesii. Se oprea scurt, îl pironea cu privirea arzătoare pe mitropolit, întindea mîinile către boierii săi ca şi cînd le-ar fi cerut întărire.

— Nu ne-ai spus nimic de pan Zamoyski, sfinţia-ta. Ce vor face leşii, dacă ne sculăm împotriva sultanului ? La Tîrnovo ne spuneai de binecredinciosul cneaz Constantin de Ostrog. Putem slobozi solie la el ? E vreo nădejde să stea în calea tătarilor ?... Sfinţia-ta ai umblat cale lungă pînă la Mosc... Iaca, domnia-mea m-am perpelit noapte de noapte, am tăinuit cu boierii mei şi cu diacul Nathanail. E mai departe acea împărăţie pravoslavnică decît Beciul şi Praga ?... Cazacii ce gînduri vor fi avînd ? Sînt oşteni viteji şi de cînd s-au pomenit poartă război cu sultanul şi cu tătarii... Ah ! Dacă creştinătatea ar pricepe că Sinan are iataganul ridicat asupra ei şi că vremile lui Soliman s-ar putea întoarce !... Noi bucuroşi ne punem viaţa pentru sfînta credinţă şi pentru amărîta noastră moşie, da' nu putem singuri. Nu putem !...

— Aveţi Balcanii, măria-ta.

— Avem ! Sate prăpădite ca ale noastre, oameni armați cu ghioage și sulițe de carpen. N-avem cetăți, n-avem pușci decît amărîtele de pive care pușcă la praznice să se veselească prostimea și să se sperie ciorile. Cu astea nu-i poți călca în picioare pe spahii și pe ieniceri.

— Măria-ta, vorbi rar și apăsat Ivan aga. Iarte-mi, sfinția-ta, că îndrăznesc, dar eu și acești cinstiți boieri, care ne punem capul și averile pentru voievodul nostru, gîndim că nu-i de lipsă să risipim avutul țării cu lefegii... Ascultă-mă, doamne, că vorbesc din inimă și cu cugetul curat. Uită-te la pletele mele în care au nins anii cărunți și gîndește-te că sînt oștean vechi, care am stat cinstit și drept în viața mea cea de toate zilele. Oștile Olteniei sînt mîndre și ghioaga, cu furca și cu coasa au făcut bună lucrare și în vremea slăvitului Mircea Bătrînul, și în a lui Țepeș, au Radu Vodă. Sub munte avem monastirile întărite și cetățile pe care cu toți le cunoaștem. Să punem mai mult preț pe credința celor asemenea nouă, decît pe jurămintele papistașilor. Aceia se uită la noi ca la niște dihănii din pădure și s-au dovedit mai înșelători ca turcii. Sînt trufași și se mîndresc cu cetățile lor de piatră, dar n-au să pună osul cum avem să-l punem noi, care suferim rușinea și jecmăneala. Încrede-te în noi, strigă tîrgurile în leafă, poruncește boierilor și monastirilor să țină călăreții la care sînt îndatorați după legea pămîntului și atunci se va vedea vitejia boierilor și căpitanilor tăi. Lefegiii au să coste scump și vor prăda însuși pămîntul țării.

Mihai îl privea pe Ivan aga ponciș.

— Domnia-ta gîndești că putem face altfel decît face toată lumea ?

— Gîndesc ca să nu facem altfel decît au făcut moșii și strămoșii noștri. Nu uita, doamne, capul răpus al fratelui măriei-tale. Și acela a vrut să aducă obiceie străine și țara nu l-a răbdat.

— Nu l-au răbdat boierii, domnia-ta. Către negoațe și prostime era plecat cu osebire și a durat lucruri noi și frumoase pentru binele obștii.

— Boierii sînt puterea țării, doamne. Boierimea a păstrat legea veche și moșia cu sabia. Nu puteau suferi să vadă zugrăvindu-se bisericile cu chipurile ibovnicelor, chiar dacă erau

ibovnice de voievod. Nu puteau suferi ca peste capul Divanului, vodă să se sfătuiască cu străinii care știau să cînte din lăute sub cerdacele jupîneselor noastre. Și s-a scîrbit cu osebire boierimea atunci cînd au dat năvală papistașii, de au apucat toate negoațele și au vrut să strice legea. Nu l-am uitat nici pe Theodor Nadasi, raguzanul, nici pe acel săbier și popă Antonio Passevino, care era bun prieten cu mai marele papistașilor de aici, Girolamo Estorga, și mai ales pe smeritul vlădică de la Kitera, grecul Maxim Margunios, care au costat vistieria bani grei și au tulburat cu ierezii pacea sufletelor noastre.

Mitropolitul Dionisie Rally ascultase cu barba în piept spusele boierului Ivan. Aici, ca pretutindeni în Balcani, boierii sînt cei care înțeleg greu măreția ceasului. Sînt orbi și decît să suporte un preot catolic, mai bine se lasă batjocoriți de turci... A ridicat amîndouă mîinile în sus, făcînd semnul crucii peste adunare.

— Fiii mei... Am venit pe iarnă cumplită, punîndu-mi în joc capul, ca să ascult chemarea voievodului nostru prea iubit... Înțeleg gîndurile măriei-sale, după cum înțeleg și credința nestrămutată a boierului Ivan față de măria-sa. Ivan aga nu uită că prin vinele lui curge sînge sîrbesc, așa după cum și vechii voievozi ai Ungro-Vlahiei și-au luat doamne de dincoace de Dunăre. Deopotrivă ne apasă jugul necredincioșilor și va trebui să ne apropiem de orice neam care se va ridica cu război împotriva lor. Deopotrivă ne așteaptă durerea războiului, dar și bucuria și slava biruinții, în numele lui Cristos.

Mihai se rezemase de colțul vetrei, mușcîndu-și colțul mustății.

— Sfinția-ta, vei fi fiind trudit. Noi te lăsăm să hodinești în liniște. Nu te teme. Casa e străjuită cu putere. Sfatul de astă-seară ne-a luminat mințile. Cel de mîine ne va lumina și mai mult. Să mergem, boieri dumneavoastră, și să-i poftim sfinției-sale somn ușor.

Mitropolitul l-a strîns la piept, binecuvîntîndu-l. Boierii au sărutat degetele sfinției-sale, s-au închinat cu smerenie, urmîndu-și voievodul.

Rămînînd singur, Dionisie Rally a oftat din greu, lăsîndu-se încet pe divan.

XXIV

Ceauş Haviz stătea în vîrful divanului, cu perne moi de puf aşezate în jurul mijlocului. Pe masă, o tipsie cu cărbuni încerca să încălzească odaia. Cu toate că ar fi putut să se aşeze în oricare conac din tîrg, de cînd a venit la Kara Iflac trage numai la Caravan Serai. Aici se simte mai în larg, mai aproape de viaţa lui de odinioară. A supt din narghilea cu plăcere, răspîndind fumul albăstrui şi parfumat spre tavan. Afară viscolul chiuia în streşini, înfiorîndu-l. Ceauş Haviz se născuse şi copilărise în Anadol, pe ţărmul Mediteranei. Acolo iernile erau blînde, măgarii păşteau printre stînci şi ei, copiii, se jucau în livezile cu măslini.

Cu deosebire în vremea asta de iarnă, cînd încep să-l doară oasele şi să-l înţepe nenumăratele răni, ceauş Haviz se simte muncit de dorul locurilor îndepărtatei lui copilării. Atunci închide ochiul şi ascultă zarva Caravan Seraiului. Se aud oile behăind, caii nechezînd. Pe sub uşi vine miros de batal fript pe cărbuni. Toate astea se auzeau odinioară în taberile padişahului, cînd urdiile se mişcau în rînduri nesfîrşite şi cînd, sub steagul verde al profetului, călărea însuşi sultanul. Acelea au fost timpuri de biruinţă ale dreptcredincioşilor împotriva ghiaurilor. Ca un vechi şi încercat soldat ce era, Haviz plîngea starea nenorocită a spahiilor şi ienicerilor. Ieri trecuse spre Nicopol ceauş Mustafa, venind din Ungaria. Porcii de ieniceri nu vor să lupte sub sabia neînfricatului Sinan Paşa. Aceia sînt oamenii lui Ferhat Characlan, cu inima tot atît de neagră ca şi numele ce-l poartă. Spahiii l-ar urma pe Sinan şi în Gheena. Israfil va avea grijă de sufletele lor păcătoase şi murdare. Ceauş Haviz a scuipat în mijlocul camerii, amărîndu-se şi acrindu-se în sine de nelegiuirea în care a căzut împărăţia... Allah şi-a întors faţa de la copiii lui prea iubiţi. În Stambul răscoalele ienicerilor şi ale spahiilor se ţin lanţ. Au ieşit în lume proorociri înspăimîntătoare. Ah, a oftat tare ceauş Haviz, trăgîndu-şi pernele mai aproape de mijloc. Şi-a clătinat turbanul cu mare mîhnire. Ienicerii se-nsoară, şi-au deschis dughene în bazar, cinstea de spahiu o cumpără pînă şi bătrînii şi muierile. Ochiul teafăr al ceauşului a lăcrimat. El s-a bătut o viaţă-ntreagă şi iată-l la cincizeci de ani, abia pornit să-şi adune ceva pentru bătrîneţe, cînd ceilalţi spahii

stau toți pe la moșiile lor, în haremuri, îndesînd șalvarii celor din serai, ca să nu iasă la oaste. Unde e vremea cînd sub Sinan s-a oștit în Persia și Arabia, în Gruzia unde se află cele mai frumoase femei, cînd de pe mare au luat Tripolisul din mîinile blăstămaților călugări ghiauri ? ! Sub Piali Pașa și Dragut Rheis, căpetenia piraților din Alger, și-a pierdut ochiul, asaltînd zidurile Maltei.

Ceauș Mustafa acum și divan effendessi mai de mult i-au dat poruncă să ajute beyului ca să adune oști... Ah !... Ce vremuri ! Sinan, Cogia Sinan Pașa să aibă nevoie de niște robi ghiauri. Nu-l mai poate lua de barbă pe spurcatul de Michali... Allah s-a mîniat pe el. Pe bietul ceauș Haviz... Va trebui să strîngă repede toate datoriile, pînă nu se ridică oastea beyului și zaharelele către Sinan. Dulce ca mierea și ca laptele a fost șederea lui la Kara Iflac.

— Ah ! Ah ! Sărmanule Haviz. Allah este unul și Mohamed e profetul său...

A început să se legene, murmurînd suratele care-i plăceau cel mai mult :

Ei vor avea fructele pe care le vor,
Și carnea păsărilor pe care o doresc.
Ei vor trăi în mijlocul arborilor fără ghimpi
Cu umbră multă.
Și pe lîngă apele curgătoare,
În mijlocul fructelor îmbelșugate,
Ei se vor odihni pe paturi de stofe de brocat.
Acolo vor sta tinere virgine, cu priviri timide...

— Allah să aibă grijă de tine, luminate stăpîn !

Ceauș Haviz a deschis ochiul, privindu-l cu mînie pe iuzbașul Ibrahim, care se ploconise în fața lui. Atunci cînd colinda cu gîndurile țărmurile fericirii, care erau cînd cele ale copilăriei, cînd cele ale haremului și avuțiilor de dincolo de Dunăre, îi plăcea prea puțin să fie tulburat.

— Vorbește, fiu de diavol cu urechile tăiate.

— Ghiaurul cu un singur ochi a trimis sania după tine.

Ocărînd, ceauș Haviz s-a dat jos de pe divan, lăsîndu-l pe Ibrahim să-i pună în spate mantaua de camelot.

În așteptarea lui ceauș Haviz, boier Dan se frămînta în sine măsurînd odaia de oaspeți în lung și-n lat. Pentru întîia oară de cînd s-a ridicat în boierii se simte pălit din toate părțile de o putere care începe să-l înspăimînte. Dacă pînă mai ieri nu se neliniștise prea mult de pierderea Drăgoiștiului și a Cremenariului, astăzi, gîndindu-se mai bine, oftează din rărunchi, pentru că acolo își avea temeiul cel mai zdravăn al puterii sale. A suduit cumplit, amenințînd cu pumnul zidul odăii... Stai tu, drac bătrîn !... Toate de la tine mi se trag... Sigur că de la cneazul Ghețea i se trag toate. Dacă ar fi pus mîna pe Cremenari, Jipa n-ar fi fost prins pe drumul Brașovului. N-ar fi pierdut atîta avere și n-ar fi stat acum în vînt. Tocmai acum cînd se cerea repeziciune și iscusință, cînd ar fi avut lipsă de negustătorii tîrgului și cînd numai scîrnăvia aceea ar fi putut umbla slobodă să tocmească toate lucrările gîndite de el. Cine știe prin ce beci îi putrezesc oasele.

Dan a rîs spart și dogit. Așa-i trebuie dacă a fost dobitoc. Să se fi mișcat mai repede... S-a așezat pe divan, dar sîngele nu-i dădea pas. A început din nou să alerge și gîndurile îi băteau în teastă, de-i venea să urle ca fiarele, neputîndu-le stăpîni. De ce n-a repezit cavalerul frînc om de olac de la moșia Stelea, unde ar fi trebuit să facă întîiul conac ? Dacă puterea diavolului îi va pune și acestuia cine știe ce curse în cale, atunci simte că turbează.

S-a oprit în fața oglinzii de Venezia, cercetîndu-și chipul. și s-a înspăimîntat singur. Pămîntiu, supt, cu ochiul roșu căzut în fundul capului. Și-a privit mîinile. Piele și oase. Focul urii îl măcina pe dinăuntru mai abitir decît o boală grea. Cît îi lipsește conacul de la Drăgoiești ! Acolo se simțea ca un vultur în cuibul său. Acolo își putea țese încet și temeinic urzeala dorințelor, depănîndu-și gîndurile în mersul asemenea și odihnitor al ceasornicului. S-a-nfiorat, simțind în nări parfumul pădurii și atingerea ușoară a mîinilor Radei. Într-o frîntură de clipă se visase în cerdacul conacului, cînd își făcea tabieturile. Și-ar fi rupt caftanul de pe el și dacă i-ar fi stat în față Lambru, ar fi fost în stare să-l sfîșie cu dinții. N-are să-i ierte nici în mormînt. Cînd are să se întoarcă, are să dezgroape oasele morților și să le arunce în drum. Cît despre cei vii ? ! A gemut din adînc, strîngîndu-și pumnii... Statake repezise acum două săptămîni dăbilarii vistieriei să strîngă dajdiile după izvodul alcătuit de el.

— Să vă văd, porci de cîini, de unde aveți să împliniți... Să vă văd. Tot în mîinile mele ai să cazi, Lambrule, și tu, urs bătrîn, ai să te rogi iadului să-ți ia sufletul...

Rîdea încă, întretăiat și gîfîit, cînd s-au auzit zurgălăii de la sanie.

*

— Allah să fie cu tine. De ce m-ai chemat ?

— Leapădă mantaua și așază-te pe divan, viteazule. Am veşti bune și lipsă de sfat.

S-au așezat unul în fața altuia. Dan, slăbit de ură și neputință, cu ochiul revărsînd dogoarea la care se perpelea, cu mîinile tremurînd, Haviz, urîțit de iarna care nu-i pria, cu ciupiturile de vărsat înroșite de ger și cugetul la pîndă, adulmecînd cu mirosul care niciodată nu l-a înșelat că se va putea cîștiga aur, fără ca el să se pună prea mult împotriva poruncilor mai marilor săi.

— Allah este sus și vede. Să știi că nu mă mai mișc, fără să am înainte pungile care mi se cuvin. Sînt bătrîn, mi se împlinește la anul sorocul de cînd am cumpărat rangul de ceauș la Kara Iflac și cînd am să plec cei de la Stambul au să mă aștepte ca pe cel mai bogat om din împărăție. Și tu știi că plec sărac și bolnav.

— Tu bolnav și sărac, viteazule ? Tu, care ești mîna luminatului sultan și ochii neîntrecutului Sinan. Tu...

— Taci ! Răspunde la ce te-am întrebat.

Boier Dan a bătut din palme. De multă vreme se dăduse cu obiceiul de a înghiți toate batjocurile și mîniile lui ceauș Haviz. Înghițea trasul de barbă și scuipatul, bucuros că se fac numai între patru ochi. Mai ales acum se fac la și mai mare taină. Numai între doi ochi. A zîmbit amar, apucînd narghileaua și potrivindu-i ciubucul.

Roabele au pus tablalele cu dulcețuri pe o măsuță lîngă divan și s-au dus... Au pufăit cîtăva vreme în liniște, cercetîndu-se fără sfială.

— Viteazule, am lipsă de sama veniturilor care s-au strîns pînă acum la vistierie.

— Ia-le de la cîinele de Statake.

— Nu mi le spune drept.

— Ah !... Divan effendessi nu mi le dă fără zece taleri. Alți zece pentru osteneala mea.

— Cinci taleri cu totul.
— Douăzeci, ghiaur afurisit.
— Cinci, viteazule fiu al lui Osman.
Ceauș Haviz a oftat, scuipînd într-o lături.
— Cincisprezece.
— Opt.
— Ești un cîine rîios, da' iau zece.
Dan a stat pe gînduri, ca și cînd s-ar fi luptat cu sine însuși. Scăpase cu doi taleri mai puțin decît își făcuse socotelile. Se vede că pe ceauș Haviz îl dor oasele, că n-are răbdare astă-seară.
— Mult, ceauș Haviz. Îți dau zece taleri numai pentru că ești tu.
— Minți, porc de cîine... Ascult !... Ce vrei să faci cu socoteala veniturilor ?
Ochiul lui Dan a prins străluciri tăioase.
— Vodă Mihnea Turcitul...
— Mohamet-bey, sangiac de Nicopol, șacal chior.
Dan s-a închinat cu mîna la inimă, la buze și la frunte.
— Mohamet-bey a pornit lupta la Stambul să apuce Scaunul pentru fiul său Radu.
— Care din ei ?
— Al Vișei, sora comisului Bratu, care stă fugit la Venezia.
— E un copil !...
— Au mai domnit copii la Kara Iflac și la Bogdan Ilî. Gîndește-te că acum trei ani luminatul padișah i-a trimis steag de domnie lui Ștefan, fiul Șchiopului Vodă, și că acela avea cinci ani. Vor domni boierii în țară și Mohamet-bey de la Diu[1]. Asta va fi bine pentru amîndoi.
Turcul a tăcut o vreme, apoi și-a clătinat capul. Pe față i se zugrăvise un amestec de mirare, prețuire și scîrbă.
— Tu, Șeitan !... Are să-ți înțepe Israfil ochiul cu fier înroșit în foc.
— N-are decît, scrîșni Danul. Pînă atunci am să înțep eu ochii altora.
— Ai inimă de tigru... Spune ce vrei cu Mohamet-bey.
— Vreau să-l sprijin cu boierimea care-și teme soarta... Ne-a fost mai cu prinț decît acest fecior al pulberei. Să-l

[1] Numele vechi al Vidinului

creştem pe Radu Vodă nici prea departe de oştile tatălui său, nici prea aproape de învăţăturile sale...

— Nu uita că beyul are la Stambul pe capuchehaia Iane. Acela e alt fiu al Gheenei. E mai bun prieten cu ofiţerii împărăteşti, cu muftiul şi cu toţi agii decît bietul Haviz. Haviz e oştean şi nu se bagă în serai, ca să nu-i cadă capul... Pfui. Acolo nu mai încapi de fanarioţi şi de ovrei... Pe barba profetului, Haviz nu merge după tine la Stambul. Du-te singur şi pierde-ţi capul, afurisitule.

Dan a rîs strîmb, mîngîindu-şi barba.

— Mă duc, viteazule, nu-mi purta grija... Vreau să ies netulburat din ţară şi să ajung în bună pace la Nicopol. Dă-mi zece spahii şi pe iuzbaşul Ibrahim.

— Cît plăteşti ?

— Cît ceri ?

S-au tocmit pînă tîrziu. Turcul simţea că poate să-l jupoaie pentru asemenea drum şi că numai el şi numele lui îi pot face scut ghiaurului. Boier Dan voia să agonisească cel din urmă taler, pe care-l vedea lucrînd cu mai mult folos pentru sine pe lîngă Mihnea Turcitul şi la Stambul.

După obicei, Haviz l-a tras de barbă pe Dan şi Dan a răbdat fără să clintească. L-a suduit, s-a făcut că pleacă şi iarăşi s-a întors. Pentru două sute de taleri, Haviz s-a învoit, scărpinîndu-se în barbă cu plăcere. Pînă la curamă n-are nevoie de oameni. Pentru un salvconduct dat la mîna ghiaurului, zece oameni şi zece cai, pe care cîinele îi va hrăni pe socoteala lui, va cîştiga lefurile acestora pe un an întreg. Lui Ibrahim îi plătea pe lună douăzeci şi cinci de asprii şi spahiului de rînd, patru.

— Dă-mi o sută acum şi o sută cînd pleci.

— Îţi dau cincizeci acum, cincizeci cînd plec şi o sută cînd mă întorc. Vin tot pe la sangiacul Nicopolului şi-ţi reped vorbă să mi-l trimeţi pe Ibrahim.

— Porcule !

— Nici un firfiric mai mult, ceauş Haviz...

— Allah ! Mai bine aş pierde o sută de taleri, dar aş vrea să te văd agăţat la Edikulè în cîrlige.

— Poţi fi liniştit, viteazule... Eu îţi spun pe viul Dumnezeu că ai să capeţi suta de taleri înainte de topirea zăpezii.

XXV

Hora mare a palatului era străjuită cu multă străşnicie. La fiecare uşă stăteau doi copii de casă în arme. Înăuntru era aşezată o masă lungă şi de jur împrejurul ei stăteau oamenii de oaste ai voievodului. Erau de faţă vel paharnicul Manta, Ivan aga, căpitanul de călăraşi, postelnicul Stroie Buzescu, căpitanii Racea, Gheţea şi Mîrzea, avînd alături pe hotnogul de vînători călări Caloian şi iuzbaşul de roşii Niculaie, la care se adăugase acum vel şătrarul Sandu. În capătul celălalt al mesei stătea în picioare voievodul, înconjurat de trei oşteni străini.

— Cine-s ? întrebă şoptit Gheţea la urechea lui Racea.

— Pe doi îi cunosc prea bine, pe unul, ba. Cel scund îl ştii şi tu. E căpitanul lefegiilor nemţi, jupîn Nikolaus Theil. Zdravăn bea şi mănîncă. Celălalt e un oştean ungur, se zice c-ar fi mare viteaz. Îl cheamă Stefan Petnahaci.

În vremea asta îşi apropiaseră la sfat mustăţile şi ceilalţi oşteni. Hotnogul Caloian purta coantăş de catifea verde şi era un oştean bătrîn, cu faţa tăiată sub buza de jos, unde-i rămăsese o urmă roşie peste care nu creştea barba. Iuzbaşul Niculaie era cel mai mic iuzbaş de roşii din cîţi se văzuseră vreodată, avea un coantăş roşu cu cheutori de argint, care-i venea pînă la genunchi. De acolo începeau cizmele, la care purta cei mai mari pinteni de fier care fuseseră bătuţi în vremuri vechi pentru cavalerii înzăuaţi ai apusului.

— Nu mai ţin minte de cînd nu s-a strîns un sfat de oaste, spuse rar hotnogul Caloian. Se împlinesc aproape douăzeci de ani de cînd m-am bătut într-un război adevărat şi nu se poate spune că n-am dat dosul şi că nu m-a scăpat agerimea calului meu. Asta se întîmpla la Jiliştea, cînd am fost cu Vodă Alexandru la Moldova să-l înscăunăm pe Vodă Şchiopul în locul lui Ion Cumplitul. Ehei !... Ce bătălie, ce zarvă, ce sînge vărsat din belşug.

— Acelea timpuri, sări în vorbă şi iuzbaşul Niculaie, ridicînd mustăţile spre Racea... Am mai apucat o bătaie sub blestematul Mihnea Turcitul, cu boierii mehedinţeni care aduceau un vodă al lor... Pare-mi-se că-l chema Radu Popa.

— Aşa-i, încuviinţă vel şătrarul. Ai bună ţinere de minte domnia-ta... De ce ne-o fi chemat la măria-sa ?... Îi văd vor-

bind și pe ceilalți boieri cu aprindere... Pe tălmaciul acela din spatele măriei-sale nu-l cunosc. Pare venit nou.

— Ihî ! mormăi iuzbașul Niculaie. Multe chipuri noi se văd la curte. Nici nu te mai poți înțelege ca lumea. Parcă-i turnul Vavilonului. Sssst !... Tăceți !... Măria-sa a întors fața către noi.

Racea n-a mai apucat să le șoptească că pe tălmaci îl cheamă Giovanni Ragusco și a picat de patru zile de la cetatea Dubrovnikului.

■

Căpitanii și mai marii oștilor au aflat că străinul acela înalt, puțin adus de spate, îmbrăcat în haine de catifea albăstruie, cu fruntea largă, trecut de patruzeci de ani, este signor Vicenzo Bombardier Mantovano și a venit de la Italia să-l slujească pe măria-sa cu sfatul și cu fapta. Că lucrase la turnătoriile de arme de la Venezia și are multă știință de carte.

Se înțelegeau tîrîș-grăpiș. Talianul vorbea către tălmaci, tălmaciul îi spunea măriei-sale grecește, măria-sa îi întreba pe cei ce nu știau grecește și răspunsul făcea cale întoarsă la talianul care dădea din cap, spunînd mereu :

— Molto bene, alteza, molto bene !

Iată că acum a scos din sîn un sul de hîrtie pe care l-a desfăcut pe un sfert din masă. Căpitanii și boierii s-au strîns aproape, privind cu mirare și neîncredere semnele zugrăvite pe acea hîrtie căreia talianul îi spunea chartă. Erau oști alergîndu-se cu flamurile în vînt, orașe cu ziduri de jur împrejur, munți, ape pe care pluteau corăbii.

Cînd talianul a poftit să vadă unde este Tîrgoviștea și unde sînt cetățile de la munte, boier Stroie Buzescu a început să rîdă de sărea coantășul pe el. Se bătea cu palmele peste burtă, apoi izbind pumnul în masă l-a poftit pe talian să încalece și să purceadă la drum, dacă vrea să le vadă și să ascundă semnele celea diavolești scornite de ireticii de peste mare.

— Nu sînt semne diavolești, vere Stroie, l-a mustrat voievodul, cu glas aspru. Nu mai rîde, că ne facem de ocară. Sînt însemnate aici tîrgurile din Bulgaria, din Țara Românească și de la malul mării. La apus, corăbierii plutesc pe mare cu asemenea zugrăveli.

Boier Stroie Buzescu a rotit ochii mirat, înghițind în sec.

— V-am strîns la sfat, boieri și căpitani dumneavoastră, să împlinim porunca slăvitului împărat. În vară trebuie să fim cu oștile în tabără... Vreau să știu cum stau pîlcurile, căpităniile și cum se împlinesc slujbele domnești. Vreau să mai cunosc cum stau catastifele de oaste, cum se plătesc lefurile și dacă magaziile sînt ținute în rînd, gata de război. Iaca sînt de trei luni în Scaun și n-am apucat să umblu nici pe la dumnealui șătrarul, nici la jitnicer, nici pe la clucerul nostru. Nu știu dacă vel slugerul împarte după lege carnea și lumînările către oaste. Nu știu dacă vel pitarul și pitărei împart merticele cu măsurile domnești și cu credință... A venit vremea, boieri dumneavoastră, să ne plecăm către oștire și să ne gîndim că la o cumpănă grea ca aceea în care ne găsim, cînd s-au luat la luptă împărățiile lumii, locul nostru este acolo unde l-au ținut slăviții voievozi din vechime... Oștirea e fala țării și gîndul domniei-mele stă numai la ea.

Căpitanii stăteau nemișcați, privindu-l cu ochi mari. Aveau bărbile și mustățile zbîrlite. Hotnogul Caloian și-a șters pe furiș colțul ochilor cu mîneca coantășului. În liniștea adîncă care cuprinsese sala s-au auzit pintenii iuzbașului Niculaie zuruind grăbit pe lespezi.

Iuzbașul a îngenuncheat în fața voievodului, plecîndu-și fruntea pe poala coantășului măriei-sale.

— Ne întrebi de mertice, de lefuri, de tarhatul de război, măria-ta ?! Uită-te la mine și vezi starea oștirii. N-am mai căpătat stofă de coantăș după vremea lui Vodă Cercel, luminatul frate al măriei-tale. Botforii mi s-au spart și-mi intră apa la obiele. Cușma a rămas fără blană. Și mai abitir ca toate, caii ne sînt flămînzi și săbiile ruginesc în teacă...

— Păianjenii au țesut pînze prin magazii, măria-ta, spuse cu bărbăție hotnogul Caloian. De cînd ai lăsat agia și te-ai pribegit n-a mai rămas o armă întreagă. Arcurile au fost roase de carii și corzile au putrezit de umezeală.

— N-am cîlți, doamne. Iarba de pușcă e umedă, răsări șătrarul Sandu. Corturile trebuiesc date pe mîna croitorilor să le pună petece.

— V-am chemat să puneți umărul, căpitanilor.

— Ne punem și sufletele, măria-ta, pentru un gînd al nostru, vorbi rar și apăsat Racea.

— Se va izbîndi, căpitane. Pînă acolo avem încă drum de bătut. Căpitane Theil, ai să scoți în fiecare zi compania la muștru cu flaute și cu dobe. Domnia-ta, paharnice Manta, să ai grijă să iasă toate steagurile de oștire din tîrg, în dealul Văcărești, sub privegherea hotnogilor și iuzbașilor. Oșteanul care calcă porunci să fie bătut în fața tuturora. Se rînduiesc de după sărbători toate dimineții lucrătoare pentru muștru.

— Prea bine, măria-ta ! răspunse paharnicul Manta.

— Sînt multe de rînduit, boieri și căpitani dumneavoastră. Domnia-mea însumi am să purced să văd alcătuirile oștii și de aici și din cetățile țării și ale tîrgurilor. Iuzbașule Niculaie, roșii își mai țin obiceiile din vremea agiei mele ?

— Nu și le mai țin, măria-ta. I-a scos Divanul la munci și le-a încărcat satele cu năpăști.

— Așa ! Ar vrea unii să rămînă domnia și fără scutul roșilor... Căpitane Mîrzea !

— Poruncă, măria-ta.

— Din ziua de Anul nou, cînd se vor împărți iarăși boierii, ai să iei sub poruncă Sărăceii și Scutelniceii din București. Cînd am fost agă, erau patru pe-o cruce. Și puteau plăti către vistierie cele patruzeci de parale la care erau îndatorați. Astăzi s-au adunat opt într-o cruce. Cu toții sînt o mie de oameni. Ai să ții pentru tine jumătate din dajdia lor... Domnia-ta, paharnice Manta, să grijești de porunca asta...

Mîrzea a sărutat mîna voievodului, întorcîndu-se cu fața îmbujorată între prietenii săi.

— Tot astăzi am a vă spune că judecîndu-ne și socotindu-ne noi zile și nopți, am gîndit să poruncim Tîrgului de Scaun și să-l îndatorăm a ține pe socoteala sa două sute de călărești Delii și alți două sute Beșlii, aleși dintre cei mai viteji și pricepuți, sub porunca jupînului Ștefan Petnahaci, pe care-l întărim căpitan al acestei gvardii. Acești călărești n-au fost pînă acum la Scaunul Țării Românești și noi așteptăm de la ei să ne slujească cu credință.

Căpitanul Stefan Petnahaci a primit în genunchi hrisovul domnesc de întărire în slujba poruncită de voievod.

S-au urmat porunci date cu glas aspru de măria-sa, care era îmbrăcat ostășește, fără gugiuman, lucru care-i scotea mai cu putere la iveală fața cu trăsături aspre și ochii scînteietori. S-a tocmit în amănunt fiecare treabă ostășească, rîndul străjilor, al cămărilor unde erau adăpostiți lefegiii ; măria-sa a

poftit să se aducă pînă la Anul nou izvoade cu toți oștenii ce meritau a fi ridicați în rang pentru meritele lor.

Cuvintele voievodului cădeau în cugetul sănătos al oștenilor, rodind gînduri de bucurie. Între toți, părea că fața căpitanului Radu Gheţea e cuprinsă de cea mai mare fericire.

XXVI

Ziua de ajun găsise tîrgul bîntuit de crivăț. Un crivăț hain, dezbăierat din cine știe ce cotlon îndepărtat al țărilor de la răsărit, mînînd înaintea sa turme de nori cenușii care cerneau fulgi deși, vînzoliți peste lume și amestecați cu spulberul înghețat al zăpezii ridicată de jos în pînze tăioase ca ascuțișul de sabie.

Pe asemenea vreme haină, căpitanului Racea îi căzuse straja tîrgului cu ferentarii săi. Ieșise spre seară pe poarta agiei, cu dulama strînsă bine pe lîngă trup, tăind viscolul cu umărul drept împins înainte. Ferentarii din caraula pe care o luase cu sine țineau fușturile la subsuoară, trăgîndu-le cozile pe jos și-și vîrîseră mîinile în mînecile cojoacelor. Nu făcuseră decît puțini pași pe Ulița Mare și crivățul pusese stăpînire pe ei, vîrîndu-le ace de gheață în ochi, bătîndu-le fluturi albi în bărbi și mustăți, strecurîndu-se rece și tăios pe sub cojoace și dulămi, ca apoi să le fluiere la urechi în batjocură și să se ducă bezmetic, izbindu-se de zidurile cetății.

Cu toate că-și unsese cizmele, umezeala și răceala zăpezii îi intrase la tălpi. Nici călare n-ar fi fost mai bine... După ce are să dea o raită pe ulițele neguțătorilor, va poposi la hanul lui Manole Cap-Lat să vadă cu ochii lui fața Mărioții, despre care Dobra, sluga de la han, îi spusese că se stinge de dor și că nu-i dă de leac nici o vrajă și nici un descîntec. N-ar putea spune că n-o iubește pe Mărioța. Mai ales o iubește pentru viața chinuită pe care o duce, trăind lîngă soiosul și blestematul acela de hangiu... Poate i-a plăcut numai să se alinte, ascultînd cîntecele frumosului săbier tălian ?! Da' cărei femei nu-i place să se simtă alintată și căreia nu-i sticlesc ochii atunci cînd aude zornăit de pinteni prin preajmă și ofuri rupte din

inimă ?... Iaca, afurisite dihănii sîntem noi bărbaţii. Ne place să hălăduim din floare-n floare, da' să ştim că avem un cuib numai al nostru unde să fim stăpîni şi voievozi... Altfel, nici nu se poate, mîrîi Racea în barbă. Nădragii noi îi purtăm, nu ele.

Încredinţat că ăsta-i adevărul adevărat, a lungit pasul, să mai scurteze din drum. Îi crescuse inima şi cu toate că suduia la fel de aprig toate orînduirile lumii, aştepta cu sufletul la gură ziua a doua a Anului nou, să plece la Tîrgovişte cu cărturarul şi săbierul tălian, care va pune pe picioare turnătoriile lui Petru Cercel. Se arată de la-nceput că măria-sa va sta în zodia războiului şi a faptelor de oaste, dar nu înţelege de ce nu pune odată picioru-n prag şi nu-i trece prin sabie au nu-i zvîrle în lanţuri pe nemernicii de zarafi care îşi bat joc de cinstea ţării.

Tot frămîntîndu-se cu asemenea gînduri, ajunsese în Uliţa Mărgelarilor.

Într-un răsuflet al viscolului, cînd semnele isnafurilor se izbeau de pereţi şi scîrţîiau jalnic în crengile de fier în care erau agăţate, i s-a părut că aude ţipete de muiere şi strigăte de ajutor. Să fi fost numai un geamăt al vîntului ? În vremurile pe care le trăia, învăţase să nu treacă pe lîngă nici un semn ce i s-ar fi părut nelalocul lui, aşa că a cîrnit-o pe Uliţa Abagiilor, făcînd semn ferentarilor să grăbească pasul. Prin sita deasă şi spulberată a ninsorii i s-a părut că vede viermuială de oameni în faţa caselor jupînului Stan abagiul, judeţul tîrgului.

Era mare zarvă de muieri şi de tîrgoveţi, care se tînguiau ca din gură de şarpe, stînd ciucure pe lîngă gardurile judeţului, dar neîndrăznind să intre în curte. Cînd oamenii au luat seama ferentarilor, unii au început să suduie, alţii au dat năvală în jurul căpitanului.

— Săriţi, oameni buni, că-l omoară pe judeţ ! strigă spart o babă.

— Crucea mamii voastre de ferentari, sudui un bătrîn scuipînd în zăpadă. Numai să beţi ştiţi.

— Huo, păcătoşilor !...

— Înghiţi-v-ar iadul de trîntori !...

Racea îşi croia drum cu greu năzuind să ajungă la poartă, acolo unde era cea mai mare înghesuială şi unde văzuse ciomegele cîtorva slujbaşi de la agie pălind pe cei ce se apropiau prea mult. Începuse să fiarbă. Voia tocmai să strige ca să facă

liniște și să întrebe ce se întîmplă, cînd s-a deschis o fereastră și o femeie aproape goală, cu părul despletit și fața răvășită de spaimă, a dat să sară afară. Lui Racea, chipul femeii i s-a întipărit în inimă. Albă, cu buzele vinete, cu ochii pierduți, nici nu putea gîngăvi. S-a văzut o umbră în spatele ei și o mînă a prins-o de păr, trăgîndu-i capul pe spate. Viscolul a izbit fereastra înapoi, făcînd geamul țăndări.

— Asta-i fata județului, se tîngui un glas. Își bat joc păgînii de ea !... Doamne, iart-o !!

— Doamne, iart-o !... răspunseră oamenii.

Atunci s-a auzit porunca aspră a căpitanului Racea, detunînd peste tînguirile oamenilor și peste aulitul crivățului.

— Fuștura la mînă !... După mine !

Văzîndu-l, cei patru oameni ai agiei au vrut să dea dosul, dar n-au mai apucat. Căpitanul a ajuns doi din ei și apucîndu-i de gît i-a ciocnit atît de tare și cu atîta mînie, încît le-a zburat cușmele și i-a lăsat în zăpadă cu capetele sparte. Pe ceilalți doi i-au prins ferentarii, răsuflîndu-și pe ei mînia multor suferințe. Cînd s-a întors spre norod, fața căpitanului Racea era grozavă la vedere. Ochiul stîng i se bătea cu putere și-și ținea dinții rînjiți ca o fiară.

— Pe ăștia vi-i las în grijă. Vedeți să nu scape unul.

S-a întors pe cîlcîie dînd buzna înăuntru, ca repezit de crivăț. În tindă, trei turci îndesau în saci un maldăr de haine, blănuri, brîie de fir și marame cusute cu fluturi de aur.

— Ucideți !... Unul să nu scape viu ! gîfîi căpitanul, înfigînd sabia în beregata celui mai apropiat de el.

Fără multă larmă, zarafii au căzut cu piepturile străpunse de fuștare.

— Ioane, ia patru oameni. Cercetați grajdurile și pătulele. Fără cruțare... Voi ceștilalți după mine.

Din odăile vecine veneau glasuri aspre și gemete de om muncit. Se vede treaba că zarafii ori nu auziseră zgomotul făcut de căpitan, ori se credeau cu totul stăpîni pe tîrg, pentru că au rămas cu ochii holbați atunci cînd Racea s-a arătat în ușă cu sabia șiroind de sînge.

Deasupra vetrei, legat cu picioarele în cuiul de care se agață lanțul ceaunului, cu capul spînzurînd deasupra focului, cu hainele ferfeniță, era agățat jupîn Stan abagiul. Tocmai atunci vornicul Alexa aruncase pe foc un pumn de ardei pisat. O pală-

laie de fum roşu şi înecăcios cuprinsese capul judeţului, făcîndu-l să geamă şi să tuşească de parcă sta să-şi verse bojocii. Cu cît tuşea, cu atît fumul îi intra mai adînc. Omul nu mai scotea decît un sunet slab, abia auzit. Avea ochii ieşiţi din orbite, gura căscată, cu limba atîrnînd.

Racea s-a cutremurat... Parcă-l pălise un ciomag la creştet. În colţul stîng, legată fedeleş de cioca uşii, aproape despuiată, cu toate bătrîneţile ei, plîngea muierea abagiului. Un zaraf îi tot îndrepta capul spre locul unde altul îşi bătea joc de fie-sa. Biata muiere cînd ţipa, cînd huhotea amarnic.

Pînă cînd zarafii să-şi vină în fire, dintr-un salt uriaş Racea s-a prăvălit în mijlocul odăii. I-a crăpat capul turcului care stătea pe nişte perne privindu-l pe judeţ şi l-a pironit de uşă pe cel de lîngă muierea abagiului. Înăuntru erau, afară de cîţiva zarafi, vătaful păhărniceilor, Hoţea Mînă-Lungă şi trei slujitori de la agie, care îndesau în dăsagi avuţiile judeţului din odaia care răspundea spre uliţă.

A fost o luptă scurtă, înghesuită între pereţii scunzi, cu icnituri, gemete şi glasuri care cereau milă. Un ferentar tăiase legăturile judeţului, întinzîndu-l pe podea. Vornicul Alexa se ghemuise într-un colţ, tremurînd vargă şi privind cu ochii holbaţi de spaimă măcelul ce se înfăptuia în faţa lui. Peste puţin, hoiturile zarafilor şi slujitorilor agiei zăceau răsturnate pe unde-i apucaseră moartea, sîngerînd din belşug.

Vătaful păhărniceilor, Hoţea Mînă-Lungă se tupilase sub un pat şi, pîndind o clipă cînd căpitanul Racea se lupta cu spatele la el, s-a strecurat sub picioarele zarafilor care se apărau cu iataganele, sărind pe fereastră nu aşa de repede să nu-i rămînă caftanul în mîinile unui ferentar. S-au auzit chiote şi sudălmi.

— Puneţi mîna pe el!

— Prindeţi-l!

— Aţineţi-vă, oameni buni!

După ce a mîntuit treaba, Racea s-a sprijinit în sabie, oftînd mulţumit. Şi-a şters sudoarea de pe frunte cu mîneca şi apoi lama de oţel pe caftanul unui zaraf doborît.

— Aruncaţi-le hoiturile pe fereastră, porunci el oştenilor. Hai, muierilor, veniţi-vă în fire şi trageţi-vă ţoalele pe voi... Nu mai plîngeţi!... Nu mai plîngeţi!... Vedeţi mai bine de bietul judeţ. Mai curînd are nevoie de o lumînare, ca să-şi dea duhul creştineşte.

Ferentarii îndepliniseră poruncile căpitanului, aruncînd hoiturile spîrcuite pe fereastră. Acelea căzeau în zăpadă cu un bufnet înăbuşit. Acum stăteau nemişcaţi pe lîngă jupîn Stan abagiul, pe care căpitanul îl întinsese în pat. Îşi ţineau cusmele în mînă şi se sprijineau în fuşturele pe care începuse să se închege sîngele. În uşă se arătaseră capetele tîrgoveţelor. Erau vecinele mai bătrîne, care intrau în odaie făcîndu-şi cruci mărunte şi dese. Unele scoseseră de sub brobozi lumînările de ceară, pe care le luaseră de-acasă de cum aflaseră că au călcat păgînii casa judeţului.

Un ferentar aruncase un ţol peste trupul tăiat cu hangerul al abagiului. Omul răsufla greu, horcăind. Nu după multă vreme un fior l-a scuturat din creştet pînă-n tălpi şi a rămas ţapăn, sticlindu-şi ochii în bagdadie.

— Dumnezeu să-l ierte, murmurară buzele vinete şi crăpate ale bătrînelor. Una din ele i-a închis ochii, făcîndu-şi cruce.

— Şi-a dat sufletul fără împărtăşanie !

— Bine că am venit cu lumînări ! Altfel murea omul ca un păgîn.

— Vai de biata Ilinca !...

— Păcatele noastre !... Păcatele noastre !

Începuseră şi bocetele. Racea a lăsat soborul de babe să-şi împlinească slujbele, ieşind în tindă. Aici erau umăr lîngă umăr tîrgoveţii. Stăteau cu pletele descoperite, umplînd şi cerdacul şi curtea.

— Să te ţină Dumnezeu, fiule, spuse bătrînul pe care Racea l-a cunoscut îndată. Era cel care-i suduise la-nceput. Pînă să se poată feri, acela i-a luat mîna şi i-a sărutat-o.

Oamenii au tuşit şi i-au făcut loc să iasă.

— Să aruncaţi hoiturile prin grădini, tîrgoveţilor. Au să le roadă cîinii pînă la primăvară.

— Aşa avem să facem, domnia-ta, răspunse Aron torcătorul, făcîndu-şi loc cu coatele. Te ascultăm şi-ţi sîntem mulţumitori... Da' te rugăm să ne împlineşti o dorinţă. Din inimă te rugăm.

— Dacă mi-o fi în puteri ?!... răspunse Racea.

— Fereşte-te, căpitane... Bagă de seamă la viaţa domnieitale, care de astăzi şi nouă ne este dragă, cu toate că ne batjocoreşti des. Acum văzurăm că o faci numai de hîtru, da' că inima ţi-e alături de noi.

— Bine vorbeşte Aron !

— Să bagi de seamă, căpitane !

Aron ridică mîna și tîrgoveții conteniră.

— Să știi că l-ai ucis pe Hussein, mîna dreaptă a lui ceauș Haviz... Acum ți-l dăm plocon pe dumnealui Hoțea Mînă-Lungă... Du-l măriei-sale să-l judece pentru fărădelegile lui, ca și pe Alexa, pe care vedem că l-ai poprit. Noi avem să ridicăm jalbe împotriva lor.

— Să rămîneți cu bine, oameni buni.

— Dumnezeu să te apere, căpitane. Pe tine și pe noi deopotrivă.

Oamenii s-au întins să-i apuce mîinile și să i le sărute. Simțea că se sugrumă. Afară, în viforniță, cîțiva tîrgoveți voinici îl țineau între ei pe Hoțea Mînă-Lungă. Alții cărau trupurile celor uciși, în spatele pătulelor. Lîngă poartă, Racea i-a văzut pe cei patru slujitori care țînuseră intrarea cu ciomegele, sparți de picioare și sfîșiați de unghii. Zăpada începuse să se așeze peste ei, troienindu-i... Se-ntuneca. Cînd a răzbit în Ulița Mărgelarilor, printre scîndurile obloanelor se strecurau raze firave de lumină. Pe chiotul bezmetic și ascuțit al crivățului a venit cîntec subțire de copii.

Se porniseră colindătorii. Racea a rămas ca împietrit, întinzînd urechea pe vînt. Ascultau alături și ferentarii.

— Vai de Crăciunul bietului județ, oftă un oștean.

— Vai de Crăciunul bietei țări, îi răspunse aspru Racea, punîndu-se împotriva crivățului, a ninsorii și a nopții.

XXVII

Peste noapte viscolul contenise și ziua de Crăciun a anului 1593 se arăta a fi îmbelșugată în ninsoare. Vestea uciderii județului Stan își făcuse loc printre troiene și se strecurase pe sub toate cușmele de zăpadă ce acopereau casele, stîrnindu-i pe tîrgoveți de pe lîngă vetre și strecurîndu-le în suflete neliniști noi.

Cînd zecile de clopote ale Bucureștilor au început să cheme credincioșii la slujba marelui praznic, rostogolind peste tîrg zvonul de aramă molcomit în perdelele dese de omăt, ulițele

au prins viață. Tîrgoveţele, gătite cu cojoacele şi caţaveici scoase de pe fundul lăzilor mirosind încă a sulfină, grăbeau spre biserica de jurămînt, trăgînd după ele plozii mai mărişori. Tîrgoveţii se îndreptau cuviincios spre casele staroştilor, să scoată praporele isnafurilor şi să iasă în calea voievodului, după datină. Săniile boiereşti zburau spre curte în cîntecul clopoţeilor, arătînd din goană numai nasurile feţelor mărite scoase din blănurile de urs. Surugiii plesneau din bice şi chiuiau din fundul bojocilor. Nici nu bătuseră bine clopotele, şi calicimca tîrgului năpădise pridvoarele bisericilor, înghiontindu-se şi suduindu-se amarnic, fiecare încercînd să apuce locul cel mai bun.

Gheorghe Drăgoi, ducînd-o pe Năstăsia de mînă, îşi făcea loc cu greu prin mulţime, năzuind să ajungă spre tinda bisericii de jurămînt, ca să-l vadă pe măria-sa la faţă. A rămas cu ochii pe praporele isnafurilor, înghiţind în sec.

— Ian te uită, Năstăsio, la meşteri. Toţi au botfori şi cojoace. Şi-au dat bărbile şi pletele cu unt. Halal viaţă, oftă drăgoieşteanul.

— Da' ele, Gheorghiţă ?! Parcă-s jupîniţe, nu alta. Au rămas amîndoi strînşi unul lîngă altul sub cernerea deasă a fulgilor, aşteptînd alaiul domnesc.

*

Pe la prînzişor au izbucnit pivele de la cetate şi trîmbiţaşii au vestit de pe ziduri ieşirea la slujbă a măriei-sale. Ca în atîţia ani, tîrgoveţii şi-au desfătat ochii cu vederea straielor bogate ale boierilor şi curtenilor, cu minunăţia tarhatului de pe cai, cu bărbile şi chivărele oştenilor. Măria-sa a trecut călare pe un armăsar alb, posomorît sub gugiuman, de parcă s-ar fi dus la înmormîntare. Din cînd în cînd, se mai uita cu coada ochiului la poporeni, sau mulţumea din cap isnafurilor care-i urau sărbători fericite. Vestea despre bogăţia boierului Mihai de mulţi ani străbătuse nu numai ţara, ci tot Levantul, şi hainul Vodă Alexandru voise să-i ia capul cu osebire pentru a-l prăda. De asemenea, tîrgoveţii ştiau că boierul a strîns în sipetele sale giuvaeruri fără preţ, fiind mare iubitor de nestemate. Dar închipuirea şi poveştile erau departe de strălucirea şi măreţia în care s-a arătat la acel praznic împărătesc măria-sa şi cu boierii olteni. De la surguciul bătut numai în rubinuri şi diamanturi, pînă la mantia voievodală de samur cusută cu fir şi şiraguri de mărgăritare, toate ceaprazurile,

toți bumbii nu erau decît fir de aur și nestemate. În cea mărire a straielor și încruntare a feții s-a arătat voievodul Mihai poporenilor săi și aceștia n-au întîrziat să tălmăcească după placul inimii ceea ce văzuseră.

— Dacă astăzi sîntem încruntați și mînioși, mîine vom fi veseli, în strai aurit...

— Altfel nici nu se poate. Dacă n-ar fi avut poruncă de la vodă, n-ar fi îndrăznit căpitanul Racea să-l hăcuiască pe Hussein, spaima tîrgului.

— De bună seamă !

Zvonurile s-au alergat mai repede decît mergea alaiul domnesc, ajungînd toate la urechile starostelui Mușțil, care, după datină, avea loc cu isnaful său în spatele fustașilor ce păzeau ușile bisericii. Cînd măria-sa a descălecat, Mușțil s-a strecurat printre sulițele oștenilor, îngenunchind în zăpadă cu pletele descoperite.

S-a repezit îndată un armășel cu buzduganul ridicat, dar mîna voievodului l-a oprit pe loc.

— Vorbește, staroste Mușțil !

Auzind că-l cunoaște, lui Mușțil i-au dat lacrimile. Mulțimea s-a tălăzuit, bucuroasă.

— Măria-ta, ne-au răpus județul. Tîrgul a rămas fără păstor. Dă-ni-l pe Seman, măria-ta, pînă la Paști, cînd s-o face alegerea după obiceiul pămîntului.

Voievodul s-a întors spre tîrgoveți.

— Auzit-ați ce rugă a avut starostele Mușțil, oameni buni ?

— Auzit, măria-ta !... Îl vrem pe Seman, răcniră fierarii și toate celelalte isnafuri.

— Atunci să poftească județul Seman la sfînta slujbă, porunci voievodul, întorcîndu-se și intrînd în biserică.

Afară mulțimea n-a contenit strigătele decît atunci cînd s-au auzit trîmbițele vestind alaiul doamnei Stanca.

*

Lumina candelelor și a lumînărilor se răsfrîngea în mii și mii de fulgere din îmbrăcămintea celor ce ascultau cu capetele plecate sfînta slujbă. Inimă credincioasă și pătrunsă de învățătura creștină, Mihai încerca să nu-și dăruiască gîndurile decît rugăciunilor. Dar curînd i s-a părut că slujba vine de departe, ca un cîntec blînd în care glasurile arhiereilor se amestecau cu sunetele cădelnițelor și cu mirosul de smirnă și

tămîie. Azi-noapte, căpitanul Racea îi adusese legați pe cei doi slujbași de la agie, care fuseseră munciți sub ochiul lui cu fierul roșu și se mărturisiseră că au făcut călcarea în urma poruncii paharnicului Manta. Atîta putuse scoate de la ei. Vestea îl tulburase peste măsură... Oare cît de adînci erau și pe cine mai cuprinseseră în urzeala lor mrejele hicleniei care se țesuseră în jurul lui ? Iată, paharnicul Manta ascultă slujba smerit, ca orice om cu sufletul curat. Ce va fi avut cu județul ? Pe cei doi ticăloși are să-i judece și să-i ridice în furci, pentru învățătură de minte.

Și-a trecut privirea peste fețele bărboase ale boierilor. Încet, încet începe să le dezlege gîndurile și să înțeleagă că prea puțini îi stau aproape. Pe lîngă vechile dușmănii din vremea slujbelor, s-au ridicat acum altele noi. S-au învățat cu domnii de cîte o lună sau două, ca acelea ale lui Iliaș și Radu, fiul Ciobanului Vodă, să se înscăuneze ei la cîrma țării și domnul să se plece la puterea cinului boieresc, ca mielul în fața lupului. De i-ar da pace Stambulul pînă cînd va apuca frîiele țării cu toată puterea. A repezit ieri olăcar unchiului Ianc cu scrisoare în care îi spune să nu cruțe pungile, ca să țină la marii diregători și pe lîngă sultan gînduri bune pentru el, dobînda acelor pungi scoțînd-o la vară din moșiile sale, din ocne și vămi, unde va pune rînduială, chiar dacă vor trebui să cadă cîteva capete de boieri... Fața i s-a îmblînzit atunci cînd și-a plimbat ochii peste văliturile, marămele și strălucirea care alcătuia curtea doamnei. Florica era ca o principesă din basm și asculta slujba cu nasul în piept, privind pe sub gene la jupînițele din preajmă.

S-a întors către Niculaie. Stătea țeapăn, avîndu-l în spate pe dascălul său nemilos, popa Arsene, un bulgar învățat care-l strunea cu multă strășnicie... Ar fi vrut să nu se mai uite în partea doamnei, dar ochii strălucitori ai Velicăi, fiica lui Ivan aga, îl neliniștea și-l chemau.

Crescuse și se făcuse nespus de frumoasă, de cînd n-o mai văzuse.

*

În cămările palatului, oaspeții voievodului așteptau chemarea stolnicului Sîrbu, care să vestească așezarea mesei. Era de față întreaga boierime și pentru că nu toți puteau încăpea pe lîngă măria-sa, unde-și aveau locurile numai boierii veliți și

cei apropiați măriei-sale, restul se împrăștiase cete, cete, după prieteșuguri, tăinuind pe la colțuri.

Paicii, gătiți în ceapcăne leșești, verzi ca pucioasa, strînși în brîie de argint, păzeau ușile cu sulițele aurite în mînă. Copiii de casă purtau cînd și cînd tipsii de aur pe care fumegau mirodenii. Din spatele perdelelor grele de catifea din spătăria mare, unde erau întinse mesele, se auzeau viorile și naiurile lăutarilor țigani. Stolniceii și păhărniceii forfoteau de colo, colo, aducînd talerele și tacîmurile, potrivind vinurile și așezînd velințele și covoarele pe laviței boierilor.

Paharnicul Manta, care era îndatorat a pregăti cupa voievodului, era un grec adus de Alexandru Vodă de la Stambul, bărbat frumos la înfățișare, cu nas vulturesc și ochi iscoditori. Începuse să-și facă avere, cu deosebire prin negoațe și prin ceea ce agonisise din belșug în slujba de postelnic, care era cea mai apropiată de voievod. Vînduse atîtea hrisoave de boierie pentru postelnicei și-i întorcea așa de bine, că numai într-un singur an de postelnicie putuse să cumpere patru moșii și să pună pe picioare negoțul cu lemne care-l făcea cu un frate rămas la Stambul. Nu putea suferi ca drumurile să cadă în mîna voievodului și vameșii să-i dea socoteală dreaptă despre toate și despre toți. La astea se adăuga și ura pe care i-o purta lui Iane epirotul, care-l împiedicase ani de-a rîndul să ajungă unde ajunsese abia acum.

Făcuse un semn ușor din cap spre cîțiva boieri care tăinuiau la un colț al horei mari și aceștia l-au urmat în coridorul ce ducea spre iatacul și cămările doamnei, de unde se auzeau glasuri ciripite de muieri.

— I-a muncit azi-noapte pe amîndoi, le suflă paharnicul celor trei boieri. Așa că, vornice Dumitru Dudescu, ai pierdut un slujitor credincios în Alexa, după cum eu am pierdut un altul în Hoțea Mînă-Lungă.

— Ai aflat ce au mărturisit ? întrebă pripit vornicul Dumitru Dudescu.

— N-a fost chip. Hainul a făcut-o în beciurile palatului, avînd străji din robii pe care i-a răscumpărat la venirea în țară... Blestematul acela de Racea își vîră nasul peste tot.

— Poate ar fi bine să ne întoarcem la moșiile noastre și să stăm gata de pribegie.

— Mai bine să-l înduplecăm pe vel vornicul Mitrea să-i judece cu milă și să-i facă scăpați, spuse paharnicul Manta.

— Ne-a fost truda fără folos, vel paharnice, vorbi rar și apăsat un boier voinic, cu o barbă castanie și trăsături bărbătești, îmbrăcat ostășește. Cel puțin dacă izbîndeam să-l ridicăm pe Costa dulgherul în locul lui Stan. Da' hainul nici n-a așteptat sfatul divanului.

— Așa-i, stolnice Dima, șopti paharnicul. Acum hai să mergem, să nu ne ia la ochi careva. E plină lumea de iscoade... Așteptați vești cu caii și săniile gata de drum. N-are să îndrăznească să ridice mîna asupra noastră... În noaptea de Bobotează rămîne cum am vorbit. Duceți-vă !... Îmi pare că vel stolnicul Sîrbu a făcut strigările.

XXVIII

Vestea strigată de crainicii domnești pe la toate răspîntiile se risipise peste tîrg cu repeziciune și în dimineața Anului nou tîrgoveții se bulucisră lîngă temniță să vadă cu ochii lor și minunea asta. Se mirau de puterea străjii care înconjurase cei doi măgari, ce așteptau cu urechile clăpăuge să-i poarte în spinare pe dumnealui vornicul de tîrg Alexa și pe vătaful pălărniceilor, Hoțea Mînă-Lungă.

Ziua de Anul nou se vădea luminoasă și rece. Omătul scîrțîia sub picioare. Ciorile se învăluiau în stoluri, cîrîind răgușit. Fumul hogeacurilor se ridica subțire și alburiu, drept spre creștetul de cleștar al cerului.

— E păcat să mori în așa zi frumoasă, spuse starostele Mușțil, care din ziua praznicului nu-și mai găsea locul. Umpluse tot tîrgul de ființa lui și cu toate că de atunci se știa că vorbise cu voievodul, povestea tuturor celor care voiau și celor care nu voiau să-l asculte isprava lui, lăudîndu-se că fără el tîrgul ar fi rămas lipsit de județ.

Căpitanul Racea, care venise cu o roată de ferentari, se-ntoarse spre staroste, răsucindu-și mustățile.

— Pentru lotrii nu-i păcat să moară oricînd, staroste. Ia aminte că pedeapsa de astăzi e pilduitoare și se face în zi de An nou.

Vorbele căpitanului au trecut din gură-n gură, tîrgoveții repetîndu-le cu sfială și cuviință. În ochii lor, căpitanul ferentarilor dobîndise preț nou și ridicat. Părea că după judecata făcută lui Hussein și soților săi, calicul de Racea, cum îi ziceau pînă atunci, se schimbase că nu-l mai cunoșteai. Nu-și mai bătea joc prin crîșme de meșteșugari, ba la Manole Cap-Lat sta de vorbă cu unul și cu altul, sfătuindu-i cum să-și ducă negoațele ca să scape de urgia lui Haviz. De la el aflaseră că în Divan vel vornicul Mitrea voise să-i scoată basma curată pe cei doi slujbași, ba dăduse chiar preț de răscumpărare voievodului și că acesta era mai, mai să-l pălească cu topuzul și poruncise să fie ridicați în furci. Așteptînd să-i vadă pe osîndiți, tîrgoveții vînturau și răzvînturau știrile, întorcîndu-le pe toate fețele. Mai aprige se dovedeau tîrgovețele, care trăiau zi și noapte cu frica-n sîn din pricina slujbașilor domnești și a zarafilor. Ele își dădeau coate să ajungă mai în față, să poată vedea mai bine.

Murmurul norodului s-a curmat de cum au ieșit cei doi crainici cu trîmbițele scînteind. După ce-au sunat ridicîndu-le spre cer, bătrînul crainic Sfetea a făcut strigările cu glas rar și adînc.

— Să știe tot norodul. Că măria-sa pe drepți îi răsplătește și pe răi amarnic îi pedepsește. Să nu faci aproapelui ce nu vrei să ți se facă ție. Măria-sa poruncește și la mic și la mare să se poarte cinstit și să nu asuprească pe nimeni. Să nu păgubească vistieria țării și nici pe supușii măriei-sale. Cine o mai face ca ei, ca ei să pățească.

Cînd au sunat trîmbițele a doua oară, s-au deschis porțile temniței și s-au arătat osîndiții. Purtau cărțile de judecată spînzurate de gît și mîinile legate la spate. Erau îmbrăcați în zdrențe, cu chipurile supte de suferință și privirile rătăcite de spaimă. În fața lor pășea popa Măru, ales în sfatul tîrgului, îmbrăcat cu odăjdii, care le va da împărtășania și dezlegarea spre cele veșnice.

Cum s-au arătat cei doi, s-au auzit țipete de muieri și icnete de copii. Două femei băteau cu pumnii în piepturile ferentarilor și-și smulgeau părul de pe cap, căutînd să răzbească la osîndiți.

— Lăsați-ne, cîinilor, lăsați-ne la soții noștri, mînca-v-ar viermii inimile de piatră ! se bocea una dintre ele, o femeie plinuță și frumoasă.

Auzind-o, Hoţea Mînă-Lungă a scos un răcnet înfricoşător şi s-a trîntit în zăpadă, zvîrlind din picioare.

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor, urla el cu vinele gîtului umflate cît degetul gros.

Vornicul Alexa păşea beat. Se uita tîmp la nevastă-sa şi parcă n-o cunoştea. Aceasta ridicase un prunc înfăşat în pernă deasupra capului, arătîndu-i-l.

— Cui ne laşi, Alexo, cui ne laşi ?... Cui ne laşi, Alexoo, cui ?

În tăcerea care cuprinsese norodul nu se auzeau decît bocetele muierilor şi răcnetele bezmetice ale vătafului de păhărnicei. Căpitanul Racea se-nmuiase. A vrut să dea dosul, dar a dat cu ochii de faţa albă cu buzele vinete ale fetei lui Stan abagiul. Era îmbrăcată. Lui i s-a părut c-o vede goală, aşa cum o văzuse în fereastră. S-a întors spre oşteni, poruncind cu glas sugrumat :

— Ridicaţi-i pe măgari ! Apoi, către muieri : Nu vă mai bociţi. Mai bine vă arătaţi nelacome la galbeni şi la mătăsării. Ce, nu ştiaţi de unde iau banii bărbaţii voştri ?

— Aşa-i ! strigă starostele Muştil. Nu le mai încăpea lumea de făloase ce erau.

— Ne trăgeau de păr prin tîrg şi ne ameninţau cu temniţa dacă nu le aduceam plocoane, izbucni glasul ascuţit al unei tîrgoveţe.

— Ei sînt cozile de topor.

— Ei aduceau zarafii pe la casele oamenilor.

— Împărţeau pe din două.

— La moarte !

— N-au avut milă de bietul Stan !... L-au afumat !

— Parcă de noi au avut milă ?!

— Huoo ! În furci cu ei !

Glasurile se întărîtau din ce în ce şi mulţimea începuse să se îmbulzească în spatele străjilor.

— Astîmpăraţi-vă, oameni buni, strigă Racea. Avem poruncă să-i spînzurăm, îi spînzurăm. Să nu pună unul mîna pe ei, că-l răpun.

În faţa ochilor aprigi ai căpitanului, mulţimea s-a dat înapoi. Strigătele s-au mai urmat o vreme, apoi convoiul s-a mişcat pe Uliţa Tîrgului de Afară, la capătul căreia era locul unde se împlineau osîndele judecăţilor.

Slujbaşii agiei zăceau pe măgari, ca doi saci de paie. La răspîntii, convoiul se oprea şi crainicii îşi făceau strigările,

după care păşeau mai departe. Se auzeau bocetele celor două muieri şi rugăciunile morţilor trase pe nas de popa Măru.

Cu cît se apropiau de Pescăria Veche, cu atît Racea căsca ochii mai mari. Vorbise cu Mîrzea şi luînd seama mai bine de jur împrejur, văzuse amestecate printre tîrgoveţii bărboşi feţele rase ale tighecenilor tătăraşului. Se ţineau în pas, cu mîinile sprijinite în străjile săbiilor. Căpitanul se temea de vreo izbire mişelească a paharnicului Manta, care să-i smulgă pedepsii domneşti pe osîndiţi şi mai ales să dovedească norodului că pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinţii. S-a mirat foarte, atunci cînd au ajuns în mideanul spînzurătorilor fără nici o supărare.

Osînda s-a împlinit cum fusese poruncită. Popa Măru i-a spovedit, vorbind numai el. Vornicul Alexa era mai mult mort decît viu. Cînd gealatul i-a vîrît capul în furca de lemn, a dat ochii peste cap, gemînd din adîncuri. Pe Hoţea Mînă-Lungă abia l-au putut struni patru ferentari. La porunca gealatului, furcile au fost ridicate cu frînghii şi oştenii au bătătorit pămîntul în groapă, întărindu-le să stea drepte. Cei ridicaţi au suflat greu, s-au învineţit holbînd ochii şi scoţînd limbile...

— Dumnezeu să-i ierte, cîntă popa Măru.

— Să-i ierte Dumnezeu, răspunseră poporenii.

— Ce-au căutat au găsit, spuse o mătuşică ducîndu-şi colţul broboadei la gură.

Au rămas de strajă patru oşteni. Porunca era ca hoiturile să zacă acolo trei zile, spre înfricoşare şi spaimă. Nu se depărtaseră bine tîrgoveţii, că pe umerii morţilor se şi lăsaseră corbii, zbătîndu-se cu fîlfîit de aripi şi cîrîituri mînioase să le ciugule ochii.

Cu toate strigătele vădanelor celor doi slujbaşi, păsările de pradă nu s-au depărtat. Erau întărîtate de foame şi dăduseră de gustul sîngelui cald.

XXIX

Era în ajunul Bobotezei. Pe la amiazi, Gerul se mai înmuiase şi un soare palid revărsa peste lume o lumină rece. Pe dealul Văcăreştilor se auzeau poruncile aspre ale iuzbaşilor

și hotnogilor. Cu toate că oamenii și caii înotau în zăpadă, pedestrimea și călărimile se mișcau suduind în bărbi, cu coada ochiului pe toiegele iuzbașilor care nu stăteau în nelucrare. În mijlocul mideanului aceluia frămîntat de botfori și de copite, căpitanii se strînseseră la un strop de vorbă.

— Ia uitați-vă la jupîn Petnahaci ce-și mai mustruluiește oamenii, spuse Racea. De cînd am început, nu le mai dă răgaz nici să răsufle.

— În afară de hînsarii mei tigheceni, e cea mai mîndră călărime, îl întepă Mîrzea.

Racea dădu ochii peste cap, mormăind în barbă oarecari sudălmi potrivite pentru înfumurarea călăreților.

— Nu te mai lăuda, tătărașule. Ai înțărcat bălaia dacă ți s-o pune în față o roată de pedestrime. Privește-i pe lefegiii jupînului Theil... Ei ? Ce zici ? I-ai putea lua din goană cu sulița ?

Jupîn Nikolaus Theil și-a mîngîiat barbișonul cu vădită plăcere.

— Ja, ja !... Bitte schön versuche, einen Angriff... Căpitan Racea zice bun... Mein Gott, Wolfgang știe cum vrei.

Mai erau acolo Ghețea, iuzbașul Nicolae, hotnogul Caloian și cîțiva oșteni mai bătrîni, care osteniseră. Au întors cu toții capul spre compania de lefegii. Se mișcau toți odată, drepți și țapeni de parcă ar fi fost din piatră. La porunca locotenentului, cînd se desfășurau, cînd se adunau. Se opreau în loc și cu stînga înfigeau furca în zăpadă, ca într-o clipită să sprijine archebuza și să fie gata de tragere. Cînd mărșăluiau, pungile cu plumbi și cu praf, pe care le țineau agățate la eșarfe și centuri, se mișcau vesele.

— Cam greu, oftă Mîrzea. Aștia scuipă o ploaie de foc de la două sute de pași.

— Avea dreptate măria-sa cînd zicea de arcobuzieri, făcu iuzbașul Nicolae săltîndu-și dulama în spate...

— Avea dreptate la toate, îl întări hotnogul Caloian. Dacă ne-o ține așa toată iarna, ieșim la primăvară cu ciubotele ferfeniță. Încaltea, de cînd am început mustrul, numai ud sînt la picioare... Se aude că mîine, după halcă, se împarte merticul pentru anul ăsta !

— Bine ar fi !... Am rămas aproape gol !... De oșteni nu mai vorbesc.

— Pot să-ți spun, iuzbașule Nicolae, c-am văzut cu ochii mei în șoproanele șătrarului Sandu vigurile de stofe. Sînt și catifele verzi pentru vînători și de cele roșii pentru oamenii dumitale.

— Ce spui, căpitane Racea ? se miră omulețul. Te pomenești că-mi croiesc coantăș nou !?...

— Numai să-l faci ceva mai mic decît pe ăsta, rîse Racea...

Iuzbașul îl privi dintr-o parte, zbîrlindu-și mustățile.

— Aș vrea să te văd mîine la halcă.

Oamenii se apropiară mai mult, ciulind urechile. Pentru oștenii domnești, halcàua de Bobotează era mare sărbătoare, atunci putîndu-și dovedi iscusința chiar în fața voievodului.

— După alergătura comișeilor, pare că va fi de soi. Încă de cînd era agă, măria-sa iubea jocul. Mai țineți minte ? La tăiatul căpățînilor din goană nimeni nu-l întrecea.

— Ei, ei, ian uitați-vă la vel șătrarul. Cum se uită la pive ca vițelul la poartă nouă... Bietul tălian trebuie să aibă o răbdare de înger cu războinicul nostru... A băgat măria-sa groaza în toți, de aleargă slujbașii oștirii ca prîsneii... Cred că nu visează decît furcile de la capătul Uliței Tîrgului de Afară.

— Bună învățătură a fost aceea, căpitane Racea. Roșii mei nu mai văzuseră pită și carne de nu știu cînd. Să-i vezi pe dumnealui medelnicerul și jicnicerul ce ne mai întreabă dacă sîntem mulțumiți și dacă ne mai poftește ceva rînza.

Oștenii rîseră gros, clătinîndu-și bărbile.

— Jigodiile !

Cînd au bătut clopotele vestind amiazul, au sunat și trîmbițele oștirii. Steagurile de călărași și roatele de pedestrime s-au înșiruit cu lefegiii în frunte, grăbind spre Curtea Veche. Cei trei prieteni au lăsat oștenii pe mîna iuzbașilor, călărind alături, în urma oștirii.

■

Tăceau, rumegîndu-și gîndurile. Privirile lui Mîrzea erau încețoșate. De cîte ori le ridica dintre urechile lui Șeitan, n-o vedea decît pe Neaga, așa cum fusese la praznicul Crăciunului. Îi zîmbise din cerdac și într-o clipită se topise în cămările doamnei. Părea că anume îl pîndise. De atunci nu s-a mai arătat ! De ce ? O mie de întrebări îl scurmă. Noroc că dimineața are mustru și i se mai împrăștie gîndurile... Rămîn însă nopțile. Și nopțile de iarnă sînt nespus de lungi.

Racea călărea între cei doi prieteni, privindu-i pe rînd cu coada ochiului. Avea barba rotunjită din proaspăt cu foarfecele și vestea pe care o ținea în el îl făcea să pocnească de bucurie. Cînd a văzut flamura voievodului fîlfîind deasupra cetății, și-a strunit calul.

— Ce-i ? răsări din gînduri Mîrzea.

Oștenii intrau pe Poarta de Jos în sunetele trîmbițașilor de la ziduri și ale tobelor. Armele scînteiau în soare. Flamurile se legănau în vîrful sulițelor.

— Priviți ! Priviți și dacă vreți, n-aveți decît să vă închinați și lui Belzebuth.

Căpitanii au privit și l-au înțeles.

— Mai țineți minte cînd v-am dus la Căliman ? Era o înserare tivită cu sînge. Turnul n-avea flamură. Zidurile păreau rușinate și coșcovite.

— Coșcovite sînt și acum, răspunse cu glas sec Mîrzea.

Racea îl privi din toată înălțimea sa, clătinîndu-și capul cu amărăciune.

— Coșcovite, dar au prins viață, tătărașule. A început să cadă mucegaiul. După cîte se pare însă, ai început să mucegăiești tu... Vezi și cască ochii bine, să nu cazi a doua oară în ghearele Danului. Ar fi păcat de tine, că altfel nu ești om rău.

— Taci !

— Am tăcut !... Da' să știi că te lăsăm singur.

Gheța a răsărit, roșindu-se parcă.

— Aa ! Va să zică știai, se dezumflă Racea privindu-l. Mironosițo, pufni el pe nări. Nu mai are omul nici o bucurie... Cine ți-a spus ?

— Diacul Nathanail.

— Phii, da' prost mai sînt, se bătu Racea cu palma peste frunte. Te pomenești că el a scris hrisovul de căpitănie ?

Gheța încuviință din cap.

— El știe ? și-l arată peste umăr pe Mîrzea.

— Știe !

— De aia o fi trist și îndurerat !... Rămîne singur, puiul mamei.

Mîrzea ridică privirea la el și Racea începu să se foiască în șa.

— Hai !... Pinteni !... Pinteni, că nu pot înghiți ochi blajini de iadă în focurile dragostei. Să știți că mă duc să iau putere de la Manole Cap-Lat.

— Să nu vii afumat la halcà.

— Nici o grijă, Radule... Păzeşte-l pe tătăraş. I-a luat inima foc. I lii la drum, răcni el, dînd pinteni.

Armăsarul s-a încordat, pornindu-se în goană. Dulama fîlfîia şi de sub copite zburau bulgării. Gheţea şi Mîrzea i-au privit pe urme, pînă cînd nu l-au mai văzut.

■

— Te duci acasă ?

— Mă duc să-mi gătesc boarfele de drum.

— Cînd plecaţi ?

— Racea spune că după Bobotează. Îi petrec pînă la Tîrgovişte.

Mîrzea şi-a plecat barba în piept.

— Bine !... Eu mai rămîn să văd ce-mi fac oamenii !...

Aşa făcea în fiecare zi. Stătea în cetate pînă sunau trîmbiţele ridicarea podului. De-abia atunci se îndura să plece. Cu toate astea n-o mai văzuse de atîtea zile. A trecut pierdut pe lîngă caii pe care-i buşumau hînsarii lui. Altădată îl bucura zorul oştenilor, mirosul de grajd şi de curelărie ; privirii lui nu scăpa un cui lipsă la potcoave, un cal neţesălat cum trebuie, o şa cu chinga învechită. Astăzi trece pe lîngă toate lucrurile astea dragi, care-i alcătuiesc miezul şi rostul vieţii, ca un străin. Totul i se pare străin, în afară de suferinţa şi neliniştea lui.

Nici nu ştie cînd s-a trezit cu vătaful Simion în faţă.

— Căpitane !... Am poruncă să te înfăţişez doamnei. Poftеşte degrabă.

— De ce ? tresări Mîrzea.

Gînduri anapoda i-au dat ghes. S-a mărturisit Neaga ? Neaga şi iarăşi Neaga. Simion l-a lăsat în hora mică, de unde răspundeau uşi spre cămările iatacului. Se auzeau bătăi repezi de spată, întretăiate de rîsete tinere. Nu intrase niciodată aici. Se cunoştea din fiecare lucruşor, din fiecare floare aşezată în ghiveci că o mînă de femeie domneşte în această parte a palatului.

Îşi răsucea sfîrcul mustăţilor, căutînd o dezlegare chemării, cînd una din uşi se deschise făcînd loc unui cap de jupîniţă, străjuit de coade lungi în care era împletit fir de aur. Jupîniţa l-a măsurat din ochi, apoi a trîntit uşa. S-au auzit chicote, o învăluire de poale şi un tocănit repede de tocuri. Uşa s-a des-

chis iarăşi. De data asta s-au bulucit în deschizătura ei o sumedenie de capete şi de cozi, unele aurii, altele negre, altele castanii şi tot atîtea perechi de ochi codani, care-l cercetau cu luare aminte şi sclipete de veselie. Jupîniţele şi-au dat coate, pufnind în căuşul palmelor. Apoi s-a auzit un glas răguşit de femeie bătrînă.

— Treceţi la lucru, diavolităţelor.

Fetele s-au dus într-o fluturare de pînzeturi şi catifele, uitînd uşa deschisă. După o clipă, s-a întors cea de la-nceput, scoţîndu-i limba şi pocnind uşa.

— Afurisitele naibii, mormăi oşteanul. Dar Neaga ?

A mai făcut cîţiva paşi, zornăindu-şi anume pintenii şi tîrîndu-şi sabia pe marmura pardoselii. Nu s-a mai arătat nimeni, în afară de vătaful Simion, care i-a făcut semn să intre. Căpitanul şi-a scos cuşmuliţa, şi-a mai potrivit coantăşul, apoi a intrat ţanţoş, îmbîrligîndu-şi mustăţile. Era pornit pe sfadă şi gîlceavă.

*

Doamna Stanca stătea în picioare lîngă ghergheful la care lucrase. Era înaltă şi trufaşă, cu cozile groase lăsate pe piept pînă la cingătoarea de filigran închisă cu pafta bătută în pietre scumpe. Avea boiul alb, sprîncenele negre desemnate cu arcuri meşteşugite şi gura rumenită cu dresuri. Frumoasă şi măreaţă. O măreţie aspră şi o trufie împieptoşată. Ochii negri, peste măsură de mari, jucau în ape frămîntate, cu toate că-l priveau cu luare aminte.

— Sluga măriei-tale, căpitanul Mîrzea, se închină oşteanul îngenunchind şi sărutînd mîna ce i se întinsese.

— Te cunosc, căpitane. Îţi puseşi trupul pentru voievod, cînd îl hăitui Alexandru, duşmanul nostru. Glasul mlădios era totuşi tăios. Ridică-te, domnia-ta. Şi ai bunătatea să asculţi o rugăminte.

În odaia doamnei pluteau parfumuri plăcute şi abia simţite. Lumina zilei se pierdea în moliciunea perdelelor şi a covoarelor care acopereau pereţii. Doamna s-a aşezat în jilţ, plecîndu-şi capul în mîna frumoasă, arcuită uşor. Era îmbrăcată în rochie grea de hetaia roşie. Purta pe cap mesal din fir, legat pe sub bărbie cu lănţug de aur. De sub poalele fustei ieşeau vîrfurile întoarse ale conduraşilor de mătase galbenă, cusuţi cu flori.

— Vreau să știu, căpitane, dacă ai să mă asculți și ai să-mi fii de folos.

Își îndulcise puțin glasul.

— Măria-ta, sînt prea supusul tău slujitor. Poruncește și vei fi ascultată, se închină căpitanul.

— O, n-am să dau porunci. O făcui altădată, căpitane, cînd fusei stăpînă la mine acasă. Porunci dau acum voievozii. Doamnele stau ferecate în iatac și așteaptă să le vină soții plecați prin lume... Nu fuseși și domnia-ta cu căpitanul Racea pe la Tîrgșor ?!

— N-am fost și nici nu știu să fi fost prietenul meu pe-acolo, îngăimă Mîrzea.

„Te pomenești că pentru asta m-a chemat", gîndi căpitanul pipăindu-și grumazul.

— Lasă, lasă, oștene, îl amenință doamna cu degetul. Am să pun eu odată mîna pe voi.

Cu toate că rîdea, Mîrzea a simțit amenințarea ascunsă în spatele rîsului și a-nghițit în sec.

— Iaca despre ce-i vorba : Voievodul și luminatul meu soț, sfătuit de cugetul lui, care nu-i mai dă pace, și mai ales de diacul Nathanail, care-și cunoaște prietenul, a poruncit dascăli pentru coconul nostru, Nicolae Pătrașcu. Ah ! oftă doamna. Acești dascăli de lătinie și de slavonească și de mai știu eu ce sînt mai dușmani decît dușmanii cei adevărați. Îl ferecară pe bietul copil între bucoavne, de se făcu ca ceara. Parcă unchiul meu Dobromir, vel banul Craiovei, știu atîta carte. Au boierii Craiovești, care slavă Domnului că sînt avuți cum nu se mai poate... Da' de la un timp nu mă mai pot pune cruce. Nu-l îngăduie nici dumnealui Theodosie Rudeanu, ruda noastră bună, nici părintele Arsene, nici ceilalți cîți o mai fi avînd. Acum auzii că măria-sa i-a găsit și alt dascăl care să-l asuprească. Acela va fi dascăl de ostășie și se cheamă Mîrzea, căpitan de călăreți moldoveni.

Pe Mîrzea îl trecu un fior de plăcere.

— N-am știut asta, măria-ta. Mă simt cinstit mai mult decît meritam.

— Auzi-l cum vorbește, Simioane ? Parcă nu domnia-sa tulbură inimile fetelor mele din casă cînd trece în goană pe sub ferestre.

Simion a rîs în mustăți, fără să răspundă.

— Sînt mîhnit, măria-ta. Credeam că numai prietenul meu Racea face asemenea lucruri. Altă dată n-am să mai trec.

— Ba să treci și altă dată. Dar să ai grijă de acest cocon al nostru, care-i slăbuț și pe care taică-su vrea să-l facă oștean cît ai bate din palme... Destul îmi tremura inima pentru el cînd bătea codrii Mehedinților și cu treabă și fără treabă. Acu vrea să mi-l înstrăineze și pe copil. Sînt vremuri tulburi, căpitane. Văzuși că ne bătu curtea cu pietroaie.

Se sculase și i se oprise în față.

— Să ai grijă de fecioraș. E fraged. Să nu-l izbească vrun cal, au să nu se săgeteze din greșeală. Mă asculți ?

— În genunchi, măria-ta. Am să-l păzesc ca pe ochii din cap. Cît despre meșteșug, are să-l prindă pe-ndelete și după puterea trupului său.

Doamna Stanca s-a-nseninat, zîmbindu-i. Apoi tainic :

— Să-l mai scoatem un pic din mîinile dascălilor, că-l îndeasă pînă-l amețesc. Are să te cheme voievodul să-ți dea porunci. Bagă de seamă. Să nu uiți că trecuși întîi pe la mine... Simioane, du-l pe căpitan cu grijă să nu-l fure jupînițele... Dacă ți-o plăcea vreuna și te-o amărî, să vii și să mi-o pîrăști... Din cînd în cînd, am să te chem să-mi povestești cum merge învățătura...

I-a dat mîna să i-o sărute și cînd a ieșit, Mîrzea a auzit-o oftînd ușurată. Vorbele din urmă ale doamnei i s-au părut spuse cu un anume tîlc. Să se fi mărturisit Neaga ? Gînduri noi îi stăruiau în minte. I se strecurase o grijă în suflet. Un simțămînt nou și curios. Să ai în pază un copil. O altă povară de dus... Putea fi o povară plăcută. Mai ales că va avea prilej de acum încolo să pătrundă ușor acolo unde stătea jupînița Neaga.

XXX

Acum aștepta în hora mare porunca voievodului, la care fusese chemat pe cînd cerceta pentru a nu știu cîta oară grădurile. Zîmbea în mustăți, cunoscînd pricina. Tot Simion vătaful l-a purtat în spătăria mică, unde Mihai era singur. Purta

caftan blănit cu samur, avea capul descoperit și privea pe fereastră. Lui Mîrzea i s-a părut că în cele două luni de domnie voievodul îmbătrînise mult. Nu că s-ar fi plecat trupul lui vînjos, nu că ar fi cărunțit, dar i se săpaseră o seamă de șănțulețe sub ochi și privea la cei din jur pieziș și iscoditor.

— Căpitane, te-am chemat pentru o lucrare de care vreau să fiu încredințat că va fi sfîrșită cum se cuvine.

Mîrzea s-a închinat fără să scoată o vorbă.

Privirea voievodului a prins parcă viață și fața aspră s-a luminat la un gînd lăuntric, care, se vede, îl muncise pînă în acel ceas.

— Am chibzuit și am hotărît să-ți încredințăm pe fiul nostru iubit pentru a-l deprinde la meșteșugul armelor. Sînt mulți oșteni bătrîni și vrednici în cetate, dar noi te prețuim ca pe unul dintre cei mai iscusiți.

— Mă simt cinstit și prea plecat la poruncă, măria-ta.

— Să nu fie o poruncă aceasta. Să fie o slujbă făcută unui prietin.

— Am să am grijă ca de un frate al meu mai mic. Sabia mea se va închina măriei-sale Nicolae Pătrașcu.

— Nici asta nu se poate. Te vei purta cu el ca un dascăl al meșteșugului ostășesc. Aspru meșteșugul, aspru și dascălul. Să nu pleci urechea la unele vorbe și rugări, de ori unde vor veni ele. Ai înțeles ?

— Înțeles, măria-ta, clipi des Mîrzea.

— Însă — voievodul făcu cîțiva pași spre el —... să fii cu ochii în patru. Mai ales dacă îl duci la Ciutărie. E un blestemat de urs care a prins poftă de hartț. Și nu care cumva să-l batjocorească păgînii. Fraged va fi fiind, dar e fecior de voievod. Asta s-o știe bine și să n-o uite în veci. Să-l crești viteaz și ager. Eu îți dau mînă slobodă să faci cum vei vrea. Să începi de după-amiază. N-am să mă amestec, n-am să-l ascult dacă se văicărește.

Mihai parcă vorbea cu el însuși, căutînd mai curînd să se ispitească pe sine cu aceste vorbe, decît să-l încredințeze pe Mîrzea că așa va fi.

— Să vezi dacă vine îmbrăcat gros. Vîntul de iarnă taie la mădulare. Silește-l mai ales la călărie. Însă nu prea mult. S-ar putea să nădușească și la urmă să răcească... Simioane, cheamă-l pe cocon la noi.

Pînă cînd a venit feciorașul, voievodul s-a plimbat prin spătărie, căznindu-și barba.

Nicolae Pătrașcu s-a înfățișat tatălui și măriei-sale domnului, cu pulberea de păr auriu răvășită peste guleraşul caftanului și cu degetele murdare de cerneală. Avea ochi albaștri și nasul sumes a cercetare. S-a închinat sprinten, zîmbind.

— M-ai chemat, măria-ta ?

— Te-am chemat să te înfățișez altui dascăl pe care ți l-am hărăzit.

Auzind de dascăl, copilul a oftat, cătînd pieziș spre Mîrzea. „Ce dascăl va fi fiind acest tătar împintenat și armat nu se poate ști. De aceea se cuvine să ne arătăm sfioși și îndărătnici, plecînd capul. Ba este potrivit să lăsăm în jos buzele, semn că ni-i lehamite de dascăli, de bucoavne și de călimări".

Mihai a luat seama la aceste semne, făcîndu-i cu ochiul lui Mîrzea, care și-a ridicat vîrful mustăților în sus.

— Căpitanul Mîrzea te va învăța să călărești, să mînui arcul și sabia, iar dacă vei fi silitor și cuminte, poate te va învăța să vînezi cu șoimul.

Cu cît vorbea voievodul, cu atît se însenina chipul coconului domnesc. Buzele s-au strîns la locul lor, capul s-a ridicat și ochii au prins să lucească veseli și prietenoși. Auzi tu ce dascăl bun și minunat este acest căpitan ! Are să vîneze și cu șoimul ! Asta-i o bucurie la care nici nu visa...

A pocnit din palme repezindu-se să-i sărute mîna tatălui care-și întinsese brațele să-l primească. Atunci s-a ivit în ușa spătăriei preotul Arsene, dușmanul dușmanilor.

— Măria-ta, se burzului el în barba cînepie, lungă pînă la brîu. Să păstrăm ieghemoniconul curții pravoslavnicilor împărați și țari. Domnia-ta, Nicolae, să treci la cămara de cetanie și să faci douăzeci de mătănii să nu mai uiți altă dată cele învățate.

Copilul își oprise zborul spre brațele deschise ale tatălui și dintr-o dată a intrat în obiceiurile fiului de voievod de la Țara Românească. S-a închinat supus, plecînd spășit, urmat de barba acelui dascăl de temut. Cînd a trecut pe lîngă Mîrzea, i-a făcut cu ochiul. Căpitanul a înlemnit de teamă să nu-l vadă voievodul, dar cînd coconul s-a mai uitat o dată spre el, i-a răspuns în același fel.

Atît că l-a prins asupra acestui fapt rușinos însuși sfinția-sa Arsene. De pomană s-a apucat să-și frece în dușmănie ochiul ;

de pomană a mai clipit des ca și cînd i-ar fi intrat ceva în el. Privirea care i-a aruncat-o dascălul l-a făcut să înțeleagă că se poate trece cu cugetul împăcat pe răbojul dușmanilor cuviosiei sale.

A întors ochii spre voievod. Părea că vede afară ceva cu totul deosebit. Mîrzea a înțeles și fără să-și mai zornăie pintenii a ieșit urmat de Simion vătaful.

■

Între zidurile palatului și Poarta de Sus, era un midean unde se adunau gvardiile pentru cătare. Acolo alesese Mîrzea locul pentru primele învățături în meșteșugul călăriei. Venise cu șoimul pe umăr. Șeitan lucea cu părul netezit din proaspăt. Un comișel purta căluțul coconului domnesc de colo, colo să-l țină încălzit. Căpitanul se îmbrăcase în straie de mare sărbătoare. Tot privind spre palat, a văzut mișcînd ușor perdelele de la iatacul doamnei.

„Semn că s-a pornit coconul !"

S-a uitat și spre spătărie. Nu după mult i s-a părut că una din ferestre este mai umbrită decît celelalte.

— Bun !... Se cheamă că avem privitori de samă. Atunci să arătăm ce putem, mormăi el mîngîindu-și mustățile.

Dinspre palat, grăbind pe o pîrtie, s-a ivit Nicolae Pătrașcu, urmat de vătaful Simion. Venea repede, cu răsuflarea iuțită, îmbujorat la față și ochii strălucind. Purta cizmulițe galbene cu pinteni, coantăș roșu cu ceaprazuri de aur și blăniță de jder, cușmuliță cu surguci și mănuși pînă la coate. S-au închinat unul altuia și măria-sa a poftit numaidecît să încalece.

— Să nu crezi, căpitane, că n-am mai încălecat pînă acum. Știu să merg în goană și la trap ca un călăreț bătrîn. Am fost într-un stol de călărime, cînd a venit măria-sa în București.

Mîrzea l-a ascultat cuviincios, cu capul plecat.

— Eu nu zic că măria-ta nu știe să călărească. Dacă stă puțin strîmb și adus de spate în șa, asta se poate drege. La fel, dacă ține tălpile vîrîte în scări pînă la călcîi.

Băiatul se făcuse mai roșu decît fusese pînă acum, încruntînd sprîncenele.

— De unde știe domnia-ta una ca asta ?

— Am fost și eu la acea intrare de slavă în Cetatea de Scaun. Iaca, să probăluim o dată.

Comișelul a adus calul, ajutîndu-i copilului să se urce în șa. Nici n-a pus bine picioarele în scări, și Mîrzea a plesnit din limbă, apucînd capătul coardei din mîna comișelului. Calul s-a pornit smucit la galop, rotind în jurul căpitanului. Luat în pripă, Nicolae Pătrașcu a scăpat frîiele, apucîndu-se de arcul șeii. Ținîndu-se în mîini și slăbind pulpele, a scăpat și scările. Cușmulița i se lăsase pe-o ureche. Își înfipsese dinții în buză, strîngînd din fălci. Mîrzea îi lua seama și vedea cum cu fiecare salt al calului băiatul alunecă pe stînga și că nu se va mai putea ține în șa decît cîteva clipe. Atunci a strîns coarda cu putere, sărind lîngă cal tocmai bine să-l prindă în brațe pe voinic. Vătaful Simion rîdea și el mînzește, cum rîdea și comișelul, cum părea că rîde și Șeitan, ridicînd o buză în sus și rînjindu-și dinții galbeni.

Numai Nicolae Pătrașcu era supărat și-i sticleau ochii în lacrimi. A rămas însă cu plînsul în gît, căci Mîrzea a șuierat ascuțit și armăsarul lui s-a prăvălit în goană. Șoimul s-a ridicat în aer și căpitanul a sărit în șa, dezvăluindu-și cu repeziciune toate măiestriile care mai fuseseră văzute o dată și-i miraseră pe moșnenii din Cremenari.

Părea că are aripi, acum dormind întins pe spinarea calului, acum topindu-se ca smuls de furtună. Cădea pe stînga, ca să iasă pe sub burtă și pe dreapta, sărea jos și de jos în șa. Se ridica în picioare și acum, Doamne ferește, inima băiatului a stat în loc, căci acel vîrtej cu aripi s-a prăbușit în zăpadă, rămînînd ca mort. Calul a sărit ușor peste el, apoi s-a întors, l-a luat în dinți și i l-a adus la picioare. Căpitanul s-a sculat în capul oaselor, șoimul i s-a lăsat pe umăr și Nicolae Pătrașcu a primit o închinăciune frumoasă, de adevărat războinic și curtean. În clipa aceea ieghemoniconul părintelui Arsenie n-a mai plătit nici două parale. Căpitanul i-a făcut cu ochiul, coconul i-a răspuns înveselit și iată-i pe cei doi dușmani prieteni la toartă.

— Dracu' să mă ia, dacă n-am să te învăț, măria-ta, să călărești la fel ca mine.

— Și pe mine să mă ia dracu', dacă am să fiu leneș, cum sînt la slavonească și latinie. Of! căpitane. Dacă ai ști cît sînt de amărît. Ce bine-i de domnia-ta. Ai cal, ai șoim, ai sabie. Doamne, Doamne. Și mai ales n-ai dascăl aprig ca țapul cela afurisit.

Mîrzea a rîs din toată inima. Ar fi vrut să-l ia în braţe pe acest fecioraş, care se vede treaba mai primise şi alte învăţături decît cele ale dascălilor domneşti. L-a fluierat pe Şeitan şi l-a făcut să îngenunche în faţa copilului. Nicolae Pătraşcu a căscat ochii mari, apoi un zîmbet de fericire i-a luminat faţa.

— Urcă-te, măria-ta. Să începem cu adevărat învăţătura pe acest cal năzdrăvan.

Nici n-au ştiut cînd s-a lăsat întunericul. S-au întors spre grajduri scară la scară. Nicolaie Pătraşcu călare pe Şeitan, care-i muşca din cînd în cînd vîrful cizmei, Mîrzea călare pe căluţul băiatului. Tăifăsuiau ca doi vechi oşteni şi Mîrzea se bucura de agerimea trupului şi minţii odraslei domneşti. Băiatul nu l-a lăsat de mînă pînă nu l-a înfăţişat doamnei. Se vede că avusese o asemenea poruncă dată dinainte.

* * *

Se întorcea grăbit spre grajduri. Era întuneric de-a binelea. În curînd trîmbiţaşii vor suna ridicarea podului şi ferecarea porţilor. Ferestrele şi fînarele, agăţate în crengi de fier la colţurile palatului, aruncau pe zăpadă pîrtii de lumină. Făcînd colţul spre curţile din spate, i s-a năzărit din adăpostul zidurilor o umbră, cu faţa şi capul acoperite de o maramă neagră. Mîrzea se opri cu mîna pe straja sabiei.

— Apropie-te, căpitane. Te-am aşteptat toată după-amiaza.

Căpitanul şi-a simţit faţa brobonită. Fiori calzi i s-au alergat prin tot trupul. Glasul celei pe care o iubea închegase într-o clipă o punte între ieri, astăzi şi mîine. Amintirile din noaptea ceea fermecată, cînd cîntau privighetorile şi gîlgîia Argeşul sub blîndeţea lunii se făcuseră una cu chipul jupîniţei văzută în toată strălucirea ei la praznicul sărbătorilor de iarnă şi cu fericirea visată în nopţile lui de veghe. Neaga era în el, ca un adevăr limpede al vieţii şi ca un ţel spre care se zbuciuma să ajungă.

— Eu te-am aşteptat clipă de clipă şi ceas de ceas, de trei luni, jupîniţă.

Neaga a scăpat un oftat uşor, apucîndu-i mîna cu o mişcare pripită.

— Nu fi mîniat şi nu mă osîndi. Vreau să stăm de vorbă. În seara asta sînt de rînd în iatacul doamnei. Vrei să vii cu mine ?

Glasul era cald și îmbietor.

— Poruncește și te urmez oriunde.

— Atunci hai repede, să nu ne vadă careva.

Fata i-a strîns mîna și Mîrzea i-a simțit-o caldă, moale și mică. S-au furișat în cerdac și, printr-un gang din marginea palatului, într-o cămăruță mică în care era un divan, o masă, un gherghef, icoane pe ziduri și flori în ghivece. Deasupra divanului, un clopoțel de argint, de la urechea căruia pleca un șnur de mătase petrecut prin ușă. Neaga gîfîia, ținîndu-și amîndouă mîinile apăsate pe inimă.

— Doamne ! Dacă ne găsește cineva, îmi pierd cinstea și nu mai pot ieși în lume, spuse ea alintîndu-se sub maramă.

Mîrzea îi deslușea la lumina slabă a sfeșnicului numai strălucirea ochilor. S-a apropiat de ea încercînd să-i ridice vălul. Neaga a făcut un pas înapoi, apărîndu-se mai mult în joacă.

— Jupîniță, acum dacă sîntem aici, să nu ne mai gîndim decît la lucrurile pe care avem a ni le spune. Vremea zboară ca un vis.

Neaga și-a tras vălul, aruncîndu-și pe divan cataveica din blăni de vulpe pe care o purtase aninată de umeri. Lui Mîrzea i s-a pus un nod în gît. Îmbrăcată numai într-o rochie de catifea albastră strînsă cu un brîu lat peste mijloc, Neaga strălucea de frumusețe. Lucirile domoale ale catifelei se răsfrîngeau în ochii ei albaștri cu alte luciri vii, îmbietoare și calde. Cozile aurii îi scoteau și mai bine în vedere chipul alb și rumeneala buzelor pe care și le mușcase pînă la sînge, așa cum știa ea că se fac roșii și pline de vino-ncoace. A rîs mărunt, plecîndu-și capul pe un umăr.

— De ce te uiți așa la mine ?! Să știi că mă sperii.

Cum căpitanul o pironea cu aceeași privire ascuțită, Neaga și-a lăsat fruntea în jos, clipind repede din gene.

— Șezi aici lîngă mine, domnia-ta. De mult n-am mai simțit prin preajmă un suflet de prieten.

S-au așezat unul lîngă altul pe divan.

— Am auzit că te iubesc multe jupînițe, oftă ea.

— N-am această știre. Inima mi-e zălogită numai uneia.

— Pot să-i știu și eu numele ?

Se uita la el, zîmbind.

— O cheamă Neaga.

Atunci s-a petrecut un lucru de mirare pentru Mîrzea. Jupînița a scos un strigăt ușor, plecîndu-și fruntea pe umărul lui.

Boabe de lacrimi îi curgeau pe mîinile care frămîntau o năfrămuță de mătase. Mîrzea a-ngenuncheat, uscînd mîinile jupîniței cu buze arse de fierbințeală. Neaga și-a sprijinit obrazul pe creștetul capului său.

— Te-am amărît, viteazule. Mi-am călcat în picioare o dragoste adevărată și o mulțumire ce ți se cuvenea, plecîndu-mă de frica și spaima tatălui meu...

— Nu-l iubești pe Alexandru ?

— Nu, nu-l iubesc ! Nu-l iubesc ! A fost un fluture în straie mîndre...

— Atunci nu ești mîhnoasă că l-am răpus cu pumnul, cînd se ținea după carîta ta și cînd m-au oborît și pe mine slugile lui ?

— Nu ! Nu sînt ! Mai bine îl omorai de tot... suspină jupîniță privindu-l cu coada ochiului. Fața căpitanului era muncită. Neaga și-a îndesit suspinele, uscîndu-și genele cu năfrămuța.

— Taci, încerca s-o liniștească Mîrzea. S-ar putea să ne audă cineva.

*

În noaptea aceea, printre suspine și sărutări pătimașe, aflase căpitanul Mîrzea de gîndul Danului care voia să-și mărite fata cu feciorul biv vel vornicului Chisar și pentru că ea se împotrivea, iubindu-l pe el, o hărăzise monastirii.

— Să mă ofilesc acum, cînd abia am prins gust de frumusețea vieții ? Spune, căpitane !... Ai să mă lași ? !... Of, Doamne. Mai bine muream în noaptea aceea. Mai bine mă lăsai în ghearele turcului... Cu ce voi fi greșit să mă asuprească ?! Sînt singură !... Sînt singură, viteazule.

S-a sculat de lîngă el, trăgînd dintr-un colț un sac din care a scos o mînă de cosițe lungi și mătăsoase. Erau legate cu fir de ibrișim. Cele aurii de o parte, cele negre de altă parte.

— Uite ce mă așteaptă, viteazule, suspină Neaga. Au să-mi cadă pletele sub foarfecele stareței și ai să le vezi țesute în războaiele doamnei, ca să facă din ele perdele la ferestre. Să le atingi cu grijă și să te gîndești la mine. Atunci n-am să mai fiu decît o biată schimnică, un vrej uscat înainte să înflorească.

Știrea l-a pălit ca un buzdugan. Știind-o prin preajmă, nădăjduia, credea, visa. Dincolo de porțile monastirii el nu mai are nici o putere. Ceva din plînsul și patima cu care vorbea

de Alexandru îi strecurase în suflet o neliniște. O prinsese de cîteva ori privindu-l furiș. Avea ceva străin în ea, ceva care stăruia dincolo de sărut și de îmbrățișările la care se dovedise meșteră. Ținea minte buzele fetelor cărora le culese dulceața în viața lui. Erau reci, neștiutoare, se lăsau alintate. Ale Neagăi frigeau, se zbăteau, cereau, căutau. Gînduri prostești. Fata stă împietrită de spaimă în fața lui și-l cercetează.

— Nu te amărî zadarnic, jupîniță. Chinovia e bună pentru maici bătrîne și ofilite. Sînt cîteodată rosturi în lume care se cer croite de mîna ta. Rostul femeii este cuibul. Cuibul pe care să-l încălzească și să-l facă plăcut soțului.

— Așa visam și eu, căpitane. Și tare mi-ar fi plăcut să rămîn la Drăgoiești, acolo unde am copilărit și unde...

— Și unde ?

— Și unde mi s-a năzărit odată un Făt-Frumos al meu.

Mîrzea s-a sculat, făcînd cîțiva pași încolo și încoace. Apoi a început să se destăinuie, frămîntîndu-se. A spus multe în noaptea aceea de Ghenar. Vorbea gîndindu-se la casa cneazului Ghețea, aninată deasupra stîncilor în singurătatea munților, în care Ancuța aducea atîta pace și atîta tihnă. Lucruri la care nu se gîndise niciodată, dar care pătrunseseră adînc în el, fără să știe cînd și cum. Era se vede treaba o rînduială a firii și a lucrurilor, care cerea un căpătîi pentru fiecare cap și un popas pentru fiecare pribeag. Jupînița îl asculta cu ochii strălucind, trăgînd din cînd în cînd cu urechea spre ușă. Părea că se bucură nespus de acel cuib.

— N-are să îndrăznească niciodată să intre cineva acolo. Ce mă făceam fără domnia-ta ? suspină ea. Dar dacă te prinde? Pentru furtișag de fată, plătești cu capul.

Mîrzea și-a încrețit fruntea.

— Mi l-am primejduit de multe ori, jupîniță. Chiar dacă ar fi așa, pentru slujbele mele, măria-sa va slobozi vornicii de poartă să-și facă îndatoririle.

— Ah ! tresări rușinată Neaga.

Îndatoririle vornicilor de poartă erau să cunune pe cei ce păcătuiseră în afara legilor.

— Ziceai că pleacă mai mulți prieteni ai domnici-tale ?

— Da ! Poimîni în zori. Lumea va fi beată și învălmășită. Pînă să-ți ia seama, vei fi departe. Boierul nu-i în tîrg ?!... Nu l-am văzut la praznic.

Neaga a tresărit.

— Nu-i. Are să fie mai ușor. A plecat la moșiile din părțile Buzăului... Aș vrea să știu, viteazule, pe ce mîini mă dai! Și ce drum?

Mîrzea s-a răsucit spre ea. Alte întrebări care-l nelinișteau.

— Pe mîini bune, jupîniță, și pe drum bătut.

— Mă bucur, se veseli jupînița bătînd din palme. Atunci, poimîni, la Poarta de Sus... Iaca, ține năfrămuța asta să-ți aducă mîine noroc la halcà. Am să fiu și eu acolo și am să te văd. Acum du-te! Dumnezeu să te ocrotească. Mi-ai luat o piatră de pe inimă și m-ai înviat.

I s-a aninat de gît, dăruindu-i gura.

...Cînd a ieșit în curte, luna se ridicase peste crestele zidurilor, poleind omăturile. Gerul l-a izbit peste față, înviorîndu-l. Cu toată pacea nesfîrșită a nopții, zbuciumul în care-l aruncase Neaga îi ciocănea neînduplecat fruntea. S-a îndreptat spre grajduri. Va dormi în fîn și mîine va trebui să dea piept cu Gheța și mai ales cu Racea.

XXXI

Doamna Stanca priveghease din spatele perdelelor învățătura pe care Nicolae o primea de la căpitanul Mîrzea. I s-a zgîrcit inima cînd l-a văzut pe copil clătinîndu-se în șa. Și-a simțit obrajii împurpurați de plăcere atunci cînd Mîrzea i-a închinat feciorașului însuși armăsarul său și cînd a văzut agerimea odorului, care se ținea cu strășnicie pe cal. Abia a prins să se istovească învățătura și cînd Nicolae a urcat scările în iatac s-a repezit la el, l-a strîns la piept ca și cînd atunci s-ar fi întors din cine știe ce străinătăți... Toată seara s-a învîrtit ca o cloșcă pe lîngă cei doi prunci. I-a alintat la masă, i-a culcat cu mîna ei, le-a făcut semnul crucii peste capete, să alunge visele urîte și să cheme îngerii la căpătîiul lor...

N-a primit jupînițele la ceremonia culcatului. Ca un duh al iatacului a trecut cu pași ușori dintr-o odaie în alta, stingînd din lumînări, așa cum făcea odinioară la Plăviceni, cînd se măritase cu Mihai și cînd îl aștepta să vină ostenit de cale, bă-

tut de colb, de viscole sau de ploi, de pe drumurile cărora se vede că le era ursit și care nu se istoveau niciodată...

Au fost frumoase vremurile acelei tinereți. Au fost frumoase mai ales pentru că în brațele lui Mihai a simțit că trăiește, că înflorește, că fiecare clipă o mistuie ca un foc lăuntric și că dacă îi sînt hărăzite toate durerile lumii lîngă un soț zburdalnic și lesne plecat spre alte dragoste și spre alte cuiburi, atunci deopotrivă îi sînt hărăzite și cele mai depline bucurii și împliniri cînd zburdatul bănișor se întoarce la sînul ei, pocăit și iubitor ca un mire...

În iatac rămăsese aprins un singur sfeșnic. Cîțiva butuci ardeau molcomit în vatră. Lumina lor albăstruie se topea în sîngeriul rochiei de hetaia cu care era îmbrăcată doamna, străfulgerînd cînd și cînd în paftaua de nestemate, în pietrăria mesalului și a cerceilor. Doamna Stanca ar fi vrut să se aplece asupra gherghefului și să coasă florile pentru straiul nou al Floricăi. Dar mîna iscusită și harnică nu și-a mai găsit îndemînarea altor seri. Doamna a stat o vreme în picioare, dreaptă, cu fruntea ușor lăsată pe umărul stîng, apoi cu pași lini a venit și s-a așezat în jilțul din fața vetrei. Numai aici, în iatac, se simte mai apropiată de viața ei de odinioară. Adusese lucrurile cele mai dragi, scrinurile și covoarele lăsate de maică-sa, încercînd să-și facă cuib cald și îmbietor așa cum și-l făcuse la Plăviceni. Mai bine ar fi fost să lucreze și să nu se mai gîndească la nimic. Să nu se mai gîndească, gîndurile fiind aducătoare de lacrimi, de deznădejdi și de spaime. Dar cum să le oprești într-o noapte de iarnă ca asta, cînd iatacul e pustiu, cînd nu simți alături răsufletul rar și adînc al celui iubit, cînd nu simți brațul vînjos strîngîndu-te prin somn, cînd doar focul se-ngînă în vatră și la geamuri fîlfîie cîte-o aripă de vînt, sau poate cîte-un duh al palatului acestuia plin de spaimele uciderilor și de umbrele vechilor voievozi ?

Doamna Stanca s-a-nfiorat, cuibărindu-se mai adînc în jilțul căptușit cu perne. Verii și rubedeniile ei, care țineau cele mai mari boierii ale banatului Olteniei, îi picuraseră în inimă cu răbdare și bună știință dorința de a fi doamnă. Îi aduceau aminte mereu că în vinele ei curge sînge din sîngele lui Dobromir, vel banul Craiovei. Ea se lăsase alintată cu visele de mărire și nu-și cruțase soțul... Acum visele s-au izbîndit, dar izbîndirea lor o apasă ca o povară neînchipuit de grea. Îi tremură inima gîndindu-se la primejdia în care stă capul măriei-sale.

Își simte sufletul rece și o scaldă ape și ape cînd se gîndește că, după înscrisuri și capitulații, va trebui să-și dea feciorul iubit, ostatic la seraiurile sultanului. Au să vină ceauși și au să-i smulgă odorul, să-l ducă departe, să-l înstrăineze și poate să-i ia viața, dacă Mihai se va scădea de la cinste. Iîte frică!... O frică de moarte a pus stăpînire pe ea, de cum a intrat în cetatea de Scaun și s-a uns Doamnă. La fiecare pas o pîndesc pe ea și mai ales pe ai săi primejdii peste primejdii. Pe voievod îl bat zarafii cu pietre. Dar mai ales îl înconjoară zavistia, prefăcătoria și ura boierilor munteni. Cîte capete de voievozi n-au căzut din pricina boierilor ? Cîți feciori de domn n-au plătit ei, cu surghiunul vieții pe cine știe ce țărmuri depărtate, greșelile părinților ?... Aici stăpînește încă umbra Mircioaiei. În iatacul acesta se vor fi întîmplat dragostele acelei vajnice doamne și tot aici va fi întins cupa cu vin otrăvit ibovnicilor de care voia să scape... Și ea e singură, domnul și iubitul ei sîngerîndu-i inima cu umbletele sale la Tudora, sau cine știe în ce alt loc. Chiar azi de dimineață Sima Buzescu i-a răsucit un jungher în inimă, povestind așa, într-o doară, de frumusețea acelei muieri.

Doamna și-a înfipt unghiile în podul palmei, stăpînindu-și cu greu tremurul buzelor și lacrimile care-i stau gata să pornească... Voia să simtă aproape de sînul ei trupul fraged al copiilor. Să le mîngîie pletele și obrăjorii, să-i asculte cum răsuflă ușor, să le vegheze somnul și visele. Numai copiii îi rămăseseră... Plătea greu tribut gîndurilor de mărire. Acum o pizmuiesc și jupînesele din neamul ei. Și Sima ! Ce-a avut să-i spună de Tudora ?... Și-a alungat gîndurile, petrecîndu-și mîna albă, prelungă, încărcată cu inele și brățări peste frunte, apoi cu grabă, ca împinsă de spaime, s-a îndreptat spre cămara copiilor.

*

Comisul Radu Florescu își plimba trupul scund și barba încîlcită prin fața lui Mihai, care stătea tolănit pe un divan, cu două catastife așezate unul în stînga, altul în dreapta lui. În odaia de culcare a voievodului, luminată de cîteva lămpi cu ulei grecesc, se mai afla vătaful Simion, așteptînd, cu cîteva pene în mînă și călimările la brîu, porunca stăpînului. Comisul era mînios. Țîfnea pe nări și-și muncea într-una măturoiul negru al bărbii.

— Liniștește-te, vere, îi spuse Mihai cu glas răstit... Veștile pe care mi le dai sînt și așa destul de păcătoase.

— Măria-ta, nu putui răbda să văd moșiile ducîndu-se de rîpă. De aceea venii ca vîntul. Nu zic că Vătăul măriei-tale nu-i logofăt strașnic, da' nu se simte mîna stăpînului.

— Nu mă pot mișca din Scaun, vere Radule, cu toate că mă arde la inimă și mi-e grijă de avutul pe care l-am agonisit cu atîta trudă.

— Măria-ta și iubite vere, îi musai să repezi un sol la blăstematul de Mihnea și să-l îndupleci. Dacă sloboade poruncă să nu ne mai calce bașabujucii de la raiaua Turnului și nici cei de peste apă, atunci putem spune că la primăvară vom lucra în tihnă. Altfel au să se spargă satele de pe lîngă Caracal și rămînem cu moșiile sterpe.

— Asta am s-o fac de bună seamă. Cred că tu ai putea fi un asemenea sol. Ai să duci și cîteva blăni scumpe. Cu toate că s-a turcit, gîndesc că nu și-a pierdut gustul pentru blănuri.

Comisul rîse gros.

— Aș!-Ce ochi are să facă cînd m-o vedea!... Mă duc bucuros, mai ales că moșiile noastre fură totdeauna bîntuite de năvrapii de la raia. De-am scăpa odată... Să văd flamura măriei-tale pe cetatea Turnului... Atunci am să răsuflu cu adevărat...

Mihai se încruntă, privindu-l pieziș.

— Ai să-ți vezi visul împlinit, iubite vere. Da' pentru asta îi de lipsă ca verii noștri buni și dumnealor boierii de peste Olt să înțeleagă că domnia are nevoie de oaste tare și mai ales de arme de foc. Să nu mai viseze la ghioagă și la coasă. Cu acelea nu-l vedem răpus pe osman.

— Dădură destul pînă acum, măria-ta, și-au să mai dea cît le-oi cere... Aflai că-l slobozișî pe Jipa la Dubrovnik. Poate vom putea vinde la toamnă ceva din prisosul prisăcilor.

— N-ai grijă. Asta va fi de bună seamă. De aceea vorbește frumos cu Turcitul. Spune-i că mă închin către el și că n-am uitat nimic din bunătățile cu care m-a îndestulat în vremea domnei-sale. Și că dacă ne va da pace, atunci va avea bun cîștig de la noi.

— Zic să mă duc mai în primăvară și tot atunci să-i dau blănile. Să avem liniște barem cît semănăm. Altfel are să ceară toată iarna la plocoane.

— Bun gînd... Aşa să faci... Da' n-am înţeles bine ce ziceai de rumînii de la Gostavăţ şi Siliştea Crăcenilor ?

— Aa ! Aflai cînd îi pusei la scară pe cei din Colibaşi şi din Lingurari cum că şi rumînii măriei-tale din satele cu pricina se sumeţesc a fi judeci. Că ar avea urice vechi şi au să vină la Scaun, avînd şi preţ de răscumpărare.

Pe măsură ce vorbea comisul, Mihai se încrunta...

— Şi mai ştii ceva ? întrebă el.

— Ştiu că avem mare lipsă de pălmaşi... Are să fie greu la primăvară. Mult pămînt, puţine braţe. Fugiră blestemaţii pe vremea cînd ne pribegirăm şi nu-i chip să-i mai găseşti. Cine ştie pe moşiile cărui duşman îşi fac veacul ?! Acela îşi rîde de noi şi puţin îi pasă.

— Nu putem îndeplini toate lucrurile odată, iubite comise... Încet, încet o să strunim în mîinile noastre toate frîiele ţării. N-are să mai rîdă nimeni, cînd nu trebuie.

— Pînă atunci ar trebui să te gîndeşti ce facem la primăvară, măria-ta.

— Am să mă gîndesc... Mai ai să-mi spui ceva ?

— Ba ! Mă duc să mă hodinesc. Sînt ostenit de cale.

— Du-te ! Şi mîine treci pe la verii noştri iubiţi. Nu uita de lefegii şi de arme. Avem lipsă, comise, ca de hrană, ca de apă, ca de aerul pe care-l tragem în bojoci.

Comisul s-a închinat, punînd un genunchi la pămînt ca să-i sărute mîna. Mihai, ridicîndu-se în capul oaselor, îl strînse în braţe.

— Măria-ta !

— Lasă, vere Radule ! Ţeremonia, de ochii lumii. Prietenie pentru noi şi inimile noastre.

Comisul mormăi ceva în barbă, dar se vedea că se simte bucuros.

Rămas singur cu vătaful, voievodul trase catastiful în care ţinea seama moşiilor pe genunchi. Întinse mîna şi Simion îi dădu o pană, apropiindu-se aşa fel încît stăpînul să poată muia în călimări.

Dacă era uşor să ţină socoteala datoriilor pînă într-un ban, dacă era uşor să se descurce în veniturile negoaţelor, unde ştia că a trimis atîtea capete de vită şi trebuie să primească atîţia asprii, atunci nu mai era uşor să se descurce în treburile moşiilor. E adevărat că şi neguţătorii te fură, spunînd că au murit vitele pe drum, că au dat lotrii, că au plătit vămi şi

vămi, dar nu te pot lecmăni atîta cît o fac logofeții, pîrcălabii și toți slujitorii moșiilor... Pe urmă, una e ca sluga să simtă mereu ochiul stăpînului și alta să-l știe departe. Abia putea el dovedi cu umbletele din zori și pînă noaptea tîrziu, călcînd cele douăzeci și șapte de moșii cîte le avea numai în Oltenia. Da' cele din Ilfov și din Teleorman ? Nu i-ar ajunge o vară-ntreagă dacă ar vrea să meargă trebile strună. Celor din Gostavăț și din Siliștea Crăcenilor li s-a urît cu binele. S-au vîndut aproape singuri. Ce mai vor acum ? Un zîmbet pieziș i-a luminat fața întunecată, gîndindu-se cum s-au vîndut moșnenii de la Gostavăț. Trebuise să împartă cîteva lovituri de sabie pînă să-i strunească cu călărașii băniei. Mai apoi se arătaseră oameni de-nțeles... A oftat, l-a privit pe Simion, apoi muind pana a-nceput să socotească veniturile anului acesta, după răboajele pe care i le adusese logofătul Vătău. Cu cît fila se umplea, cu atît cutele dintre sprîncene i se adînceau mai mult... După ce-a isprăvit, a rămas cu pana în mînă, cu ochii pierduți în gol... A stat multă vreme așa, ca și cînd socotelile l-ar fi obosit peste măsură. Într-un tîrziu, a pus catastiful de pe genunchi alături, luîndu-l pe cel al datoriilor. Veniturile de peste an abia, abia puteau acoperi un sfert din datoriile către zarafi. Dar cele către boierii olteni ? Dar cele către Poartă ? Dar plocoanele la mai marii seraiului ? Se vedea închis din toate lăturile, ca o jivină hăituită de vînători. Și din nici o parte nu răzbătea în cugetul lui împovărat o singură rază de lumină și de nădejde.

— Nădejdile și luminile sînt în cugetele noastre, Simioane, oftă voievodul.

Închinîndu-se, vătaful de copii îi luă catastiful de pe genunchi, cum îi iei unui prunc un lucru tăios.

— Măria-ta, e vremea culcatului... Să-l chem pe postelnic ?

— Ba ! Dă-i pace... Du-mă la iatacul doamnei !

*

Călcînd pe urmele lui Simion în lungul gangului, Mihai se gîndea cu duioșie la soția lui. Cu toată asprimea și semeția ei, Stanca era femeie țeapănă și putea să-l ușureze de grijile care-l copleșeau acum. Numai să nu-nceapă iarăși cu cicăleala. Numai să nu-l mustre și să nu-l zădărască pentru pricini parte închipuite, parte adevărate... Știa că aflase de Tudora ! Cum ? Asta nu se putea dumiri. Căpitanul Racea nu suflase o vorbă.

De asta era sigur... Dar ce nu află muierile ?! De-ar înțelege Stanca ce caută în seara asta alături de ea !...

Ajunși la ușa iatacului, Simion a sărutat mîna voievodului, retrăgîndu-se.

La lumina puțină a sfeșnicului, Mihai nu și-a văzut doamna sub pologul de catifea sîngerie al patului... O zvîcnitură surdă a inimii i-a adus sîngele în obraji. Îi plăcea să-și știe soția curată și credincioasă, așteptîndu-l. Căldura blîndă, aromele și pacea iatacului l-au liniștit. A trecut grăbit spre odaia copiilor. Călca sprinten, fără zgomot. Pulpanele caftanului de atlaz galben, înflorat cu aur, fîlfîiau foșnind ușor. După ce-a deschis cu băgare de seamă ușa, a rămas în prag, ținîndu-și răsuflețul. În odaie nu ardeau decît candelele, aprinzînd o strălucire moale în argintul vechi al icoanelor. Domnița Florica dormea în pătuțul ei, cu părul răsfirat pe umeri. În partea cealaltă a odăii, sub un polog de mătase, era patul coconului domnesc. Nicolae pufăia ușor printre buzele întredeschise. La căpătîiul patului, culcată pe niște perne, cu capul rezemat de lemnul acestuia, dormea doamna Stanca. Cozile negre și groase îi cădeau pe umeri, atîrnînd pînă jos. Ținea într-o mînă mîna grăsulie a coconului. Era atîta pace și atîta blîndețe aici, încît voievodul și-a descrețit fruntea, simțindu-se parcă mai ușor, mai liniștit. S-a apropiat cu băgare de seamă de Stanca, apucînd-o de subsuori. Doamna a tresărit din somn, apoi, cunoscîndu-l, i-a zîmbit, țuguindu-și buzele rumene ca în serile dragostelor de la-nceput. Mihai a ridicat-o, cuprinzînd-o de mijloc. Copilul a pipăit după mîna maică-si, a mormăit ceva prin somn, apoi s-a liniștit, zîmbind cine știe căror vise.

— Se gîndește la căpitanul Mîrzea, măria-ta, șopti Stanca lăsîndu-și fruntea spre umărul stîng și strîngîndu-se mai aproape de el. Cum îți aduseși aminte că ai soție ? Apoi văzîndu-l cum se încruntă, îi cuprinse obrajii cu palmele catifelate, trăgîndu-i capul spre ea... Să mergem la culcare, măria-ta, șopti doamna răsuflînd pripit... Sînt ostenită...

Au trecut în iatac ținîndu-se înlănțuiți, așa cum nu se întîmplase de multă, foarte multă vreme.

XXXII

Stăteau întinşi unul lîngă altul, mulţumiţi de noaptea asta care-i apropiase după atîta vreme de zbucium şi de îndepărtare. Mihai mîngîia umerii rotunzi ai soţiei sale cu mişcări calde şi duioase. Se bucura simţind-o cum se înfioară şi cum tremură. Rămăsese tot Stanca, muierea frumoasă a răposat postelnicului Dumitru din Vîlcăneşti, pe care o dorise cît trăise postelnicul şi pe care o luase de-ndată ce canoanele văduviei se împliniseră după lege. Niciodată nu încercase să se apropie prea mult de sufletul Stancăi. Îi era soţie legiuită, care-i gătea cuib cald cînd se-ntorcea de pe drumuri, de la petrecerile sale bărbăteşti, sau de la ibovnice. În datoriţele ei intrau toate ale casei, precum şi cinstea către soţul său. De multe ori o făcuse să verse lacrimi amare, cînd vrun fecior de boier mai îndrăznet îi căta prea mult în ochi. Atunci îl treceau ape şi vedea negru. Ce era al lui, al lui era pentru vecie. Şi nevasta, şi ibovnica, şi averea. Lîngă Tudora simte pace în suflet şi simţurile i se domolesc, istovindu-l. Lîngă Stanca îl cuprinde duioşia amintirilor, a vieţii lor împreună, a zbuciumului pe care l-au trăit amîndoi să iasă la lumină, să-şi crească copiii, să agonisească. Mincinos ar fi dacă ar spune că Stanca nu-i este şi ibovnică iscusită. Dar nu găseşte aici ce găseşte lîngă Tudora. Aceea-i întîi şi întîi ibovnică şi numai tîrziu se dovedeşte a avea şi necazuri. Stanca ba. E mamă, o înecă grijile prisăcilor, a moşiilor, a grajdurilor, grijile faţă de zburdăciunile lui, de spusele unora şi altora din rubedeniile lor, de zavistiile cumetrelor şi la urmă de tot are vreme şi pentru tihna şi pacea bărbatului său.

Totuşi, se simte împăcat şi mulţumit. A pribegit atîta şi pe lîngă fierea care i-a otrăvit sufletul, nu poate spune că n-a cules şi miere. În lume sînt mulţi ochi frumoşi care s-ar vrea iubiţi. Şi el nu e bărbatul care să treacă pe lîngă sprîncene arcuite fără să le bage în seamă. Dar Stanca e o parte din el care i-a lipsit şi în noaptea asta s-a-ntrupat acolo unde trebuia, împlinindu-l. I-a ridicat bărbia căutînd să-i desluşească apele ochilor, în lumina sfioasă a candelelor. Ochii mari ai doamnei păreau împăienjeniţi de lacrimi.

— Draga mea! şopti el, dezmierdîndu-i fruntea.

— Sînt fericită, îngînă Stanca zîmbindu-i.

Şi-a şters ochii cu dosul palmelor, cuibărindu-se la pieptul vînjos al soţului.

— Asta fu cu adevărat clipa întoarcerii măriei-tale din pribegie, urmă ea cu glas îngînat. Pînă acum te simţii vrăjmaş şi străin. Mi se păru că mă duşmăneşti, ca şi cînd eu fusei pricina năcazurilor măriei-tale... De-ai fi cunoscut lacrimile şi durerile mele, ai fi avut mai multă milă de soaţa care te iubeşte şi-i gata să-şi pună viaţa pentru măria-ta.

— Stanco !

— Lasă-mă să mă mărturisesc. Aştept apoi să te ascult. Fericită fusei în viaţă numai atunci cînd îţi lepădaşi scîrba şi truda lîngă mine şi putui să-ţi simt sufletul aproape... Mihai ! Mihai ! Nu urgisi un suflet credincios, care nu se pune cruce drumurilor tale la alte cuiburi... Stai ! Nu te încorda ! Să ştii că îmi bătui capul să pricep de ce nu-ţi ajunge numai soaţa ta. Dacă în tinereţe mi-aş fi sfîşiat inima de durere, astăzi pricepui şi mai bine jungherul, decît să auzi ceva din gura mea. Nu fuseşi bărbatul pe care să-l lege una ca mine. N-o să te lege ea nici Tudora... Nici alta mai abitir ca noi două. Pe tine nu te încăpură hotarele Olteniei cînd erai abia bănişor. Acum n-or să te mai încapă nici hotarele împărăţiei...

— Taci, Stanco !

— Tac, doamne ! Vreau să-ţi văd ochii. Să ţi-i văd şi să te rog ca pe un stăpîn să ai grijă de noi, de măria-ta, de copii. Mi se rupe inima şi-mi sîngerează la gîndul c-au să vină ceauşii să-l ducă pe Nicolae.

Mihai gemu, răsucindu-se ca pe cărbuni. O încleştase în braţe, gata s-o frîngă. Stanca s-a lăsat cu totul pradă acestei îmbrăţişări.

— N-are să se întîmple asta cît are să-mi stea capul pe umeri. Gîndesc că vărul nostru Theodosie va avea de furcă cu penele şi cu cernelurile, să poată scri hronicul vieţii noastre. Cît despre Nicolae, acesta îmi va urma în Scaun, atunci cînd eu voi fi ostenit de trudă şi cînd ţara va sta slobodă, cu boieri cuminţi, cu tîrguri bogate şi cu oştire falnică, aşa cum nu s-a mai cunoscut.

Se ridicase într-un cot, vorbind cu înflăcărare. Ochii-i străluceau, măriţi peste măsură.

— Nu va mai cumpăra Scaunul cu preţul umilinţelor, aşa cum l-am cumpărat eu. Îl va moşteni ca pe un drept ce i se

cuvine, drept cîştigat cu sudoare de tătîne-su. Să se urmeze neamul nostru fir pe fir, aşa cum s-a urmat neamul lui Basarabă Voievod, ca să nu mai fie zavistie între boieri, nici lăcomie pentru putere, nici pricină de vînzare către străini. De aceea lasă-l la învăţătură şi mai ales nu-l popri pe căpitanul Mîrzea. Să-l facă bărbat, să ne putem alina bătrîneţele la scutul unui paloş harnic şi a unei minţi agere...

S-a trîntit în aşternut, încrucişîndu-şi mîinile sub ceafă.

— Dacă Alexandru Machedon ar fi avut un fecior, nu i s ar fi spulberat împărăţia ca praful şi ca nisipul purtat de vînturi.

— Nu te mai auzii de mult cetind din „Alexăndria".

— S-a dus vremea cetaniei, doamnă. Şi s-a apropiat vremea faptelor...

Doamna Stanca se răsucise pe pîntece, ţinîndu-şi obrazul în palme. Îl asculta cu luare aminte, aşa cum Mihai n-o văzuse niciodată.

— Măria-ta, avuşi totdeauna puteri asupra oamenilor. De aceea te iubii eu cu patimă şi de aceea te iubesc şi alţii, spuse ea încruntîndu-şi sprîncenele... Nu-i ţin de rău. De cînd te înmorseşi, te stăpîniră duhurile războiului. Eu am să-ţi fiu cu credinţă şi te-oi urma şi-n bine şi-n rău. Pare că puterea care te stăpîneşte mă cuprinse şi pe mine... Aş vrea să ţi se împlinească gîndurile şi să te văd iarăşi aşa cum fuseşi în tinereţe.

— Anii aceia n-au să se mai întoarcă niciodată, Stanco, răspunse Mihai zîmbindu-i cu amărăciune. Stau prea multe griji asupra noastră.

— Multe griji şi nu grijile noastre.

— Aşa-i !... Asta-i soarta voievozilor. Măcar s-o ducem cu cinste, să fie pildă urmaşilor noştri. Altfel, nu mi-aş găsi tihna nici în mormînt şi ciolanele mi se vor răsuci pînă-n veacul veacului.

Stanca îi acoperi buzele cu palma.

— Îţi fuse numai dor de mine, măria-ta ? Au ai a-mi da porunci ! zîmbi ea.

— Şi una, şi alta, Stanco. Îi de lipsă să te întorci la Plăviceni, pînă s-or mîntui arăturile şi semănăturile. Numai de la moşiile noastre putem agonisi, fără să ne închinăm în stînga şi în dreapta.

O privi lung și cercetător. Pe fața frumoasă a doamnei a trecut o umbră de tristețe. A oftat ușor, mai mult ca un scîncet, apoi s-a lăsat în așternut, alături de el.

— Cum ți-i porunca, doamne!

— Nu mi-e poruncă, Stanco! E o rugare pentru soția mea, iscusită în asemenea treburi. Altfel se duc moșiile de rîpă...

Femeia a tresărit. I-a înlănțuit gîtul cu brațele, lipindu-i-se de trup.

— Numai să nu ne uiți, doamne! Nici pe mine, nici pe copii... Poate e mai bine așa. Scăpăm de rușinea pe care ne-o făcură zarafii. Îi mai aproape Ardealul, dacă o veni să-l ia pe Nicolae. Avem oameni de credință, la o cumpănă a măriei-tale... Te ascult!

Mihai și-a depănat cu glas cald, dar tăios, toate grijile care-l munciseră. Nu numai cele ale moșiilor, dar și cele ale domniei. Îi mulțumea în gînd doamnei că știuse să aducă vorba despre Tudora așa de meșteșugit și că nu făcuse ca altă dată, cînd lacrimile și vorbele de mînie îi acreau sufletul. Nimeni nu poate pricepe tainele din sufletul muierii. Trăiește de atîția ani cu Stanca și nu poate spune că o cunoaște. După cum poate spune că ea îl ghicește și nu se înșeală niciodată. S-a schimbat totuși ceva în Stanca. Ceva de care nu-și poate da seama acum, dar care i-a apropiat-o de suflet. A zîmbit atunci cînd a auzit-o răsuflînd rar. Adormise. I-a răsfirat părul mătăsos cu degetele. Dar abia în singurătatea nopții a simțit cuiul pe care i-l înfipsese în inimă soția sa... Nicolae. Putea-va unchiul Iane să amîne cererea lui ca ostatic pînă... Pînă cînd? murmură el... Pînă cînd?...

■

Ceasul din turla bisericii papistășești a bătut a doua strajă a nopții. Sunetele adînci i-au pătruns în inimă. Se scurg neîncetat ceasurile vieții și împlinirea gîndurilor pare cu fiecare clipă care trece mai grea, mai anevoioasă. Aripile de vînt care băturseră în ferestre pînă atunci se făcuseră un șuier subțire și îndărătnic. Mihai a înțeles că se pornise crivăț. L-a ascultat cum zgîlțîie cercevelele, cum se opintește în streșini, cum scapă chicotind pe după colțurile palatului. S-a desprins binișor din îmbrățișarea nevestei, apoi, aruncîndu-și caftanul pe umerii vînjoși, s-a dus la fereastră, ridicînd perdeaua. Fînarele agățate

în crengile lor de fier se huțunau, scîrțîind jalnic. Lumina gălbuie și săracă abia răzbătea prin pînzele vînzolite ale zăpezii, care se răsuceau bezmetice în jurul lor... S-a văzut pe sine, asemenea Cetății de Scaun în noaptea asta cu viscol. Oare nu-l bat din toate părțile dușmanii și primejdiile, așa cum bate crivățul cu coarnele în zidurile cetății ? Oare nu-l vor învălui pînzele nesfîrșite ale oștirii otomane, așa cum învăluie cetatea pînzele nesfîrșite ale omătului ? Și totuși cîte asemenea crivețe și altele mai cumplite, cîte urgii ale firii și ale oamenilor nu s-au proptit cu umerii în zidurile cetății, fără să le poată supune. Au venit acele urgii călărind telegarii vîntoaselor și stihiilor, au venit călărind cai cu tarhaturi scumpe, au venit, au izbit și s-au dus spulberîndu-se în depărtările zărilor. Cetatea s-a coșcovit, a fumegat atunci cînd i-au dat foc, dar a rămas înfiptă în malul Dîmboviței, așteptînd urgiile altor veacuri. Cum au rămas și celelalte cetăți domnești. A Tîrgoviștei și a Curții de Argeș. Crivățele se alungă bezmetice. Cine le pornește și ce împlinire vor fi căutînd nu știe și nici nu crede că va fi vrun folos dacă va ști. Dar urgiile oamenilor știe de cine și de ce sînt pornite. Caută avuții, în toate zările. Tătarii vin, trec ca o spaimă și se întorc în singurătățile și pustietățile lor, luîndu-și prada. Aceștia pot fi asemănați furtunilor cu piatră din cumpăna primăverii cînd leagă pometul și se saltă grîiele. Vin și se duc. Lasă urme. Urmele se astupă cu vremea. Dar turcii ? Turcii s-au întins ca o apă, au cuprins sat după sat, țară după țară. Ce-au cuprins, stăpînesc. Sînt ca furtunile de năsip care bîntuie la Eghipet. Se stîrnesc din pustiuri și îngroapă sub ele toată viața ținuturilor. Nu se domolește un val, că altul se stîrnește, întunecînd cerurile... Ce poate sta împotriva năsipului ?... Ce poate sta împotriva osmanilor ? Credința ?... Vitejia ? !... Setea de slobozenie ? !... Zidurile cetății au biruit tăria furtunilor și a vremurilor. Da' zidurile sînt alcătuiri de bolovani țapeni de munte, ferecați cu mortar în care s-a scurs nădușeala oamenilor și pe care l-au plămădit mîini pline de nădejdi. Găsi-va el mortarul care să ferece țara, care să lipească umăr de umăr și cuget de cuget, să facă un singur zid din toată suflarea pămîntului acestuia ? Ce să frămînte în mortar ? Și sîngele lui și l-ar dărui... Și pe Stanca, și copiii, și tot ce are

drag pe lume, numai să poată izbîndi întru slava creştinătăţii şi a viitorimilor.

Acum însă se află singur în bătaia urgiilor, aşa cum se află Cetatea de Scaun în bătaia crivăţului. A lăsat perdeaua să cadă, întorcîndu-se cu paşi înceţi alături de soţia sa... De-ar fi şi pentru suflete perdele cum sînt pentru ferestre! Să le poţi trage, să nu mai pătrundă vaierele şi plîngerile lumii. Va trebui fără întîrziere să stea de vorbă cu diacul Nathanail asupra acestor gînduri şi frămîntări care-l ispitesc.

N-a adormit decît spre dimineaţă, ascultînd nemişcat glasurile furtunii.

XXXIII

Căpitanul Racea călărea de colo pînă colo, mormăind în barbă.

— Bine, hotnogule Negură, chiar lîngă pocniţe mi-ai găsit loc? Ce mai bucurie pe episcopul Luca cînd o da cu ochii de mine. Ptiu! Ptiu! îşi scuipă el în sîn.

Hotnogul zîmbi strîmb, neştiind ce să răspundă. Racea s-a ridicat în scări, aţintindu-l pe Mîrzea. Îl vedea frămîntat. „Să-l lase în pace? Să nu-l lase?"... La urmă a dat pinteni, tăind cîmpia în curmeziş.

— Hei! Voi care aţi degerat la turul nădragilor, strigă el de departe. Ia priviţi şi spuneţi dacă aţi mai văzut un asemenea războinic, de cînd faceţi umbră pămîntului pe de pomană! Şi-a strunit calul ridicîndu-l în două picioare.

Oştenii spătăriei şi tighecenii se îndesau unii în alţii să-l vadă şi să-l asculte. Chicoteau şi-şi dădeau coate. Erau dornici să mai rîdă un piculeţ de znoavele acestui uriaş, cunoscut de toată oştirea cetăţii, mai ales după fapta lui din casa judeţului Stan.

— Falnic! spuse unul din rînduri.

Îi răspunse un murmur de încredinţare. Racea se umflă şi mai tare în pene. Purta chivără grea de sub care ieşea un deget de blană. „Ca să nu-i îngheţe mintea", cum spunea el. Peste straiele de oştean avea platoşa de luptă, tot blănită şi

strînsă bine în curele. Agățată numai de-un umăr, purta o blană de urs roșiatic, cu căpățîna săltîndu-i lîngă obraz. La oblînc erau agățate buzduganul și harapnicul cu capete de plumb.

— Bă, sărăceilor, se oțărî el la călăreți. Săraci sînteți de bani, săraci sînteți de minte. Am să vă sărăcesc și de căpitan, dacă-l pune dracu' să iasă la halcă.

— Nu-l dăm, domnia-ta, se îmbătoșară oștenii.

— Nu cumva să rămînă ferentarii de pripas, se auzi un glas de sub căciulile buhoase.

Racea dădu ochii peste cap.

— Mă !... Dă-te la lumină să văd dacă te țin baierele.

Oștenii au rîs gros.

— Lasă-l, domnia-ta, că are nevastă și patru prunci.

— Vă las eu, dar n-are să vă lase vel spătarul, care o să vă înghită cu botfori cu tot. Am auzit că vă pune să-i dați o căruță de fîn la două cruci.

— Nici ferentarii n-au să scape. Are să-i înghită vel aga, de n-o să mai rămînă decît fușturile din ei.

Racea a rîs mînzește. Mîrzea îl lăsase să se făloșească și să-și plimbe barba prin fața oștenilor. Acum i-a făcut semn să descalece. Are să-i spună lui întîi. Dacă-l cîștigă, Radu n-are să zică decît da. Altfel ?...

— La tine venisem, tătărașule, răcni el. Ce ai făcut asea...

— Mai încet, drace... Vino aproape.

N-au avut vreme să schimbe două vorbe, că au bătut pivele de la cetate și clopotele bisericilor.

— După halcă, acasă, strigă pe urmele lui Racea căpitanul Mîrzea, încălecînd și trăgîndu-și sabia.

*

Pe Podul de la Turn s-au ivit isnafurile. Veneau de la bisericile de hram, cu steagurile și praporele în frunte, șerpuind ca lungi omide negre pe pîrtiile albăstrii. Negustorii și meșterii călcau rar și măsurat, îmbrăcați în caftane blănite și dulămi pînă-n călcîie. În urma fiecărui isnaf veneau ucenicii și calfele. După isnafuri au năvălit mulțimile pestrițe ale tîrgului, bucuroase să iasă din bîrlog, să se veselească pe de pomană. Calici, arătîndu-și rănile vinețite de ger și întinzînd ulcele de lut pentru pomană, călugări cerșetori și pribegi care țipau în gura mare, scoțînd la vînzare sticluțe cu apă adusă

de ei de la Iordanul sfînt, sau aşchii din crucea pe care fusese chinuit Mîntuitorul. Era un freamăt şi o tălăzuire de cuşme şi de bărbi, amestecate cu feţe rumene de tîrgoveţe, de dulămi şi rantii, amestecate cu cataveici croite din blănile tuturor jivinelor de pe pămînt.

Cînd au detunat archebuzele seimenilor şi au tras clopotele mitropoliei, au trecut în goană, călări pe cai negri, patru crainici cu trîmbiţe lungi poleite, de care erau atîrnate prapure de catifea roşie, tivite cu ciucuri de aur. S-au aşezat în cele patru colţuri ale cîmpiei şi cînd s-au ivit mustăţile jupînului Ştefan Petnahaci, au sunat prelung, ridicînd trîmbiţele spre cer.

Alaiul domnesc a trecut în lungul Livedei Gospod, oprindu-se lîngă podină. Deschideau calea cele două steaguri de călăreţi aleşi, Delii şi Beşlii, care purtau peste ceapcănele verzi cu găitane de argint, blăni de pardos. Erau aruncaţi cu suliţe la care fluturau steguleţe, jumătate roşii, jumătate albastre. Mihai călărea pe Omăt, armăsarul lui alb, gătit cu şa de catifea. Cioltarul bătut în fluturi de argint şi tivit cu ciucuri de aur atîrna aproape pînă jos. Frîiele erau ţintate cu bolduri de argint.

„Aha! Iaca şi Buzeştii", se bucură în sine Racea.

La curte se răspîndise zvonul că Buzeştii dăduseră porunci logofeţilor să ridice cîteva cete de călăraşi de pe moşiile lor şi să pună pe fugă dăbilarii domneşti. Şi, în semn de supărare pentru că aceştia trecuseră Oltul, nu se vor înfăţişa la marea sărbătoare ostăşească. Toţi ochii tîrgului şi ai oştirii se îndreptau spre locul unde se oprise măria-sa. Dobîndiseră şi unii şi alţii năravul şi ştiinţa să cerceteze din ce parte bat vînturile şi către cine este plecat mai cu osebire voievodul, după aşezarea boierilor în alaiuri şi după felul cum se potriveau pe lîngă măria-sa.

Racea s-a veselit văzîndu-i pe Buzeşti în urma voievodului şi pe boierii veliţi înnegurati şi cu bărbile plecate în piept.

— Simt că se duc, şopti el la urechea hotnogului Negură.

Hotnogul dădu din cap, fără să fi înţeles o iotă. Ce zicea căpitanul era bine zis. Soarele biruise pînzele subţiri de ceaţă, alungîndu-le. Revărsa un belşug de lumină peste zăpezi, fulgerînd în tarhatul de război al oştii. Buzeştii străluceau mai abitir decît vel spătarul, care ducea pe umăr spada cea mare a voievozilor. Purtau blăni de pardos şi chivăre aurite, cu

panaşuri înalte din pene de stîrc alb. Căpitanul Gheţea primise din mîna voievodului hrisovul care-l întărea în căpitănia Pădureţului. Stătea în stînga comisului Radu Florescu, ciulind urechile în toate părţile, după cum îi dase învăţătură Racea să facă ori de cîte ori se găseşte printre boieri. A auzit şi el, cum a auzit tot alaiul, vorbele spuse rar şi apăsat de marele vornic Mitrea :

— Ruşinea asta n-am păţit-o de cînd port toiag de vornic, şi-l port cam de multişor. Voievozii ţineau, în vremea mea, cinstea Divanului şi a unei bărbi cărunţite în slujbe ca mine.

Mihai n-a răspuns. În schimb, s-a întors spre el boierul Radu Buzescu.

— Dacă ţi-e greu toiagul, vel vornice, lasă-l. S-or găsi mîini zdravene şi l-or purta cu vrednicie.

Spusele boierului au fost primite cu murmure de împotrivire, repede acoperite de zurgălăii cailor care tîrau în goană săniile cu mitropolitul şi arhiereii, urmate de aproape de cele gătite cu panglici în care se răsfăţau frumuseţile de la curtea doamnei.

Mîrzea a pălit văzînd-o între două jupîniţe pe Neaga. Asprimea zilei o îmbujorase la faţă, rumenindu-i şi mai mult buzele. Ochii-i străluceau şi i-a aruncat în fugă o privire aprinsă. Cînd săniile s-au rînduit lîngă podişca pe care se suise mitropolitul, căpitanul a zărit un curtean făcîndu-şi loc spre ele. Era Alexandru, feciorul fostului mare vornic Chisar.

*

Mitropolitul Mihail era bolnav şi tuşea des. L-a binecuvîntat pe domn, a binecuvîntat oastea, apoi, ţinut de subsuori de cei doi episcopi ai cetăţii, a trecut prin faţa oştirilor, stropindu-le cu aghiazmă. N-a putut ajunge mai departe de tigheceni, înecîndu-se în tuse. S-a întors pe podină, urmînd stropirea episcopul Luca. Mihai s-a plecat în şa rugîndu-l să se întoarne acasă. Dar mitropolitul s-a împotrivit, voind să binecuvînteze cu mîna sa caii domnitorului. Postelnicul Tudorache a ridicat buzduganul la semnul voievodului şi crainicii au sunat, vestind începerea jocului.

Auzind trîmbiţele, caii oştenilor au început să joace în frîie şi să-şi muşte zăbalele. Un murmur a trecut prin toată mulţimea care aştepta să vadă pe cine va striga marele postelnic şi care va fi rîndul jocului.

Un crainic îmbrăcat în dulamă vișinie a ieșit în mijlocul livezii, sunînd dintr-un corn de bour ferecat în argint. Freamătul omenirii s-a potolit și toate urechile s-au întors către el.

— Să poftească cine se-ncumetă la aruncarea buzduganului.

Strigarea a făcut-o către cele patru vînturi, apoi a venit la loc, în dreapta marelui postelnic Tudorache. La început nu s-a găsit nimeni să răspundă la strigarea crainicului, mai apoi au ieșit în față cîțiva oșteni. S-au închinat către voievod, unul dintre ei primind un buzdugan din mîna armașului. Erau toți bine ziditi și se vede treaba cunoscuți celorlalți din rînduri, căci s-au auzit strigăte de îmbărbătare.

— Să nu faci dorobanții de rîs, măi Alexandre!

— Dacă te lași, să lapezi fuștura și să iei comănac, strigau ferentarii prepusului lor.

Oamenii se aprinseseră, mai ales după ce dorobanțul, cumpănindu-se bine pe picioare, a zvîrlit buzduganul de s-a ridicat vîjîind, căzînd dincolo de steguletele care arătau o sută de pași.

— Halal, Alexandre, rînjeau tovarășii acestuia, sumetindu-se către celelalte tagme de oșteni.

Au aruncat toți care ieșiseră, dar nici unul nu l-a întrecut pe dorobanț. Crainicul a mai făcut o strigare, dar n-a ieșit nimeni afară.

La a treia strigare, boier Stroie Buzescu a descălecat, înfățișîndu-se armașului. Cînd a trecut în față, mulțimile au amuțit, rămînînd cu ochii pe acel trunchi de pădure bătrînă. A prins buzduganul de coadă, l-a cumpănit cu luare aminte, apoi răsucindu-l de două ori peste cap i-a dat drumul să se ducă. Măciuca grea de stejar ghintuit a bătut de cîteva ori din coadă, apoi s-a înțepenit, urcîndu-se cu un șuierat ascuțit spre slava cerului. La început, oștenii și-au oprit răsufletul, privind cu ochii ieșiți cît cepele, mai apoi un călăraș a chiuit cît l-au ținut bojocii.

— Uiuiuuuu, boierule! Să-i fi scris răvaș pe coadă, către Maica Domnului.

Atunci s-au dezbăierat și inimile celorlalți, strigînd fiecare și bucurîndu-se pe limba și năravul lui. Buzduganul a căzut dincolo de steguțe, în mijlocul cîmpiei. Un armășel a început să numere pașii. De la o sută cincizeci în sus s-a auzit glasul

oștenilor și tîrgoveților, care au prins să numere în cor. Au ajuns pînă la două sute douăzeci și unu.

Cînd boierul s-a închinat voievodului, primind de la acesta un inel cu filigran, în tăcerea care se lăsase, un glas subțire dar tăios de jupîneasă a făcut să înghețe inimile curtenilor.

— Să-i ferească Dumnezeu pe aceia care-i știu eu de acest buzdugan. N-am uitat ce s-a întîmplat la crîșma lui Iftimie cu Petre neguțătorul.

Vorbise jupîneasa Sima Buzescu, soția boierului Stroie, coborîtoare tot din acel Dobromir, mare ban al Craiovei, a cărei nepoată era doamna Stanca. Nimeni n-a cutezat să zică nimic, cunoscînd toți gurița jupînesei. Boier Stroie s-a întors spre sanie, zîmbindu-i cu un zîmbet de copil bun și ascultător. A surîs abia simțit și voievodul. Nici el, cît era de stăpîn, n-a cutezat să privească spre sanie, cu toate că simțea cum îl ard ochii jupînesei. Zîmbea, pentru că Simion tocmise lucrurile cum nu se poate mai bine și Petrea a-ntîrziat atîta cît îi trebuia lui Cristian să ajungă la Genune. Sima îl crede vinovat pe marele vornic Mitrea. Dacă-l crede Sima, poate el spune altfel ?...

*

Toată suflarea din Livedea Gospod a amuțit atunci cînd s-au luptat în fața măriei-sale căpitanul Racea cu lefegiul neamț Amadeus. Lupta putea sfîrși rău pentru Racea. Neamțul avea fuștură, căpitanul numai scutul și harapnicul. A fost o luptă lungă, cu pîndiri din amîndouă părțile. Neamțul trebuia să-l agațe cu fuștura și să-l doboare în zăpadă. A-ncercat de cîteva ori, dar Racea s-a apărat cu scutul. Atunci cînd i-a venit bine, căpitanul l-a prins pe neamț cu biciul pe după gît, răsturnîndu-l de pe cal. Oștenii și tîrgoveții l-au răsplătit cu chiote de bucurie, iar măria-sa cu un inel de aur.

La întrecerile de călărie ieșise Mîrzea. Purta, legată la încheietura pumnului drept, batista Neagăi. Și-a oprit armăsarul, făcîndu-l să îngenuncheze în fața voievodului.

— Cine se pune cu dumnealui, căpitanul Mîrzea ? a strigat crainicul spre rîndurile călăreților. N-a isprăvit bine, cînd a ieșit dintre curteni Alexandru Chisar. Călărea un roib de Misir. Purta chivără, coantăș de catifea și platoșă.

— Eu, eu, spuse el, jucîndu-și roibul și privindu-l cu ură pe Mîrzea.

La semnul vel postelnicului Tudorache, au gonit scară la scară, pînă-n mijlocul livezii.

— Îmi pare rău, tătar spurcat, că nu-i voie să ne batem în săbii, scrîşni Alexandru. Să lepezi îndată năfrămuţa pe care o porţi la mînă. De unde ai furat-o ?

— Ţine-ţi pliscul, coconule. Vezi să nu ţi-l umplu cu zăpadă. Nu te mai umfla ca un buhai.

Alexandru a ridicat pumnul.

— Aha ! Ăsta ţi-e păsul ?! Stai tu, fecior de iapă. Mîrzea vedea roşu. A ridicat şi el pumnul, semn că primeşte lupta.

Întrecerea putea fi de două feluri. Ori la măiestrii de-a călare, ori la luptă pentru o năfrămuţă pe care o da unui luptător o jupîneasă, sau jupîniţă din alai. Cei doi aleseseră lupta. La întrebarea vel postelnicului, Mihai a îngăduit din cap. Urma să se aleagă jupîniţa. Roşie, fără să şovăie, cu capul sus, Neaga a ieşit în faţa săniilor, ţinînd în două degete bucăţica de mătase pentru care se vor bate cei doi călăreţi. Simţea că toată lumea se uită la ea şi se bucura că fusese pricina care stîrnise tot murmurul rîndurilor. Au să pocnească de ciudă toate neprietenele ei. Pentru ele nu se bate nici un voinic. Cel puţin fierul ăsta să-l mai răsucească în sufletele lor, căci de mîine va fi pierdută pentru tot ce-i fusese drag pînă acum.

Între tîrgoveţi, în partea unde stătea Racea cu ferentarii, şi-a făcut loc cu coatele pităriţa Elena. Îşi dusese colţul broboadei la gură şi privea ţintă la călăreţii care-şi repeziseră caii în goană. Totul s-a petrecut cu iuţeala fulgerului. Căpitanul Mîrzea a trecut ca o umbră prin faţa Neagăi şi înainte ca ea să-şi tragă mîna, i-a smuls năfrămuţa. În frîntura de clipă cît a privit-o în ochi, a înţeles că nu pe el îl aşteptase. Asta l-a îndîrjit şi mai mult. Are să-l facă de rîs pe acest cocon prost şi înfumurat.

— Căpitane ! Prietenul domniei-tale n-are chivără. Să nu-l doboare prea uşor.

Racea a tresărit, întorcînd capul...

— Hei !... Pităriţa Elena ! Dă-te aproape, frumoasa frumoaselor. Nu te-am mai văzut de...

— Ah ! A căzut, strigă pităriţa punîndu-şi mîinile pe inimă.

Racea i-a răspuns cu un hohot de rîs. Apoi răcnind :

— Să înţeleagă corbii că şoimii sînt şoimi...

Alexandru îl ajunsese din urmă pe Mîrzea și ridicase pumnul. Cînd a izbit cu sete, căpitanul s-a topit din șa, ca peste o clipă să sară pe crupa roibului. I-a pălit coconului cîțiva ghionți în chivără, aruncîndu-i-o în zăpadă, apoi a trecut la loc în șeaua lui Șeitan, întorcîndu-se spre alai. Lăsase calul la pas. După ce și-a venit în fire, Alexandru, roșu de mînie și rușine, cu sîngele fierbînd, a pus pinteni, năvălind în goană. Strunindu-și armăsarul numai din genunchi, cu mîinile în șolduri, Mîrzea l-a purtat prin toată livada, în hazul oștenilor și al tîrgului. Se veselise foarte și voievodul, ca și jupînițele dușmance Neagăi. Fata albise și-i tremurau buzele. Niciodată nu urîse pe cineva așa cum îl urăște pe căpitanul Mîrzea. Ar fi vrut să se deschidă pămîntul și s-o înghită. Chicotele jupînițelor îi pătrundeau în spate ca niște junghere.

După ce s-a săturat să-l poarte după el prin livadă, Mîrzea s-a făcut duh. Intra sub burta calului, ieșind pe cealaltă parte. Descăleca, și cînd Alexandru venea asupra lui pe jos, sărea în șa și pornea în goană. La urmă, văzîndu-l verde, cu spumă la gură și părul năclăit de sudoare, s-a-ndurat de el și luîndu-l dintr-o coastă i-a pălit un pumn în tîmplă, doborîndu-l în zăpadă.

Cînd i-a întors năfrămuța Neagăi, a văzut-o zîmbind. N-a avut vreme să înțeleagă că jupînița clănțănea din măsele, pătrunsă pînă-n inimă de un fior rece... Cu suflet ușor a călărit spre oștenii lui, care l-au primit cu strigăte vesele.

Sfîrșitul halcălei l-au făcut boierii toți și trei steaguri de călărași, dimpreună cu tighecenii. S-au înșiruit pe partea dimpotriva voievodului și cînd au sunat trîmbițele, au pornit într-o goană năpraznică, răscolind un nor alb în urma lor. Vîrfurile sulițelor străluceau. Străfulgerau și chivărele și palele boierilor. Au năvălit bulziș, scară lîngă scară, pînă cînd jupînițele au prins să strige și caii de la sănii s-au smucit în hamuri. Atunci și-au strunit fugarii, ridicîndu-i în două picioare. A fost un rînchezat și un freamăt de-a lungul întregului șir de călăreți. Apoi au sărit jos, ridicînd sulițele cu praporele în vînt și închinîndu-se către măria-sa.

Ochii lui Mihai luceau. Adulmeca spre călăreți cu nările răsfrînte. Părea că peste o clipă, scoțînd strigătul lui de luptă, va da pinteni trăgînd după el, în goană, toată oștirea asta falnică.

Le-a trebuit destulă vreme oștenilor să-și potolească caii și să-i vîre în rînduri. Cînd s-a ostoit toată zarva, marele comis Pană a călărit spre capătul Livedei Gospod, ridicînd toiagul. Atunci s-au deschis porțile grajdurilor și comișeii au purtat de frîie caii de război și de prăsilă ai voievodului.

■

Au trecut întîi tretinii, jucînd în loc și smucindu-se în mîinile celor ce-i duceau. Aveau părul netezit din proaspăt, coamele și cozile împletite cu fir de mătase. Comișeii i-au purtat prin fața voievodului și a podinei, de unde mitropolitul Mihail i-a stropit cu aghiazmă. După ei au urmat cei șapte cai arăpești cu care venise măria-sa din Stambul. Mici de stat și subțiri la picioare, cu gîtul încordat și gătiți cu șei de catifea, jucau neliniștiți, trezind mirarea și bucuria călăreților care-și lungeau gîturile să vadă mai bine.

Căpitanul Mîrzea părea că uitase de toate cîte sînt pe lume, în afară de acești fugari de soi. Îi cerceta cu ochii pe jumătate închiși, de la chișițele tunse pînă la vîrful urechilor întinse spre înainte. Simțea o bucurie și o încîntare, care pusese stăpînire pe întreaga lui ființă. Ceea ce vedea el, călăreț de Bugeac, simțitor la frumusețea acestui prețuit tovarăș al oșteanului, îl mulțumea așa cum l-ar fi mulțumit un lăsat de seară în hotarul mării și al cîmpiei. Rămăsese privind pe urmele arapilor, cînd meterhaneaua a început un cîntec săltăreț, aducînd a sîrbă. Toate capetele s-au întors spre porțile grajdurilor și sărăceii au dat glas.

Iată, mări, că-l țin,
Vreo cinci vornicei,
Vreo cinci comișei.
Doi de dîrlogei,
Doi de dalbe scări,
Iar al cincilea
Frumușel mi-l bate,
Mi-l bate pe spate
Și mi-l netezește,
Și mi-l potrivește
Cu cioltar de fir,
Ciucuri d-ibrișim,
Ciucuri de argint
Lungi pîn-la pămînt.

Sultan simţea că pentru el s-a stîrnit toată zarva cîmpului. Călca rar, adulmecînd cu nările tremurînde spre rîndurile de călărime. Un moţ îi juca pe fruntea ţintată. Părul negru, lucios bătea în culori albăstrii. Avea coada pînă-n pămînt şi coama-i cădea în valuri pînă la genunchi. Tot ce avea grajdul domnesc mai de preţ strălucea pe el.

Cînd a ajuns în dreptul voievodului, a nechezat uşor în semn de prietenie şi supunere. Comişeii au vrut să-l ducă mai departe în faţa mitropolitului, dar Sultan avea gîndurile lui bine statornicite. A smucit în frîie nechezînd cu mustrare, apoi într-un trap uşor, aruncînd picioarele scurt şi ţinînd coada învoltă, a trecut lîngă Mihai. Omăt a ridicat capul şi cei doi armăsari s-au mirosit cîteva clipe. Apoi Sultan, ca şi cînd i-ar fi spus să-şi vadă de treabă, s-a apropiat de voievod, culcîndu-şi capul pe genunchiul drept. Meterhaneaua a tăcut pe loc. Oamenii şi-au ţinut răsufletul. Cîţiva oşteni mai bătrîni şi-au şters genele umede cu dosul palmelor. Inimile lor asprite de greu şi de harţuri preţuiau acest prieteşug mut în care niciodată nu încape vreo urmă de viclenie sau de răutate. Mîrzea a mîngîiat drăgăstos gîtul lui Şeitan. Au făcut la fel şi alţi călăreţi.

— Haide, Sultan, du-te... Du-te, prietene !

Lui Racea glasul voievodului i s-a părut tremurat şi rostit numai pentru cal. Sultan îl purtase cu cinste şi fală pe toate drumurile pribegiei, ale dorurilor, tristeţilor şi năzuinţelor. Şi căpitanul ferentarilor i-a priceput pe amîndoi, sfădindu-se în barbă pentru duioşia care simţea că-l rupe la inimă.

După Sultan au venit iepele de prăsilă. Cea din urmă care a primit binecuvîntarea mitropolitului Mihail a fost mama harmăsarilor domneşti. Cea despre care sărăceii au dat de ştire cu glas mare, că trece :

Muma juganilor,
Care-i fruntea cailor,
Scăparea vitejilor
Aidoma nălucilor...

Mitropolitul se ţinuse destul de bine pînă atunci. A mai încercat să ducă mîna în care ţinea buchetul de busuioc uscat la căldăruşa de aramă. L-a scuturat un fior prin tot trupul, a oftat sfîrşit, l-a înecat un val de tuse, doborîndu-l în braţele arhiereilor. Au ţipat jupînesele, a descălecat voievodul,

îngenunchind lîngă trupul bătrîn. Episcopul Luca se roșise la față și cu toate că întruchipa durerea și umilința, Racea i-a ghicit gîndurile.

— Se bucură fătarnicul. Crede că-i și cade pe țeastă coroana de mitropolit, și-a mărturisit el gîndurile către același biet hotnog Negură, care nu-și mai găsea locul de spaimă. Cînd episcopul Luca a ridicat ochii spre cerul care-i dăduse numai belșug, a dat cu ei de rînjetul căpitanului Racea. Privirea acestuia îl sfredelea fără milă. Îndată peste cuviosenia feței i s-a așternut tina unei uri mocnite și nerăsuflate. Tot atunci s-au auzit strigătele cuviosului Zinovie, care răzbise către fețele mărite cu negoțul lui.

— Apă din Iordan, preacredincioșilor creștini. Apă cu care s-a botezat Mîntuitorul. Luați să vă spălați de păcate. Un firfiric stropul, că-i adusă din depărtări. Care nu vrea, să ia o așchie din Sfînta Cruce. Îl apără de rele și-i împlinește dorințele... Luați, fraților creștini...

— Huo ! Boaită afurisită. N-ai golit încă polobocul cu apă din Dîmbovița ?

Cînd l-a văzut pe Racea, călugărul a dat dosul, blestemînd.

XXXIV

Niciodată, pînă în seara Bobotezei, căpitanii Gheța și Mîrzea nu aflaseră unde-și are sălașul prietenul lor Racea. La Manole Cap-Lat se ducea în treacăt. În mahalaua calicilor nu putea sta. Prea iubea straiele curate, să doarmă în murdăria și cloaca aceea. Pentru că el nu spusese niciodată nimic, tăcuseră și ei, fără să-l zădărască. După ce duseseră oștenii la curte, Racea le poruncise ca la apusul soarelui să fie gata cu tot calabalîcul. Va veni o sanie să-i ia pe ei doi și pe Năstăsia cu bărbată-su, pentru care el, căpitanul Racea, scosese carte de meșter. Ce fel de meșter, vor afla deseară. Deseară vor afla încă multe lucruri care o să-i lase cu gura căscată. După asemenea mărturisiri și-a potrivit chivăra, îndemnîndu-și calul spre Tîrgul Cucului.

Radu Gheța și Mîrzea au călărit spre casele diacului Nathanail. Au dat caii pe mîna slugilor, apoi au intrat la ei,

scoţîndu-şi dulămile şi aşezîndu-se lîngă vatră. Curînd, căldura şi pacea odăii i-a pătruns în toate mădularele.

— Mă bucur că plec acasă, mă întristez că te las pe tine, odaia şi pe domnia-sa diacul, spuse Gheţea... Am petrecut seri tihnite aici, lîngă vatra asta. M-am adăpat la izvorul prieteniei şi al înţelepciunii... Da' nu-mi place tîrgul, Vasilică. Pricep greu dedesubturile. Nu mă descurc cum se descurcă Racea şi cu tine. Îl iubesc pe măria-sa mai mult decît mă iubesc pe mine însumi, dar aici mi se pare altfel decît era în codrii Mehedinţiului. Rar are vreme să ne vadă... Tîrgul ăsta pute... Prea multe vorbe cu tîlcuri ascunse, rostite în barbă, prea multe priviri piezişe... Mie-mi place lucru drept şi spus pe şleau... Parcă mă prostisem. Mă apăsa ceva pe creştet... Nu mai eram eu, cel de odinioară.

A tăcut o vreme privind în miezul focului, apoi s-a întors spre Mîrzea, cuprinzîndu-l de umeri şi căutînd să-i întîlnească privirile.

— Vasile, tu ai ceva pe suflet. De la o vreme te aud zvîrcolindu-te în pat. Te părpăleşti la o pălălaie mare. Azi-noapte n-ai venit acasă. Ce-i ? Spune-mi ca unui frate şi dacă-ţi pot fi de folos, o fac din toată inima mea...

Mîrzea şi-a plecat fruntea către podea. A stat aşa o toană, apoi a vorbit către foc.

— Ai să pui pieptul pentru mine ?

— Am să-l pun, răspunse fără şovăire Gheţea.

— Atunci ascultă-mă, fără să scoţi o vorbă. Eu m-am jurat pentru lucrul ăsta şi dacă tu nu vrei, se cheamă că-mi ridic tighecenii şi mă trag la Moldova, cu toate că Aron Vodă umblă după mine cu limba scoasă şi-mi ţine gătită la armăşie o ţeapă pe măsură.

— Asta nu mi-ai spus-o niciodată.

— Se cuvine să ţi-o spun acum, cînd ne despărţim şi cînd pentru mine se aleg două căi.

— Să-l reped pe Cîrstocea după Racea ?

După puţină gîndire, Mîrzea a clătinat din cap în semn de încuviinţare.

— La Manole Cap-Lat.

— Acolo ! răspunse Gheţea zîmbind.

■

Pe măsură ce Mîrzea vorbea, Gheţea şi Racea ascultau mai cu luare aminte, sorbindu-i cuvintele. Tătăraşul era tăcut de felul său, ochii oblici şi-i purta pe jumătate închişi, îi plăcea să se cufunde în sine şi niciodată nu-şi dezvăluise viaţa. Dacă o face acum, se cheamă că se află la o răscruce.

— Voi ştiţi că taică-miu a fost vataman la Ţara de Jos ?

— Ştim ! răspunse Gheţea.

— Atunci să mai ştiţi că îl pusese în slujba aceea, ca priveghetor al hotarului, însuşi măria-sa Ion Vodă.

— Asta nu ne-ai spus-o pînă acum !

— Nu vi-am spus-o, frate Racea, pentru că nu voiam să-mi agonisesc faţă din faptele altora. Tata l-a slujit cu credinţă pe Ion Vodă, şi măria-sa, după războiul de la Jiliştea, l-a făcut hotnog într-un pîlc de hînsari tigheceni. Eu aveam pe atunci ca la opt ani şi începusem să înţeleg cîte puţin din cele ce mi se prefirau pe sub nas. După căderea cumplită a lui Ion Vodă, tata s-a pribegit cu sotniile căzăceşti care mai rămăseseră pe picioare. Am stat noi la Praguri în Sici, pînă cînd s-a ridicat cu putere măria-sa Nicoară Potcoavă. Atunci aveam treisprezece ani. Tata a mers cu oastea, eu am venit cu carele. Ştiţi ce s-a ales de capul măriei-sale Nicoară ?

— Ştim, oftă Racea.

— După ce-a lăsat schiptrul, noi ne-am întors cu măria-sa la Praguri. Nu ne-am mai dus în Lehia atunci cînd panii şi riga i-au răpus cinstitul cap. Am auzit de acolo de năzdrăvăniile Sasului Vodă care umbla vara în sanie de os şi necinstea jupînesele boierilor. Am auzit şi ne-am întristat de faptele acestui iretic care voia să spurce credinţa. Ne-am bucurat cînd s-a ridicat măria-sa Alexandru, fratele celui răpus mişeleşte. L-au adus tot bătrînii prieteni ai lui Ion Vodă şi ai fratelui său Nicoară. Adică vitejii Kopycky, Topa şi hatmanul Şah, care-şi ţineau cu sfinţenie jurămîntul făcut măriei-sale Ion „Powiadaiac, ze choc Podkowy niemasz. przedsie podeszwa zostala", strigară vitejii cînd au pornit sotniile cu praporele legănîndu-se pe vînt. Voiau şă spună că dacă n-au potcoavă, au o talpă. Au adus acea talpă a norodului şi au suit-o în Scaun. Eu aveam paisprezece ani şi călăream binişor. Puteam trage cu pistolul şi mînuiam arcul cu destulă pricepere. Asta se întîmpla în crugul iernii. Schiopul Vodă a dat dosul ca de obicei. Am stat la Iaşi pînă au prins

a se topi zăpezile și cucul a cîntat prin lunci. Atunci s-a întors Șchiopul cu oastea.

— Eram și eu în acea oaste, frate Mîrzea, oftă Racea cu amărăciune.

— Tacă ! Am fost dușmani. Măria-sa Alexandru ne-a poruncit să plecăm. Tata n-a vrut. Măria-sa ne-a poruncit a doua și a treia oară. Ce falnic era ! Ce leu fără frică !... Am auzit pe urmă că s-a închis cu patruzeci de cazaci într-o casă și a ținut piept oștilor voastre din cîslegi pînă la miazipăresimi. Fără praf, fără mîncare, plin de răni, a ieșit noaptea să spargă straja. A căzut, cînd putea să ajungă în marginea bălților, la iazul Ciurleștilor. Unii spun că Șchiopul l-a tras în țapă, așa cum era. Alții, că a murit în drum spre Stambul, unde-l duceau turcii să-l arate padișahului.

— De ce n-ai rămas lîngă el ? se încruntă Radu Ghețea.

— Tata a avut se vede o poruncă tainică. Îndată ce-am ieșit din Iași, am luat drumul răsăritului.

Racea părea frămîntat. Se răsucea și nu-și găsea locul...

— Veac ticălos, tună el. Veac nemernic, cînd nu pot trăi decît slugile și cînd vitejii plătesc cu capul setea de dreptate și de omenie. Ah ! Mîna asta care s-a ridicat asupra unui asemenea cap domnesc !

Bătu cu capul în zid de cîteva ori, cu obidă și scîrbă.

— Lasă-l, frate Racea. Poate să ai lipsă de el. Să-l ascultăm pe Vasile. Și eu care credeam c-a dus-o într-un huzur, slujind pe bani buni la capete încoronate.

Mîrzea a zîmbit mai mult gîndurilor lui.

— Cînd te gîndești că acolo a ridicat Șchiopul Vodă monastirea Galatei !... A înfipt temelii sfinte în huma udată de sîngele lui... Cît sînt toate anapoda pe lumea asta, fraților...

— Ziceai că luaseți calea răsăritului.

— Am luat-o, Radule. Nu știu ce va fi făcut tata acolo și ce diată a lui Alexandru Voievod va fi împlinit, dar în miezul verii ne-am întors și ne-am așezat în țară. Tata era ostenit și scîrbit. Am crescut în marginea Bugeacului, pînă cînd au dat ceambururile peste noi, de l-au tăiat pe bătrîn. Eu scăpasem într-un lăstăriș. Am văzut totul. Am auzit cum i-au pîrîit oasele gîtului, cînd l-a izbit cu sabia un mîrzac urît și crăcănat. M-am uitat cum se duceau în goană, cu capul tătîne-miu în suliță... De atunci am fost pribeag. Vă cunosc și mă cunoașteți. Sînt zece ani împliniți. Da' nu știți că ce-am

văzut și ce-am trăit au lăsat urme adînci în mine și că dacă slujesc aici, o fac cu gîndul la zările pe care le iubesc și de care cîteodată mă apucă dorul... Nu știți că Aron s-a arătat ca cel mai cumplit tiran al țării mele și, ca să-și scoată cei un milion de galbeni cu care a cumpărat Scaunul, a pus biruri noi și cumplite pe poporeni. Nu știți că acum trei ani, cînd s-au sculat orheienii și sorocenii cu Ionașcu, de-i ziceau Bogdan Vodă, s-a dus și Mîrzea cu tighecenii lui împotriva lui Vodă Aron.

— Cînd ai lipsit trei luni ?

— Atunci, Radule. Acolo pe Răut ne-a supus tiranul. Eram puțini. Pe Ionașcu l-a însemnat la nas și l-a călugărit. A avut și un bine răscoala asta a noastră. Aron i-a pus capul pe butuc ireticului de albanez Brutti, pe care-l adusese Sasul Vodă în țară și care-și făcuse averi peste averi. De atunci am mai fost o dată la Moldova...

— Acum doi ani ?

— Da ! L-am urcat în Scaun, dimpreună cu prietenii mei de la Praguri, pe Vodă Petre Cazacul... Păcat că nu l-ați văzut și voi. Bărbat înalt, frumos, cu păr negru ca pana corbului. Fusese în viața lui aidoma lui Vodă Cercel, fratele măriei-sale. A sfîrșit-o mai rău decît acela. Umblase tocmai în olatul spaniolesc, cunoștea limbi și limbi. În Brumar s-a împlinit anul de cînd l-au prins și l-au atîrnat la Edikulé în cîrlige...

— Pentru acela ți-ai pus tu viața, Vasile ?

— Da ! Pentru acela, Radule. Îmi aducea aminte de frații lui Ion Vodă și de jurămintele mele vechi.

— L-am văzut la Stambul, spuse șoptit Ghețea. Îi înfipseseră cîrligele subsuori și-l piguleau corbii de viu.

Au tăcut toți trei. Jeraticul pîcîia blînd. Afară, umbre de sînge tiveau creștetul livezilor.

— Astea-s slujbele și isprăvile mele, fraților. Vi le-am mărturisit acum, să-nțelegeți cele ce se vor urma și să-mi fiți aproape. Am treizeci de ani. Mă gîndesc c-am trudit destul și mi-ar sta bine la un cuib al meu. Tu, Radule, știi !... Am vorbit acasă la Cremenari. Atunci m-ai mustrat. Iată că n-am putut să-mi scot cuiul din inimă. Ba, mai adînc mi s-a împlîntat și nu-mi dă pace... Luați-o pe Neaga cu voi... Du-o la Cremenari, pînă cînd au să se mai limpezească apele aici. La urmă, nici apele sufletului ei nu sînt prea limpezi... Acolo are vreme să se gîndească și să-și aleagă bărbatul. Taică-su

vrea s-o călugărească, dacă n-are să-l asculte să se mărite cu Alexandru Chisar... Ea se leapădă. Sau cel puțin așa spune. Ajutați-mă să-i dau răgaz ca să-și prefire gîndurile... M-aș simți un ticălos dacă după ce mi-am pus capul s-o scot din ghearele lui Haviz, fără să mă îndemne decît cugetul meu, aș sta cu mîinile în sîn, acum cînd cu glasul ei m-a rugat să-i dau ajutor. Sîntem oameni de oaste și n-am precupețit niciodată sabia și odihna, atunci cînd o dreptate se cerea împlinită. N-aveți s-o precupețiți nici acum, prietenilor și frații-lor. Un suflet de copilă se află în primejdie... Un glas de frate se roagă de voi... Dacă nu !? O fur și o duc în Moldova. Atît vă mai spun. Gîndiți-vă !

S-a închegat o liniște de gheață. Radu Ghețea pălise ca un mort. Racea își mușca vîrful mustăților, mormăind. Părea că suduie. Sau că se mustră pe sine, lumea întreagă și orînduie-lile ei.

— Nu-l putem lăsa, Radule. Are să cadă în ghearele tira-nului, spuse într-un tîrziu Racea.

Ghețea n-a răspuns. Sta în fața ferestrei, privind cum se-nnoptează. Vedea aievea satul, fumegînd sub pătura de nea. Acolo era liniște. Focurile ardeau în vetre. Feciorii și fetele se strîngeau la clacă. Moș Soare, sau altul ca el spunea po-vești. Veverița se ținea cu ghicitori... Cum s-o ducă acolo pe fiica aceluia care de o viață-ntreagă îi prigonește ? Aude și acum prohodul celor răpuși de boier Dan, nu mai departe decît trei luni în urmă. Aude și icnetele văduvelor. Plînsul copiilor rămași singuri. Ce va zice tata ?! Dar drăgoiești ?! A stat acolo, pînă cînd și-a rînduit gîndurile și zbuciumul. Cînd s-a întors cu fața la prietenii săi, era liniștit.

— O iau, Vasile. O iau pentru sufletul și inima ta, ca și pentru păcatele tale. Să nu-mi ceri să mă închin altor mădu-lare ale neamului ei, chiar dacă te-or primi la masa lor... Gîn-deam că slujbele către măria-sa au mai multă putere decît ochii unei muieri... Tu însuți ești legat prin jurămînt de niște capete căzute la hicleniile cinului ei... Bagă de seamă, Vasi-lică... N-am vrut să-ți spun, dar mă doare la inimă și acum n-am să tac. La halcă se făcuse vînătă și cînd l-ai doborît pe Alexandru... Nu știu ce să înțeleg din toate tărășeniile cîte au fost, da' nu sînt limpede cu gîndurile Danului... Nu te mînia. Nu-ți mai mușca buzele... Poate oi fi eu țăran mai prost și nu mă duce mintea. Da' ține minte o zicală a tătuții și gîn-

desc că-i izvorîtă din înțelepciunea bătrînilor și a veacurilor. Zicala spune că ce naște din pisică șoarecl mănîncă... Alta zice că aşchia nu sare departe de trunchi... Se poate ca Neaga să aibă alt suflet decît neamul ei... Știu eu ?... Cum are să lase ea strălucirea curții pentru o sihăstrie ca a noastră ?...

— Mai blîndă decît monastirea, Radule, răspunse Mîrzea cu glas sugrumat.

Radu Ghețea a clătinat din cap cu neîncredere. Vorbele prietenului său găseau în Mîrzea gînduri abia mijite, cărora ceva din mîndria lui bărbătească, din fala de oștean, nu le dădeau răgaz să prindă cheag. Neaga era alta. Nu pe Neaga asta o iubise. Aceea îi răscolise sufletul. Îi picura în el dulceața unor vise blînde. Neaga de acum îi biciuise simțurile. O dorea mereu lîngă el. Dorința asta arzătoare îi întuneca mintea și nu-l lăsa să scurme nepotrivirile pe care le văzuse în spusele ei. Pe urmă nu-i venea să creadă că-l poate schimba pe alt bărbat. Doar e tînăr, e viteaz, are slujbă de cinste pe lîngă voievod. Ce dacă n-are moșii ? Oare sufletul și vitejia nu-s cele mai de preț avuții ?

I-a întrebat pe prietenii săi dacă este așa sau nu. Racea s-a sculat și l-a îmbrățișat.

— Pentru unul ca mine, au ca Radu așa e, tătărașule. Dar vezi că pentru alții avuția se măsoară cu alt cîntar, Radule. Să-l ușurăm pe tătăraș de mîhnire. Omul poate face o dată în viață o prostie, pentru care să plîngă tot restul zilelor pe care i le-a mai dat Scaraoțchi să le trăiască. Tătărașul se află la o asemenea cumpănă. Haida ! Nu mai da ochii peste cap. Rușine să-ți fie că pui în același taler săbiile noastre, frăția noastră de cruce și mai ales dragostea pentru măria-sa, cu focurile tale... Zît ! Nu te mai boldi la mine. Dacă nu te-am ști cine ești și dacă nu mi-ai fi povestit chiar acum prin cîte ai trecut, te-aș scuipa între ochi... Ascultă aici la mine, chip de mîrzac afurisit... O ducem pe această fiică a diavolului și o dăm în păstrarea cneazului. Da' s-o fercască toți Belzebuții din lume să facă vreun pocinog. O ucid eu, cu mîna mea... Ce te hlizești la mine ca un spînzurat ? Să-ți mai spun eu una de la obraz. Să afli, prietene, că dulceața dintîi ți-a cules-o altul... Știu toate slugile că Alexandru Chisar doarme nopțile în iatacul neprihănitei tale... Dacă știu slugile, știu și calicii. Dacă știu calicii, știe și Racea...

Mîrzea era livid. S-a ridicat dintr-o săritură, ieșind val vîrtej și trîntind ușa în urma lui.

— S-a dus să se plimbe, rînji Racea. Dă-i pace. Are să-i treacă... Parcă-i cerb în fierbințeli. Ar fi în stare să izbească cu coarnele și-n cer, și-n pămînt.

— De ce întinezi cinstea fetei ?...

I-a răspuns un hohot de rîs.

— Of, of, sfinte Pafnutie ! Credeam că înveți cu fiecare zi ce trece și că în fiecare seară te culci mai deștept decît te-ai sculat dimineața... Ale voastre nu fac asta. Le e frică să nu le întoarcă socrii pe grapă și cu lăute, în rîsul satului. Da' boierii sînt mai îngăduitori. O feciorie poate costa scump un părinte care nu și-a păzit fata. Au crezi că ginerele prețuiește mai mult fecioara decît o moșioară ? Hai ?... Taci ?... Să nu-i spunem diacului nimic. Pe tătăraș lasă-l că se liniștește. Are să vină ca mielul cînd va auzi sănîile... Dă-i poruncă lui Gheorghe să fie gata. Văd că ți-ai strîns boarfele... Bine ai făcut. În noaptea asta mîneți la mine.

■

Cînd s-au auzit zurgălăii de la gîtarele cailor, Cîrstocea a intrat în odaie, luînd în spinare calabalîcul stăpînului. Radu Gheția și-a plimbat privirile pe toate lucrurile și alcătuirile care i se făcuseră dragi și apropiate. Soarta oșteanului e liniștită ca vînturile primăverii. N-apucă să-și așternă căpătîiul la o streașină, și viața-l împinge în cine știe ce colț de lume. Aici a-nvățat să prețuiască adîncimea gîndului și înțelepciunea cărturarilor din vechime. Aici l-au frămîntat doruri și i-au dat aripi visele. A fost de față la un Divan de taină și a înțeles că lucrarea la care-i pune voievodul are rădăcini adînci și răsfirate peste Dunăre. Poate chiar mai departe. În multe seri l-a ascultat pe diac cum citea din isprăvile lui Machedon. Ba și învățăturile pe care le dădeau Ioasafat și Varlaam le-a auzit tot din cetania măruntă a diacului. Și-a rotunjit mintea, și-a întărit cugetul. Se simte mai bărbat. A păsit pragul, în urma lui Racea, cu strîngere de inimă. A rămas lîngă vatră ceva din el și din dorurile lui.

Diacul Nathanail îi aștepta în prag. I-au sărutat mîna și diacul i-a cuprins în brațele lui firave. Purta același caftan vechi, cu urzeala ieșită, mirosind a bucoavnă și a tutun aromat. Cu toate că era trudit, ochii îi luceau tineri și avîntați.

Radu Ghețea înțelesese că domnia-sa ține în cămara cu rafturi, cu pene, cerneluri și hrisoave, toate tainele curții, și că, cu osebire, are de lucru cu trebile de peste hotar ale voievodului.

— Duceți-vă cu Dumnezeu, fiii mei, le vorbi blînd diacul. Duceți-vă și împliniți cu sfințenie slujbele cu care v-a încărcat măria-sa. Gîndiți-vă că sînteți acolo ochii, urechile, mîna și sufletul voievodului. N-am mai stat de vorbă de mult, dar am fost și am să fiu alături de voi... Nu asupriți și nu vă lăsați asupriți. Numai fiara fără cuget sare în beregata celui mai slab ca ea. Omul ar trebui să aibă alt feleșag, dacă-i alcătuit după chipul și asemănarea Tatălui... Drum bun și Domnul să fie cu voi.

Le dădu binecuvîntarea, făcînd semnul crucii peste capetele lor.

Cînd au încălecat și s-au pornit în urma celor trei sănii, diacul era încă în prag. L-au văzut pe Mîrzea călărind înaintea lor. Radu Ghețea a ieșit cel din urmă. Aproape se-nnoptase. O singură geană subțire de cer se mai tivea de sînge, tocmai la capătul zării... Umbra diacului Nathanail abia se mai scria, palidă și firavă, în rama ușii. Căpitanul și-a fluturat cușma, apoi a dat pinteni să ajungă convoiul. A-nțeles că prin viață se prefiră oameni și oameni, dar că puțini sînt aceia care prin darul inimii și al minții pot să-ți stea aproape și alături, de care poți să te simți înălțat și alături de care să năzuiești spre limanuri de liniște, bunătate și înțelepciune.

XXXV

Au coborît în treapătul cailor și zvoana clopoțeilor pe sub zidurile mohorîte ale cetății. Noaptea era înstelată și cerul înalt. Rar, de sub poalele grele de omăt ale livezilor, clipeau luminile așezărilor omenești. Au apucat pe Drumul Beilîcului, apoi în dreptul Podului Turcului au cîrnit-o la stînga, prin lunca Dîmboviței. Radu Ghețea călărea cufundat în gînduri. Știa că în noaptea asta a încheiat o parte din viață și că de mîine începe alta. Dacă pînă acum slujise sub porunca voie-

vodului, sau de capul lui, unora și altora, de acum încolo îl apasă pe umeri un județ întreg. Un județ în care se află sate și devălmășii moșnești, moșioare de boiernași și mazîli, drumuri, cetăți, monastiri, tîrguri și isnafuri. După cîte se pare, măria-sa ar vrea să cam adune puterile fărîmițate pe la toți pîrcălabii, județii și staroștii, în mîinile căpitanului de județ... Putea-va să împace atîta omenire și să se arate vrednic de cinste ?... Aduceri aminte vechi îl încearcă și pier ca un fum al anilor care s-au scurs și care n-au să se mai întoarcă niciodată... Ziua de mîine și de poimîine și întreg șirul de zile ce vor veni i s-au înfipt în cuget și-l stăpînesc cu putere... Jurămîntul pe crucea Cătălinei se leagă de acel șir al zilelor viitoare. Se va putea împlini ?

Nici n-a simțit cînd Diavol s-a oprit alături de caii prietenilor săi... La un corn de luncă se ridica, neagră, clădirea unei mori.

— Am ajuns, spuse vesel Racea... Cîrstocea, ai grijă de oameni și de cai... Pentru asta iată-l pe moș Vîlcu. El are să te povățuiască... Voi veniți cu mine.

Căpitanii au văzut o barbă cînepie, lungă pînă la brîu și niște caiere de mustăți luminate slab de fînarul pe care moș Vîlcu îl plimba de colo, colo, arătînd oamenilor ușa grajdului. Altceva n-au mai văzut din acel locuitor al morii. Pe Radu Ghețea sălașul lui Racea l-a pus în mirare dintru bun început... La toate se putuse gîndi, numai la asta nu ! De ce-și va fi ales asemenea adăpost la marginea tîrgului ? Mirările s-au ținut lanț de cînd a descălecat pînă cînd au ajuns în fața unei uși scunde, trecînd mai întîi pe lîngă pietrele și coșurile care miroseau a făină, ca apoi să urce o scară pieptișe și îngustă, ce ducea tocmai sub acoperiș. Ușa nu era încuiată. În vatră ardea un foc vesel de găteje. După gerul de afară, i-a pălit o boare călduță, mirosind a gutui. Cînd Racea a aprins sfeșnicul, a tresărit și Mîrzea din gîndurile și amărăciunile lui.

Gazda se proptise în mijlocul odăii, cu mîinile puse în șolduri. Îi privea cu o undă de voioșie în ochi.

— Ei ?

N-a răspuns nici unul. Bagdadia de grinzi era așa de joasă, încît Racea stătea plecat. Un divan larg acoperit cu scoarțe și perne ținea un perete întreg. Deasupra erau agățate, în cuie, felurime de arme, cu osebire pistoale, ghioage și săbii. Pe celălalt perete, haine. Într-un colț, ciubote. În colțul dim-

potrivă, un scăunel cu o șa de schimb, chingi, căpestre și deasupra chivăra și platoșa. Pavăza, așezată la căpătîiul divanului. Două ferăstruici răspundeau una spre miazăzi, alta spre apus. Racea, care văzuse privirea prietenului său, îi făcu semn să se apropie.

— Pe aici intră soarele și zvoana luncii, Radule... Tot pe aici vînturile îmi aduc știri despre topirea zăpezilor. Pe dincolo, văd tîrgul... Îmi place cîteodată să privesc cum sfinte soarele în spatele cetății. Apele ard și străjerii de la ziduri au o poveste a lor... Rîse scurt... Iacă. Acum cunoașteți și cuibul fratelui vostru. Stați jos, lepădați armele și să facem sfat ca la o despărțire de prieteni.

*

Ghețea încerca să-l desprindă pe adevăratul Racea din întîmplările în care-l cunoscuse și să-l așeze în acest cuib singuratic. Nu se pricepea. Dacă l-ar fi dus în cămara unui han ?! Da !... Numai acolo părea că se simte acasă...

— Te miri ? Gîndești că Satana n-are un colț unde să-și rumege bucuriile ?... Hanul e bun și-ți dă multe învățături. Acolo, sub lucrarea vinului, limbile sînt mai slobode, chipurile vin din toate laturile lumii, se mărturisesc și se duc pe drumul lor. Afli de unele și de altele. Moara macină grăunțe, dragii mei, și oamenii macină gînduri, așteptînd roada muncii lor. Aceste gînduri sînt bune învățături pentru cine vrea să deschidă urechile și ochii. Eu unul adun ce aud cînd sorb vin sub ochii Măriuții, cu ce aud cînd șuvoiește apa în scocuri, le împletesc și mai adaug la ele învățăturile lui Căliman Ciungul, cu cele ale diacului Nathanail. Din plămada asta sug ceea ce-mi place și leapăd restul în Dîmbovița... Haideți !... Aveți să vă mirați văzînd-o pe gazda mea. E o muiere frumoasă, singură și vitează. Nu zîmbi a rîde, tătărașule. A avut suferințele ei și pînă acum e singura femeie căreia îi sărut mîna...

— Nici o pagubă pentru celelalte...

— Așa-i !... Dar nici pentru mine...

S-au tocmit de sfat. Se auzea apa trecînd pe sub talpa morii. Era un cîntec de ascuțișuri și molcomiri blînde. L-au ascultat toți trei o vreme. Ghețea s-a simțit al acelui loc. I s-a deschis o pîrtie de lumină către sufletul prietenului său.

Au aflat din gura lui Racea că mîine vor pleca cu două ceasuri înainte de răsăritul soarelui. Că vor lua de la biserica

papistășească pe signor Cosma Capponi și pe signor Vicenzo Bombardier Mantovano, iar din capul Tîrgului din Lăuntru pe meșterul Muștil, cu tot calabalîcul. Acela va fi mai marele faurilor și robilor care s-au pornit de la cetățile țării spre făurăriile lui Vodă Cercel din Tîrgoviște. Că Gheorghe, care-i meșter la lemnărie, va munci să alcătuiască după niște izvoade ale învățatului tălian straturi la balimezurile care se vor turna acolo. Mîrzea să aibă grijă de Neaga și s-o aducă la vreme...

— Iar eu, fraților, să știți că voi fura meșteșugul tălianului, voi struni de barbă pe toți ticăloșii vînduți iadului și în toamnă am să viu asupra cetății cu balimezuri cum nu s-au mai pomenit pe lume... Tu, Vasile, să ai grijă de poruncile lui vodă. Grija muierii n-o duce. Radu va ține frîiele căpităniei în tîrg la Argeș. Am să-i stau aproape cu fapta și cu sfatul...

Mîrzea se sculase, potrivindu-și dulama pe umeri.

— Unde te duci ?

— Să vă pregătesc patru oameni de strajă.

— Nouă ! rîse Racea. Apoi crîncen : Stai aici încă o clipă. Radule, scoate paloșul. Haida !... Așa ! Dă-l la mine.

Lama de oțel sclipea sub lumina sfeșnicului. Racea i-a sărutat straja. Apoi cu glas gros :

— Mă jur pe sfînt paloșul acesta că nici Dumnezeu, nici Belzebuth n-au să mă țină de la județ cumplit, dacă se va întîmpla vreo hicleníe... Se uită la Mîrzea. Tot mai jur că cu mîna mea o ucid pe fiica diavolului și dacă ai să fii zdreanță, te culc alături de ea.

— Frate Racea, izbucni Radu Ghețea.

— Lasă-l, Radule, să mă umilească. Dracul ăsta bărbos crede că numai sufletul lui știe ce-i aceea credință ostășească... Dă-mi paloșul.

— Eu mă jur pe sfînt paloșul acesta pentru cinstea sufletului meu și tăria brațului meu... Și mai jur — făcu el vîrînd straja paloșului sub nasul lui Racea — că am să te tăbîrcesc în lege dacă ai să crezi că poți vorbi oricum cu mine. Asta să ți-o bagi în cap, afurisitule, și să nu gîndești că dacă ai pus o vorbă bună pentru Neaga, acum poți să-ți faci de cap.

Racea l-a ascultat, mîngîindu-și barba și privind încrucișat peste vîrful nasului la straja care-l amenința îndeaproape.

— Cerbul începe să se facă om, rînji el cu toată gura, luîndu-l în braţe pe Mîrzea... Stai, nu te duce încă. Sărută-l pe Radu. Mîine între atîţia ochi nu se cuvine... Aşa, aşa, făcu el înduioşat. Acum să ne îndulcim tristeţea rămasului bun cu nişte vin de Chios, scos din beciurile lui Manole Cap-Lat şi botezat de buzele ibovnicei mele.

A ridicat pavăza, scoţînd de sub ea o carafă trupeşă, care licăia vesel.

*

Rămăseseră numai ei doi. Racea stinsese lumînările. Odaia se zbătea în umbre din ce în ce mai dese... Focul se molcomea uşor... Căpitanul rămînea în faţa ochetului care privea spre soare-apune.

— Radule, dă-te mai aproape, chemă el cu glas scăzut.

Din albul zăpezilor clipeau luminile tîrgului. Salbe de licurici, mai dese sau mai rare, mai palide sau mai vii.

— Pîlpîie ca sufletele oamenilor, Radule, cerînd o dezlegare din noaptea anilor... De aici, în unele seri, încerc să pricep... Pufni pe nări, mîrîind în barbă. Pînă să pricep, mă înţeapă cu coarnele toţi dracii iadului. N-am vreme să mă pătrund de cugetări adînci. Lumea trosneşte din încheieturi şi căpitanul Racea se cuvine să fie căpitan, nu ţîrcovnic... Hai să ne culcăm. Cine ştie ce scîrnăvii se întîmplă acolo !... Mîine avem drum lung de făcut... Mi-i scîrbă de unii oameni, dragi îmi sînt alţii. Pînă una alta, mă gîndesc de ce dracu m-o fi lăsat ceauş Haviz în pace...

Începuse să-şi tragă cizmele.

— Ascultă !... Să beleşti ochii la jupîniţa prietenului nostru... Poate are gînduri netrebnice, poate ba ! Fluieră lung, scărpinîndu-se după ceafă... Ce-ar fi ? !... Apoi tot el : Doar nu sînt gîdea. Bietul tătăraş... Au fost şi la Moldava vremuri crîncene, ca şi la noi. Ei se laudă cu Ion Vodă, noi de la Ţepeş şi Radu din Afumaţi cu cine ?... Ah ! Ah ! Şi cînd te gîndeşti că l-am apucat pe bicisnicul de Ştefan Surdu. Ce-a făcut robia dintr-un fiu al cumplitului Ion şi al Mariei, care nu se temea de fumul bătăliilor, ţinîndu-se pe urmele celui iubit. Cam asta ar vrea padişahul şi de la noi. Cam asta ar vrea cinstiţii boieri.

Se dezbrăcase, întinzîndu-se pe divan, trosnindu-şi fălcile şi oasele.

— Gîndul lor nu-i totuna cu gîndurile şi învăţăturile pe care le aud eu aici... Cîtă vreme norodul îşi ţine inima curată, n-au să facă păgînii şi vînzătorii paşalîc din noi... Hai şi te culcă. Eu cred în inima mulţimilor, cum cred în sabia pe care o port la şold. Am cîntat destul astă-noapte. Abia apuc să dau ochii cu dumnealui, Soboleanul, pîrcălab de Tîrgovişte... Să-l întreb de unele şi de altele şi să-l fierb în cazanul Satanei... Noapte bună, sfinte Pafnutie. Să te gîndeşti în ce chip fecioarele-şi pierd fecioria şi cum s-ar cuveni s-o vîndă pe preţ mai bun decît pînă acum...

S-a întors într-o latură, rîzînd pentru sine, şi nu după multă vreme a-nceput să sforăie de se scutura bagdadia.

Radu Ghenea a rămas singur cu gîndurile, la un capăt de viaţă, căutînd să priceapă cum poate sălăşlui în acelaşi suflet de om binele şi răul, curăţenia şi necurăţenia ? Ce adevăr poartă în el prietenul său Racea, care-şi bate joc de cer şi de pămînt, care suduie toate orînduirile oamenilor, dar care nu pregetă să-şi pună capul pentru credinţele lui şi pentru unul ca starostele Căliman Ciungul.

A lăsat întrebarea fără răspuns, găsindu-şi alinare în chipul Ancuţei, care se pleca asupra lui dintr-o taină a Văii Brazilor şi a dragostelor pe care le simţea vii şi proaspete. S-ar putea că acolo, în satul de munte, lîngă sînul ei, scormonind brazda cu plugul şi veghind-o cu paloşul, priveghind creşterea pruncilor şi păstrînd datinile moşilor şi strămoşilor, să găsească ceea ce căutase de atîţia ani prin lume... Pentru asta are însă de bătut lungă cale. Şi după semnele care se arată, va fi bătută cu paloşul şi cu preţ de sînge. Nu se înspăimîntă, cum nu s-au înspăimîntat nici ceilalţi Ghenuleşti, coborîtori din căpitanul Bărtăluş. În el au început să cînte glasuri vechi, care au răzbătut, aşa cum spunea diacul Nathanail, din veac în veac, din tată-n fiu, păstrînd peste urgia timpului trupul şi sufletul pămîntenilor, în locurile udate cu sudoarea şi sîngele lor.

Sfîrşitul volumului 1

CUPRINS

Cartea întîi
RUMINII 7

Cartea a doua
MOȘNENII 59

Cartea a treia
TÎRGUL 155

Redactor responsabil : SORIN NICOLAE
Tehnoredactor : GABRIELA ILIOPOLOS

Dat la cules 05.08.1967. Bun de tipar 28.08.1967. Apărut 1967. Comanda nr. 8 173. Tiraj 50 160. Broşate 48 100+legate 2 060. Hîrtie tipar înalt b de 50 g/m² 540×840/16. Coli editoriale 21,01. Coli de tipar 22,5. A. 7 609. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—3.

Tiparul executat sub comanda nr. 70 370 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti, Republica Socialistă România

Vol. I şi II Lei 19